

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ KAVRAMI VE YUMUŞAK GÜÇ
OLARAK SAĞLIK TURİZMİ**

Yüksek Lisans Tezi

BAHAR ŞEYHANLIOĞLU

Ankara, 2018

**T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ KAVRAMI VE YUMUŞAK GÜÇ
OLARAK SAĞLIK TURİZMİ**

Yüksek Lisans Tezi

BAHAR ŞEYHANLIOĞLU

Tez Danışmanı

PROF.DR. HASAN ÜNAL

Ankara, 2018

KABUL ve ONAY

Bahar ŞEYHANLIOĞLU tarafından hazırlanan ‘‘Uluslararası İlişkilerde G Kavramı ve Yumuşak Güç Olarak Sağlık Turizmi’’ başlıklı bu çalışma 26/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/ oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Tuba nl BİLGİ (Başkan)

Prof. Dr. Hasan NAL (Danışman)

Doktor ğretim yesi Gözde YILMAZ (ye)

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesi 'ne uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve Etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı.
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu.
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir.

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

29.05.2018

Bahar ŞEYHANLIOĞLU

ÖZ

[ŞEYHANLIOĞLU, Bahar], [Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç Olarak Sağlık Turizmi], [Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018],

Çalışmanın amacı uluslararası ilişkiler alanında adından çokça söz edilen yumuşak güç ve sert güç ilişkisini ve Türkiye’de sağlık turizmi potansiyelinin ortaya konularak Türkiye sağlık turizminin yumuşak güç üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Bu kapsamda birinci bölümde uluslararası ilişkiler alanında güç tanımı farklı yaklaşımlar üzerinden ele alınmıştır. Uluslararası ilişkiler alanında önemli bir yeri bulunan idealizm ve realizm üzerinden ele alınan güç kavramları liberalizm ve çağdaş yaklaşımların realizm ve idealizm üzerindeki etkilerini ele almak adına neorealizm, liberalizm, konstrüktivizm ve karşılıklı bağımlılık yaklaşımlarında güce ilişkin tanımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde Yumuşak gücün tanımı ele alınarak güç unsurlarından kültür, din, nüfus ve ekonomik kapasite konuları ele alınmıştır. Dünyadaki yumuşak güç uygulamaları ABD ve Avrupa Birliği deneyimleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Türkiye’de dış politikada yumuşak güç kavramı ele alınarak kamu diplomasisi alanında faaliyette bulunan kurumlar ve faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiş ve sağlık turizmi alanındaki faaliyetler incelenmiştir. Çalışmanın temel amacını oluşturan sağlık turizminin yumuşak güç potansiyeli alanda yapılan çalışmalar ele alınarak incelenmiş ve sonuç olarak Türkiye’deki sağlık turizmi faaliyetlerinin yumuşak güç unsuru olarak değerlendirilebileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Güç Kavramı, Sağlık Turizmi, Yumuşak Güç

ABSTRACT

[ŞEYHANLIOĞLU, Bahar], [Power Concept in International Relations and Health Tourism as Soft Power], [Master Thesis, Ankara, 2018].

The aim of the study to determine the impact on the soft power of health tourism, by putting out a lot of soft power and hard power relations which is widely mentioned in the field of international relations and health tourism potential in Turkey. In this context, in the first chapter, the definition of power in the field of international relations has been studied through different approaches. In order to address the effects of liberalism and contemporary approaches on realism and idealism, concepts of power, which are dominated by idealism and realism, which have an important place in the field of international relations, are included in the definitions of neorealism, liberalism, constructivism and interdependence approaches. In the second part, the definition of soft power is discussed and the culture, religion, population and economic capacity from power elements has been studied. The soft power applications in the world are discussed by the experiences of the USA and the European Union. In the third chapter, by considering the concept of soft power in foreign policy in Turkey information about the institutions and their activities in the field of public diplomacy have been given and activities in the field of health tourism has been examined. The basic purpose of the study was examined by considering the studies done on the soft power potential area of health tourism and as a result, it was concluded that health tourism activities in Turkey can be regarded as the elements of soft power .

Key Words: Power Concept, Health Tourism, Soft Power

TEŞEKKÜR

Bu süreçte bana kıymetli desteklerinden dolayı değerli hocam Prof. Dr. Hasan Ünal'a ve vakitlerinden çaldığım aileme teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY	i
ETİK BEYAN.....	ii
ÖZ.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLOLAR LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE UYGULAMALARI	5
1.1.Güç	5
1.2.Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Güç Kavramı.....	9
1.2.1.İdealizm.....	10
1.2.2.Realizm	14
1.2.3.Neorealizm	20
1.2.4. Liberalizm	23
1.2.5.Konstrüktivizm.....	25
1.2.6.Karşılıklı Bağımlılık	30
İKİNCİ BÖLÜM	37
YUMUŞAK GÜÇ	37
2.1. Yumuşak Güç Tanımı	37
2.2.Yumuşak Güç Unsurları.....	45

2.2.1.Kültür	46
2.2.2.Din.....	55
2.2.5.Nüfus.....	57
2.2.6.Ekonomik Kapasite	58
2.3. Dünyadaki Yumuşak Güç Uygulamaları	61
2.3.1.Amerika Birleşik Devletleri'nde Kamu Diplomasisi.....	61
2.3.2.Avrupa'da Kamu Diplomasisi	71
2.3.2.1.Fransa	72
2.3.2.2.İngiltere	73
2.3.2.3. Almanya	75
2.3.2.4.Avrupa Birliği	77
2.3.2.5.Doğu Avrupa.....	79
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	81
TÜRKİYE DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ VE SAĞLIK TURİZMİ	
.....	81
3.1.Kamu Diplomasisi.....	85
3.2.Türkiye'de Kamu Diplomasisi Faaliyetleri.....	95
3.2.1.Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK).....	95
3.2.2.Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)	97
3.3.Yumuşak Güç Olarak Sağlık ve Sağlık Turizmi.....	99
3.4.Türkiye Sağlık Turizmi Yapılanması.....	117
3.4.1.Sağlık Turizmi ile İlgili Yasal Düzenlemeler	118
3.4.1.1.Sağlık Bakanlığı'nın Kontrolündeki Çalışmalar	118
3.4.1.2.Kültür ve Turizm Bakanlığı Çalışmaları.....	122
3.5.Yurtdışı Uygulamaları.....	122
SONUÇ.....	127

KAYNAKÇA	131
EKLER.....	143
Ek-1 Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Hakkında Yönetmelik .	143
Ek-2. Sağlık Bakanlığı Tarafından Akredite Olan Sağlık Kuruluşları Ve Aracı Kuruluşlar.....	150
ÖZGEÇMİŞ.....	158

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Sert Güç ve Yumuşak Güç Kaynakları.....	44
Tablo 2. Karşılaştırmalı olarak geleneksel diplomasi ve kamu diplomasisi.....	88
Tablo 3. Türkiye'ye Gelen Ziyaretçilerin Yıllara Ve Aylara Göre Dağılımı	105
Tablo 4. 2012-2014 Yıllarında Ülkemize Gelen Yabancıların Milliyetlerine Göre Karşılaştırılması (Ocak-Aralık).....	105
Tablo 5. Sağlık Turizmi kapsamında Türkiye'ye gelen hasta ve ülkeleri (ilk 10 ülke).....	113
Tablo 6. Gonzales, Sancho ve Brenzel'e Göre Sağlık Turizmi Türleri.....	117
Tablo 7. Eğitim ve Sağlık Amacıyla Türkiye'ye Gelen Yabancı Turistler (TÜİK, 2018).	121

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BBC	: Britanya Yayın Kuruluşu
BYEGM	: Basın-Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü
CIA	: Merkezi İstihbarat Teşkilatı (Central Intelligence Agency)
DEİK	: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
KDK	: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
NATO	: Kuzey Atlantik Paktı
OWI	: United States Office of War Information
WTO	: Dünya Turizm Örgütü
SATURK	: Sağlık Bakanlığı Turizm Koordinasyon Kurulu
PAO	: Kamusal İşler Temsilcisi (Public Affairs Officers)
TİKA	: Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TRT	: Türkiye Radyo Televizyonu
YEE	: Yunus Emre Enstitüsü
YEV	: Yunus Emre Vakfı (YEV)

GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler disiplini devletlerarası ve devletlerüstü (Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi) ilişkilerin belirlenmesi, devletlerarası ilişkilere konu olan davranış kalıplarının ortaya konulmasını ve ileriye dönük tahminlerin ortaya konulmasını amaç edinen bir bilim dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası Politik Kuramlar kitabında Waltz uluslararası ilişkileri şu şekilde tanımlamaktadır; siyaset biliminin, ülke düzeyindeki siyasal birimlerin kendi aralarındaki ilişkilerini özellikle de dış politikaları ve bununla ilgili hükümet organlarının organizasyonlarının işleyişini belirleyen coğrafya ve ekonomi gibi disiplinler ile birlikte uluslararası siyasal ilişkileri belirlemeye çalışan bir bilim dalıdır¹.

Uluslararası ilişkilerin başlangıcı devlet denilen yapının ortaya çıkmasını müteakiben diğer devletler ile arasında geliştirdiği ilişkilerle ortaya çıkmış olmakla birlikte, modern anlamda günümüzdeki uluslararası ilişkiler kavramı ilk olarak Vestfalya Barışı ile gündem olmuştur. Bu anlaşmada Avrupa'nın uzun yıllar boyunca savaş içerisinde olan prensliklerinin bir araya gelerek 30 yıl savaşlarını sonlandırması ve böylece günümüzdeki ulus devlet hareketlerinin öncüsü olan anlaşmayı imzalamaları büyük bir dönüm noktası olmuştur. Yine bu kavram başka teorisyenler tarafından küresel çapta etkileri olan Birinci Dünya savaşı ve sonrasında üretilmiş olduğu dile getirilmektedir.

Her ne kadar disiplin kavramı günümüz olayları üzerinden şekillendirse de devletlerin ortaya çıkması ve devletlerarası ilişkilerin başlaması ile birlikte kavramın ortaya çıktığını söylemek daha doğru olacaktır. Yine tarihte Sun Tzu adlı komutanın yazmış olduğu "Savaş Sanatı" adlı eser uluslararası ilişkiler kavramına ilk değinen eserlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızın ana konusu olan güç kavramının da yine uluslararası ilişkiler kavramı ile birlikte ortaya çıkmış bir kavram olduğu söylenebilir. Türk Dil kurumuna göre birden fazla anlamı bulunan güç kavramı genel manada "Fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya

---

¹ Kenneth Waltz 1979, s.1-3'ten akt. Mustafa Aydın, "Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi C,51, S.1 Ankara, 1996, s.71.

bir etkiye direnebilme yeteneği” olarak ifade edilmektedir². Uluslararası ilişkiler anlamında güç ise merkezi bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Mearsheimer’e göre ekonomide para ne ise uluslararası ilişkiler disiplinde güç odur’. Bu ifade uluslararası ilişkiler içerisindeki güç kavramının önemini ortaya koymaktadır³. Ancak bu kavramın genel bir tanımı hala yapılamamıştır. Teorisyenler güç tanımı yaparken bağlamıyla birlikte değerlendirerek farklı tanımlamalar yapmışlardır. Belli başlı güç tanımları ise şu şekildedir; Holsti’ye göre güç “bir devletin, sahip olduğu güç unsurlarını (ödöl, ceza, ikna, zorlama, tehdit ve yetenekler) çeşitli strateji ve yöntemler kullanarak yönlendirme kapasitesidir. Realist teorisyenlerden Ashley’e göre ise bu kavram, uluslararası aktörleri etkileyebilecek yeteneklere sahip olma ve bu yetenekleri kullanabilme anlamında kullanılmıştır⁴.

Güç kavramı alan yazında sert güç kavramı ile karşılaştırılarak verilmektedir. Yumuşak güç tanımları içerisinde yer alan bir diğer unsur da günümüzde kamu diplomasisi faaliyetleri adı ile anılan kültürel diplomasi araçlarıdır. Kültürel diplomasi yüzyıllar boyunca uygulanmakta olan bir diplomasi unsurudur. Tarihte bir çok kişi (kaşif, gezgin, bilim adamı/insanı, sanatçı veya elçiler) kendi ülkesinden bir başka ülkeye seyahat ederek gittikleri ülkenin kültürel unsurlarını inceleme ve oraya kendi ülkesinin kültürünü aktarma imkanına sahip olmuştur. Tarihten bugüne ticaret yollarının gelişimi ve değişimi ile birlikte devletlerarası kültürel değişim hız kazanmıştır. Savaş zamanında düşman olan birçok ülke insanı barış dönemlerinde yapılan çeşitli anlaşmalar ile birçok farklı ülkeyi gezme imkânı tanımıştır. Böylece kültürel hareketlilik hız kazanmıştır. Küreselleşmenin de etkisi ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi sınırları ortadan kaldırmış ve iletişimi arttırmıştır. Böylece kültürlerin birbirlerini daha yakından tanınması daha olağan hale gelmiştir. Bu gelişmeler kültürel öğelerin önem kazanmasını sağlamış ve kültürel diplomasinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kültür yaşıyan topluluğun imajını yansıtmaktadır.

---

² TDK Sözlük 2018 <http://www.tdk.gov.tr/>

³ Mearsheimer (2001). s.1’den akt. Sancak, Kadir, Uluslararası İlişkilerde güç kavramı ve yumuşak güç, 2016, Ankara:Nobel, s.3

⁴ Ashley 1984: 272’den akt. Özdemir, Haluk. “Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 63(3) 2008. s.113-144.

Ticaret ve turizm ilişkileri kültürü iletme yollarından sadece bir kaçıdır. Kültür bireysel olarak bir ülkeden diğerine seyahat eden kişiler tarafından kendi ülkesine ihraç edilebilir. Yine ticaret yoluyla bir başka ülkenin ürettiği bir ürün ve hizmeti satın alanların memnuniyet derecesi o ülke kültürüne ilişkin bir sempati oluşturabilir.

Çalışmamızın temel esaslarından biri olan turizm hareketleri sebebiyle hem kültürel bir iletişim sağlanır hem de bir yumuşak güç unsuru olarak kültürlenme sağlanabilir. Yabancı bir ülkede tedavi gören kişi ya da sevdiği kişinin tedavi görmesi ve sağlığına kavuşması sebebiyle yabancı ülke insanlarına ve kurumlarına karşı bir sempati gelişebilir. Yine turizm faaliyetlerinin amaçlarından biri olan eğitim ile ABD’de her yıl eğitim alan yüzlerce yabancı kendi ülkelerine döndüklerinde ABD kültürel hegemonyasını oluşturan unsurlardan biri olmaktadır. Günümüze kadar 500.000’den fazla yurtdışından gelen öğrencilerin Silikon Vadisi’nde kariyer yaparak ülkelere döndüklerinde Asyalı girişimcilerin zihinlerine fikir ihraç etmişlerdir. Liderlerin birçoğunun çocukları ABD’de eğitim görmektedirler. ABD’nin, resmi Çin propagandasındaki karikatürleriyle çoğunlukla çelişen gerçekçi bir görüntüsünü çizebilirler. Benzer şekilde, ABD, Pakistan Başkanı Müşerref’i, politikalarını değiştirmesi ve Afganistan’daki Amerikan sınırlarını daha fazla desteklemesi konusunda ikna etmeye çalışırken, muhtemelen Müşerref’in, Boston bölgesinde çalışan oğlundan duyduklarının da yardımı olmuştur⁵.

Yumuşak güç unsurlarından bir diğeri de hiç kuşkusuz devletlerin iç ve dış politikalarıdır. Örneğin ABD tarafından 20. yy ortalarında Afrika kökenli Amerikan vatandaşlarına uyguladığı ırkçılık politikaları sebebiyle ABD’nin Afrika üzerindeki yumuşak güç potansiyeli azalmıştır. Yine Obama’nın Afrikalı bir Başkan olarak sunulması Afrika üzerindeki yumuşak gücü etkilemiştir. Amerika’da uygulanmakta olan idam cezası ve bireysel silahlanmaya yönelik politikaları Amerika’nın Avrupa üzerindeki yumuşak gücünü etkilemektedir. Bu da göstermektedir ki hükümet politikaları, bir ülkenin yumuşak gücünü artırabilir ya da azaltabilir. Hükümetlerin yurtiçindeki (örneğin, demokrasi), devletlerarası kuruluşlardaki (diğerleriyle birlikte çalışma) ve dış politikadaki (barışı ve insan haklarını destekleme) tutumuyla

---

⁵ Nye, Joseph Samuel. Yumuşak Güç (Dünya siyasetinde başarının araçları). Çev: Rayhan İnan-Aydın, 2016. Ankara:BB101. s.34

savunduğu değerler, diğerlerinin tercihlerini önemli ölçüde etkiler. Hükümetler, yaptıklarının etkisiyle insanları kendilerine çekebilir ya da kendilerinden itebilir.⁶

Bu kapsamda çalışmamızın temel amacı Türkiye’de sağlık turizmi alanında gerçekleştirilen faaliyetlerin Türk dış politikasında bir yumuşak güç aracı olarak kullanılıp kullanılmayacağıının tespit edilmesidir. Bu kapsamda atılan adımlar ve uluslararası alandaki çalışmalar dikkate alınarak hazırlanan bu çalışma nitel bir çalışmadır.

---

⁶ Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. 35-37

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE UYGULAMALARI

1.1.Güç

Uluslararası ilişkiler ve dış politika analizlerinde sıklıkla karşılaşılan bir kavram olan güç “fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet, efor”⁷ anlamına gelmekte ve bilinen eski yazıtlardan biri olan Orhun Kitabelerinde geçmektedir. İngilizce karşılığı “power”dır. Eski Yunan’dan başlayarak, Machiavelli, Hobbes, Locke, Foucault gibi pek çok felsefeci ve düşünürün ilgi alanına girmiş bir kavram olan güç bir şeyi yapabilme kapasitesi (yetenek) anlamında kullanıldığı gibi birinin, istediği sonuçları elde edebilme becerisi olarak başkalarını ikna etmesi anlamında da kullanılmaktadır. Başkalarının davranışlarını etkileyebilme ise birçok yöntemle yapılabilir. Zor kullanma, tehdit, teşvik ve ikna bunlardan bazılarıdır⁸. Tarih boyunca kavramın gelişimine baktığımızda ise bireyler açısından güç fiziksel güç, kuvvet anlamlarında kullanılmıştır. Devletler açısından güç ise genel olarak savaş kabiliyeti olarak askeri güç şeklinde kullanıldığı gibi günümüzde askeri, ekonomik ve diğer unsurları da içinde barındıran ve diğer devletlere karşı üstünlüğü ortaya koyan ya da onları ikna edebilme gücü olarak ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte güç ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Bunların bir kısmı benzer anlamları içermekte bazıları ise kısmen farklılaşmaktadır. Yukarıda açıklanan uluslararası ilişkiler alanında kullanılan tanımların yanı sıra güç bir kişinin başka bir kişiye normal şartlar altında yapmayacağı bir şeyi yaptırma anlamında sosyal ilişkileri açıklayan davranış ve düşünceyi şekillendirici bir araç olarak da tanımlanmaktadır.

Uluslararası ilişkiler ve uluslararası siyaset disiplini içerisinde önemli bir yer tutan güç kavramını tarihsel açıdan incelediğimizde günümüzdeki modern devletlerin

⁷ TDK Sözlük 2018 <http://www.tdk.gov.tr/>

⁸ Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. 35-37

ortaya henüz çıkmadığı zamanlarda topluluklar arası çatışmaları açıklayabilmek için kullanılan kavramlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletlerin ortaya çıkmasında çatışmanın etkili olduğunu ileri süren görüşe göre devletin ortaya çıkmasında en önemli etki insanın doğası gereği şiddet eğilimli olmasından kaynaklanmaktadır. Openheimer tarafından ortaya atılan “çatışma teorisi”nde devletin oluşumunda en önemli etkenin çatışma ortamının olduğunu savunur. Devlet adlı toplulukların olmadığı dönemlerde güçlü olan toplulukların zayıf olanları egemenliği altına alması, topraklarını istila etmesi sonucu sürekli bir çatışma ortamının kaçınılmaz bir sonucu olarak devlet ortaya çıkmıştır. Yine Hobbes’da devletin şiddet ve çatışmadan türediğini ileri sürerek bireylerin kendi çıkarları için sürekli çatışma yaratmakta ve bu da dünyada sürekli bir çatışma ve kaos ortamı oluşturmaktadır. Devlet bireyleri ortak amaç doğrultusunda bir araya getiren ve ortak bir hukuk düzeni içerisinde bireylere dokunulmazlık sağlayarak onları korkularından arındıran bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Hobbes devleti düzeni sağlayacak tek kurum olarak görmektedir⁹.

Devletin ortaya çıkması ile birlikte bireyler bir başkasından gelebilecek zarar konusunda endişe duymayacak bir düzen içerisinde yaşam sürer iken ortak amaç doğrultusunda ellerindeki gücü de devlet otoritesine teslim etmiştir. Devletin ortaya çıkması ile birlikte birçok sosyal değişim beraberinde gelmiştir. Devletlerin ortaya çıkmasından sonra bireye ait olan birçok özgürlük devlete devredilmiş olmakla birlikte devredilen bu özgürlük bir daha geri alınamayacak şekilde kemikleşmiştir. Devletin düzen ortamını sağlayacağı fikri ise kısa zamanda bir ideal olmaktan öteye geçememiştir. Devletleri ortaya çıkaran bireyin doğasındaki çatışma durumu bireylerin çatışmasızlığını sağlarken devletlerin arasındaki çatışma durumunu ortadan kaldırmamıştır. Devletlerin ortaya çıkışı güçlü devletler zayıf devletlerarasındaki çatışmayı körüklemiş ve devletlerarası sürekli bir savaş durumu ortaya çıkmıştır. Devletin ortaya çıkması ile birlikte yaşanacak olan barış ortamını

---

⁹ Gözen Ramazan Uluslararası İlişkiler Teorileri, İstanbul:İletişim, 2016, s.126

sürdürmek üzere sürekli olarak güçlenme yarışı gündeme gelmiş ve devletlerarası anarşi ortamı kaçınılmaz olmuştur¹⁰.

Yaklaşık olarak 2500 yıl önce Çin’de yaşadığı bilinen Sun Tzu’nun “Savaş Sanatı” adındaki eseri uluslararası ilişkiler alanındaki ilk çalışma ve temel kaynak olarak kabul edilmektedir¹¹. Sun-Tzu eserinde komutanlara savaş kazanmak için stratejiler verilerek savaşın maliyetinden gücün kapasiteyle orantılı bir şekilde kullanılmasına, gücü yanlış veya aşırı kullanmanın gücü tüketeceği, güç algısının oluşturulmasına düşman hakkında bilgi edinme olarak casusluk hakkında bilgilere kadar birçok konuya değinmiştir¹². Güç konusunda bir başka önemli eser ise Peloponnesos Savaşları adlı eserdir. Bu eser M.Ö. 5. yy’da Thucydides adlı Atinalı general tarafından kaleme alınmıştır.¹³ Thucydides ele aldığı eser ile realizmin babası olarak bilinmektedir.¹⁴ Eserde şehir devletleri arasındaki güç mücadelesini açıklamak için karşılaştırmalar yapan Thucydides Pelepones Savaşları hakkında detaylı bilgiler vermektedir. Güçlü olanın gücü ölçüsünde her istediğini yapabileceğine ve zayıf olan tarafın ise buna katlanmak zorunda kaldığına vurgu yapmıştır¹⁵.

Hintli devlet adamı ve politika danışmanı olan Kautilya, her devletin kendi gücünü maksimize etmeye çalıştığını söylerken ahlaki değerlerin uluslararası ilişkilerde etkili olmadığını bu nedenle de ahlaki değerlerle rasyonel şartların çatışması durumunda ikincinin tercih edilmesi gerektiğini tavsiye etmektedir. Kralına yönelik olarak yaptığı tavsiyelerde güç olgusuna özel bir önem vererek, bu bağlamda kralın gücünü artırmaya yönelik bir politika takip etmesi gerektiğini düşünmektedir. Ona göre, “daha fazla güç sahibi olmak bir kralı diğerine karşı üstün, eşit güç sahibi olmak eşit

---

¹⁰ Gözen Ramazan, 2016, a.g.e. s.126

¹¹ Sancak, Kadir, 2016, a.g.e. s.2

¹² Cleary Thomas, Sun Tzu, Savaş Sanatı, Çev. Adil Demir, 10. Baskı, İstanbul:Kastaş 2013

¹³ Sancak, Kadir, 2016, a.g.e. s.3

¹⁴ Viotti Poul- R. Kauppi, Mark V. Uluslararası İlişkiler Teorisi çeviri ed. Metin Aksoy Ankara:Nobel 2016,s.42

¹⁵ Joshua S. Goldstein, Jon C. Pevehouse Uluslararası İlişkiler, Çev. Haluk Özdemir. 2. baskı Ankara:Eksi kitaplar, 2017, s.86

ve daha az güce sahip olmak ise ondan aşağı yapacaktır. Bu nedenle de kral her zaman ve her durumda gücünü artırma peşinde olmalıdır”¹⁶.

Güç alanında yapılan tarihsel tanımlamaları modern olarak yorumlayan ilk düşünür Machiavelli olmuştur. Machiavelli, bireyin mutluluğunu bir kenara bırakarak devletin mutluluğunun daha önemli olduğuna değinmiştir. Gücü ele alırken tanımlama ve gücün meşruiyeti konularından ziyade gücün nasıl sağlanacağı ile ilgili stratejilerden bahsetmiştir. Machiavelli’ye göre; güç “kişinin elde etmek istediğini etkin bir strateji uygulayarak elde etmesidir. Güç tanımı ve aidiyeti olmayan bir şeydir. Güç strateji geliştirme yetenek ve yetkinlikler tarafından sürekli üretilen etkidir” şeklinde tanımlanmıştır. Gücün elde edilmesinde “her yol mübah” deyimini Machiavelli’nin güce bakışının bir özetidir. Bu nedenle Makyavelizm, “zor kullanmak suretiyle avantajların değerlendirilip kişiyi kontrol edebilmedir.” olarak tanımlanmaktadır. Makyaveli gücü analitik açıdan inceleyerek bu kavramı dini ve etik yaklaşımların dışına çıkaran ilk siyaset bilimcidir¹⁷.

Machiavelli, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve diplomasi alanının başyapıtlarından biri olarak kabul edilen Hükümdar/Prens adlı eserinde bir hükümdarın nasıl davranması gerektiğine ilişkin tavsiyelerde bulunmaktadır¹⁸.

Thucydides gibi, Machiavelli de kişiliğin politika, güç, güç dengesi, ittifak ve karşı ittifakların oluşumunda ve farklı şehir devletleri arasındaki çatışmaların sebepleri üzerindeki önemine değindi. Fakat vurguladığı en temel nokta, günümüz modern yazarların ulusal güvenliği adlandırdığı gibiydi. Machiavelli’ye göre devletin ayakta durması (iktidardaki prensle ilişkilendirerek çok önemliydi. Prens iktidarına karşı hem iç hem de dış tehditlerle etkili bir şekilde baş edemezse devleti kaybedebilirdi.)

---

¹⁶ Sancak Kadir, Dış Politikada Bir Etki Aracı Olarak Yumuşak Güç: Türkiye’nin Yumuşak Gücünün Analizi Ve Azerbaycan Üzerindeki Yumuşak Güç Kapasitesinin Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Tez) Karadeniz Teknik Üniversitesi. Trabzon, 2015. s.10.

¹⁷ Hochwarter vd., 2000’den akt. Erkasap, Örgütlerde Güç ve Politik Davranış. (1-30) s.2

¹⁸ Sancak, Kadir, 2016, a.g.e. s.3

Realist düşüncenin temeli olan, Almanca kökenli Realpolitik kavramı güç ve devletler arasındaki güç politikasını ifade eder ¹⁹.

1.2.Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Güç Kavramı

Uluslararası ilişkiler alanında ortaya konulan teoriler “uluslararası politika gerçeğini açıklayabilmeyi ve geleceğe ilişkin öngörülerde bulunmayı sağlamaktadır”²⁰ bir araç işlevi görmektedir. Uluslararası ilişkiler disiplininin ortaya çıkması 20. yy’ın başlarına denk gelmektedir. Bu yüzyılda meydana gelen savaşlar ve yıkıcı etkileri sebebiyle barış ortamı oluşturmak için gerekli olan işbirliklerinin geliştirilmesi üzerinde çalışmaların artması disiplinin gelişimini sağlamıştır. Devletlerarası işbirliğinin gelişmesi ile barış ortamının yeniden sağlanarak çatışmasızlık ortamının oluşacağını dile getiren düşünürler bu dönemde birçok eser meydana getirmiştir. Savundukları düşünceler sebebiyle ideal devlet ve dünya nizamını ortaya koymayı hedefleyen bu düşünürlere disiplinin olgunlaşması ile birlikte idealist teorisyenler adı verilmiştir. Savundukları düşünceye de idealizm denilmiştir. Savaşların ardından toparlanma döneminde kısa zaman içerisinde meydana gelen ekonomik buhran ile birlikte idealist görüşlerin eksik yönleri ortaya konulmuş ve yapılan eleştiriler neticesinde idealist görüş gitgide zayıflayarak yerini realist teoriye bırakmıştır. Realist kuram ise ekonomik buhran ile birlikte 1960’lı yıllara kadar egemen konumunu korumuştur²¹. Bu dönemden itibaren teoriler alanında bir zenginlik yaşanmaya başlamış ve 1980’lerin ortasında uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde yirmi beş teorinin varlığından söz edilir hâle gelmiştir²². Ancak gelinen aşamada “büyük teori” olarak adlandırılacak bir teori henüz geliştirilebilmiş değildir²³. Teoriler, ortaya çıktıkları dönemde disiplin içerisinde etkili olmuş ancak zamanla açıklayıcılık kapasitelerini yitirmişlerdir. Bu bağlamda aralarındaki fark bir üstünlük

¹⁹ Viotti Poul- R. -Kauppi, Mark V. (2016) , Uluslararası İlişkiler Teorisi ed.çeviri Metin Aksoy s.451) Ankara

²⁰ Arı, T. Uluslararası ilişkiler teorileri, İstanbul: Alfa, 2004 s.29

²¹ Aydın, Mustafa "Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 51 (1), 1996, s. 89-90.

²²Yurdusev, Nuri. "Uluslararası İlişkilere Teorik Bakmak" *Uluslararası İlişkiler/International Relations* 2.6 2005. s.157-163.

²³ Sezgin Kaya, "Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 63 (3), 2008, s. 84.

durumundan değil, sistemin yapısına ve işleyişine dair görüş farklılıklarından kaynaklanmıştır.

Disiplinin temel kavramlarından birisi olan güç kavramı, uluslararası sisteme dair görüş belirten teorilerce geniş bir şekilde ele alınmıştır. Bazıları gücü teorinin merkezine oturtup onu temel açıklayıcı kavram olarak kabul ederken bazıları ise sistemin işleyişi içerisinde daha az önemli olduğunu ileri sürmüştür. Bunun yanında genel anlamda disiplin içerisinde gücün önemli bir unsur olduğu kabul edilmiş ancak ona yüklenen anlam ve misyon bakımından görüş ayrılıkları yaşanmıştır²⁴.

Hiçbir teorinin uluslararası ilişkileri ve uluslararası ilişkilerde temel kavram olan güç kavramını tam olarak açıkladığını söylemek güç olsa da güç olgusunun ne şekilde ele alındığını anlamak gerekmektedir.

Uluslararası ilişkiler disiplininde teorisyenler güç ve gücün kullanılması konusunda genellikle egemen devletlerarasındaki ilişkilerin, iletişimin sonucu gerçekleşen politik etkileşimlerin geçmişten başlayarak tarihsel olarak açıklamaya ve genel prensiplere ulaşarak, geleceği öngörme çalışmaları yapmaktadırlar. Uluslararası politika inceleme ve uluslararası ilişkiler kuramları oluşturmada belirleyici temel kavram olarak güç karşımıza çıkmaktadır²⁵.

Uluslararası ilişkiler disiplininde güç kavramını anlamak için her bir yaklaşımın güç konusundaki görüşlerini bir araya getirmek gerekmektedir. Uluslararası ilişkiler teorilerinde güç konusunu ele alan belli başlı yaklaşımlar aşağıda açıklanmıştır.

1.2.1.İdealizm

Uluslararası ilişkiler disiplininin özgün kavramlar ile sistematik bir şekilde ortaya çıkışı Birinci Dünya Savaşı sonuna denk gelmektedir. Ancak bu disiplinin ilk ortaya

---

²⁴ Sancak, Kadir, 2016, a.g.e.

²⁵ Özdemir, Haluk. Uluslararası ilişkilerde güç: Çok boyutlu bir değerlendirme , Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 63-3,s.114 www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423870245.pdf

çıkışı 17.yy'da Westfelya barışı olarak kabul edilmektedir²⁶. Birinci Dünya savaşının sonunda dünya genelinde yaşanan krizler sonrası savaşın etkilerinin giderilmesinden ziyade savaşın nasıl çıktığı ve savaşın başlamadan engellenmesi üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların başında uluslararası ilişkilerde barışçıl bir yöntem olarak idealizm gelmektedir. Aynı zamanda uluslararası ilişkiler disiplininin sistematikleşerek bir bilim dalı olarak ortaya çıkışı da bu görüş etrafında şekillenmiştir²⁷. Bununla birlikte idealizmin tarihinin ise uluslararası hukukun öncüsü olan Grotius'a kadar götürülmesi akademik camiada kabul görmüştür. İdealizm görüşü uluslararası ilişkiler alanını güç etrafında şekillendirmek yerine uluslararası hukuk, ahlak ve uluslararası örgütler unsurlarını birlikte ele alan bir yaklaşımdır²⁸.

Ortaya çıktığı dönemde idealizm görüşlerine muhalif bir görüş olarak ortaya çıkan realizmin uluslararası ilişkilerin unsurları olarak ortaya koyduğu savaş, güç dengesi, insan doğasının kötülüğü ve anarşi durumların karşı çıkarak uluslararası barışın yeniden tesis edilmesi için insan doğasının iyiliği üzerinde temellendirdiği görüşler etrafında barışçıl bir uluslararası disiplin ortaya koymayı amaçlayan bir disiplin olmuştur²⁹. İdealistler devletlerin yanı sıra uluslararası örgütleri ve uluslararası kurumları da uluslararası aktör olduklarını kabul etmişlerdir.

İdealizm bir topyekûn savaş olan 1. Dünya Savaşı sonrasında bir daha bu savaşların yaşanmaması için bu savaşın sebeplerini araştırmak ve barış sağlanması için barışçıl uluslararası ilişkilerin nasıl kurulabileceği üzerine yoğunlaşmışlardır. Teorik boyutu ABD Başkanı Woodrow Wilson tarafından ortaya konulduğu için Wilson'culuk olarak da kaynaklarda yer verilir.

İdealist görüşe göre devletlerin menfaatlerini elde etmek için sürekli olarak savaşa başvurumaktadırlar. İdealizm yıkıcı sonuçları olan ve insani olan tüm unsurları bir

²⁶ Uğrasız, Bülent. Uluslararası ilişkilerde iki farklı yaklaşım: idealizm ve realizm. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt 5, Sayı 2 2003. s.139

²⁷ Gözen Ramazan, 2016, a.g.e. s.68

²⁸ Joshua S. Goldstein, Jon C. Pevehouse Uluslararası İlişkiler, Çev. Haluk Özdemir. 2. baskı Ankara:Eksi kitaplar, 2017, s.85

²⁹ A.g.e. s.71

kenara bırakan savaşın uluslararası ilişkilerde kaçınılmaz bir durum olmadığını dile getirmektedir.³⁰

Devletler çıkarlarını maksimize etmek amacıyla işbirliği yolunu seçmeleri gerektiğine vurgu yapan İdealizm, insan doğasının temelde iyi olduğunu fikrinden yola çıkarak uluslararası alanda sorunların üstesinden gelmek için uluslararası aktörlerin bir araya gelerek karşılıklı olarak sorunun çözümünde barışçıl yöntemler kullanması gerektiği yönündeki görüşleri savunmaktadır³¹.

Savaşların barışçıl yöntemler ile önlenmesi için öncelikli olarak gizli işbirliklerinin (anlaşmaların) önüne geçilmesi gerekmektedir. İdealizmin en önemli argümanı uluslararası ilişkiler alanında sorun çözmenin en temel yolunun geniş katımlı ve çok taraflı araçlar içeren uluslararası örgütlerden geçtiği öne sürülmektedir. İkili anlaşmaların ve güvenlik önlemlerinin yerini çok taraflı uluslararası platformların alması gerektiği yönündeki görüşü önemsemektedir³². Savaşların çıkmasına veya uzamasına sebep olan gizli anlaşmaların ittifakların yapılmamasını öngörmüşlerdir. Bu amaç; Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler Örgütleri kuruluşu, idealist fikirler sonucudur. Demokratik Barış Teorisi idealistler devletler ne kadar demokratikleşirlerse iç siyasette halka hesap verir ve politikalarını iktidarlarının devamı açısından halka dayandırmaya çalışırlarsa, dış politikada'da karar vericilerin demokratik davranacakları, diplomasiye daha fazla önem vererek savaşların azalacağını öngörmektedirler.

Uluslararası platformlar ile kolektif bir siyasi güvenlik sistemi oluşturularak barışçıl ilkeler etrafında savaşların önlenmesi sağlanabilir. Realist görüşte öne sürülen Hobbesyen tarzda anarşik olarak adlandırılan çatışmacı ve yarışmacı doğası bu ilkeler doğrultusunda savaş devletlerin başvurdukları bir araç olmaktan çıkarılacaktır³³.

---

³⁰ Çalış Şaban ve Özlük Erdem, Uluslararası ilişkiler tarihinin yapı söküğü: idealizm- realizm tartışması Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2007, s.230

³¹ Joshua S. Goldstein, Jon C. Pevehouse, 2017, a.g.e. s.85

³² Çalış Şaban ve Özlük Erdem a.g.m. s.230

³³ Çalış Şaban ve Özlük Erdem a.g.m. s.232

Oysa idealizm, uluslararası ilişkilerin barışçıl yöntemlerle yeniden tesis edilerek savaşların önlenebileceği üzerinde çalışmalar öne sürmüştür. Realizmin ortaya çıkmasına da literal anlamda katkı yapmıştır. Savaşın sona ermesi ve uluslararası ilişkilerin barışçıl bir şekilde yeniden tesis edilmesi için savaşların ortadan kaldırılarak diplomasinin ve uluslararası hukukun geliştirilmesi gerektiği önerisinde bulunmuştur. Bunun içinde öncelikle yapılması gereken eylemin silahsızlanma olduğunu ileri sürmüşlerdir. Silahlanma yarışı ile birlikte savaşların kaçınılmaz olduğu fikrini ileri süren Angell sorunların barışçıl yollarla çözümü için tarafların bir konferansta taleplerini dile getirmeleri gerektiği üzerinde durmuştur. Bunun içinde uluslar üstü yetki ile donatılacak uluslararası örgütlere ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Yine ticaretin geliştirilerek karşılıklı bağımlılığın artırılması böylelikle savaşın ekonomistler tarafından da desteklenmeyeceği görüşü idealist kuramcılarının görüşleri arasındadır^{34,35}.

İdealizm diğer görüşlerin aksine olması gerekenle ilgilenmektedir. Bu nedenle idealist görüşleri aşırı ütopyik olarak konumlandıran kuramcılar mevcuttur. İdealizmi işlevsel olarak dünya kamuoyuna tanıtan kişi Başkan Wilson'dur. Başkan Wilson tarafından öne sürülen barışçıl prensipleri barışın sağlanması, kendini yönetme hakkı, açık denizler ve uluslararası kurallar, gizli diplomasinin engellenme çabaları ve Milletler Cemiyetinin (Birleşmiş Milletler) de köklerini oluşturan uluslararası örgütlerin kuruluşu İdealizm teorisinin geçerli olduğu dönemde ilk kez dile getirilen teklifler içermekte idi. Ancak bu ilkeler beklenen etkiyi gösterememiş ve akabinde İkinci Dünya Savaşının çıkmasına zemin hazırlanmıştır. İşte tam bu noktadan hareketle yeni bir akım gelişmiş ve idealizmin öngöremediği uluslararası ilişkileri öngörme yeterliliğine sahip olduğu düşünülen realpolitik düşünceler idealizm sonrası döneme hâkim olmaya başlamıştır³⁶.

Ancak idealizm her ne kadar İkinci Dünya Savaşının çıkmasını önleyemese de Üçüncü Dünya Savaşının çıkmasını engelleyecek birçok adımın atılmasında arka planda bulunan düşünce akımı olarak hâkimiyetini sürdürmektedir. Birbirleriyle

³⁴ Uğrasız, Bülent. 2003.a.g.m s.139

³⁵ Çalış Şaban ve Özlük Erdem a.g.m. s.225-243

³⁶ Gözen Ramazan (Ed), Uluslararası ilişkiler teorileri, İstanbul:İletişim, 2014, s.75

sürekli savaş halinde olan Avrupa'nın Avrupa Birliği gibi bir birlik kurması neredeyse tüm dünya ülkelerin bir araya gelerek kurduğu Birleşmiş Milletler örgütü ve daha sonra kurulan uluslararası birçok örgütte idealizm düşüncesinin etkilerini görülür.

“İdealizm, amaçlarını gerçekleştirmek için; eğitim (iyi insan yetiştirme aracı), demokrasi ve kamuoyu; devletlerarası sorunların çözümünde uluslararası örgütler ve hukuk, uluslararası güvenliği sağlamada ortak güvenlik sistemlerinin organize edilmesini savunur. İdealizme göre bunların tamamı küresel bir toplum meydana gelmesini sağlamaktadır. “İngiliz Okulu” teorisyenlerinin idealizmden etkilenerek “Uluslararası Toplum” fikri kaynağını oluşturmaktadır”³⁷.

İdealizmin 2. Dünya savaşını öngörmemesi üzerine yaşanan tartışmalar ve E.H. Carr'ın “The Twenty Yers Crisis” (ilk baskı 1939) kitabıyla ayrıntılı olarak ele alınan bu tartışmada, Realistler 1920 ve 1930'larda uluslararası ilişkiler literatüründe baskın bir konumu bulunan ütopyacı (idealist) görüşleri, uluslararası politikanın işleyiş yapısını ve güç elde etmeye dayanan prensiplerini kavrayamadıklarından aynı jenerasyon içerisinde ikinci büyük Dünya savaşının çıkışını engelleyememekle suçlayarak eleştirmişlerdir ³⁸.

1.2.2.Realizm

Birinci Dünya Savaşı sonunda yaşanan buhran ile birlikte uluslararası alanda yaşanan değişim ve dönüşüm idealizmin çözüm üretmediği fikrinin yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Milletler Cemiyetinin Almanya'da Nazilere ve İtalya'da Faşistlere müdahale edememesi ve revizyonist devletlerin sınırlarının yeniden düzenlenmesi ile

---

³⁷ Gözen Ramazan (Ed). 2014 a.g.e. s.76

³⁸ Aydın, Mustafa, “Uluslararası İlişkilerin “Gerçekçi” Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1 (Bahar 2004), s. 34-35

ilgili saldırgan tutumları karşısında barışın tesis edilememesi üzerine idealist düşünürlerin görüşlerine karşı yeni bir karşıt görüş dillendirilmeye başlanmıştır³⁹.

Realizm, uluslararası siyasetin en eski en büyük etkiye sahip teorisi olarak iddia edilebilir. İkinci Dünya savaşı sonrası idealizme yapılan eleştiriler sonucu kendilerine gelmiş olan realistler Uluslararası ilişkileri güç ve çıkar yoluyla açıklayan bir uluslararası ilişkiler teorisi.

Realizmin kökenine gidilecek olursa Thucydides'in Peloponez Savaşı ve Sun-Tzu Savaş Sanatı eserine kadar gidilebilir. Realizmin en büyük düşünürleri arasında Nicollo Machiavelli (1469-1527) ve Thomas Hobbes bulunmaktadır.⁴⁰

Thucydides eserinde, savaşın çıkış sebebini Atina ve Sparta arasındaki güç ilişkisinden kaynaklandığını belirtir. Thucydides'in eserinde anlattığı savaşa ait terimlerde güç dengesi, tehdit ve caydırıcılığı kullanarak bu kavramların tarihsel zeminini ilk hazırlayanlardan biri olmuştur⁴¹.

Makyavelli'yi uluslararası ilişkiler disiplini çok sık dile getirilerek referans edilir. Machiavelli iyi bir Hükümdar/Prens olmak için tavsiyelerde bulunduğu eserinde bir prensin korkulan mı yoksa sevilen bir prens mi olunması gerektiği üzerinde de durur. Devletin devamı için iyi bir prens olmak adına saydığı erdemleri bir tarafa bırakma gereğini üzerinde durur⁴². Machiavelli ahlaki değerlerin, anarşik uluslararası ortamda olmadığını açıklar. "Realistler için uluslararası ilişkilerde devletin amaçlarına ulaşmak için başlıca araç güç'tür". Machiavelli tarafından kaleme alınan Hükümdar/Prens adlı eserde gücün önemine değinerek gücü elde etmek için her

---

³⁹ Arı, Tayyar. (2008) Uluslararası ilişkiler ve dış politika Bursa:MKM s.108

⁴⁰ Heywood Andrew, (2016).Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları, çev. Fahri Bakırcı 3. Baskı Ankara: BB101, s.248,

⁴¹ <http://www.stratejikanaliz.com/peloponez-savasi/>

⁴² Ateş, Davut. (2009). Uluslararası ilişkiler disiplininin oluşumu: İdealizm/realizm tartışması ve disiplinin özerkliği.

yolun denenmesi gerektiğini özellikle belirtmektedir. Makyavelizm olarak deyimleşen siyasi amaç etrafında her şeyin mübah olduğu anlayışıdır⁴³.

İnsanı akılcı kabul eden Hobbes, devletlerin kuruluş anına kadar gider ve insanların güven ve refah üzerinde bir yapı inşa etmek üzere karşılıklı sözleşme yaptıkları ve bu sözleşme sonucunda kendilerini yönetme hakkını devrederek devleti oluşturduklarını belirtir. İnsanların güçlü ve zayıf arasındaki ilişkiyi yeniden düzenlemek üzere tüm insan gücünün üzerinde bir egemen güç oluşturduğunu anlattığı “Leviathan” adlı eserinde devleti ejderhaya benzetmiştir. Amaç güç elde ederek güvenliği sağlamaktır. Savaş durumunda egemen olmak için savaşıyorsa savaş durumunda sosyal haklar ve adalet kalmamış olduğundan güvenlikte ortadan kalkar ve herkes herkesin düşmanı olarak savaş durumuna geçer. Savaş güç elde etmek için olduğundan uygulanması güce dayanan yasalar yoktur. Bu amaçla savaşta her şey mubahtır sözü klişeleşmiştir.

Realizmin üstadı olarak bilinen Morgenthau, Politics Among Nations (Uluslararası Siyaset) adlı eserini Soğuk Savaş Döneminin ilk yıllarında yayımlayarak alana damgasını vurmuştur^{44, 45}

Realizme göre uluslararası politikayı anlamak için güç kazanma mücadelesi sonucu ortaya çıkan çatışma kavramını göz ardı etmemek gerekir. Realistlere göre savaş uluslararası politikanın esas konusunu oluşturmaktadır. Realistler uluslararası ilişkiler kavramlarını açıklarken savaş ve güvenlik konularına özellikle önem verirken bunun dışında kalan ekonomi ve sosyo-kültürel ilişkileri ikinci planda önemli görmektedirler⁴⁶.

Realizme göre uluslararası anarşik ortamda insan, doğası gereği çıkarların maksimize etmek amacıyla gücü siyasetin temel taşı olarak görmektedir. “Morgenthau’nun

---

⁴³Charles William Kegley and Shannon Lindsey Blanton, Dünya Siyaseti Yönelim ve Dönüşüm Çev Helin Alagöz Gessler, Sakarya:Sakarya Üniversitesi Kültür, 2015, s.37

⁴⁴ Sancak, Kadir, 2016, a.g.e. s.21

⁴⁵ H. J. Morgenthau, Politics Among Natlons (New York: Alfred Knopf, 1948). Türkçesi: B. Oran ve O. Oskay (çev.), Uluslararası Politika Ankara: Türk Siyasî ilimler Derneği, 1970.

⁴⁶ Arı, Tayyar, Uluslararası ilişkiler ve dış politika, Bursa:Alfa . 2017. s.101,

meşhur ifadesi ile Uluslararası siyaset, bir güç mücadelesidir⁴⁷. Realizme göre devletler uluslararası ilişkiler alanında en temel aktördür ve gücü elinde bulundurmaya zorundadır. Uluslararası ilişkilerde herhangi bir ilişkide taraf olmak için güç olmazsa olmazlardandır. Morgenthau'ya göre Uluslararası siyaset, bir güç mücadelesidir. Özellikle Realizme Amerikan dış politikasının teorisi denmektedir. Bu teoride öne sürülen realizmin temelleri Machiavelli ve Hobbes'a dayanmaktadır⁴⁸. Realistler için anarşik rekabet ortamında amaçların örtülü olması devletlerin nelere sahip oldukları ve sahip oldukları potansiyel ile elde ettikleri kazançlar mukayese edilerek değerlendirilmektedir. Kısaca devlet için esas önemli olan, ne kadar kazandığı değil, diğer devletlere kıyas ile ne kadar kazandığıdır⁴⁹.

Yirminci yüzyıl uluslararası ilişkilerine uyarlandığında realizm, devleti uluslararası politikada en önemli aktör olarak görmektedir. Westphalia antlaşmasından bu yana geçerli olan egemen devletlerin diğer devletlere eşit olduğu prensibi çerçevesinde uluslararası ilişkilerde devletlerin cevap verdiği/sorumlu oldukları herhangi bir üst otorite bulunmadığından uluslararası sistem anarşik bir ortam oluşturmaktadır. "Bu yapıda, sürekli devletlerarası çıkar çatışmalarına tanık olan uluslararası ilişkilerde egemen devletler, kendilerine aralarında arabuluculuk yapabilecek bir üst otorite olmadığından çatışmaların nihai çözümü olan savaşa olur". Bu çatışmacı ve anarşik uluslararası ortamda devletlerin en önemli çabası bekalarını korumaktır (ulusal bekâ-national survival). Bu sonuca ulaşmak için hiçbir şey güç (power) elde etmekten daha önemli değildir⁵⁰.

"İdealistlerin aksine Realistlerin uluslararası hukuk ve uluslararası örgütler gibi konulardan çok askeri strateji, güç, diplomasi ve çıkarların doğası üzerinde yoğunlaşmaları, gelecekteki savaşları önlemenin tek yolunu caydırıcı bir güce sahip

⁴⁷ Gözen Ramazan, 2016, a.g.e. s.161

⁴⁸ Charles William Kegley and Shannon Lindsey Blanton, 2015, a.g.e. s.39

⁴⁹ Gözen Ramazan, 2016, a.g.e. s.164

⁵⁰ Aydın, Mustafa. (2004). Uluslararası İlişkilerin "Gerçekçi" Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği. Uluslararası İlişkiler/International Relations, s.33-60.

olunmadan gerçekleşmeyeceği ve güç dengesinin önemli olduğu görüşlere dayanmaktadır”⁵¹.

Uluslararası ilişkiler düzeninde anarşi ortamı bir düzensizlik ve kaos ortamı değildir. Devletlerarası bir hiyerarşik yapının olmamasını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Realist yaklaşıma göre, gerçek anlamda bir merkezi otorite bulunmamaktadır. Devletler her ne kadar birleşmiş milletler gibi bir örgüte üye olsalar da gerçekte bu örgütü benimsemezler. Tüm devletler çıkarlarını maksimize etme yolunda çaba harcarken böyle bir üst örgütün ulusal çıkarlarına ket vurmasını kabul etmezler. İdealizmin aksine bu görüş realiteyi gözler önüne sermektedir. Realizme göre uluslararası düzende hiyerarşik bir yapı bulunmasa da güç ekseninde zayıfların üstünde güçlü devletler bulunmaktadır⁵². Sürekli olarak devletlerin çıkarlarını korumak için güçlü olma ihtiyacının gereği olarak çaba harcaması güvenlik ikilemi oluşturmaktadır.

Realistlerin ulusal güç olgusundan anladıkları- başka güç unsurlarının varlığını kabul etmekle birlikte – genellikle bir ülkenin başta askeri ve ekonomik kapasitesidir. En önemli mesele olarak devletlerin bekasını gören ve uluslararası sorunlar hiyerarşisinin tepe noktasında ulusal güvenliğin olduğunu düşünen Realistler bu nedenden dolayı askeri konulara öncelik tanımaktadırlar⁵³.

Eleştiriler sonucu Realizm kendini yenilemiştir. Bu yeni teori neorealizm olarak gelişim göstermiştir. Devletlerin davranışlarını inceleyen kuramsal bir olarak ortaya çıkan neorealizme göre devlet davranışını belirleyen en baskın karakter küresel sistem içindeki güç dağılımında ne kadar payı olduğudur. Bir devletin küresel sistem içinde ne kadar güç sahibi olduğunu belirleyen en önemli özellik dünyadaki askeri güç dengesi içindeki payıdır⁵⁴.

---

⁵¹ Şöhret, Mesut. Realizm Çerçevesinde Avrupa Birliğinin Bütünleşmesi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 1(4), 2012, s.288-330.

⁵² Arı Tayyar, Uluslararası ilişkiler ve dış politika, Bursa: Alfa, 2017, s.101

⁵³ Sancak, Kadir, 2016, a.g.e. s.22-23

⁵⁴ Charles William Kegley and Shannon Lindsey Blanton, 2015, a.g.e. s.40

Realistler, idealistlerin aksine, Uluslararası politika üzerinde durulması gerekenin devletlerarası ilişkileri belirleyen nedenler olması gerektiğini illeri sürmektedirler. Realistler göre; Uluslararası politikanın en önemli bu faktörleri güç elde etmek ve ulusal çıkarları elde etmektir⁵⁵. Uluslararası politikayı güç ve çıkar temelleri üzerinden değerlendirmeye ve realizm teorisini geliştirirler.

“Devlet adamlarının uluslararası politika yürütürken gelişmelerden etkilendikleri ve bazı sınırlılıklarla karşılaştıklarını düşünen Realistler çeşitli gruplara ayrılmış olan realistlerin temelde iki soruna cevap aradıkları görülmüştür. Tüm yazarların genel olarak bireyden yola çıkarak fakat devlet ve/veya sistem analiz düzeyinde iki şu soru/sorunla uğraştıkları söylenebilir:

- Devletlerin uluslararası ilişkilerde tutumlarını ne şekilde açıklanacağı?
- Uluslararası sistemin dinamiklerinin nasıl açıklanacağı?”⁵⁶

Realizmde Wastefalya anlaşmasından bu yana kabul edilen devletlerin egemen eşitliği prensibine göre devletlerarasında bir hiyerarşik durum veya üst otoritenin bulunmadığı ve temel aktörün devlet olduğu anarşik sistemde çıkar çatışmalarının olması bu çatışmaların çözümünün diploması ile çözülemediği durumlarda savaşların yaşanacağıdır.

Realist teorisyenler Hobbes’yen düşünce ile insanların doğaları gereği bencil varlık olduklarını düşünmüş ve bir araya gelerek doğa halinden kurtulmak güvenliklerini sağlamak için kurdukları devletlerinde insanlar gibi kendi çıkarlarını düşünürler. Devletler uluslararası alanda güvenlikleri en önemli planda tutarak güç elde etme isteği ve arzusu ile sürekli rekabet halindedir. Bu durum insanların güvenliklerini korumak için yetkilerini devrettiği devletler tarafından güvenliklerinin tehdit edilmesi ile karşılaştıklarıdır.

---

⁵⁵ Aydın, Mustafa. 2004. a.g.e. s.34-35

⁵⁶ Aydın, Mustafa. 2004. a.g.e. s.37

1.2.3. Neorealizm

Devletlerin uluslararası sistemdeki davranışlarını açıklamada uluslararası sistem yapısına dayandırmaları nedeniyle uluslararası ilişkiler literatüründe “yapısal realizm” (Structural Realism) olarak ifade edilen bu yaklaşımın kurucusu Kenneth Waltz’dır, “Neorealizmi Theory of International Politics” adlı eseriyle gündeme getirmiştir⁵⁷.

1970’lerde Dünya’da yaşanan gelişmelerle birlikte uluslararası ilişkilere yaşanan sorunlar siyasal ve ekonomik sorunların içiçe geçmesine sebep olmuştur. Petrol piyasasındaki dalgalanmalar ile birlikte ekonomik olarak görülen birçok sorun zamanla siyasi bir soruna dönüşmüştür. Bu dönemde çıkar ilişkilerinin korunması odağında olan realizm ana akım olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁸.

Waltz, Realizmi yok saymadan realizmin yenilenmesi tekrar canlandırılması çalışmaları ile Neorealizmin kurucusu olmuştur. Uluslararası sistem yapısını mercek altına almıştır. “Uluslararası politikanın siyasal yapılar sayesinde anlaşılabilirliğini konusundaki çalışmaları ile” uluslararası politik sistemleri diğer uluslararası sınırlarını çizerek ve sistem düzeyindeki kuvvetleri, birim düzeyindeki kuvvetlerden ayırt etmek, siyasal yapıların nasıl oluşturulduğunu, bunların sistemleri nasıl etkilediğini ve bunlar tarafından nasıl etkilendiğini göstermek gerektirir. Uluslararası politikayı ayrı bir sistem olarak nasıl tasarlayabiliriz? Etkileşen birimler ile bunların davranış ve etkileşimlerinin yarattığı sonuçlar arasına sonuçları etkileyecek şekilde giren şey nedir?⁵⁹ hipotez problemleri ile realizmi tekrar canlandırmaya çalışarak realizmdeki insan doğası yerine, Uluslararası sistemin yapısını açıklamaya çalışmıştır.

Waltz uluslararası sistemin yapısı olduğu ve bu yapının etkileşen birimlerden oluştuğunu ve yapının sistemi bir bütün olarak düşündüren bileşen olduğu yapının

---

⁵⁷ Serdar İskender,(2015) Neorealizm, Neoliberalizm, Konstruktivism ve İngiliz Okulu Modellerinde Uluslararası Sistemsel Değişiklere Bakış dergipark.ulakbim.gov.tr/jemsos/article/view/5000137264 s.15

⁵⁸ Serdar İskender, 2015, a.g.m, s.16

⁵⁹ Waltz Keneth N.,(2015), (çev. Binatlı Osman S.), (ed. Çınar Özen),(s. 101),Phoenix yayınevi, Ankara

parçaların düzenlenmesiyle anlaşılabilceği ilişkinin birimlerin etkileşimini bunların birbirlerine göre konumlarını gösterdiğini belirtir. “Yapı tanımları birimlerin karakteristiklerini, bunların davranış ve etkileşimlerini bir tarafa bırakmalı veya bunlardan soyutlama yapmalıdır”⁶⁰. Sistemik yaklaşım sistemin kendisinden işleyen dinamiklerini anlamaya çalışarak farklı sistemlerin yapısının birbiriyle etkileşimde olan yapıları nasıl etkilediği ayrıca bu yapıların sistemi nasıl etkilediğini ortaya konmaya çalışmıştır.

Waltz’ın realizme tezine karşı olmayan aksine neredeyse çökmekte olan bir tezinin yeniden hayata geçirilmesini sağlayan neorealizmi realizmin üzerine bina eden realizmi kapsayıcı tanımlamıştır. Uluslararası ilişkiler sadece devletlerin kendi aralarında kurmuş oldukları ilişkilerle sınırlı bir alan değildir. Pekçok mekanizma uluslararası ilişkileri etkilemektedir. Bunların başında ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel mekanizmalar gelmektedir. Bu mekanizmalar hem etkilemekte hemde etkilenmektedir⁶¹.

Waltz uluslararası sistemde yapısal sorunlara açıklık getirme çalışmalarında uluslararası sistemin anarşik bir sistem olduğunu düzenleyici ilkelerinin iç siyasal sistemlerden farkını ortaya koyarak açıklamaya çalışır.

Neorealizmin babası Waltz’a göre yapısal sorunlar bir sistemin parçalarının düzenlenmesine ilişkin sorunlardır. İç siyasal sistemlerin parçaları üstlük ve astlık ilişkileri içinde konumlanırlar. Bazılarına buyurma hakkı tanınmış; bazıları ise buyruğa uymakla yükümlüdür. İç sistemler merkezîyetçi ve hiyerarşikdir. Uluslararası politik sistemlerin içindeki tüm etkenler eş güdümlü olarak konumlanmıştır. Şeklen, her biri diğerlerin hepsine eşittir. Hiçbirine emretme hakkı tanınmamıştır; hiçbirisi itaatle yükümlü değildir. Uluslararası sistemler adem-i merkezîyetçi olup üst otorite olmadığından anarşikdir. İki yapının düzenleyici ilkeleri belirgin bir şekilde farklıdır, aslında birbirinin tersidir⁶².

⁶⁰ A.g.e,102

⁶¹ Serdar İskender, 2015, a.g.m, s.18

⁶² Waltz Keneth N.,(2015), (çev. Binatlı Osman S.), (ed. Çınar Özen),(s. 112),Phoenix yayınevi, Ankara

Waltz için uluslararası anarşik sistemin kaotik olmamasını, uluslararası anarşik sistemde düzen olmasını sağlayan olgu ve mekanizma, güç dengesidir. Bir ‘‘güç dengesi teorisi’’, asgari düzeyde hayatta kalmak ve azami düzeyde evrensel hâkimiyet sağlamak için eylemde bulunan üniter devletlerin, amaçlarına ulaşmak için uygun araçları, az çok makul yollar ile kullanma çabaları sonucu olarak ortaya çıkar⁶³. Neorealizme göre sistemin anarşik yapıya sahip olması devletleri, bekalarını korumak için birlikte hareket etmeyi zorunlu kılmaktadır. Varolmak için mücadele eden devlet sistemde aynı fonksiyonları yerine getirmek yada fonksiyonları eşit yetkinlikte yerine getirebilmeyi gerektirmez. Uluslararası sistem içerisinde devletlerarasındaki Bu ‘‘farklılık’’ söz konusu sistemin işlevlerini yerine getirme yetkinliğine yani güç kapasiteleri ile orantılı olarak varolmayı sağlayan bir araçtır⁶⁴.

Waltz, devletlerin uluslararası sistemdeki tek aktör olmadıklarını kabul etmekle beraber başat aktör olduklarını ve süreci devletlerin yönlendirdiğini kabul eder.⁶⁵

Neorealizm uluslararası politik sistemlerde; Uluslararası yapılar devletlerin birlikte varoluşundan doğar. Hiçbir devlet kendisini hem de diğerlerini kısıtlayacak bir yapının oluşumuna katılmayı amaçlamaz. Uluslararası politik sistemler, ekonomik piyasalar gibi, köken itibarıyla bireyci, kendiliğinden yaratılmış ve amaçlanmamıştır. Bu sistemlerin her ikisinde de, yapılar sistem birimlerinin birlikte eylemiyle oluşur⁶⁶. Neorealistler her devlet anarşik ortamda kendi varoluşunu devam ettirmek zorunluluğu ile bir tek kendisine güvenmek zorunda kalmaları ile bu yapı oluşumunu kendine yardım ilkesi (self-help) olarak açıklamaktadırlar. Bu sistemde güçlü devletlerin gücünden tehdit alan zayıf devletlerin ittifaklar yolu ile güçlü devleti dengelemesidir. Waltz anarşik ortamda güvenliğin güç elde etmekten daha önemli olduğunu vurgulayarak gücü amaç değil araç olarak değerlendirmiştir. Anarşik ortamda devletlerin bekalarını korumak amacıyla iki tür dengeleme yoluna gittikleri ilk olarak devletlerin askeri ve ekonomik kapasitelerini artırmak daha sonra diğer

⁶³ Gözen Ramazan, 2016, a.g.e. s.176

⁶⁴ Bozdağlıoğlu, Yücel, Özen, Çınar, ‘‘Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık’’, Uluslararası İlişkiler, Cilt 1, Sayı 4 (Kış 2004), s. 59-79. www.uidergisi.com

⁶⁵ Kenneth N. Waltz, ‘‘Anarchic Orders and Balances of Power’’, Robert O. Keohane (der.), Neorealism and its Critics, p. 108 akt. Serdar İskender, 2015, a.g.m, s.14-38

⁶⁶ Waltz Keneth N.,Uluslararası politika teorisi, çev. Binatlı Osman S., ed. Çınar Özen, Ankara: Phoenix 2015,s.116

devletlerle ittifaklar kurarak denge sağlamaya çalıştıklarını sistemik yapının karar vericileri buna zorladığını ortaya koymuştur. Waltz Yapısalcı Realizm teorisinde güç dengesinin uluslararası ilişkilerde önemini ortaya koymuştur⁶⁷.

1.2.4. Liberalizm

Siyasal düşünceler tarihine bakıldığında teorilerin birbirlerinden etkilenmediğini söylemek doğru olmaz. Neoliberalizm de çağdaşlarından ya da geçmişinden bağımsız olarak gelişmiş değildir. Liberalizm, 17. Yüzyıl başlarında John Locke'un eserleri ile "Siyasi Liberalizm" olarak ortaya çıkan liberaralizm, David Hume ve Adam Smith'in çalışmaları ile "Ekonomik Liberalizm"e dönüşmüştür. Liberalizm günümüze kadar sürekli olarak gelişen dinamik bir akımdır. Akım her dönem farklı düşünce ekollerinin etkisinde sürekli olarak gelişme göstermiştir. Özellikle Hayek, Friedman ve Buchanan gibi neo-liberalizmin çağdaş temsilcileridir.⁶⁸

Uluslararası ilişkiler literatüründe birbirlerinin yerine kullanılan idealizm ile liberalizm kavramları gerçekte birbirlerine zıt kavramlar olmasının yanında birlikte anılmalarına sebep olacak benzerlikleri barındırmaktadır. Özellikle idealizmde devlet uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul ederken, liberaller uluslararası ilişkileri çok aktörlü bir disiplin olarak ele alırken birey odaklı bir yaklaşım geliştirmişlerdir. Uluslararası hukuki yapının barışın ve işbirliğinin gelişmesinde bir araç olduğunu ileri sürerler⁶⁹.

İdealizm ve realizme alternatif bir dünya siyaseti görüşü olan liberalizm genel olarak bireysin özgürlüğü karşısında, devleti gece bekçisi olarak gören görüştür. "Uluslararası ilişkiler çerçevesinde liberalizm dünya denilen karmaşık yapı içerisinde

⁶⁷ Waltz, Kenneth (1979), Theory of International Politics (Reading: Addison Wesley), p.126 akt. Serdar, I. (2015). Neorealizm, Neoliberalizm, Konstruktivizm ve İngiliz Okulu Modellerinde Uluslararası Sistemsel Değişikliklere Bakış. The Journal of Europe-Middle East Social Science Studies, 1(1), 17

⁶⁸ Aktan, C. C. (1995). Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertarianizm. Amme İdaresi Dergisi, 28(1), 3-32.

⁶⁹ Arı, T. (2012). Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma. *Hegemonya, İşbirliği, Bursa:MKM*.s.23

dünya siyasetini şekillendiren birçok unsurun bulunduğunu tek başına devletlerin dünya siyasetine yön vermediğini ortaya koymaktadır”⁷⁰.

Liberalist görüşe göre devletler, dünya siyasetinde temel aktördürler ancak tek başlarına değildirler. Bu nedenle realistlerin aksine uluslararası ilişkiler terimi yerine dünya siyaseti kavramını kullanırlar. Uluslararası ilişkiler terimini kullandıklarında bile kendilerini realistler gibi sadece devletlerle sınırlamazlar. Bunun yerine, liberaller uluslararası ilişkilerde sadece devletin değil bireylerin, ilaveten uluslararası ve uluslararası olarak hem ulusal sınırlar içinde hem de ötesine taşan faaliyetlerde bulunan sivil toplum örgütlerinin de payı olduğunu ileri sürerler⁷¹.

Liberaller için kuruluşlar önemlidir. Birleşmiş Milletler ya da Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası örgütler sadece devletlerin nüfuz için mücadele ettikleri alanlar değildir. Bu örgütler, sıklıkla uluslararası ya da küresel gündemi belirleyen kendi başlarına birer bağımsız aktördürler. Liberal görüş günümüzdeki teorik disiplinine ikinci dünya savaşından günümüze dek geliştirmiştir. Liberallerin kapsayıcı dünya siyaseti görüşü çok çeşitli aktörü hesaba katmaktadır⁷².

“Liberalizmin bireyi aktör olarak birinci planda devleti de ikinci planda tutması, devlet olgusunun nasıl ortaya çıktığının yeniden tartışılmasını gündeme getirmiştir. Hobbes’a göre devlet, “insan insanın kurdu olduğu anarşik düzene çözüm çabasıdır”. Ne var ki Nozick, bu durumu şu şekilde açıklamaktadır; “devlet anarşiye çözüm değildir, yeni anarşilerin türemesine neden olmaktadır”. Hobbes aslında bize anarşiler içinde daha az kötü olanı seçtirmiştir. Buna göre realistlerin ileri sürdüğü gibi devlet öncesi durum bir doğa durumu mudur, yoksa asıl şimdi mi çatışma daha çoktur? Oppenheimer’in fetih teorisine göre ise savaş gücü yüksek toplumlar, fetih yoluyla ele geçirdikleri tarım toplumlarını kendilerine itaate zorlamışlardır. Bu durum savunma için bu toplulukların da devletleşmesine ve çatışmaların körüklenmesine neden olmuştur. Yani anarşi devletleri, devletlerden anarşiyi doğurmuştur. Ponting’e göre tarımsal verimliliğin artması sonucu ortaya çıkan artık

⁷⁰ Viotti Poul- R. Kauppi, Mark V. 2016. a.g.e. s.42

⁷¹ Arı, T. (2010). Uluslararası ilişkiler teorileri: çatışma, hegemonya, işbirliği. Marmara Kitap Merkezi.s.305.

⁷² Viotti ve Kauppi, (2017) a.g.e. s.33)

*ürünün nasıl pay edileceği sorunu gündeme gelmiştir. Üretken olmayan asker ve din adamı gibi grupların buradan pay alma gayretleri bürokratik bir sınıfın ortaya çıkmasına neden olmuştur”.*⁷³

Locke’de devletin varlığını Hobbes gibi önemser. Fakat devletin var olma amacının güvenlik sağlamak olmadığı, devletin ortaya çıkışının bireylerin özgürlük isteğinden kaynaklandığını savunur. “Locke’ye göre bireylerin ve sahip oldukları maddi manevi değerlerin dokunulmazlığı vardır. Kant “Daimi Barış” adlı eserinde özel mülkiyete önem vermektedir. Bunu mümkün kılanın ise anayasal düzende devlet rejimi olduğunu ileri sürer ve demokratik yönetimlerin halka rağmen despotik davranmalarının mümkün olmadığını seçimle gelen iktidarın özel mülkiyet ilişkilerine de önem vereceğini belirtir. Bu yaklaşıma yönelik eleştiriler Carr tarafından dile getirilmiştir. Bürokratik düşünceye göre silahsızlanma, ortak güvenli ve işbirliği, dünya düzeni gibi somut olmayan projeler teorik olarak olumlu ancak reelde fayda getirmeyen projelerdir”.⁷⁴

1.2.5.Konstrüktivizm

Konstrüktivizm, 1990'lı yıllarda ortaya çıkan ve diğer klasik yaklaşımlara nazaran uluslararası ilişkiler alanında farklı bir yere sahip olan bir yaklaşımdır. Küreselleşme alanında çalışma yapan teorisyenlerin rasyonel seçim teorisini öne süren neorealist ve neoliberalist yaklaşımlarda yer alan devlet merkezliği reddetmeleri ve küreselleşme olgusunu sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi faktörlerin birlikte ele aldığı görülmektedir. Konstrüktivist yaklaşımlar son zamanlarda uluslararası ilişkiler alanında adından çokça söz edilen yaklaşımlardan biridir. Geleneksel uluslararası yaklaşımlara alternatif bir yaklaşım olan konstrüktivizm radikal söylemler üzerine inşa edilmiştir. Nicholos Onuf ve Alexander Wendt tarafından geliştirilen bu yaklaşımda ana düşünce “dünyadaki insani eylemlerden tamamen bağımsız yalın

⁷³ Çakmak, H. (2007). Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler.s.160.

⁷⁴ Çetin, H. (2001). Liberalizmin temel ilkeleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 219-237.

gerçekler ve varlığını sosyal anlaşmalara borçlu olan sosyal gerçekler arasında temel bir ayrım bulunduğudur”⁷⁵.

Eleştirel kuramlardan biri olarak Konstrüktivizm, toplumsal ve siyasal gerçekliğin insan algısında oluştuğunu ileri sürmektedir. Konstrüktivizme göre bireylerin ve toplumsal grupların kendilerini ilgilendiren ve onların gerçekliği haline gelmiş yaşamı için vazgeçilmez gördüğü değerleri inşa sürecinde, topluma ve değerlere aidiyetin önemi yadsınamaz. Konstrüktivist düşüncenin temelinde; “devletlerin sosyal birer varlık oldukları ve uluslararası alanın da sosyal bir ağ olduğu” dillendirilmektedir⁷⁶.

Bu yaklaşımın en belirgin özelliği “sosyalliğe” verdiği önemdir⁷⁷. Bu yaklaşım da insan çevresinde olan diğer insanlar veya tabiat ile sürekli iletişim halinde olan sosyal bir varlıktır. Buradan yola çıkarak uluslararası ilişkileri de bir sosyal ilişkiler alanı olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Konstrüktivizm yaklaşımında ne kadar ki toplumu oluşturan ve var eden insanlardır, aynı şekilde toplum olmadan insanların var olmasının da bir anlamı yoktur.

Bununla birlikte sosyal bir varlık olarak devletlerin ortak değerler, normlar ve ortak amaçlar etrafında devletlerin bir “uluslararası toplum” oluşturduğunu düşünen İngiliz Ekolü de konstrüktivist düşünceyi ilk öne süren ekol olarak bilinmektedir.

Toplum ve insanları bir birine bağlayan şey “kurallar”⁷⁸dir. Bu kurallar sistem içerisinde insanların veya aktörlerin davranışlarına yön vermektedir. Bu sosyal, siyasal veya hukuksal olan kurallar uygulamaları ile “kurum”ları inşa ederken kurumlar ve diğer aktörler kendi niyet ve çıkarları doğrultusunda yaptıkları faaliyetler sonucu maddi dünyayı etkileyerek kurumlara şekil vermektedirler. İnsanlar zaman içerisinde buldukları toplulukla birlikte çeşitli pozisyonlarda ve

---

⁷⁵ Yiğitoğlu, M. Uluslararası İlişkiler Teorileri, <http://musayigitoglu.blogcu.com/uluslararasi-iliskilerdeki-teoriler/2817242>

⁷⁶Mustafa Küçük, “Uluslararası İlişkiler Kuramında ‘Konstrüktivist Görüşü’ Anlamak”, Ege Akademik Bakış, C. 9, S. 2, 2009, s. 776.

⁷⁷ Kaya Sezgin, “Uluslararası İlişkiler Konstrüktivizm Yaklaşımlar”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2008, s. 94.

⁷⁸ Kaya Sezgin, 2008, a.g.m. s.95

alanlarda yer alır ve bir süre sonra kendisini büyük bir topluluğa ait hisseder. Burada bahse konu topluluk devlettir. Devlet sosyal yapıları ile birlikte varolmakta ve varlığını sürdürmektedir. Bu yaklaşımda da uluslararası ilişkilerin ana aktörü devlettir.⁷⁹.

Büyük veya küçük, her toplumda var olan kurallar, bu kuralları ortaya koyanlara dünya üzerinde faaliyet gösterme imkânı verirken diğer aktörlerin de bu kurallara uyması yönünde faaliyetlerine sınırlandırma getirir. Çünkü kuralların var olabilmeleri ve sosyal yapı içerisinde devamlılığını sağlamak için kural koyuculara ihtiyaç vardır. Bunlar bazen devlet bazen de bireylerdir⁸⁰. Bu yüzden kurallar ve kural koyucular birbirine bağlı ikili bir ilişkiye sahiptirler. Bu üçlü, yani kurallar, kurumlar ve kural koyucular aslında sosyal yapıyı var edenlerdir. Wendt yapıyı kural koyucuların hayatta karşılaştıkları sosyal bir gerçek olduğunu söylüyor⁸¹. Wendt'un düşüncesinde yapı ve kural koyucu arasında derin bir etkileşim vardır. Bu etkileşim gerçek hayatta bu iki kavramı birbirinden ayırmayı zorlaştırmaktadır⁸². Diğer taraftan konstrüktivizmin bazı düşünürleri bu kavramın bu yaklaşımda yeri olmadığını belirtiyor⁸³. Bu yapı ve kural koyucu arasında iletişim Onuf'a göre de kurallar vasıtası ile kurulabilir ve bu mekanizma ancak bu şekilde çalışmaktadır⁸⁴.

Konstrüktivizm teorisinin uluslararası ilişkiler analizini daha iyi anlayabilmemiz için uluslararası ilişkiler alanının temel varsayımlarına ve yarattığı farka bakmak gereklidir. Yaklaşımın en belirgin özelliği uluslararası alana yeni bir boyut kazandırması, kavramları daha derin ve kapsamlı analiz etmesidir. Bu yaklaşımda kültür ve kimlik gibi faktörler uluslararası siyasal sistemi anlamada açıklayıcı

⁷⁹ Kaya Sezgin, 2008, a.g.m. s.94

⁸⁰ Davut Ateş, Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm, Orta Yol Yaklaşımın Epistemolojik Çerçevesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: X, No: 1, 2008, s. 226.

⁸¹ Alexander Wendt, Constructing International Politics, International Security MIT Press, No:1, 1995, s. 71-81.dan akt. Sahar Keykavosiiranagh (2015). Yumuşak Güç Enstrümanı Olarak Kültürel Hegemonya (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

⁸² Alexander Wendt, Constructing International Politics, International Security MIT Press, No:1, 1995, s. 71-81.aktaran Sahar Keykavosiiranagh 2015. a.g.t

⁸³ Kaya, S. 2008, a.g.m. s.83-111

⁸⁴ Nicholas Onuf, Constructivism: A User's Manual, International Relation İn a Constructured World, edited by Vendulka Kubalkova, Nicholas Onuf, New York, M.E. Sharpe, Inc, 1998, s. 58-80. aktaran Sahar Keykavosiiranagh 2015. a.g.t.

olmuştur. Genel olarak konstrüktivizm insanların düşünceleri, niyetlerini ve davranışlarının uluslararası alandaki rolüne vurgu yapmaktadır⁸⁵.

Bu yaklaşım, ana akımın güç ve çıkar konusundaki eğilimini tamamen reddetmemektedir. Realizm ve liberalizm de olduğu gibi dünyayı sadece maddi ve ekonomik olarak görmemekte düşüncelere ve uluslararası alandaki etkilerine dikkat çekmektedir. Kültürel ve sosyal yapıların ekonomik ve maddi ilişkilerden daha öncelikli olması gerektiğini öne sürmektedir⁸⁶.

Konstrüktivizmin diğer bir farkı ise, devletin ana akım gibi sadece rasyonel verilerden oluşmadığı ve devletlerin tek hedefinin anarşik dünyada hayatta kalmak isteği olmadığını ve devletlerin menfaatlerinin zaman içerisinde değiştiğine vurgu yapmaktadır⁸⁷.

Konstrüktivizm yapı ve anarşiye yüklediği farklı anlam onu realizm ve liberalizmden ayırmaktadır. Konstrüktivizm aktörler arasındaki ilişkilerin değişken olduğunu çıkar ilişkilerinin tek taraflı olmadığını vurgulamaktadır. Konstrüktivizme göre uluslararası alanın anarşik bir yapıya sahip olması, yani hiç bir kural koyucu veya kurumun egemenliğinin olmaması ve böyle bir ortamda savaş olanağının yüksek olması bile, her an savaş olabileceği anlamına gelmemektedir. Buna göre, neorealizmin ortaya koyduğu self determinasyon veya neoliberalizmin öne sürdüğü iş birliği ve ortak amaç olguları, gerçekleşebilmektedir. Ancak bu sistemin anarşik yapısından kaynaklanmaz. Yani yapı kendiliğinden bir şeye sebep olmaz. Dost ülkelerden oluşan bir anarşi, düşmanlardan oluşan bir anarşi ortamından farklıdır, bu yüzden bunun sonuçları da farklı olur⁸⁸.

Konstrüktivizm, realizm ve liberalizm düşüncesini eleştirerek, uluslararası alanda devletlerin tek bir kimliğe sahip olmadığını, birden fazla sosyal kimliğe sahip

---

⁸⁵ Serdar, İ. Neorealizm, Neoliberalizm, Konstrüktivizm ve İngiliz Okulu Modellerinde Uluslararası Sistemsel Değişikliklere Bakış. *The Journal of Europe-Middle East Social Science Studies*, 1(1), 14-38. 2015

⁸⁶ Charles William Kegley and Shannon Lindsey Blanton. 2015. a.g.e. s.54

⁸⁷ Ian Hurd, Constructivism, *The Oxford Handbook of International Relations*, Edited by Christian Reus-Smit and Duncan Snidal, Oxford, Oxford University Press, 2008, s. 298-316. aktaran Sahar Keykavosiiranagh (2015). a.g.t. s.27

⁸⁸ Kaya, Sezgin, 2008. a.g.m.s.100

olduğunu ve bu kimliklerin yalnız yapı tarafından belirlenmediği ve bunun sosyal ilişki içerisinde ortak bir iletişim neticesinde doğduğunu savunmaktadır. Uluslararası alanda güç müzakereler yoluyla aktörlerin imkân ve kabiliyetleri ölçüsünde diğer aktörleri etkileme çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır⁸⁹.

20. yy'ın sonlarından itibaren konstrüktivizm uluslararası ilişkiler analizinde önemli bir yaklaşım statüsü kazanmıştır. Bunun nedeni genel itibariyle, konstrüktivizm yapı ve anarşi, çıkar gibi konular üzerine farklı yorumlar eklemesi, sosyal inşa, tarihsel ve mekânsal bağlam, kimlik, düşüncenin işlevi, devletlerarasında faaliyetlerin zaman içerisinde değişebileceği gibi kavramsal açıklamalar uluslararası ilişkilerin düşünce bütünlüğünü ortaya çıkarılması konusunda önemli katkı sağlamasıdır. Başka değişle, 90'lı yıllardan itibaren konstrüktivizm disiplin içerisinde ana akımın temellerini tamamen göz ardı etmeyerek, yenedünya ve sistemi açıklayabilmek için yeni görüşleri eklemiştir⁹⁰.

Konstrüktivistlerde uluslararası ortamın anarşik bir ortam olduğunu kabul ederler. Uluslararası sistemde anarşi durumu devletlerin birbirleri üzerindeki egemenlik arayışları çerçevesinde gelişmektedir. Devletlerin üzerinde egemen bir güç olmamasından dolayı anarşik bir ortam oluşmaktadır. Bu anarşik ortam devletlerin bir araya gelerek bir devletlerüstü yapılanmaya kendiliğinden girişmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle anarşi durumunun böyle bir olumlaması da bulunmaktadır. Toplum sözleşmesinde olduğu gibi anarşik ortam devletlerin iletişim ve işbirliği çabalarını arttırmaktadır⁹¹.

Soğuk Savaşın son bulması ile birlikte realizme yönelik eleştirilerin arttığı gibi düşünce alternatiflerinin dikkate alınma süreci de hızlandırılmıştır. 90'lı yıllarda ana akım uluslararası ilişkilerdeki değişimi açıklayamaması veya öngörememesi sadece maddi güç dağılımında gücü yöneten ve yönlendiren düşünceyi geri planda tutması eleştirilerin yoğunlaştığı konulardandır.

⁸⁹ Charles William Kegley and Shannon Lindsey Blanton 2015. a.g.e. s.57

⁹⁰ Sahar Keykavosiiranagh 2015.a.g.t

⁹¹ Onuf, N. (1998). Constructivism: A User's Manual" in Vendulka Kubalkova, Nicholas Onuf, and Paul Kowert eds. International Relations in a Constructed World, 58-78.akt. Kaya, S. (2008). A.g.m. s.94

Devletlerin maddi araçlarla (ekonomik, askeri, teknolojik) güçlerini ispatlamaktadırlar. Ancak bu durum güce başvurmadan küresel ve bölgesel düzeyde yeni bir düzen inşasının olmayacağını da göstermemektedir. Ancak bu konuda çok fazla başarılı örnek bulunmamaktadır.

Konstrüktivizm temellerine dayanarak günümüz tek kutuplu dünyada ABD hegemonyasını sürdürmek amaçlı ve diğer güç kategorilerinde yer alan devletler hegemon güç olmak için bu düşüncelere dayanarak belli bir zihniyetin inşaa edilmesi amacıyla uyumlu görünmektedir. 20.yy'da konstrüktivizmin tek kutuplu dünyada üstlendiği işlevin önemi fazladır. Yaklaşımın maddeden düşünceye yönelmesi önemlidir. Çünkü uluslararası ilişkilerde şu anki düzenin ihtiyacı olan şey sadece diğer yaklaşımların desteklediği gibi gücün artırılması değil, eldeki gücün akıllıca kullanımını ve korumasını sağlayacak bir zihniyetin alt yapısını oluşturulmasıdır. Konstrüktivizm yaklaşımı realizm ve liberalizm yaklaşımının yerine uluslararası ilişkilere bütünsel açıdan bakılması gerektiğini ve ihmal edilen sosyal inşa boyutunun üzerinde durmaktadır⁹².

1.2.6.Karşılıklı Bağımlılık

II. Dünya Savaşından sonraki dönemde hâkim görüş olan realizme savaşın bitiminden çeyrek asır sonra meydan okuyan bir görüş ile karşı karşıya kalmıştır. Bu görüş Nye ve Keohane tarafından ortaya konulan güç ve uluslararası ilişkiler de sistem konularında olan ve güç ve karşılıklı bağımlılık adlı eser üzerinden aktarılmıştır⁹³. Nye ve Keohane bağımlılığı herhangi bir devletin davranışlarının dış bir güç tarafından belirlendiği ya da etki altına alındığı bir durum olarak tanımlarken, dünya politikasındaki karşılıklı bağımlılığı devletlerin ya da aktörlerin karşılıklı olarak birbirlerini etkilediği ve dolayısıyla bağımlılığın karşılıklı bir hale gelmesi durumu olarak tanımlamışlardır. Dünya politikasındaki dönüşümü üç temel etken

---

⁹² Sönmezoglu, Faruk. Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi, İstanbul: Der Yayınları, 2014.

⁹³ Robert O. Keohane, Joseph S. Nye, Power and Interdependence, 2. Baskı, Tbs, 1989, s. 3, Christian Reus-Smit, Uluslararası İlişkiler Teoriler, Çev. Ali Aslan, M. Ali Ağcan, Küre Yay. 2.baskı, İstanbul 2013, s. 280

üzerinden anlatan Nye ve Keohane, özellikle ekonomik süreçlerin uluslararası sistemde yarattığı değişikliğe vurgu yapmışlardır. Ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki artan hızdaki gelişme ile birlikte uluslararası ticaret daha hızlı artmaya başlamış ve bu da ülkeler arasındaki bağlantıları artırmıştır. Ticaretin daha kolay olmasının yanı sıra toplumların hayat standartlarının yükseltilmesi noktasında devletlerden talepleri artmış ve bu nedenle ülkelerin milli gelirlerinin artırılması hükümetlerin öncelikli hedefi haline gelmiştir. Uluslararası sermaye ve işçi hareketlerinin artması, finans piyasalarının genişlemesi karşılıklı bağımlılığı artıran üçüncü ekonomik etken olarak karşımıza çıkmıştır.⁹⁴

Karşılıklı bağımlılık uluslararası iktisat kuramcılarında biri olan Adam Smith tarafından ortaya konulan mutlak üstünlükler teorisi ile Robert Torrens tarafından ortaya atılmış ve daha sonra David Ricardo, E. Hecksher ve B. Ohlin tarafından geliştirilen karşılaştırmalı üstünlükler teorisine dayalı olarak ortaya konulan neoliberal ekonomi politikalarına vurgu yapmaktadır. Ülkelerin dış ticaret ilişkilerinde karşılaştırmalı olarak üstün olduğu ürünlerin üretimlerine devam ederek ithalat ve ihracatın sürdürülmesi gerektiğini ileri süren bu görüşe göre tüm ülkeler birbirlerine bağımlı olarak ekonomik ilişkilerini sürdürmelerinin ülkelerin çıkarına olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle uluslararası sistemde karşılıklı bağımlılıktan dolayı ülkeler arasında oluşan bağlantıların kopması durumunda karşılaşılan maliyetin yüksek olacağı ifade edilmiştir. Örnek olarak kullandığı petrolün tamamını bir başka ülkeden ithal eden bir ülke ile lüks tüketim eşyalarını ithal eden bir ülkeyi karşılaştırarak anlatan Nye ve Keohane, ilk ülkenin durumunun karşılıklı bağımlılık, ikincisinin ise maliyet söz konusu olmadığı için karşılıklı bağımlılık olduğunu savunmuşlardır⁹⁵.

Bununla birlikte karşılıklı bağımlılık konusunda bilinmesi gereken diğer bir konu ise aktörler arasındaki karşılıklı bağımlılık durumunun eşit olmayabileceğidir. Bu durum aktörler arasında asimetrik bir ilişki yaratmış ve daha az bağımlı olan aktör pazarlık

⁹⁴ Keohane ve Nye, a.g.e, s.39-40, Joseph S. Nye, Robert O. Keohane Transnational Relations and World Politics: An Introduction, International Organization, vol. 25, no. 3, s. 332, pp. 329-349

⁹⁵ Keohane ve Nye, 1989. a.g.e, s. 8-9

gücünü eline geçirerek diğer aktörün davranışlarını etkileyebilmektedir⁹⁶. Asimetrik ilişkinin uluslararası sistemde gücü oluşturan etkenlerden biri olabileceğini iddia eden Nye ve Keohane, asimetrik karşılıklı bağımlılığın gücü nasıl oluşturduğunu ise hassasiyet (sensitivity) ve kırılabilirlik (vulnerability) kavramlarıyla açıklamışlardır⁹⁷.

*“Hassasiyeti bir aktörün olumsuz bir gelişme durumunda karşısına çıkan maliyetten etkilenme derecesi olarak tanımlayan Keohane ve Nye, buna Ekonomik liberalizm uluslararası ekonomi- politik bağlamında, genel olarak anarşi (bir dünya hükümetinin olmayışı) varsayımını kabul etmesine rağmen, bu durumun ekonomik alışverişler yoluyla ortak kazanımlar elde etmeye yönelik kapsamlı işbirliklerine engel olmadığını düşünen bir yaklaşım. Göreli kazanımlar yerine mutlak kazanımları ve uygulamada da serbest ticaret ve “açık” dünya ekonomisine bağlılığı vurgular”*⁹⁸.

Karşılıklı bağımlılık ile toplumların ve dolayısıyla devletlerin birbirleriyle iletişim ve etkileşim içinde bulunduğunu açıklayan ekopolitik görüşün adı liberalizmdir. 1970’li yıllarda ekonomik ve siyasi değişimler sonucu yaşanan değişimler, dünya petrol krizi, ekonomik ticaretinin değişimi dünyadaki hâkim sisteminin Realizm’den Liberalizm’e evrilmesine neden olmuştur.

Uluslararası sistemde ülkeler arası etkileşimde bir maliyet unsuru söz konusu olmalıdır. Eğer bir ülkenin diğer ülkeye olumsuz maliyet koşulları yansımıyorsa karşılıklı bağımlılıktan bahsedilemez. Ekonomik anlamda geliştirilen karşılıklı bağımlılık, devletlerarasındaki işbirliğine yol açmıştır. Devletlerarasındaki bağımlılık ilişkisinden farklı olan karşılıklı bağımlılık ilişkisinde devletlerin simetrik güçleri veya asimetrik güçlerinin olması karşılıklı bağımlılıkta kazanmayı değil sadece mutlak kazanç üzerinde etki edecek, işbirliği yapılmasına etki etmeyecektir.

Küreselleşmenin giderek yaygınlaştığı 1990 ve sonrası dönemde önemi giderek artan liberal söylem ve yaklaşımlar özellikle kendini ekonomi alanında gösteren bir

⁹⁶ Keohane ve Nye, 1989. a.g.e, s. 11

⁹⁷ Keohane ve Nye, 1989. a.g.e, s.11

⁹⁸ Goldstein Joshuas S. Pevehouse Jon C.)(2017) Uluslararası İlişkiler, Çev. H. Özdemir.2. baskı Eksi kitaplar. Ankara

fenomen haline gelmiştir. 1990 öncesi dönemde kapalı toplum modelinin bir nebze de olsa kabul gördüğü bir dönemin geride bırakıldığının bir işareti olarak liberal söylemde devletlerin uluslararası sistem de güçleri ne olursa olsun bir etkileşim halinde bulunması gerektiği kendini soyutlamasının mümkün olmadığı ve ulus-devlet modelinin artık geride kaldığı sürekli olarak tartışılmıştır. Bu nedenle devletler 1990 sonrası dönemde özellikle devletlerarası iletişim, etkileşim kanallarını açık tutarak dayanışma içerisinde politika ve stratejilerini belirlemişlerdir⁹⁹.

Günümüz uluslararası ilişkilerinin bir özelliği olarak nitelendirilebilecek karşılıklı bağımlılık, devletleri dış politika kararlarını alırken ilgili ülkelerle mevcut bağımlılık ilişkisini göz önünde bulundurmaya itmektedir. Askeri, diplomatik ve ekonomik anlamda ne kadar güçlü olursa olsun bir devlet başka bir devlete herhangi bir nedenle, herhangi bir alanda bağımlı olabilmektedir. Tam anlamıyla kendi kendine yeten bir devletten söz etmenin mümkün olmadığı uluslararası sistemde devletler değişen oranlarda birbirlerine bağımlı haldedir. Bu bağımlılık simetrik olabileceği gibi asimetrik de olabilmekte, dolayısıyla karşılıklı bağımlılığın niteliği ve oranı ortaya bir güç ilişkisi çıkarmaktadır¹⁰⁰. Daha güçlü olan devletin mutlak kazancı gücü oranında yüksek olacaktır.

Devletler benzer birimler olarak iki yada daha fazla taraf olarak birbirlerine mal veya hizmet sunumunda eşit veya eşite yakınlarsa başka bir deyişle bu devletler birbirlerine mal ve hizmet sunumunu azaltır yada sunumu sonlandırırsa katlanacakları maliyetleri birbirine yakınsa bunlar bu devletler arasındaki ilişki karşılıklı bağımlılıktır.

“Karşılıklı bağımlılık”, şu anda kullanıldığı haliyle, dünyanın herhangi bir yerinde olan herhangi bir şeyin başka bir yerdeki bazılarını veya herkesi etkileyebileceği bir durumu betimler. Karşılıklı bağımlılığın sıkı olduğunu ve giderek hızla daha da sıkı

⁹⁹ Gürkaynak Muharrem, Yalçın Serhan, “Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, Sayı 23 (Güz 2009), s. 73-92.

¹⁰⁰ Akçadağ Alagöz Emine, “Ekonomik Karşılıklı Bağımlılık Kapsamında AB-Çin İlişkileri”, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol.9, Issue 2 2016, s.36-39

hale geldiğini söylemek, yerkürenin herhangi bir yerindeki gelişmelerin etkisinin çeşitli ücra yerlerde hızla kaydedildiğini öne sürmektir”¹⁰¹.

Nye ve Keohane, tarafından yapılan karşılıklı bağımlılığa ilişkin teorik çerçeve yukarıdaki tanımlamaların aksine ekonomik ilişkiden ziyade güç ilişkileri üzerinde durmaktadırlar. Hans Morgenthau gibi realist kuramcıların güç ilişkilerinde siyasi, ekonomik ve askeri boyutlar arasındaki fonksiyonel farklılığı göz ardı ettiklerini ileri süren Nye ve Keohane devletlerarası ilişkilerde bu fonksiyonel farklılığın ilişkinin niteliği üzerinde etki oluşturduğunu dile getirmektedirler. *Nye ve Keohane’ye göre “uluslararası sistemde baş gösteren karşılıklı bağımlılık koşullarında, taraflardan birinin (a) diğeri (b) üzerindeki pazarlık gücü (bargaining power), diğer tarafın (b) bu karşılıklı bağımlılık ilişkisine karşı hassasiyetine (sensitivity) ve etkilenme derecesine (vulnerability) bağlı olmaktadır”*¹⁰².

Waltz’a göre Karşılıklı bağımlılık konusundaki kafa karışıklığının çoğu iki hususu anlamadaki başarısızlıktan kaynaklanır.

- Yapı farkı birimlerin ulusal ve uluslararası düzlemde etkileşimlerinin anlamını, gelişmesini ve sonuçlarını nasıl etkiler?
- Ulusların karşılıklı bağımlılığı bunların yetenekleri ile birlikte nasıl değişir?¹⁰³
- Waltz’a göre uluslar etkileştikçe farklılaşmış parçaların bütünleşik hale gelmesidir. Dünya değişen derecelerde birbirine bağımlı hale gelen benzer birimlerden oluşmaktadır. Her bir birimin uzmanlaştığı farklı mal ve hizmetlere bağımlı hale gelmektedirler. Herbir birimin bağımsızlığı bağımlı hale geldikleri yetenekleri ile değişir. Her ulus kendi yeteneklerini arttırarak bağımlılıktan kaçınma ile birbirlerinden ayrılır.
- Waltz karşılıklı bağımlılığı duyarlılık olarak algılanmasından dolayı iki hata yapıldığından bahseder. Birincisi dünyanın bir bütün olduğunu varsaymak ikincisi ise bir kısım için değişen bağımsızlık bazılarının bu etkileşimleri ve

¹⁰¹Waltz Keneth N, Uluslararası Politika Teorisi, çev. Binatlı Osman S., ed. Çınar Özen, Ankara Phoenix, 2015

¹⁰² Gürkaynak Muharrem, Yalçın Serhan, 2009, a.g.m. s. 73-92.

¹⁰³ Waltz Keneth N, 2015, a.g.e.

iletişimlerin bağımlılık dereceleri olarak değerlendirip bunların hepsini karşılıklı bağımlılık olarak değerlendirmesidir.

İKİNCİ BÖLÜM

YUMUŞAK GÜÇ

2.1. Yumuşak Güç Tanımı

Devletlerarası ilişkiler alanında yazılmış eserler incelendiğinde temel kaynak olarak Thucydides tarafından yazılmış olan Pelepones Savaşlarının anlatıldığı eser olduğunu görürüz. Bu eserde Thucydides eserinde güç kavramını temel almıştır. Bu kavram günümüzde de “devletlerarası politikadaki değişim ve bu politikadaki sürekliliği” belirleyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁰⁴.

Güç sözlük anlamıyla “bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği” olarak tanımlanırken¹⁰⁵ genel anlamıyla ise birinin, istediği sonuçları elde edebilme yeteneği demektir. İstenilen sonuca/amaca ulaşmak için başkalarının davranışlarını etkileme becerisi olarak da tanımlanabilmektedir. Başkalarının davranışlarını etkilemenin ise birçok yolu vardır.

Yumuşak üç kavramı alanyazında ilk defa S. Joseph Nye tarafından yazılan “Liderliğe Zorunluluk: Amerikan Gücünün Değişen Doğası” adlı eserde geçmektedir. Bu eserde kullanılan yumuşak güç terimi daha sonra kitap adı olarak yine Nye tarafından 2004 yılında yayınlanan “Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu” adlı eserde ele alınmıştır¹⁰⁶.

Nye’ye göre üç yolla güç kullanımı gerçekleştirilebilir. Tehdit yoluyla zorlayabilir, karşılığını ödeyerek teşvik edebilir veya cezabetme yoluyla istediklerinizi karşı tarafın da istemesi sağlanabilir. Sonuçları etkileyebilen becerilere veya kaynaklara sahip olmak olarak da tanımlanmaktadır. Bu nedenle, büyük bir nüfusu, geniş toprakları, zengin doğal kaynakları, ekonomik dayanıklılığı, askerî kuvvetleri ve sosyal istikrarı

¹⁰⁴ Tuncer Hüner, Diplomasinin evrimi gizli diplomasiden küresel diplomasiye, İstanbul: Kaynak, 2009.

¹⁰⁵ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b2a9451968b78.58233177

¹⁰⁶ Yılmaz Sait. Yumuşak Güç ve Evrimi, *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi* (3)12. 2011.s.31

olan bir ülkenin güçlü olduğu ileri sürülmektedir¹⁰⁷. Devletlerin dış politika aracı güçtür. Bu nedenle devletlerin en önemli hedefleri bu politik aracın geliştirilmesidir. Uluslararası ilişkiler alanında bir araç olarak görülmeyen veya kullanılmayan güç, güç değildir. Bu nedenle aracın varolması değil kullanılması pratikte güç tanımlamalarında önemsenmektedir¹⁰⁸.

Gücü tanımlarken güç üreten kaynaklarla eş anlamlı olarak tanımladığında yeterli güce sahip olanların, istedikleri sonuçları her zaman elde edemedikleri çelişkisi de ortaya çıkmaktadır. Güç kaynakları, para gibi mübadele edilebilir değildir. Bir oyunda kazandıran, başka bir oyunda işe yaramayabilir. Oyun briçse, pokerde kazanmanızı sağlayacak bir el gelmiş olması işe yaramaz. Oyun poker olsa bile, elinizdeki yüksek kartı iyi oynamazsanız kaybedebilirsiniz. Güç kaynaklarına sahip olmanız, her zaman istediğiniz sonuçlara ulaşacağınızı garanti etmez¹⁰⁹. Kaynak bakımından ABD Vietnam'da güçlü durumda iken savaşı kaybetmiştir. Nye'ye göre; "istenilen sonuçlara ulaşmak amacıyla kaynakları gerçek bir güce dönüştürmek için, iyi tasarlanmış stratejiler ve becerikli bir liderlik gerekmektedir"¹¹⁰.

Güç unsurları zaman içerisinde değişim göstermektedir. Bundan yalnızca iki yüzyıl önce petrolün bir önemi yok iken günümüzden yirmi yıl kadar önce önemli bir güç unsuru idi bugün ise nükleer enerji güç unsuru olmuştur. Nükleer enerji ise yüzyıl önce bilinmiyordu.

Yumuşak güç alanyazında genellikle sert güç kavramı ile birlikte ele alınmakta ve yumuşak güç unsurları sert güç unsurları ile karşılaştırılarak incelenmektedir. Bunun temel sebeplerinden birisi sert gücün nicelik olarak bir anlam ifade etmesi, yumuşak gücün ise yukarıda da bahsedildiği gibi bir dış politika aracı olarak kullanılması ile ortaya çıkan soyut bir güç olmasıdır. Bununla birlikte alanda bu iki kavramın merkezinde "güç ilişkileri" yatmaktadır.

---

¹⁰⁷ Dahl, R. A. *Who governs?: Democracy and power in an American city*. Yale University 2005.akt. S.Nye, Joseph; *Yumuşak Güç*, Ankara, Elips Kitap, 2005

¹⁰⁸ Yılmaz S. (2011). Yumuşak Güç ve Evrimi, *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi* (3)12. s.31

¹⁰⁹ John Barry ve Evan Thomas, "Dissent in the Bunker" Newsweek, 15 Aralık 2003 akt. Joseph Nye (2016).a.g.e.

¹¹⁰ Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. 22

Güç alanında yapmış olduğu çalışmalar ile adından söz ettiren Hans J. Morgenthau, güç terimi ile ifade edilenin çıkar kavramı olduğu, bu kavramın uluslararası ilişkilerin mihenk taşı olduğu çıkar ilişkileri olmadan uluslararası siyasetin gerçekleştirilemeyeceğini vurgulamaktadır. Morgenthau'ya göre “güç”;

“İnsanın insan üzerinde denetim kurmasını ve devam ettirmesini sağlayacak olan her şeyi kapsayabilir. Bu yüzden, güç, bu amaca hizmet eden bir toplumsal ilişkiyi; fiziksel şiddet kullanımından bir insanın bir başka insanın aklını ve düşüncesini kontrol etmesini sağlayan en görünmez psikolojik bağıntılara kadar her şeyi kapsar. Güç (veya iktidar) Batı demokrasilerinde olduğu gibi, moral ereklere disiplin altına alınmış ve anayasal güvencelere kavuşturulmuş bulunduğu zaman olsun, meşruiyet ve hukukiliğini kendi sahip olduğu kuvvetinden başka hiçbir yerde bulunmadığı kaba kuvvet şekline girdiği zamanlarda olsun, güç (veya iktidar) insanın insan üzerindeki egemenliğini kapsar”¹¹¹.

Yumuşak güç 17. ve 18. Yüzyıllardan bu yana kullanılmakta olan ve sert gücün gerçekleştirdiği olumsuz etkileri ortadan kaldırmak ve aynı zamanda işgal edilecek ülkelerdeki vatandaşların direnme azmini kırmak amacıyla kullanılmaktadır. Örneğin Osmanlı imparatorluğu döneminde işgal edilecek yerlere önce tüccarların gönderilerek propaganda şeklinde faaliyetler yaptıkları ya da işgal edilen bölgedeki halkın refahını arttıracak ya da eski yönetim döneminde kabul görmeyen uygulamaları ortadan kaldırarak halkın beklentilerini karşılayarak onların huzurunu sağlayacak ve cezbedecek şekilde kültürel uygulamalar olarak yapılmıştır¹¹². Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'un Fethinde gerçekleştirilen ve Hristiyanlara sağlanan ayrıcalıklar bunlardan birisidir.

Günümüz çağdaş yazarları tarafından ele alınan güç kavramı; “bir devletin sahip olduğu fiziksel unsurlar” olarak tanımlanırken bazı yazarlarda fiziksel unsurlardan daha önemlisinin bu unsurları kullanabilme yeteneği olduğunu ortaya koymaktadır. Kullanılmayan veya etki yaratmayan güç unsurların gerçek anlamda güç olmadığı istenilen etkiyi yaratabilecek güç kapasitesinin ve kullanabilme yeteneğinin önemine dikkat çekmişlerdir. Mutlak olmayan güç kavramının görece bir kavram olduğu

¹¹¹ H.J. Morgenthau, Devletlerarası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi Cilt t, ss.4-10

¹¹² Yılmaz S. (2011). Yumuşak Güç ve Evrimi, *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi* (3)12. s.32

ortadadır¹¹³. Bu nedenle zamana, mekâna ve oyunun kurallarına göre güç kavramının ele alınması gerekmektedir. Nitekim BM son zamanlarda uyguladığı politikalara bakılırsa devletlerarası ilişkilerde güç kullanma ve şiddeti politik araç olarak görmenin kınandığı ve bunu sürdürmeye devam eden ülkelerin devletlerarası ilişkilerden soyutlandığı görülmektedir¹¹⁴.

Çoğu zaman devletlerarası ilişkilerde politik kararların hızlı bir şekilde değişmesine sebep olan sert güç askeri güç ve ekonomik güç tehditlerini kullanmaktadır¹¹⁵. Yukarıda tarihsel süreç içinde yumuşak güç kullanımından bahsettik. Ancak günümüz modern uluslararası ilişkiler tarihi içerisinde yer alan ve yumuşak gücün bugün kullanıldığı manasıyla gerçekleştirilen uygulamaların ilk kez ABD tarafından uygulandığını görmekteyiz. “Marshall Planı” olarak adlandırılan ve II. Dünya Savaşının yıkıcı etkilerinden kurtulmak ve korunmak isteyen ülkelere yardım misyonu ile hareket eden bu plan yumuşak güç kullanımının ilk uygulamalarından biri olarak literatürde yerini almıştır. İki kutuplu dünya düzeni olarak adlandırılan “Soğuk Savaş” döneminde yaklaşık 70 ülkede uygulanan bu plan ile ülke insanlarına ve dolayısıyla politikacılarına ve bürokratlarına Amerikan kültürünün aktarılması gerçekleştirilmiştir. Barış gönüllüleri adı altındaki örgütlenme ile çeşitli ülkelerde kültürel faaliyetlerde bulunan ABD, eğitim ve burs programları ile ülkesinde yetiştirdiği yabancı ülke vatandaşlarını destekleyerek devlet kademelerinde kariyer olanakları sunmuştur. Enver Sedat, Helmut Schmidt ve Margaret Thatcher gibi dünya liderlerine eğitim sunmuştur¹¹⁶. Bu kişilerin ABD politikalarına uygun siyaset izlemeleri ise dünya kamuoyu açısından sürpriz olmamıştır.

Yukarıda zikredildiği şekilde yumuşak güç politikaları ile insan ve devletler ile işbirliği geliştirerek onları kendi politik araçları olarak kullanmak mümkündür. Yumuşak güç çalışmaları bunun mümkün olduğunu göstermektedir. Nitekim bir ülke insanı başka bir ülkenin refah seviyesi, ekonomik gelişmişlik düzeyi, eğitim imkanları, sağlık imkanları, teknolojik imkanlar, alt yapı, hak ve eşitlikler dolayısıyla adalet düzeyi vb olguları karşılaştırarak kendi ülkesinde olmayan ya da eksik olan bu

¹¹³ Arı, Tayyar, Devletlerarası ilişkiler ve dış politika, Ankara:MKM 2009, s. 138-139.

¹¹⁴ Yılmaz, Aytekin. Küresel Dünyada Devletlerarası İlişkiler, 2012,s.169,

¹¹⁵ Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. 14-15

¹¹⁶ Yılmaz Sait. (2011). a.g.m. s.31

olgular üzerinden iyi durumda olan ülkeye karşı bir sempati geliştirebilir. Bu sempati bireysel düzeyde kalmayıp kitleleri harekete geçirdiğinde ve bazen devlet kademelerinde de yankı bulduğunda karşı konumda bulunan ülke hiçbir güç gösterisinde bulunmadan kendi politik hedeflerine doğru ülkeyi yönlendirebilmektedir. Bunu yapabilme kapasitesi yumuşak gücü oluşturmaktadır¹¹⁷.

Robert Dahl gücü, “A’nın B’ye aslında yapmak istemediği bir şeyi yaptırabilme kapasitesi” olarak tanımlamaktadır¹¹⁸. Bu gücün somut olarak ortaya konulması ya da kapasitenin açığa çıkmasının nasıl olacağı ise tartışmalı bir konudur. Nye’a göre “bir aktör bir diğerine yapmak istemediği bir şeyi yaptırabilmek için tehdit, zorlama veya para verme yöntemlerini kullanabilir”¹¹⁹. Davranışsal anlayışa göre güç; sopa göstererek veya havuç sözü vererek kullanılabilir¹²⁰.

“Modern yaklaşıma göre devletlerarası ilişkiler kapsamında sadece askerî güç ya da ekonomik yaptırım tehdidiyle diğerlerini değiştirmeye zorlamak değil, dünya siyasetinde gündemi belirlemek ve diğerlerini cezbedebilmek de önemlidir. Böylesi bir yumuşak güç, yani diğerlerinin sizin istediğiniz sonuçları istemelerini sağlamak, insanları zorlamak yerine ikna eder”¹²¹.

Soğuk savaş döneminde ABD’nin sert güç olduğu kadar yumuşak güç konusundaki tecrübeleri sayesinde Sovyet sisteminin kendi lehine çözülmesini sağlamıştır. Kültürel değişim programları vasıtasıyla liberal politikaların savunuculuğunu yapan bir çok akademisyen ve devlet adamı Sovyet sistemi ve komünizmin yara almasında büyük pay sahibidir. Soğuk Savaş dönemi boyunca toplamda yarım milyondan fazla kişi ABD’ne ziyaret veya eğitim amacıyla gitmiştir¹²². ABD’nin kültürel hegemonyası altında asimilasyona tabi tutulan bu insanlar ülkelerine döndüklerinde liberal akımlara ilişkin görüşlerini dillendirmeye başlamıştır. Günümüz siyasetinde

¹¹⁷ Joseph S, Nye, *Amerikan Gücünün Paradoksu*, Çev, Gürol Koca, İstanbul, Literatür 2003, s.360

¹¹⁸ Dahl, R. A. (1957). The concept of power. *Systems Research and Behavioral Science*, 2(3), 201-215. akt. Joseph S, Nye, 2016, a.g.e.

¹¹⁹ Nye, Joseph Samuel. 2005, a.g.e. 11

¹²⁰ Kadercan, B. (2014). *Güç. Ş. Kardeş ve A. Balcı (Ed.) içinde, Devletlerarası İlişkilere Giriş* (s. 311-322). İstanbul: Küre Yayınları.

¹²¹ Nye, Joseph S. (1990), “Soft Power”, *Foreign Policy*, 80, 153-171.

¹²² Yılmaz S. (2011). *Yumuşak Güç ve Evrimi, Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi* (3)12. s.32

Rusya ve Çin'deki komünizm akımının yavaş yavaş liberal sisteme doğru kaymasının ana faktörlerinden birisi de hiç kuşkusuz yumuşak güç çalışmalarıdır.

Küresel bilgi çağı olarak tanımlanan günümüzde sert güç olgusu gelişmiş ülkelerde vazgeçilmekte olan bir olgudur. Küreselleşmenin etkisi ile sermayenin, iş gücünün ve diğer birçok unsurun uluslararası dolaşımının devletlere sağladığı faydalar devletlerarası şiddetin giderek azalmasına sebep olmuştur. Geçmişte iki kutuplu dünya düzeninde devletlerin askeri güç unsurlarına yaptığı yatırımlar yerini yumuşak güç unsurlarına bırakmıştır. Bazen de hem sert güç hem de yumuşak güç unsurlarının bileşimi olarak güç unsurları birlikte kullanılmaktadır. Yüzyılımızın süper gücü olarak tanımlanan Amerika Birleşik Devletleri askeri, ekonomik ve diğer güç unsurlarını birlikte değerlendiren başülkelerden biri olduğu için bu tanımlamaya layık ülke konumundadır¹²³.

Siyasi liderler cazibeden kaynaklanan gücü uzun zaman önce keşfetmişlerdir. Nye karizmatik gücü “istediklerimi yapmak istemenizi sağlarsam, size bunları yaptırmak için sopa ya da havuç kullanmama gerek kalmaz” şeklinde ifade etmektedir. Otoriter ülkelerdeki liderler, zorlama ya da komut verme yöntemini kullanabilir, ancak demokratik ülkelerdeki siyasetçiler, ikna etme ve cezbetme yoluna daha fazla başvurmak zorundadırlar. Nye'ye göre “*Yumuşak güç, günlük demokratik siyasetin ana unsurudur. Tercihleri belirleyebilme becerisi, daha ziyade, çekici bir kişilik, kültür, siyasî değerler ve kurumlar ile meşru görülen ya da ahlaki otoritesi olan politikalar gibi soyut değerlerle ilgilidir. Bir lider, diğerlerinin de benimsemek istediği değerleri temsil ettiğinde, liderlik etmek daha az maliyetli hale gelmektedir*¹²⁴.

Barış zamanlarında askeri gücün pek etkili olmadığı ancak caydırıcı bir unsur olarak sürekli olarak yatırım yapılması gerekli bir alan olarak görülürken sert güce alternatif yumuşak güç daha az maliyetli ve aynı hedefi gerçekleştirecek bir araçtır. Uluslararası alanda devletlerin diğer devletlere karşı üstünlük mücadelesi kesintisiz sürmektedir. Öncelikle askeri güç etrafında şekillenen güç olgusu zamanla

---

¹²³ Nye, Joseph Samuel. 2003, a.g.e. s.

¹²⁴ Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. 25

ekonomik, siyasi ve tüm bunların bileşimi olarak yumuşak güç şeklinde dönüşmüştür. Askeri ve ekonomik güç de hem sert güç hem de yumuşak güç araçlarından birisidir. Ancak kullanılma şekli ile farklılaşmaktadır. Nye'e göre; "sert güç, ülkenin askeri ve ekonomik gücünden kaynaklanan zorlama kabiliyetidir. Yumuşak güç bir ülkenin kültürü ve politik fikirlerinin çekiciliğinden gelir. Eğer diğer ülkeler sizin politikalarınızı meşru görüyorsa yumuşak gücünüz fazladır"¹²⁵.

"Yumuşak güç ve sert güç birbiriyle ilişkilidir; çünkü her ikisi de başkalarının davranışlarını etkilemek suretiyle amaca ulaşabilme yöntem ve aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Aralarındaki temel fark komuta gücü (yani başkalarının yaptıklarını değiştirebilme), zorlama veya teşvik etmeye dayanmakta, ikna gücü ise (yani başkalarının isteklerini şekillendirebilme) kültürün ve değerlerin cazibesine ya da siyasi tercihler gündemini, diğerlerinin, gerçek dışı göründükleri için bazı tercihlerini ifade edememelerini sağlayacak şekilde manipüle etme becerisine dayanmaktadır"¹²⁶. Komut verme ve ikna etme arasındaki davranış türleri, zorlamadan, ekonomik teşvike, gündem belirlemeye ve yada sadece cazibeye kadar geniş bir yelpazede sıralanabilir. Yumuşak güç kaynakları, davranış yelpazesinin ikna etme tarafıyla ilişkili olmaya meyilliyken, sert güç kaynakları genellikle komut verme davranışıyla ilişkilidir. Fakat bu ilişki kusursuz değildir. Bazen, günümüzde ABD'nin sürdürdüğü gibi yenilmezlik efsanelerinin etkisiyle komuta gücü ülkeleri cezbedebilir ve daha sonra meşru görülecek kurumların tesis edilmesi amacıyla da kimi zaman kullanılabilir. "Güçlü bir ekonomi, sadece yaptırımlar ve karşılıklar için kaynak sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bir cazibe kaynağı da olabilir. Bununla birlikte, bütününde, davranış türleriyle belli kaynaklar arasındaki genel bağlantı, yumuşak güç ve sert güç kaynaklarıyla ilgili faydalı bir stenografi oluşturabilmemize yetecek kadar güçlüdür"¹²⁷. Aşağıdaki tabloda Nye güç kaynakları ve gücü ortaya koyan davranışları özetlemiştir.

¹²⁵ Yılmaz S. (2011). Yumuşak Güç ve Evrimi, *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi* (3)12. s.33-34

¹²⁶ Özel, C. (2018)., Yumuşak Güce Bütünsel Bakış. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-27.

¹²⁷ Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. s.27

Tablo 1. Sert Güç ve Yumuşak Güç Kaynakları

	Davranışlar	Temel araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri güç	Zorlama caydırma koruma	Tehdit, kuvvet	Zorlayıcı diplomasi savaş ittifak
Ekonomik Güç	Teşvik Zorlama	Para verme Yatırım	Yardım Rüşvet Yardım
Yumuşak güç	Hayranlık uyandırma Gündem yaratma	Değerler Kültür Politikalar Kurumlar	Kamu diplomasisi İki taraflı ve çok taraflı Diplomasi

Kaynak:Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. s.27

Tablo 1’de görüldüğü üzere üç çeşit güç olgusu bulunmaktadır. Güç olgusu yukarıda da görüldüğü üzere bir devletin karşı devlete istediği davranışı gerçekleştirmek üzere ikna edici düzeyde kullandığı bir olgu/araçtır. Yukarıdaki tabloda davranış, temel araç ve hükümet politikaları şeklinde sınıflandırılan güç unsurları keskin çizgilerle birbirinden ayrılamazlar. Çoğu zaman güç unsurları birlikte kullanılmaktadır.

Sürekli olarak sert güç kullanımı uygulayan bir ülkenin yumuşak güç ile imajını düzeltme şansı bulunmamaktadır. Bu nedenle yumuşak güç çalışmalarına yaptığı katkı ile bilinen Nye (2005) “iki gücün dengeli ve akılcı olarak kullanılması olarak Smart power/Akıllı gücün” kullanılması gerektiğini ifade etmektedir.

Yumuşak güç kavramı ortaya atılmadan çok önceleri birçok devlet tarafından bu unsurlar kullanılmıştır. Tarihte sert güç ve yumuşak gücün birlikte kullanıldığı bir çok örnek bulunmaktadır. 11 Eylül ve sonrasında gelişen devletlerarası ilişkilerde sert gücün aşırı maliyetli oluşu ve ters etkilerinden ötürü yumuşak güç kullanımının son yirmi yılda daha önemli hale geldiği görülmektedir. Uluslararası ilişkilerde sıkça karşılaşılan durumlardan birisi ülkeler kendi dillerini ve kültürlerini yaymak üzere ekonomik gücü dolayısıyla üretim kapasitesini kullanmaktadırlar. Hegomanya kurmak istediği ülkelere ithal ürünler ile giren ülkeler aslında ekonomik yumuşak güç kullanımı gerçekleştirmektedir. Yine I. Dünya savaşının yıkıcı etkilerinden korunmak için Fransa, ABD ve Rusya’nın kültür ve dil ağırlıklı olarak çeşitli ülkelerde ofisler açtığı bilinmektedir. Kamu diplomasisi konusuna ağırlık veren ülkelerin özellikle II. Dünya savaşı sonucunda savaşların yıkıcı etkilerinin farkına

varan günümüz dünyasında yumuşak güç unsurlarını geliştiren ülkeler ülke imajlarına olumlu katkı yapmaktadırlar.

Bir ülkenin kültürü ve ideolojisi çekiciyse diğer ülkeler peşinden daha istekli şekilde giderler. Eğer bir ülke, devletlerarası kuralları çıkarlarına ve değerlerine uyumlu olarak şekillendirebilirse eylemleri, başkalarının gözünde muhtemelen daha meşru görünecektir. Bir ülke, diğer ülkelerin, faaliyetlerini onun istediği biçimde yönlendirmesine ya da sınırlandırmasına teşvik eden kurallara riayet eder ve kurumları kullanırsa bu kadar çok sayıda, maliyetli havuç ya da sopaya ihtiyacı kalmayacaktır¹²⁸.

2.2.Yumuşak Güç Unsurları

Bir devletin yumuşak gücü, başlıca şu üç kaynağa dayanır: Bunlar kültür, siyasi değer ve dış politikadır. Devletin yerel kültürel unsurları başkalarına çekici geldiğinde, siyasî değerleri içselleştirilip diğer devletler tarafından benimsendiğinde ve dış politikalarının ahlaki ve meşru sınırlar içinde kabul gördüğünde yumuşak gücü artmaktadır. Tam tersi durumda bu kaynaklar negatif etki yapmakta ve yumuşak gücü azalmaktadır¹²⁹.

Yumuşak güç kaynağı olarak kültür, bir toplum için anlam yaratan değerler ve uygulamalar bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir toplumu diğer toplumlardan ayıran, geçmişten geleceğe nesiller boyu aktarılan maddi ve manevi tüm özellikleri¹³⁰ ifade eden kültürün birçok göstergesi bulunmaktadır. Genel itibariyle, ‘’seçkinlere hitap eden edebiyat, sanat ve eğitim gibi üst kültür ile kitlesel eğlenceye dayalı popüler kültür olarak ikiye ayrılmaktadır. Normal koşullarda yumuşak güç başlığı altında alınan popüler kültür kamu diplomasisine dolaylı etki yapar. Ekonomik çıkarların devlet eliyle yönlendirilip yürütülmesi doğrudan kamu diplomasisi

¹²⁸ Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. 31

¹²⁹ Nye, Joseph Samuel. 2008b, a.g.e. s.3

¹³⁰ Yıldırım, Gonca. "Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi. 1." *Baskı. İstanbul: Beta Yayıncılık* (2015).s.302

sayılırken üretici ülkeye sempati geliştirilmesini sağlayan küresel sermaye ile popüler kültür gelişmektedir”¹³¹.

Bir devletin kültürel unsurları evrensel değerler içerdiğinde, iç ve dış politikaları, diğer ülkelerle ortak değerleri ve çıkarları desteklediğinde, yarattığı sorumluluk ve cazibe ilişkileri nedeniyle, istenilen sonuçları elde etme olasılığını arttırmaktadır. Gelişmiş ülkelerin uyguladığı kamu diplomasisi araçları, kültür ve dil enstitüleri, din ve misyon faaliyetleri, sanatsal etkinlikler ve diğer organizasyonlardır.

“Kültürel diplomasi, yumuşak güç stratejileri kapsamında en çok öne çıkan alan olarak görülmektedir. Bir yandan kültürel etkinlikler yoluyla etki uygulama yoluna giderken, bir yandan da söylem düzeyinde “kültürel kimliği “ne yoğun vurgu yaparak kültürel diplomasiyi öne çıkartmaktadır. Kültür, toplumların yaşam tarzını ifade eden, eğitim süreci aileden başlayan ve toplumların nüvesini teşkil eden bir oluşumdur. Bir toplum üzerinde iz bırakılmak isteniyorsa işe önce kültürünü öğrenerek başlamak gerekmektedir”¹³².

Çoğu uluslararası ilişkiler uzmanları yumuşak gücü popüler kültürel güç olarak ele almaktadırlar. Bu durum, popüler kültürün çoğu zaman yumuşak güç üreten bir kaynak olduğunu inkâr etmek demek değildir; fakat daha önce de gördüğümüz gibi, herhangi bir güç kaynağının etkinliği, bağlama göre değişir. Örneğin; bir ülkenin endüstriyel altyapısı yoksa kömür ve çelik, büyük bir güç kaynağı olamaz.

2.2.1.Kültür

Yumuşak güç, işbirliği sağlamak için kullandığı araçlar diğer güç kullanımlarından farklıdır. Karşı tarafa baskı unsuru oluşturacak ya da karşılıklı menfaat sağlayacak bir ilişki içerisinde de yapılmaz diğer güç kullanımlarından tamamen farklı araçlar kullanır. Değer yargıları üzerinden bilinçaltında karşı tarafı işbirliğine ikna eder.

¹³¹ Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. 32

¹³² Karadağ,H (2016), Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi (s.88). Ankara:Nobel

Kullandığı araçlar ile ortak değerler doğrultusunda bir arada bulunma gerekliliğini ortaya çıkarır. Bu kapsamda bir ülkenin yumuşak gücü diğer enstrümanlardan daha önemli olarak üç kaynağı içermektedir. Bunlar kültürel değerler, siyasi değerler ve dış politikadır¹³³.

Nye, -Amerikan merkezli yaklaşımında- bir ülkenin yumuşak gücüne kaynak teşkil eden siyasi değerleri daha çok insan hakları ve demokrasi kavramları bağlamında ele almaktadır. Ancak bu değerlerin söylem düzeyinde kalmasının bir çekicilik kaynağı teşkil edemeyeceğini, bunun yanında uygulamanın da gerekli olduğunu vurgulamaktadır¹³⁴.

ABD ve AB ülkelerinin siyasi değerlerinin insan hakları ve demokrasiye verdikleri önem ve bu değerleri önemsediklerini vurgulamaları ABD nin demokrasi, insan hakları ihracı söylemini kullanması, AB üyeliği için öncelikle aday ülkelerin demokrasi ile yönetilmeleri ve insan hakları sorunlarının bulunmamasını üyelik kriterlerinde bulundurmaları ve iç politikalarında da aynı yöndeki hükümet davranışları dünyaya iletişim imkânları ile yansımıştır. İç politikada uygulanmayan söylemlerin dış politikaya yansımaları yumuşak gücü artırıcı değil azaltıcı etkisi bulunmaktadır. Demokrasi ile yönetilen, insan haklarına saygılı devletlerin ekonomik gelişmişliklerinin yüksek olması yumuşak gücü artırıcı niteliktedir. AB ülkeleri ve ABD bu etkileri ile beyin göçü ve en çok mülteci alan devletlerdir. Siyasi değerler hükümetin iç ve dış faaliyetlerinin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.

Kültür “fikirlerin, düşüncelerin, dünya görüşünün, yaşam tarzının, estetik anlayışının, zevklerin ve tatların paylaşımı suretiyle kendini doğru ifade etme ve muhatabını da doğru tanıma yolu olarak tanımlayabileceğimiz kültürel diplomasi” kamu diplomasisinin önemli bileşenlerinden birisi olarak kabul edilmektedir¹³⁵.

Kültürel diplomasi, yumuşak güç çalışmalarında en fazla dile getirilen konuların başında gelmektedir ve yumuşak gücün en önemli enstrümanıdır. Bir yandan kültürel

¹³³ Karadağ, H.(2016). Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi (s.53).Ankara:Nobel

¹³⁴ Sancak, Kadir, 2016, a.g.e. s.89

¹³⁵ Purtaş, Fuat (2013), “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, Gazi Akademik Bakış, 7(13), 2.

etkinlikler yoluyla etki uygulama yoluna giderken, bir yandan da söylem düzeyinde “kültürel kimliği”ne yoğun vurgu yaparak kültürel diplomasiyi öne çıkartmaktadır. Günümüzde bölgesel çatışmaların ve iç kargaşaların arttığı bugünlerde bu çatışma ve kargaşanın en pratik ve barışçıl çözümü kültürel diplomasi¹³⁶.

İnsanların toplum haline gelme sürecinde ürettikleri maddi ve manevi inançlar, idealler, gelenekler, kurallar, diller vb. özelliklerin toplamı olarak nitelendirilen kültür, insan ve toplum etkileşiminin de önemli bir parçası olarak görülmektedir. Ülkeler arasındaki kültürel ilişkiyi niteleyen ve kültürel diplomasi olarak da tanımlanan bu süreç, devletlerin birbiri üzerinde siyasal etkide bulunabilmek amacıyla kullandıkları araçlardan biri haline gelmiştir. Kültürel diplomasiye önem veren devletler siyasal iletişim araçlarını sürekli olarak açık tutmakta ve diplomasi etkin bir şekilde yürütülmektedir. Kültürel diplomasi tarihsel olarak dış politika amaçlarına ulaşmak amacıyla ulusal kültürün sembolik örneklerinin ihraç edilmesi olarak görülmüştür. Kavram öncelikli olarak ABD ve Soğuk Savaş dönemi politikalarıyla birlikte anılmıştır. 1960’larda Frederick Barghoom kültürel diplomasiyi, propaganda amacıyla kültürel araçların ve kişilerin manipülasyonu ve devletlerarası propaganda aracı olarak tanımlamıştır¹³⁷.

Morgenthau realist bakış açısıyla uluslararası ilişkilerde “prestij siyaseti/Prestij Politikası” kavramını ortaya atmıştır. Bu siyasetin amacı, “bir ulusun gerçekten sahip olduğu veyahut diğer uluslar tarafından öyle sanmalarını istediği güçle diğer ulusları etki altına alması, kısaca cezbetmesidir”. Morgenthau’ya göre “bir ülkenin dış politikasının nihai amacı ne olursa olsun bu ülkenin prestiji dış politikasının uygulamasında daima önemlidir” hatta başarısında veya başarısızlığında tek belirleyici faktör konumundadır. Bilhassa güç mücadelesinin politik baskı ve askeri güç kullanma gibi geleneksel metodlarla icrası olmaktan çıkarak insanların düşünceleri üzerinde meydana gelen bir mücadele halini alan prestij önemli bir

---

¹³⁶ Bayraktar, Z. (2012).Türkiye’nin Balkanlardaki Yumuşak Gücü Türk Kültürü, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Sayı 35, s. 184.

¹³⁷ 5. NATO Afgan Öğrenci Forumu, <http://www.khas.edu.tr/news/160.html> Erişim: 15 Nisan 2018.

politik silah haline gelmiştir. Ona göre bu mücadelenin en önemli enstrümanı propagandadır”¹³⁸.

Uluslararası alanda devletlerin davranışlarını şekillendiren temel unsurlar olarak kabul edilen kanılar/fikirler (ideas) ve çıkarlar olmaksızın gücün maddi unsurlarının bir anlam ifade etmeyeceğini belirten Konstrüktivist Yaklaşım gücün, kullanımı ile ortaya çıktığını tek başına potansiyel gücün bir anlam ifade etmeyeceğini dile getirmektedir. Kissinger yeni diplomasinin en önemli yanının psikolojik boyutu olduğunu vurgulamıştır¹³⁹. Fikir ve algılamalar düzeyinde işleyen kültürel ilişkiler derin etkileri olan ve itibar yönetiminin diğer çeşitlerine göre daha inandırıcı olan olumsuz ve yanlış önyargıları, kalıplan değiştirmenin en iyi yolu olarak belirtilmiştir¹⁴⁰. Bir toplumu değiştirmenin en iyi ve etkili yolu onun kültürünü değiştirmektir.

Kamu diplomasisinin önemli araçlarından biri olan ve yumuşak gücün önemli enstrümanlarından biri olan kültürel çalışmalar üzerinden yapılan kültürel diplomasi; “bir devletin; dış politika veya diplomasi hedeflerine ulaşması için kültürünün yayılması ve yabancı hedef kitleyi pozitif yönde etkilemek için iletişim kurmasıdır”. Cull’a göre yumuşak güç unsuru olarak kültürel diplomasi “bir aktörün kültürel kaynaklarını ve başarılarını, yurtdışında kültürel akışı kolaylaştırarak devletlerarası çevreyi yönetme girişimleri” olarak tanımlanmaktadır¹⁴¹.

Kültürel diplomasi diğer unsurlar dikkate alındığında uzun dönemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Kültürel diplomasi alanında kullanılan en önemli araçlardan birisi ülkelerin kendi dillerini ve kültürlerini yaygınlaştırma amacına yönelik olarak kurduğu enstitülerdir. Daha sonra öğrenci değişim programı ve çeşitli proje burslarıdır. Avrupa Ülkelerinin kültürel diplomasi faaliyetlerini çok sık kullandığı görülmektedir. Almanya’nın kültürel diplomasi faaliyetlerini yürüten Goethe

¹³⁸ Karadağ, H.(2016). Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi (s.88).Ankara:Nobel

¹³⁹ Bektaş, Arsev. Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi. 2. Basım İstanbul: Bağlam Yayınları, 2000..113

¹⁴⁰ Aziz, Aysel. Siyasal İletişim. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2003.s.23

¹⁴¹ Cull, N. J. (2009). Public diplomacy: Lessons from the past. *CPD Perspectives on Public diplomacy*, 2(19).akt Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. s.

Enstitüsü, Fransa'nın Fransız Kültür Merkezi, İngiltere'nin İngiliz British Council, İspanyanın İspanya Cervantes Enstitü örnek olarak verilebilir.

Yumuşak gücün önemli enstrümanlarından biri olan kültürel diplomasi Türkiye açısından değerlendirildiğinde önemli bir yere sahiptir. Türk kültürü ve tarihinin derin izleri kültürün yumuşak güç unsuru olarak ele alınmasında Türkiye açısından büyük bir avantajdır.

Günümüz Türk dış politikasında kültürel unsurların önemi üzerinde çalışmalar artmıştır. Kalın Türk dış politikasında yer alan kültürel unsurlarla ilgili şu açıklamayı yapmıştır.

“Müslüman-Osmanlı mirası artık bir yük veya engel olarak görülmemekte ve Türkiye'nin hem iç hem dış politikasına yeni imkânlar sunacak değer olarak nitelendirilmektedir. Özellikle Balkanlardan başlayıp Orta Asya içlerine kadar uzanan yumuşak güç potansiyelinin varlığına inanılmaktadır. Osmanlı mirası olarak görülen ülkenin tarihi ve kültürel zenginliği kültürel diplomasi alanında önemli bir araçtır. Türkiye'nin temsil ettiği değerler bir yanda bölgesel dinamikleri harekete geçirirken diğer tarafta yeni etkileşim alanlarının oluşumuna imkan sağlamaktadır. Osmanlı Devleti'nin tarihi mirasının yanında kültürel mirası da Türkiye için önemli bir yumuşak güç kaynağı haline gelmiştir. 1299-1923 yılları arasında çeşitli ırk, din, dil ve mezhebe mensup milyonlarca insanın barış ve huzur içinde bir arada yaşaması zengin bir kültürün oluşmasında etkili olmuştur. Geçmişte bölgeler arasında kullanılan diller ve dinlenen müzikler farklılık gösterse de bugün benzer öğeleri içermesi, “iletişimde çok sayıda benzer kelimelerin kullanılması insan etkileşimlerinde bağlayıcı rol oynamaktadır. Aynı zamanda ortak mirasa sahip insanların benzer müzikler dinlemesi insanlar arasında daha güçlü duygusal bağların yaratılmasında etkili olmaktadır”¹⁴².

Günümüzde Türk kültürünün yansıtılmasında ve ortak geçmişe sahip bölgelere yumuşak gücün aktarılmasında televizyon dizileri önemli araç haline gelmiştir. “Türk isimlerinin, dilinin ve kıyafetlerin tanıtımını yapmak, “Türkiye'nin modern bir

---

¹⁴² Kalın, İ. (2011). *a.g.m.s.5-10*

ülke olduğu algısını oluşturmak” amacıyla son 7-8 yıldır 75'ten fazla ülkeye dizi ihracatı gerçekleştirmiştir” (Economic Review, “Turkey Soft Power”). Diziler aracılığıyla tarihi mirasın ve coğrafyanın yansıtılması ve seyirci kitlesinin Türk kültürünü kendi değerlerine yakın bulması sonucunda “Orta Doğu'da başlayan Türk dizilerinin izlenme popülarlığı, Batı balkanlar, Yakın Doğu ve Yunanistan'a kadar uzanmıştır. Bu durum Türkiye'nin değişim tablosunu da etkilemiş, turizmden ticarete yumuşak gücünün artışına katkı sağlamaktadır”¹⁴³.

Kamu diplomasisinin gelişmesi ile birlikte kültürel bir unsur olan toplum hükümet temsilcilerinden daha önemli hale gelmiştir. Toplumların birbirine olan sevgisi veya nefreti hükümet temsilcilerinin belirleyebileceği bir alan olmaktan çıkmıştır. Bu kapsamda kamu diplomasisi, “bir ülkenin dünya kamuoyundaki imajını iyileştirmek amacıyla kültürel alışverişin ve akademik değişimlerin gerçekleştirilmesini, kültürel ve ulusal değerlerin yayılmasını sağlayacak programlar bütünüdür”. NGO'lar özellikle de dış politikada kamu diplomasisine etki etmektedirler. Bu gün Greenpeace ve Amnest gibi kurumlar küresel bir aktör olabilmektedir¹⁴⁴.

Günümüzde önemi artan kültürel diplomasi faaliyetleri için devletler çok çeşitli enstrümanlar kullanılmaktadır. Bunlardan en önemlisi de uluslararası spor organizasyonlarıdır. Örneğin; Çin'de gerçekleştirilen 2008 olimpiyatlarında Çin Kültürü dünyanın neredeyse tamamına ulaşmıştır. Spor müsabakaları öncesinde yapılan yayınlarda Çin'e ait kültürel yayınlar ekranlara sunulmuştur. Bu yayınlar sayesinde Çin Devletinin renkli, zengin ve köklü kültürünü dünyaya tanıtırken barışçıl bir imaj oluşturmaya çalıştığı söylenebilir¹⁴⁵.

Günümüzde özellikle Ortadoğu'da yaşanan çatışmalarla birlikte artan yabancı düşmanlığının ve hükümet temsilcilerinin iç siyasete yönelik söylemlerindeki radikal unsurlar dikkate alındığında kamu diplomasisi araçlarının kullanımı daha da önemli hale gelmektedir. Kamu diplomasisinde devlet yetkililerinden ziyade iki devlet

¹⁴³ Dinçer, O. B., & Kutlay, M. (2012). Türkiye'nin Ortadoğu'daki Güç Kapasitesi, Mümkünün Sınırları, Ampirik Bir İnceleme. Usak Yayınları. Ankara, (12-03), 31.

¹⁴⁴ Gökırmak, M (2012). Küreselleşen Dünyada Diplomasi: Kamu Diplomasisi http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/Kamu_Diplomasisi-Mert_Gokirmak.pdf

¹⁴⁵ Gilboa, E. (2006) Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy, Israel Affairs 12(4).715

halkları arasındaki kültürel ve sosyal diyaloglar devreye girmektedir. Bu nedenle kültürel diplomasi yumuşak güç unsurlarının başında gelmektedir. Nye, kamu diplomasisi ve akıllı güç arasındaki ilişkide bir ülkenin akıllı güç stratejisi kapsamında diğer ülke kamuoyu nezdinde cazibe oluşturmak istediğinde kamu diplomasisine başvuracağını belirtmiştir

Monocle dergisinin ‘yumuşak güç’ araştırmasında yumuşak gücü en fazla ikinci ülke olan ABD’nin yumuşak güç kapasitesi elçilik sayısı (169), üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar (72), imzaladığı çevre anlaşmaları (23), en iyi film festivallerinde yarışan film sayısı (111), turist sayısı (yılda 62 milyon), yabancı muhabir sayısı (2 bin 918) gibi unsurlara dayandırılmıştır¹⁴⁶. Benzer şekilde Türkiye’nin en önemli dış politika söylemleri sahip olduğu demokratik kültür, laik toplum vurgusu, AB ile ilişkilerindeki uzun süreklilik, Doğu ve Batı toplumları arasındaki ortak değerlere sahiplik gibi unsurlar olmuştur. Bu söylemin en önemli nedeni, Türkiye’nin sahip olduğu kültürün evrensel özellikler barındırdığını ve uluslararası faaliyet alanlarını yöneten kural ve kurumlara uygunluğunu göstererek yumuşak güç kapasitesini artırmaktır.

Nye’e göre yumuşak güç, ülkenin kültürel kaynaklarına sıkı sıkıya bağlı olan ve yine ülkenin değer ve politikaları ile şekillenen bir unsurdur. Kültürün diplomatik olarak kullanılması anlamında da kullanılan kültürel diplomasi son zamanlarda kamu diplomasisi, kültürel diplomasi, kültürel değişim ve uluslararası propaganda gibi terimlerle birlikte anılmaktadır.

Amerikan Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan tanıma göre; “kültürel diplomasi, yabancı ülkelerin kamularıyla direk ve uzun süreli kurulan ilişkileri kapsarken bu ilişkilerin amacı ise resmi ilişkilerin daha kolay işlemesi için uygun anlayış ve iklimin yaratılmasıdır”¹⁴⁷.

---

¹⁴⁶ Potter, a.g.e., s. 33.

¹⁴⁷ Sancar, G. A. (2012). Uluslararası Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Değişim programları kültürel diplomasi alanına dâhil olmakla birlikte, esnek araçlar olması nedeniyle amaçlara göre farklılıklar taşıyabilmektedir. Değişimler stratejik iletişim yöntemleri olarak kullanılırken belirli cevaplar almak için özel olarak seçilmiş hedef kitlelere uygun bilgilendirmeyi de sağlamaktadır¹⁴⁸. Değişimler ideal olarak kamu diplomasisinin çift yönlülüğü, diyalog için açık alanlar oluşturma ve görüş alışverişinde bulunmayla ilişkili bulunmuştur¹⁴⁹.

İdealist yaklaşım ile 20. yy'ın başlarında aynı dili konuşan insanlar ulus devletlerin kurulumunda ve sınırların belirlenmesinde etkili ise günümüzde uluslararası toplumun ortaya konması ve daha barışçıl amaçlar etrafında insanların ve dolayısıyla devletlerin bir araya gelmesi kamu diplomasisi sayesinde gerçekleşecektir¹⁵⁰

Türkiye uzunca bir süre AB ile ortak değerler paylaştığına yönelik söylemiyle Batı dünyasında politik bir tanınma çabası içine girmiştir. Son zamanlarda komşu ülkeler ve eski Osmanlı coğrafyasındaki ülkelerle ortak tarihi ve kültürel değerlerin paylaşılması söylemi geliştirilmiş, hem mevcut sorunların bu yolla aşılması için uygun politik iklimlerin yaratılması hem de yeni işbirliklerinin ve ilişkilerin kurulmasına uygun ortamların oluşturulmasını hedeflenmiştir. Öyle ki ülkelerarası kültürel ilişkiler, derin etkileri olan ve itibar yönetiminin diğer çeşitlerine göre daha inandırıcı ve olumsuz, yanlış kalıpları değiştirmenin en iyi yolu olarak belirtilmektedir.

Türkiye'nin 2010 yılında İstanbul'un Avrupa Kültür Başkentliği çerçevesinde gerçekleştirdiği çok sayıda kültürel faaliyetin AB kamuoyunda yer alan ve Türkiye'nin AB'ye girişine ilişkin önyargıları değiştiremediğini belirterek eleştirmiştir. Kültür diplomasisinin yumuşak gücü desteklediğine ilişkin görüşe ise Amerikan sert gücünden hoşlanmayan birçok kişinin Amerikan değerlerini ve sanatını beğenirken bunun Amerikan dış politikasını desteklemek anlamına gelmeyeceğini vurgulayarak karşı çıkmıştır.

¹⁴⁸ Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. s.59-65

¹⁴⁹ Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. s.43

¹⁵⁰ Purtaş, Fuat (2013), "Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi", Gazi Akademik Bakış, 7(13), s.5

Ancak günümüze gelindiğinde özellikle 9/11 olayları göstermiştir ki toplumlar arasında öncekinden daha fazla kültürel anlayışa ve ilişkilere ihtiyaç duyulmaktadır. Global anlamda insanların karşı karşıya olduğu tehdit ve güvenlik sorunlarının çözümünde hiçbir havaalanı güvenlik önlemi ya da vize düzenlemesi kültürlerin ve medeniyetlerin arasındaki sürdürülebilir diyalog ve anlayışın yerini tutamaz. Bu anlamda kültürel diplomasi çatışmaların önlenmesi ve sorunların çözümü için önemli fırsatlar sunmakta, gerçek diplomasiye uygun iklimler yaratmaktadır. İki yönlü iletişime ve etkileşime imkân sunan kültürel ilişkiler negatif ve yanlış önyargıların değiştirilmesini sağlarken güven oluşturmada en etkili yollardan biri olarak gösterilmektedir. Kamu diplomasisi ve kültürel diplomasiye yönelik yapılan eleştirilerin ana nedeni genel olarak bu alanların salt devlet ve hükümetler tarafından politik amaçlarla kullanılması, propaganda tarzı bir iletişim biçimine sahne olması olarak gösterilmektedir. Kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi anlayışı ilişki kurucu ve özünde etik ilkeleri barındıran bir alan oldukça bu olumsuz algılardan sıyrılacaktır.

Devletlerin geleneksel yapılarının aksine bu alandan daha da çekilerek, gizli stratejik amaçlarının ötesinde toplumların birbirini tanıması ve diyalog kurması için uygun ortamların yaratılması gerekmektedir. Kültürel diplomasinden tek başına dünyayı bir barış adası haline getirmesi beklenemezken, kültür diplomasisinin sağlayacağı ortamlar ve fırsatlar ulusların birbirini tanımasına, ilişki kurmasına ve uzun vadede önyargıların giderilmesine imkân sağlayacaktır. Ulusal ve uluslararası kamuların artan imkânları, hükümetlerden ve resmi kurumlardan artan talepleri hükümetleri daha şeffaf, etik, diyalog odaklı kültürel ilişkiler kurmaya zorlamaktadır.

Türk dış politikası dönem dönem proaktif bir hal alarak dönüşüme uğramış Turgut Özal döneminde bunun sonucunda kamu diplomasisi yaklaşımı gündeme gelmiş, bunu takiben ilk kuruluşlardan biri olarak da 1992 yılında Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) kurulmuştur. Kamu diplomasisi Türk dış politikasında son yıllarda oldukça sık kullanılan önemli araçlarından bir tanesidir. Merkezi yönetime bağlı olarak çalışması planlanan birçok kamu diplomasisi kuruluşu 90'lardan başlayarak özellikle AK Parti'nin iktidara geldiği 2002 yılı sonrası hayata geçirilmiş ve bu kuruluşlar din, dil, soy ve kültür bağımızın oldukça güçlü ve tarihi olan

bölgelerde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu bölgeler Türk dış politikası için büyük önem arz eden ve eski Osmanlı Devleti toprakları da olan Balkanlar, Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Kafkaslar gibi coğrafyalardır.

Tarihi, toplumu, kan ve din bağı açısından Türkiye ile yakın ve organik bağı bulunan Balkanlar; Türk dış politikasında “kamu diplomasisi” sürecinin de yoğun olarak icra edildiği bir pratik sahasıdır. Balkanlarda yaşayan Müslüman ve Türk azınlıkların Osmanlı Devleti’nden günümüze Türkiye Cumhuriyetine akrabalık ilişkileriyle miras kalması Türk dış politikasında bölgeye ayrı bir önem verilmesinin en önemli nedenlerinden biridir. Türkiye’nin Orta Doğu ile ilişkileri de bu ekseninde gelişmiş, Orta Asya ile ise ata yurdu bakış açısı ve kan bağı çerçevesinde ilişkiler şekillenmiştir.

Kültürel diplomasi alanında hükümetlerin önünde sivil toplumla, özel şirketlerle, organizasyonlarla ve kişilerle ortak stratejiler oluşturma ve uygulama potansiyelleri bulunmaktadır. Bunun, yabancı kamular üzerinde oluşturulan programlara yönelik daha fazla doğallık ve etkin katılım isteği uyandıracak belirtilmektedir. Bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmediği sürece kültürel diplomasisi ve yumuşak güç kaynakları birbirinden bağımsız parçalar halinde ve birbiriyle ilişki kurulmadan uygulanacak bu da kamu diplomasisinin etkinliğini azaltacaktır.

2.2.2.Din

Kültür diplomasisinin önemli bir bileşeni olan din, dış politikayı ve devletlerarası ilişkileri etkileyen bir unsurdur. Din hem uluslararası çatışmaların nedeni olabilmekte, hem de ülkelerin siyasi çıkarları için kullanılabilir. Haçlı Seferleri, Osmanlı’nın hilafete sahip olması tarihte dinin kullanıldığı güç dengelerinin sürdürülebilmesi örnekleridir. Bu örnekler doğrultusunda inanç diplomasisi öncelikle çatışmaları sonlandırmayı amaçlamakta, herkesin inancına

saygı duyularak dinler arası diyalogu amaçlamaktadır. Nitekim olması gereken de dinler arası diyalog ve hoşgörüdür¹⁵¹.

Tarih boyunca, din bireylerin yaşamında ve siyasal toplulukların genelinde baskın bir öge olmuştur. Bu anlamda, bu insanlara ulaşan kamu diplomasisi yürütmek inancın rolünün anlayışlı ve bilgece anlaşılmasını gerektirmektedir¹⁵². Din her zaman siyasetin ve dünyadaki diğer bölgelere hükmetmenin merkezinde olmuştur. Dinin bu önemli kamu diplomasisi uygulayıcılarının stratejilerini bu faktörü göz önünde bulundurarak oluşturmalarını gerektirmiştir. Bu doğrultuda oluşturulan stratejiler inanç diplomasisini meydana getirmektedir.

Dini liderler, kurumlar ve topluluklar dini şiddeti onaylaması için harekete geçirebilmekte, çatışmaları çözebilmekte, uluslararası insani ve gelişme yardımlarını sağlayabilmektedir. Dini inanç, siyasi istikrarı hem desteklemekte hem de ona zarar vermektedir. Sadece siyasi reformlar ve insan haklarıyla gelişmeyi sağlamakta değil aynı zamanda eziyet, aşırılık ve terörizmi de tetiklemektedir Devletlerin davranışlarını değiştirmeleri için dinden ilham alan teröristlere karşı, diyalog ve barış mesajı veren kiliseler gibi başka aktörler de mevcuttur.

11 Eylül ile birlikte bütün dünyada yayılan İslamofobi ile mücadele etmek için Türkiye'nin bu konudaki çabaları inanç diplomasi kapsamında değerlendirilebilir. Bu konuda verilen mesajların içeriği Türkiye'nin modern bir ülke olduğu ve Müslüman kimliğine de sahip olduğu şeklindedir. Bu mesajlar Türkiye'nin yumuşak gücünün bir aracı olarak inanç diplomasisi içerisinde değerlendirilmektedir. İnanç diplomasisine verilecek bir diğer başarılı örnek Çin'in Budist diplomasisi örneğidir. Çin Hükümeti'nin 2006 ve 2009 yıllarında gerçekleştirdiği "Uyumlu bir dünya akılda başlar" temalı "Dünya Budizm Forumu" 1000 Budist'i, ve 37 ülkeden akademisyenlerle bir araya getirmiş, forumun İkincisi ise "Uyumlu bir dünya: koşulların sinerjisi" teması kapsamında 1700 Budist'i 50 ülkeden akademisyenlerle

---

¹⁵¹Sancar G. A. (2012).Uluslararası Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi s.197

¹⁵² Philip Seib. "Preface", Essays on Faith Diplomacy. Naomi Leight. (Ed.) Los Angeles, Figueroa Press, 2011, s. 9.akt. Sancar, G.A (2012).

buluşturmuştur. Görüldüğü gibi Çin'in Budist diplomasisi aynı zamanda Budizm kültürünün yayılmasını sağlamakta ve bir kültürel diplomasi örneği de sunmaktadır.

Sonuç olarak kamu diplomasisi, dinin toplumlar için önemini yadsıyamayacağı ve onun uluslararası politikalar üzerinde olan etkisini görmezden gelemeyeceği için inanç diplomasisi de yapmalıdır. “Etkili kamu diplomasisi, dini, siyasi kültürü de içeren güçlü bir kültür silahı olarak tanınmalıdır. Din hem bireysel hem de topluluk hayatında önemli bir etkidir ve kamu diplomasisi derin dini kitlelerle iletişime geçmek için stratejileri içermelidir”¹⁵³. Bu anlamda; “inanç diplomasisi, küresel dini kamularla iletişime geçmek için etkili bir araç ve dâhil olma modelidir.

Cumhuriyetin ilanından sonra kısa süre içerisinde kurulup teşkilatlandırılan Diyanet İşleri Başkanlığı kuruluşundan bu güne Türkiye’de çokça tartışılan kurumlardan birisi olmuştur. Ancak son zamanlarda özellikle Ak Parti hükümetleri dönemlerinde gerek ülke içinde gerekse ülke dışında gerçekleştirdikleri faaliyetler ile kamu diplomasisi araçlarının başında gelmektedir. TİKA ile birlikte gerçekleştirdiği organizasyonların sayısı her geçen gün artmaktadır. 120’den fazla ülkede çalışma ofisi ve çeşitli organizasyon büroları ve Türklerin yoğun olarak yerleşik olduğu ülkelerde yurtdışı teşkilatı bulunan Başkanlık gerek “Türk düşmanlığı” gerekse “İslamofobi” konularında birçok çalışma yapmakta insani yardım ve radikal düşüncelerle mücadelede önemli bir aktör konumundadır. Son yıllarda özellikle Avrupa Birliği ülkeleri tarafından teşkilatın üstlendiği rol tartışma yaratsa da Ortadoğu’da İslam ülkeleri arasında gerçekleştirilen din eksenli ortak platformlarda da yine önemli roller üstlenmektedir.

2.2.5.Nüfus

---

¹⁵³ Darrell Ezeli. “Enriching Post-Secular Discourse in Faith Diplomacy”, Essays on Faith Diplomacy. Nao.mi Leight. (Ed.) Los Angeles, Figueroa Press, 2011, s. 78.den akt. Gaye Aslı Sancar

En temel yumuşak güç unsurlarından birisi de devletlerin sahip olduğu insan kaynağı kapasitesidir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki nüfus büyüklüğü her zaman güç ile doğru orantılı değildir. Aynı zamanda güçlü bir ülke olabilmek için yeterli nüfus imkânına da sahip olmak gereklidir. Nüfus diğer güç kaynaklarının tamamlayıcı bir unsurdur. Burada nüfusun güç üzerindeki etkisi sayısal bir çoğunluktan ziyade nüfusun nitelikleridir. Yine nüfusu az olan devletlerin uluslararası arenada güçlü devlet olma imkânı kolay görülmemektedir¹⁵⁴.

Geçmişte nüfus tarımsal üretimin önemli bir göstere olduğu ve askeri güç kapasitesinin insan sayısı ile orantılı olduğu dönemde önemli bir göstere idi. Ancak günümüzde teknolojik gelişmelerin etkisi ile nüfus artık göreceli bir kavram olmuştur¹⁵⁵. Söz konusu etkenler aynı zamanda nüfusun toplam büyüklüğünün yanında niteliğinin de onun kadar önemli olduğunu göstermektedir. Gelişen teknoloji ile birlikte eğitim çok daha önemli hale gelmekte ve eğitilmiş insana duyulan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır¹⁵⁶. Yaş ortalaması da nüfusun niteliğini belirleyen etkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir¹⁵⁷.

Devletlerin ekonomik kapasitesi olan doğal kaynakları ve yine ekonomik kapasitesinin bir diğer unsuru olan endüstriyel kapasitenin yeterli olmadığı ülkelerde kalabalık bir nüfus bir avantaj olmaktan ziyade dezavantaj oluşturmaktadır. Yine nitelik açısından yaşlı nüfusa sahip ülkeler günümüzde yabancı ülkelere işgücü ithal etmektedir. Bu ikisi birlikte ele alındığında optimal bir nüfus kapasitesinin güç kaynağı olarak önemi büyüktür¹⁵⁸. O halde nüfusun kalabalık olmasını tek başına bir güç göstergesi olarak düşünmemek ve diğer unsurları hesaba katarak bir bütün halinde değerlendirmek daha uygun bir yaklaşım tarzı olarak görülmektedir.

2.2.6.Ekonomik Kapasite

---

¹⁵⁴ Morgenthau, a.g.e, s.156-158

¹⁵⁵ Joseph s. Nye,"Yumuşak güç", Belgelerle Türk Tarih Dergisi, 46, (2000), s.108

¹⁵⁶ Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, s.144

¹⁵⁷ Gönlübol, a.g.e, s.106

¹⁵⁸ Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, s.144

Güç unsurları içerisinde önemi gittikçe artan unsurlardan biri ekonomidir. Ekonomi, uluslararası politikada gittikçe daha fazla güç kazanarak askeri güçle ters orantılı olarak artmaktadır. Bu durumu anlatmak için, havuçların sopalardan daha önemli hale geldiği şeklinde bir ifade kullanılmaktadır.¹⁵⁹ Buna ilave olarak, güçlü bir askeri yapının da temeli yine güçlü bir ekonomiye dayanmaktadır. Bu bağlamda da aralarında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Bir ülkenin ekonomik gücü, bir bütün olarak sahip olduğu doğal kaynaklar ve endüstriyel kapasiteden meydana gelmektedir. Ekonomik kapasite ülkenin elinde bulundurduğu doğal kaynakları, endüstriyel kapasitesi ile sınırlı değildir. Ülkenin ticari ilişkileri, küresel sermaye şirketleri ve markaları da ekonomik kapasite içerisinde değerlendirilmektedir.

Ekonomik kapasitenin önemli bir unsuru olan doğal kaynaklar üretimde kullanılan hammadde (maden) kaynakları ile gıda kapasitesi olarak (tarım) ülkenin kendi kendine yeter bir ülke olması önemlidir. Gerek endüstriyel kalkınma için gerekse savunma sanayi için hammadde kaynaklarına sahip olmak büyük önem taşımaktadır. Özellikle petrol ve doğalgaz gibi enerji alanında ön plana çıkan kaynaklar 20. yüzyılın ikinci yarısında stratejik birer ürün haline gelmişlerdir. Bunun bir yansıması olarak 1973 Petrol Krizi bu kaynakların uluslararası politikada ne kadar etkili olabileceğini göstermiştir¹⁶⁰.

Teknolojik gelişmelere paralel olarak dünyadaki güç kaynakları içerisinde hammadde kaynaklarının önemi de her geçen gün değişime uğramaktadır. Enerjide dönüşümün yaşandığı günümüzde petrol artık önemli bir değer olma konumunu koruyamamaktadır. Bu nedenle ekonomik güç kaynakları her devir de farklı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Doğal kaynak olarak gıdanın değeri ise her geçen gün artmaktadır. Kendi kendine yeten ya da çok az açık veren ülkeler açığı kapatma konusunda sıkıntı yaşamamakta ve bu durumu avantaj olarak kullanmaktadır. Yine su kaynakları da ekonomik güç kaynakları içerisinde yer almaktadır. Hatta sınırı aşan sular iki ülke arasında çatışmanın ya da çatışmasızlığın bir sebebi olabilmektedir.

---

¹⁵⁹ Nye, *The Future of Power*, s.51. akt. Sancak, Kadir, 2016, a.g.e.

¹⁶⁰ Armaoğlu, F(2012). 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi, 18. Baskı, İstanbul: Alkım Yayınevi, s.867-868

Savaş zamanlarında kendi kendine yeterli bir gıda stokunu elinde bulunduramayan ülkelerin ne kadar büyük zorluk çektiği ortadadır. Bu nedenle doğal kaynakların ekonomik kapasite olarak önemi büyüktür¹⁶¹

Yine mevcut doğal kaynaklarını üretim gücü ile bir ürün haline getirebilme kapasitesi olan endüstriyel kapasitede ekonomik kapasitenin bir başka boyutudur. Doğal kaynakları saf bir şekilde ihraç eden ülkelerin ürün ihtiyaçlarını dışarıdan sağladığında bu doğal kaynak ekonomik güç olarak çok değerli sayılmamaktadır¹⁶². Bununla birlikte hammadde kaynaklarına sahip olmak endüstrileşmenin asgari bir şartı değildir. İthalat yoluyla bu kaynaklara ulaşarak güçlü bir sanayi kurmak da mümkündür. Ancak barış dönemleri için geçerli olan bu durumun kriz ve savaş hallerinde aynı şekilde devam etmesi sorun olabilmektedir. Nitekim II. Dünya Savaşı öncesinde ABD'nin ambargosu ile karşılaşan Japonya'nın dışardan gelecek hammaddeye olan bağımlılığı onun savaşa girmesindeki en önemli etkenlerden biri olmuştur.¹⁶³

Günümüzde güçlü devlet imajını taşıyan devletlere bakıldığında bu gerekliliğe sahip oldukları görülmektedir. Lakin endüstriyel kapasite, ekonomik kapasiteyi belirlemek için yeterli değildir ve ekonomik gücü meydana getiren birçok bileşen bulunmaktadır. Gayri safi milli hâsıla ve kişi başına düşen gelir rakamları bir ülkenin ekonomik büyüklüğü ile ilgili bir dereceye kadar fikir vermektedir ancak birçok bileşeni bulunan ekonomik yapının hesaplanabilir kesin bir ölçüsünün olduğunu söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte bir ülkenin ekonomik gücünün büyüklüğünü sayısal verilerle değil de, küresel sistem içerisinde çevresindeki ülkelerin ekonomik yapılarına yaptığı müdahaleler ve onların politikaları üzerindeki etkisine bakarak değerlendirmek daha anlamlı görülmektedir. Bu etki ise kredi/borç verme, dış yatırımlar ve benzeri yöntemlerle gerçekleştirilmektedir.¹⁶⁴

---

¹⁶¹ Morgenthau, a.g.e, s.144-145

¹⁶² Tayyar Arı, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, s.141

¹⁶³ Paul Kennedy, Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri,6. Baskı, (Çev. Birtane Karanakçı), Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1996, s.403

¹⁶⁴ Arıboğan, D.Ü. Globalleşme Senaryosunun Aktörleri, s.107

Yine ekonomik güç kaynaklarından birisi de ülkenin ticaret hacmi ve ilişkileridir. Hemen hemen tarihin tüm dönemlerinde ticaret merkezi konumunda olan ülkeler ticari ilişkilerini yumuşak güç olarak kullanmışlardır. Devletlerin başaramadığını şirketler ve ticari örgütler başarmışlardır. Hindistan'ın İngiliz kolonilerince sömürgeleştirilmesi buna iyi bir örnektir.

Uluslararası yatırım imkânlarına sahip olan küresel şirketler yabancı ülkedeki yatırım faaliyetlerinde istihdam ettiği iş gücü üzerinde bir nevi yumuşak güç etkisi yaratabilmektedir. Yine bu şirketlerin yabancı ülkedeki faaliyetleri ile edindiği tecrübeler devlet kurumlarının elde ettiği tecrübeden çoğu zaman daha fazladır¹⁶⁵.

Günümüzde uluslararası ilişkiler artık devletlerarası faaliyet olmaktan çıkarak halklar arası bir faaliyet haline gelmektedir. Yumuşak güç kapasitesini doğru ve etkin kullanan ülkeler kamu diplomasisi ve dış politika alanlarında da iyi konumdadırlar.

2.3. Dünyadaki Yumuşak Güç Uygulamaları

Kamu diplomasisi, ABD'de ortaya çıkmış bir kavram olsa da konuyla ilgili uygulamalar kültürel diplomasi ve kültürel ilişkiler kapsamında ülkeler tarafından uzun yıllardır yapılmaktadır. Elbette konuyla ilgili en çok örnek ABD'dedir. Bu ülke dışında bu başlık altında, Avrupa'dan Fransa, İngiltere, Almanya, Avrupa Birliği ve Doğu Avrupa, örnekleri paylaşılacaktır.

2.3.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde Kamu Diplomasisi

---

¹⁶⁵ Demir V. (2012). Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç.

Amerikan tarihinde başlarda adı kamu diplomasisi olmasa da “bilgilendirme” olarak gerçekleştirilen etkinlikler, günümüz kamu diplomasisinin temelini oluşturmaktadırlar. Öncelikli bir tespit olarak bu bilgilendirme faaliyetlerinin her bir savaşa yeniden önem kazandığı, savaş ya da çatışma durumu sona erdikten sonra ise önemini kaybettiği görülmektedir. Savaş ve çatışmanın kamu diplomasisinin kaderini belirlemesi Amerikan kamu diplomasisi tarihinin dört aşamasında da kendini var etmektedir. Fitzpatrick’e göre Amerikan kamu diplomasisinin dört aşaması; I. ve II. Dünya Savaşlarını kapsayan “Savaş Aşaması”, Soğuk Savaş sırasını kapsayan “Antipropaganda Aşaması”, Soğuk Savaş bitimiyle 11 Eylül arası dönemi kapsayan “Barış Aşaması” ve 11 Eylül’den günümüze kadar gelen süreci kapsayan “Terör Aşaması”ndan oluşmaktadır¹⁶⁶. Bu dört aşama arasında hiç kuşkusuz kamu diplomasisi faaliyetlerine en az önem verildiği aşama barış aşamasıdır. Kurulan dairelerin ömrünün savaşın süresiyle ölçüldüğü Amerikan kamu diplomasisi tarihinde bilgilendirme en önemli unsurdur.

“Bilgilendirme, etkileme ve yabancı halkların desteğini kazanma, Amerikan tarihinin içsel bir parçası olmuştur. 1776’da Benjamin Franklin’in Fransız Hükümetin’i devreye alarak Amerikan bağımsızlığına destek sağlamak için broşürler dağıtması, 1812 savaşıdan sonra Thomas Jefferson’ın Amerika’nın Britanya’da gördüğü eleştirilere karşılık araması, Birinci Dünya Savaşı sırasında 1917’de Woodrow Wilson’ın Committee on Public Information’ı (CPI/Halkı Bilgilendirme Komitesi) kurması, yine İkinci Dünya Savaşı sırasında OWI’nin kurulduğu görülmektedir. Yine 1953 yılında Soğuk Savaş sırasında kurulan USIA savaş sırasında bilgilendirmenin önemini ortaya koymaktadır”¹⁶⁷.

Modern kamu diplomasi uygulamaları ile birlikte Amerikan halkını savaşa destek verir pozisyona getirmek ve müttefikleri morallendirmek amacıyla Amerikan kamu diplomasi uygulamalarına sıkça rastlamak mümkündür. CPI tarafından sürdürülen bu çalışmalar modern diplomasinin başlangıcını oluşturmaktadır.

¹⁶⁶ Fitzpatrick, a.g.e., s. 38. Akt. Sancar, G.A (2017)

¹⁶⁷ Rhonda S. Zahama. “From Propaganda to Public Diplomacy in the Information Age”, Yahya R. Kamalipour ve Nancy Snow (Eds.), War, Media and Propaganda: A Global Perspective. Oxford, Rowman & Littlefield Publishers, 2004, ss. 219-221

Creel, Ofisi'nin aktivitelerinin propaganda içermediğinde ve sadece bilgilendirici ve eğitici olduklarında ısrar etmektedir. Ancak olgular itirazlarını boşa çıkarmaktadır. Creel turlar düzenlemiş, "Amerikanizm Gerçekleri" üzerine broşürlerin seri üretimini yapmış, hükümet tarafından idare edilen haber servisini yerleştirmiş, sinema filmi yapımcılarının savaş zamanında kıt malzemelerin paylarının ellerine geçtiğinden emin olmuş ve Amerika'yı olumlu bir ışıktaki tasvir eden filmleri görmüştür. Barışın geri gelmesinden kısa bir süre sonra ofis şüphe uyandırmış ve lağvedilmiştir. Amdt'a göre; "kuruluşundan itibaren iki yıl boyunca, savaşı olduğu kadar Amerika'yı da değiştirmiş ve savaş sonrası dönemde ABD'nin zihninin dönüştürülmesine yardımcı olmuştur". Ofis, hükümetin kültürel, enformasyonel ve propagandacı diplomasisinin karışımını ortaya koymuştur.

Bilgilendirme aktiviteleri; iç ve dış desteği elde tutmaları, korumaları ve aynı zamanda karşıtlığı azaltmaları nedeniyle savaş çabaları için yaşamsaldır. Görüldüğü gibi tüm bu kumruların zamanındaki savaşın sonlanma sınırından milatlarının dolduğu görülmektedir. Bunun bir diğer açıklaması ise yapılan kamu diplomasisi çalışmalarının savaş sırasında oluşan ihtiyaca yönelik olduğudur. Nitekim Zaharna da "savaş sırasında uygulanan iletişim stratejilerinin kazan-kaybet (win-lose) durumu olduğunu söylemektedir". Askeri savaş alanında iletişim ve bilgi, düşmanı başarılı bir şekilde mağlup etmek için kullanılmaktadır.

1942'de Başkan Roosevelt, OWI'yi doğru bilgiyi sağlamak için kurmuş, ofis aynı zamanda birçok filme sahne ekleme ve iptal önerilerinde bulunarak Hollywood'un etkili bir propaganda aracı olarak şekillenmesi için çalışmıştır. OWI'nin uluslararası aktiviteleri hedeflendirilmiş bilgilendirme programlarından askeri operasyonlara destek sağlayan savaş alanlarına kadar ABD iletişim girişimini içermekteydi. ABD tarafından II. Dünya Savaşı sonunda kurulan USIA savaşın yıkıcı etkilerini bertaraf etmek üzere dünya çağında misyon üstlenmiştir. Dönemin Başkanı Carter'a göre; USIA'nın beş temel görevi; "bireylerin ve fikirlerin değişimini cesaretlendirmek, yabancı halkları ABD politikaları, toplumu ve kültürü hakkında bilgilendirmek, ABD hükümetinin politika yapımında yabancı kamuoyunu anlamasını sağlamak, dünyadaki insanlar arasında bilgi ve fikir akışını kolaylaştıracak programların tasarlanmasını sağlamak ve kültürel değişimlerde müzakereleri yürütmektir". Tüm

bu amaçların dışında ajans kamu diplomasisi literatürüne ünlü deyişini kazandırmıştır. Ülkenin hikâyesini anlatmak, USIA tarafından yapılan ve kamu diplomasisini az ve öz bir biçimde kavrayan bir tanımdır¹⁶⁸.

USIA'nın "Amerika'nın hikâyesini dünya'ya anlatmak" ve "dünya ile değerleri, umutları, rüyaları ve ortak rızayı paylaşmak" ifadeleri kamu diplomasisinde siyasal retoriğin önemini göstermektedir¹⁶⁹. Ofisin aktiviteleri arasında VOA'nın operasyonlarının yönetilmesi, filmlerin, televizyon programlarının, İngilizce ve diğer dillerde dergilerin üretilmesi ve dağıtılması ve kütüphane faaliyetleri gibi faaliyetler yer almaktadır¹⁷⁰.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra savaş sırasında devletlerin denizaşırı bilgilendirme operasyonlarının gerekliliği tartışılmış olsa da, ABD kongresi bu ihtiyacın gerekliliğini sürdürmüş ve Senatör Alexander Smith ve Temsilci Kari Mundt'un sponsor olduğu, Smith-Mundt Yasası olarak bilinen ve de ABD'nin diğer ülkelerde daha iyi anlaşılmasını ve diğer ülke vatandaşları ile ABD vatandaşları arasında karşılıklı anlayışın sağlanmasını amaçlayan "1948 ABD Bilgilendirme ve Eğitimsel Değişim Yasası"nı yürürlüğe koymuştur. Nelson ve Izadi'ye göre bu yasa barış zamanında uygulanan propagandayı yasallaştırmaktadır¹⁷¹.

Bir toplumun sınırları dışındaki insanları etkilemek için oluşturulmuş USIA'nın aktivitelerini; Dünya çapında 40 dilde yayıncılık yapan ve Soğuk Savaş zamanında haftada 100 milyon kişi tarafından dinlenen VOA radyo ağı, 100 farklı dilde 10 milyar kopya halinde dağıtılan dergiler, kitaplar, broşürler ve bültenler, 150 ülkeye açık küresel kütüphane ağı, dünyadaki en geniş İngilizce öğretim programı ve yurtdışında binlerce yerel İngilizce öğretmeni, milyarlarca kişinin ziyaret ettiği, Amerikan yaşamı ve fikirleri hakkında sergiler, binlerce belgesel film, haber ve televizyon programı ve diziler, milyonlarca öğrenci, eğitimci, sanatçı ve profesyonelin değişimine imkân sağlamış değişim programları içermektedir.

¹⁶⁸ Sancar, (2017). *Kamu diplomasisi ve uluslararası halkla ilişkiler*. Beta.

¹⁶⁹ Snow, a.g.e., s. 5. Akt. Sancar, (2017).a.g.e.s.248

¹⁷⁰ Akçadağ, E. (2010). ABD'nin kamu diplomasisi stratejisi: Akıllı güç. *It is taken from <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/abdkdstratejisi.pdf> on December, 31, 2010.*

¹⁷¹ Demir, V. (2012). *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*. İstanbul: Beta Basım-Yayın, s.110

USIA'nın diğer faaliyetleri; her Amerikan Elçiliğine yerel medya ile çalışılması için Public Affairs Officers (PAO/ Kamusal İşler Temsilcisi) yerleştirilmesi, Amerikan film ve televizyon programlarının dağıtılması, Amerikan dans ve müzik topluluklarının turnelerine sponsor olunması, sanat şovları, Fulbright gibi öğrenci ve fakülte değişim programları, Amerikan yazarlarını ve entelektüellerinin okuma turlarına sponsor olunması gibi etkinlikleri de kapsamaktadır¹⁷².

Kamu diplomasisine verilen önem USIA'nın çalışan sayısından ve bütçesinden de anlaşılmaktadır. "USIA'nın bütçesi Soğuk Savaş zamanında 900 milyon dolardır". "1960'larda 12 bin çalışanı olan USIA'nın 1990'larda 9 bin, kapatılmasının arifesinde ise 6 bin 715 çalışanı bulunmaktadır. Yine 1989- 1999 yılları arasında USIA'nın bütçesi % 10 düşmüştür"¹⁷³.

ABD Başkanının iletişimi koordine eden White House Office of Communication (Beyaz Saray İletişim Ofisi), 1969 yılında kurulduğunda daha çok iç iletişimi koordine etse de, ofisin 1987 yılındaki organizasyon şemasında "hükümetlerarası ilişkiler", 1993 yılındaki organizasyon şemasında ise "dış ilişkiler" yer almaktadır. Günümüzde ise Office of Communication'a bağlı olarak, Office of Press Secretary (Basın Sözcüsü Ofisi), Media Affairs (Medya İşleri), Research (Araştırma), ve Speechwriting (Konuşma Hazırlama) birimleri bulunmaktadır¹⁷⁴.

ABD'nin Sovyetler Birliği ile girdiği soğuk savaş dönemi boyunca önemi giderek azalan diplomasi 11 Eylül saldırıları sonrasında sert gücün olumsuz etkilerinin görülmesi ile birlikte tekrardan önem kazanmıştır. Bush döneminde kurulan ve İslami dünya ile yeniden inşa edilmeye çalışılan kamu diplomasisi "Office of Strategic Influence (OSE-Stratejik Etkileme Ofisi)"nin Savunma Bakanlığı tarafından kurulması konuya verilen önemi göstermektedir. Bu ofisin amacı "bizden neden nefret ediyorlar?" sorusuna yönelerek "United States Government Accountability Office'in (ABD Hükümeti Hesap Verilebilirlik Dairesi)" hazırladığı rapora göre Amerikan karşıtlığının sebeplerini ortadan kaldırmak ve Amerikaya

¹⁷² <https://www.amerikaninsesi.com/>

¹⁷³ Nye, Public Diplomacy and Soft Power., s. 98.

¹⁷⁴ (Ünal Erzen, 2014: 63).

yönelik beslenen kin ve terörizm faaliyetlerini engellemektir. Aynı zamanda gerçekleştirilen bu hamleler ile askeri operasyonların maliyetleri de etkilenmektedir. Sert güce ilişkin olarak yapılan yatırımlar kültürel programlara yönlendirilmektedir¹⁷⁵. İnsani yardım programlarının da yardımıyla kamu diplomasisi etkin bir şekilde yürütülmektedir.

Holbrooke'a göre; Bush'un hemen 11 Eylül sonrası Washington'daki İslam Merkezini ziyaret etmesi ve Müslümanlar ile Arap asıllı Amerikalıları ziyaret etmesi doğru bir hareket olsa da, bu dönemdeki kamu diplomasisi çalışmalarında Washington bürokrasisi ağırlıktadır ve de kimsenin bundan mutlu olması mümkün değildir. Ona göre, başarılı bir kamu diplomasisi için Washington'dan Beyaz Saray'dan yönetilen ve devletin, Savunma Bakanlığı'nın, Adalet Bakanlığı'nın ve CIA'in Müslümanlara yönelik tüm faaliyetlerinin koordinasyonu tek bir yerden yapılmalıdır. Hedef kitle, sadece Arap ülkelerinde yaşayan Müslümanları değil Hindistan ve Çin gibi ülkelerde yaşayan Müslümanları da kapsamalıdır. Aslında Hollbrooke'un söylediği; ideal kamu diplomasisidir. Ancak görülmektedir ki ABD özellikle 11 Eylül sonrası kriz döneminde mesajların koordinasyonunu sağlayamamış, birçok farklı oluşumun bütünlüğünü gerçekleştirememiştir. 11 Eylül sonrası iki yıllık dönemde ABD'de karşımıza birçok farklı oluşum çıkmaktadır. Öncelikle bu dönemde kamu diplomasisi çalışmalarının Dışişleri Bakanlığı, Beyaz Saray, Savunma Bakanlığı, bağımsız federal hükümet dairesi olan USAID ve de üyeleri Başkan tarafından atanıp Senato tarafından onaylanan BBG tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Aşağıdaki tabloda iki yıllık süreçte kurulan komiteler ayrıntılı bir biçimde görülmektedir.

Eylül 2002'de National Security Council'in (Ulusal Güvenlik Konseyi) kurduğu Strategic Communications Policy Coordinating Committee'nin (Stratejik İletişim Politikaları Koordinasyon Komitesi) amacı tüm ajansların birlikte çalışmasının koordinasyonunu sağlamak ve Başkan'ın mesajlarının yabancı kitlelere yayılmasını ve geliştirilmesini sağlamak ve de ulusal iletişim stratejisi taslağını ortaya koymaktır. Ancak Komite bu stratejiyi açığa çıkarmış, Kamu Diplomasisi ve Kamusal İşler

---

¹⁷⁵ Nye, Joseph Samuel. 2016, a.g.e. s.

Müsteşarının gidişiyle aktiviteleri sona ermiştir. Dönemin müsteşarı Charlotte Beers'in yürüttüğü "Paylaşılan Değerler" isimli reklam kampanyasının başarısız olması komitenin geleceğini bu şekilde sonlandırmıştır. Bu dönemde Beyaz Saray'a bağlı olarak 2003 yılında Office of Global Communications'ın (OCG/Küresel İletişim Dairesi) sorumlulukları şunlardır:

- "ABD hakkındaki mesajların dağıtımını için uygun ajanslar arasında bir iletişim stratejisinin geliştirilmesini kolaylaştırmak.
- ABD hükümetinin dış hedef kitleye enformasyon iletmek için kullandığı stratejileri ve mesajları değerlendirmek ve gerekli dairelerin ABD'nin önceliklerini ve stratejik iletişim çerçevesini yansıtan mesajlarını koordine etmek.
- Dışarıda, ABD'nin çıkarlarının teşvik edilmesinde mesajların tutarlılığını güvence etmek, yanlış anlaşılmalara önlemek, koalisyon ortaklar arasında ve onlar için destek yaratmak ve de uluslararası kitleleri bilgilendirmek.
- Yüksek küresel çıkarlar ve medya dikkati alanlarında kısa zamanlı yerleştirmelerde güncel iletişim takımlarının yaratılmasını koordine etmek."

OGC'nin 2004 yılındaki sonuç raporunda ABD'nin stratejik iletişiminin dönüştürülmesi gerekliliği sonucuna varmış olması, stratejik yönetimi, koordinasyonu ve gelişimi yerleştirmede başarısız olduğu açıklamaktadır. Nitekim Mart 2005 yılında resmen kapanmıştır. 2004 yılında ise Beyaz Saray'a bağlı olarak Müslim World Outreach Policy Coordinating Committee, (Müslüman Dünyası Destek Politikaları Koordinasyon Komitesi), Stratejik İletişim Politikaları Koordinasyon Komite'sinin yerine kurulmuştur. Komite, kamu diplomasisi topluluğunun karşılaştığı sorunlara yönelik strateji geliştirmiş ve ılımlı Müslümanlarla çalışmak ve aşırıcılığa karşı gelmek gibi iki amacın altını çizmiştir. Yine 2004 yılında Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan Office of Policy, Planning and Resources (Politika, Planlama ve Kaynaklar Dairesi) Ortadoğu'daki kamu diplomasisi çalışmalarını için yeni bir strateji yönü belirlemeyi amaçlamıştır. Ofisin amaçları arasında yenilikler göze çarpmaktadır:

- “Kamu diplomasisi uzun dönemde çok yönlü stratejik vizyonun oluşturulmasına yardımcı olmak ve bu vizyonun özel sektör, deniz aşırı çalışanlar dâhil olmak üzere iletişimini yapmak.
- Etkilenen tüm bürolar arasında koordinasyonu sağlamak ve Müsteşarlığın stratejik vizyonuna destek sağlamak.
- Kamu diplomasisi ve kamusal işler aktiviteleri bölümüne uygulamak üzere performans gelişim belirleyicileri geliştirmek.
- Kamu diplomasisi ve kamusal işler programlarının etkisini saptamak ve hangi program düzenlemelerinin ya da değişimlerinin gösterilebileceğini tanımlamak için bu gibi gelişim çabalarının evrelerini analiz etmek”¹⁷⁶.

Sert güçle yumuşak güç arasındaki bağlantıyı düşündüğümüzde kamu diplomasisi çalışmalarını yürütecek olan kuruluşların arasında neden Savunma Bakanlıklarının olduğu sorusu da açıklanmış olmaktadır. “Amerikan Savunma Bakanlığı’nın kamu diplomasisi çabaları askeri birliklerin eğitimi, resmi ziyaretler ve yabancı savunma yetkilileriyle irtibat kurmayı, krizler sırasında askeri konuşmacılar, haber bültenleri ve medya bilgilendirme toplantıları aracılığıyla yabancı hedef kitlelerle iletişime geçmeyi içermektedir. Savunma Bakanlığı’nda 2004 yılından beri tüm faaliyetler Deputy Assistant Secretary (Uluslararası Güvenlik İşleri Müsteşar Yardımcısı) tarafından koordine edilmektedir”¹⁷⁷.

Hillary Clinton’ın Dışişleri Bakanlığı döneminde ve halen günümüzde Kamu Diplomasisi ve Kamusal İşler Bakan Yardımcısı Judith Mchale’dir. Mchale’e göre Amerikan kamu diplomasisinin temel prensipleri; onun dış politikanın temel ögesi olduğu ve politika yapım sürecinin her derecesine entegre edilmesinin gerekli olduğu, kamu diplomasisinin stratejik olarak yürütülmesi gerekliliği, sonuçların kaynakları gerektirdiği, ödüllerin riskleri gerektirdiği, yeni teknolojilerin etkili ve yaratıcı bir şekilde kullanılması gerekliliği ve onların oyunu değiştirebilecek özelliğe sahip olması, ve son olarak kamu diplomasisinin sadece hükümetler tarafından tek başına yapılacak bir şey olmadığıdır.

---

¹⁷⁶ Sancar, (2017). A.g.e.

¹⁷⁷ Sancar, (2017). A.g.e.

Amerika'nın kamu diplomasisi mesajlarının verildiği bir diğer araç USAID'dir. Marshall Planı'nın uygulanması için II. Dünya Savaşı'nda sonra 1950'de kurulmuş olan USAID, hem komünizmin yayılması endişesine karşı hem de Amerikan ulusal değerlerinin ana ögesi olduğu yardım dürtüsüyle kurulmuştur. Savaş sonrası Avrupa'nın yeniden inşası konusunda çalışmış olan USAID, 1961 yılından itibaren afet yaşamış ülkelerde, fakirlikle mücadele eden ülkelerde ve demokratik reformlara ihtiyaç duyulan ülkelerde çalışmaktadır. USAID, Sahra altı Afrika, Asya, Latin Amerika ve Karayipler, Avrupa, Avrasya ve Ortadoğu'da faaliyetlerini sürdürmektedir. Kuruluş, yardım ettiği 100'den fazla ülkede, tarım, ekonomik gelişim ve ticaret, çevre, demokrasi insan hakları ve yönetim, eğitim ve üniversiteler, cinsiyet eşitliği, sağlık, bilim ve teknoloji gibi konularda hizmetler vermektedir. USAID'in Dışişleri Bakanlığı ile geliştirdiği stratejik planda ise amaç olarak genç hedef kitlelerle iletişim kurmak, propaganda yapmak ve yabancı hedef kitleleri dinlemeyi sağlayan kamu diplomasisi benimsenmiştir. USAID gibi kalkınma yardımları kapsamında gerçekleştirilen sağlığa yönelik yardımlar, sağlık diplomasisi kavramıyla da açıklanabilmektedir.

Yukarıda sözü edildiği gibi Marshall Planı, II. Dünya Savaşı sonrasında ABD kamu diplomasisi amacına hizmet etmiştir. 5 Haziran 1947'de dönemin Dışişleri Bakanı George C. Marshall tarafından açıklanan plan Avrupa'nın yeniden inşa edilmesini öngören bir yardım programı olarak sunulmuştur. SSCB ve İspanya dışında toplam 18 Avrupa ülkesi Marshall Planı'na katılmıştır. 1948-1952 yılları arasında Amerikan yaşam tarzının, üretkenliğinin teşvik edilmesi ve Marshall Planı'nın faaliyetlerinin ve yararlarının açıklanması ABD kamu diplomasisinin odak noktasıydı.

Szondi'ye göre Amerikan kamu diplomasisinin dönüm noktası olan üç dönem bulunmaktadır. Birinci dönem demir perde altında yaşayanları etkilemek için geçen "Soğuk Savaş" dönemi, ikinci dönem Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra geçen dönem ve son olarak 11 Eylül sonrasındaki dönem, ABD kamu diplomasisinin mihenk taşlarıdır. Kamu diplomasisi Amerika'nın algılama aracılığıyla dünya lideri olmasını temsil etmektedir¹⁷⁸. 1950'lerde Birleşmiş Milletler, NATO, Dünya

---

¹⁷⁸ Nye, 2005, a.g.e.s.42

Bankası, IMF ve Marshall Planı gibi oluşumlar günümüzün kamu diplomasisi uygulamalarına benzemese de algı yönetiminde etkili birer araç olmuşlar bu uluslararası kuruluşlar Batı'nın imajını desteklemişler ve pekiştirmişlerdir.

Szondi'ye göre günümüzde ABD kamu diplomasisi hükümetlerin politikaları ve davranışlarının meşrulaştırılmasına yöneliktir ve yapılan çalışmalar, politikaların değiştirilmesi yerine, yabancı kamuların algılamalarını değiştirmeye yöneliktir. Wang ise ABD'nin güncel kamu diplomasisinde diyalojik iletişimin yer olmadığını eklemektedir. ABD kamu diplomasisi konusunda bu eleştiriler, onun iki yönlülük ve gerçek diyalog için samimiyetinin sorgulanmasına sebep olmaktadır.

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Kamu diplomasisinin bütçesinin her yıl biraz daha artması onun gelecekte daha da önemli bir araç olacağına işaret etmektedir. Nitekim Obama'nın Başkan seçilmesi de ABD kamu diplomasisinin dönüm noktası olarak nitelendirilebilmektedir. ABD Başkanı Obama'nın da Amerikan kamu diplomasisinin yeni bir çeşidi olduğu görüşü yaygındır. Nancy Snow, Obama'nın ikna etmedeki baş aktör olduğu ABD'nin yeni kamu diplomasisindeki rolünü anlattığı "Persuader in Chief" (Baş İkna Edici) isimli eserinde onun kamu diplomasisine ve üst üste gelen iki Bush döneminden sonraki stratejik iletişime ciddi bir yükümlülük üstlenerek yaklaştığını söylemektedir. Snow'a göre, onun mesajlarını ve politikalarını hem Amerikan halkına hem de dünyanın geri kalanına anlatabileceği büyük avantajları vardır. Kökleri Kenya'ya kadar uzanan Hawaii doğumlu Siyahı bir insanın ABD Başkanı seçilmesinin aslen kamuoyuna "gördünüz mü o kadar da kötü değiliz" mesajı ilettiği söylenmektedir. Ersoy Öztürk de Obama'nın yumuşak gücüne dikkat çekenlerdendir. Ona göre; "Obama'nın ilk röportajını Suudi kanalı El-Arabiya'ya vermesi, Amerika'nın İslam dünyasının bir düşmanı olmadığını vurgulaması, Filistin İsrail sorununun çözümünde iki tarafı da dinleyeceğinin altını çizmesi ve işbirliğinden bahsetmesi yumuşak gücü devreye sokmasının bir göstergesidir"¹⁷⁹.

---

¹⁷⁹ Tuğçe Ersoy Öztürk. ABD'nin "Yumuşak Güç" Kullanımı: Barack Obama İmajı Üzerinden Amerikan Dış Politikasının Yeniden İnşası.
http://www.kamudiplomasisi.org/index.php?option=com_content&view=article&id=53&Itemid

Nelson ve Izadi'ye göre Amerikan kamu diplomasisi, hükümet temsilcileri içten bir şekilde dinlemek, değişmek ve politika ve iletişim derecelerine göre yabancı halklara dâhil olmadıkça propagandacı ve etik dışı olacaktır. ABD kamu diplomasisinde temel sorun onun politika oluşturma sürecindeki sınırlı etkisidir. Kamu diplomasisi danışılan rolünün ötesine geçmeli, karar alma sürecinin bir parçası haline gelmelidir. ABD'nin imajı ve politikaları arasındaki boşluk ancak bu şekilde doldurulabilir. Ross ise ABD kamu diplomasisinin daha başarılı olması ve gerçek anlamda diyaloga sahip olabilmesi için yedi desteğe dikkat çekmektedir. Ross'un önerdiği bu destekler;

- politikaları savunmak
- mantıklı ve rasyonel bir içeriğe dayalı politika oluşturmak
- gerçekçi ve inandırıcı mesajlar ileri sürmek
- verilecek mesajları doğru alıcılara ulaştırmak
- devlet dışı kamu diplomasisi aktörleri ile ortak ilişkiler geliştirmek
- Ortak iletişim kanalları kullanmak
- barışçıl çözüm ve diyalog içerisinde karşılıklı anlayışı ve güveni tesis edecek kuruluşlar oluşturmak

Amerika'da kamu diplomasisine verilecek daha birçok örnek mevcuttur. Kamu diplomasisi Amerika'da ortaya çıkmış bir alandır ve de bu konuyla ilgili kaynaklar da Amerika boyutunu yansıtmaktadır. Bu anlamda genel olarak verilen örneklerde Amerika üzerindedir.

2.3.2.Avrupa'da Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisinin Amerika kökenli bir uygulama olduğu belirtilmişse de Avrupa'da kamu diplomasisine yabancı değildir. Tarih boyunca yapılmış tanıtımların ve kültürel faaliyetlerin birçoğu kamu diplomasisi özelliği taşımaktadır. Çalışmada

Avrupa'dan Fransa, İngiltere, Almanya, Avrupa Birliği ve Doğu Avrupa'dan örnekler verilecektir.

2.3.2.1.Fransa

Fransa-Prusya savaşındaki yenilgisinden sonra Fransız hükümeti dilinin ve edebiyatının tanıtımını yapma ve ulusun itibarını onarmak için 1883'te Alliance Française'i kurmuştur¹⁸⁰. 136 ülke ve 5 kıtada faaliyet yürüten bu kuruluşun şuan 1000'in üzerinde ofisi bulunmaktadır. Dünya üzerindeki kamu diplomasisi adına kurulan ilk ofislerden birisidir. Dil merkezi olarak bilinen bu kuruluşta yaklaşık yarım milyon insan dil öğrenmiş altı milyondan fazla kişi ise sosyo-kültürel etkinliklere katılmıştır. Bu kuruluşun amaçlarından biri dil öğretimi diğeri ise Fransız kültürünü dünyaya tanıtmaktır. Fransa'nın kamu diplomasisi faaliyetlerinde bir diğer önemli örnek ülkenin Marshall Planı'na katılımın nedenlerinin dünyaya; Fransa'nın güçlü bir devlet olduğunu bu yardımların bir hediye niteliğinde olup Fransa'nın inşasının küçük bir bölümünü oluşturduğunu Fransa'nın Amerikan kapitalistleri tarafından kontrol edilmesinin söz konusu olmayacağı mesajı vermiştir¹⁸¹. 1922 yılında, hükümete bağlı olarak kurulan Association Française d'Action Artistique (Fransız Sanatsal Eylem Topluluğu) Fransız kültürünün dışarıda yayılmasını amaçlamaktadır.

1990 yılında yine Fransız Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan Agence Pour l'Enseignement Française à l'Etranger, (Yurtdışında Fransız Eğitimi Ajansı) yurtdışında okuyan Fransızlar için, Fransız eğitim sistemi ile diğerleri arasında dünyada tek bir ağız hizmet vermesini sağlamaktır. Ajansın Türkiye'de Fransız Pierre Loti Lisesi ve Ankara Charles de Gaulle Lisesi ile işbirliği bulunmaktadır. Günümüzde bu okullarda sadece o ülkede yaşayan Fransızlar değil, o ülke vatandaşları da okumaktadırlar. Dolayısıyla bu okullarda okuyan öğrenciler Fransız eğitim sistemine tabi olarak, Fransız kültürü hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

---

¹⁸⁰ Nye, Public Diplomacy and Soft Power., s. 96

¹⁸¹ <http://www.ifturquie.org/ana-sayfa/turkiyede-fransizca/alliance-francaise/>

Fransa Müslüman dünyası ile iyi ilişkiler kurmak için uluslararası yayıncılık konusunda oldukça aktiftir. Fransa'nın bölgedeki ilk radyo istasyonu Radio Monte Carlo'nun 2005 yılında 10 milyon dinleyiciye ulaşmıştır. “Fransa’da uluslararası kültürel bir etkinliği yerleştirmek için tasarlanan Uluslararası Cannes Film Festivalinin ilk kez 20 Eylül 1946 tarihinde gerçekleştirilmiştir. İlk festivallerde katılımcı her filmin bir ödül aldığı, dünya çapında ünlü starların katılımıyla kısa sürede uluslararası ve efsanevi olarak anılmasını sağlamıştır”.

Fransa'nın sahip olduğu Chanel, Christian Dior, Louis Vitton gibi moda markaları da onun uluslararası bilinirliğine katkıda bulunmaktadır. Paris romantizmin, modanın parfümün başkenti olması, Eiffel Kulesi gibi bir simgeye sahip olması ülkenin bilinirlik anlamında kamu diplomasisi avantajlarıdır.

Fransız yumuşak gücünün günümüzde etkili olabilmek için zihinlerindeki kolonizasyon imajını yıkmaya çalışmaktadır. Fransa kamu diplomasisinin önemini farkında olan, yumuşak güç potansiyeli yüksek bir ülkedir.

2.3.2.2.İngiltere

I. Dünya savaşının başlaması ile birlikte Alman Hükümetinin dezenformasyonuna karşı bir önlem olarak kurulan “Wellington House” ülke dışında İngiliz hükümeti adına propaganda faaliyetlerini sürdürmüştür. Kamu diplomasisi amacıyla İngiliz hükümeti politikalarına uygun olarak “kitapların, broşürlerin, hükümet yayınlarının ve konuşmalarının üretiminden, çevirisinden ve dağıtımından sorumlu olmuştur”. Bununla birlikte çeşitli ülkelerdeki yayın faaliyetlerine İngiliz hükümeti adına haberler servis etmişlerdir. I. Dünya savaşı sonunda kapatılan ofis daha sonra kamu diplomasisi konusunda oluşturulan uluslararası ilişkiler literatüründe etkisi ile Dışişleri Bakanlığı bünyesinde British Council ve BBC World gibi kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Özerk bir yapıda kurulan bu iki kuruluş İngiliz hükümeti dış politikalarına uygun olarak tıpkı Fransa’da bu alanda görev yapan Alliance Française gibi dil eğitimi yapan “British Council” ve medya iletişimi ile ilgilenen “BBC World” hala

bu görevlerini sürdürmektedir.¹⁸². İngiliz Hükümeti'ne bağlı "Foreign and Commonwealth Office (Dışişleri Bakanlığı)", yurtdışında İngiltere'ye yönelik yabancı ilginin yönlendirilmesi faaliyetleri çalışmalarını yapmaktadır. İngiltere Dış İlişkileri Bakanlığının 2011 yılında hazırladığı rapora göre British Council ve BBC World kuruluşları kamu diplomasisinin yegane araçları olarak anılmış ve dış politika ile kuruluş amaçlarının örtüşmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Bakanlığın kamu diplomasisi ortaklarından "British Council" tarafından yürütülen değişimler, 2001 yılına gelindiğinde 40 bin İngiliz vatandaşı kapsamıştır. Yine 20 ülkeden gelen 2500 yabancı öğrenci İngiltere okullarında eğitim görmüştür. Günümüzde British Council, 110 ülkede 191 ofise sahiptir. Dünya çapında bugüne kadar British Council'in değişim programlarına katılanların sayısı 208 bindir.

İngiltere'nin uyguladığı değişim programlarının bazıları şunlardır: 1994 yılında yerleştirilen "Atlantic Fellowship" (Atlantik Bursu), ABD kamu politikaları uzmanlarını İngiltere'nin fikir ve ideallerinden yararlanmalarını ve kamu politikaları uzmanların ve uygulayıcıları arasında Atlantik üzeri bir ağda yaratarak karşılıklı çıkarın ve süregelen işbirliğinin yaratılmasını amaçlamaktadır. Yine 1994 yılındaki City Fellowship (Şehir Bursu), etnik azınlıktaki genç Amerikan finans hizmeti profesyonellerinin Londra şehrinde çalışmalarını sağlamaktadır. 1999 yılında başlatılan Greenvich Fellovship (Greenvich Bursu) ise uluslararası gazetecilikteki etnik azınlıkların Londra'da çalışmalarına olanak sağlayarak onların İngiliz haber örgütlerinde çalışmalarını ve bir yıllığına genç İngiliz azınlık gazetecilerinin akıl hocası gibi davranmalarını amaçlamaktadır.

İngiltere'nin kamu diplomasisinde en önemli avantajı hiç kuşkusuz İngilizce'nin dünya dili olmasıdır. İngilizcenin dünya dili olmasının avantajından İngiliz sanatçılar da yararlanmaktadır. "The Beatles ve Spice Giriş gibi grupların yanı sıra Amerika tarafından finanse edilmiş ve dağıtılmış olsa da James Bond filmleri İngiliz kamu diplomasisinde öne çıkan kültürel araçlardır". Sonuç olarak İngiltere kamu diplomasisi çalışmaları da köklü bir geçmişe sahiptir. Kuşkusuz İngiltere'nin en

---

¹⁸² Kalın, a.g.e., s. 14.

büyük kamu diplomasisi avantajı İngilizce'dir. Bu anlamda İngiliz kamu diplomasisi çalışmalarının da bunun üzerine odaklandığı görülmektedir. İngilizce dilinin yaygınlaştırılması kamu diplomasisi mesajların verildiği önemli bir araçtır.

2.3.2.3. Almanya

“İkinci Dünya Savaşı sonrasında kendini Batılı sistem içinde sivil bir güç olarak konumlandıran Almanya, entegrasyon süreci boyunca, kurumsal yapının ve işbirliğinin insan haklarından silahsızlanmaya kadar geniş bir yelpazedeki alanında Avrupa'nın lokomotifini hareket ettirmiştir”¹⁸³. II. Dünya savaşı sonunda Nazizim ile oluşan tüm dünyadaki Alman düşmanlığını düzeltmek için sert güç politikalarından vazgeçen Almanya insan hakları ve demokrasi söylemleri üzerine yeni bir imaj çalışmasına başlamış ve kamu diplomasisi iletişim kanallarını bu yönde kullanmıştır. Bu dönemde Almanya'nın dış politikası yumuşak güç kavramına uygundur. “Uzun dönemde güven inşa etmeyi hedefleyen bir dış politika”¹⁸⁴ sürdüren Alman Dış İşleri özellikle Almanya'daki eğitim kalitesini yükseltmek adına çalışmalar yapılması gerekliliği üzerine raporlar hazırlamış ve dış ülkelere öğrenci değişim programlarına başlamış ve diğer ülkelere akademik personel desteği vermiştir. Özellikle Latin Amerika ülkelerinde kurulan Alman Vakıfları yumuşak güç araçlarından en önemlilerini oluşturmaktadır¹⁸⁵. Alman vakıflarının dış yardımlarla desteklediği ve eğitim kuruluşları ile Alman dili ve kültürünü dış ülkelere götürdüğü böylece Almanlara karşı II. Dünya Savaşı sonrası oluşturan yaygın kanaat değişime uğratılmıştır. “Üstün Alman Teknolojisi” sloganı ile birçok ülkede otomotivden beyaz eşyaya birçok ürün ihracatı yapan ülke dış dünyada da yeniden ele alınmaya başlanmıştır. II. Dünya savaşı sonunda yeniden imaj yenilemesi yapmaya çalışan Almanya Anayasası da barışçıl hedefler doğrultusunda düzenlenmiş ve BM ve NATO kararları dışında bir askeri operasyonun

¹⁸³ Kıratlı, O. S. (2016). Avrupa Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası ve Üç Büyükler: Almanya, Fransa ve İngiltere. Akademik İncelemeler Dergisi, 11(1).214

¹⁸⁴ Holguin, Juan Carlos (2013), “German ‘Soft Power’: From the Fall of the Wall to the 2006 World Cup”, Master Thesis, Georgetown University, Washington DC.s.8

¹⁸⁵ Holguin, Juan Carlos (2013), a.g.e. s.9

yasaklanmasını düzenlemiştir. Böylece Alman Ordusu sert güç kullanımının yerini yumuşak güç politikası ile değiştirmiş ve insani yardım amaçlı olarak faaliyet gösteren operasyonlara katılmıştır¹⁸⁶. 1994 yılından itibaren Alman Ordusu birçok insani yardım faaliyetine destek vermiştir¹⁸⁷. 2003 yılındaki ABD'nin ikna politikalarına inanmayarak sert tepkilerini dile getiren Alman hükümeti insani yardım dışındaki operasyonlara destek vermemeyi sürdürmüş ve 2012 yılında da İngiltere ve Fransa'nın ortak gerçekleştireceği Libya operasyonlarını da kınamıştır¹⁸⁸. Barışçıl amaçlarla düzenlediği dış politik tavrını sürdüren Almanya AB'ne yaptığı önemli katkılarla ve AB lider ülkesi olarak bilinmesine karşılık uluslararası alanda bu gücü kullanmamış ve çok taraflı anlaşmalar yoluyla barışçıl bir politik duruş sergilemiştir. BM güvenlik konseyi üyesi olmaması ve NATO politikalarına karşı sert tavrı Almanın uluslararası alanda belli bir çizgide kalmasını sağlamıştır. Almanya'nın diplomasi anlayışı ulusal güvenlik gibi sert güçle ilişkili bir kavram yerine Alman kültürü, eğitimi ve değerlerini esas alan yumuşak güç (kamu diplomasisi) ile ilişkilidir¹⁸⁹.

Almanya kamu diplomasisi faaliyetleri Alman Dışişleri Bakanlığı ve Deutsche Welle radyosu aracılığıyla gerçekleşmektedir. Alman Dışişleri kamu diplomasisi etkinliklerini “Kültür ve Kültürlerarası Diyalog” şeklinde yürütmektedir. Alman Dışişleri tarafından tanımlanan kamu diplomasisi hedefleri “*Almanya'nın canlı, çok yönlü ve uluslararası kültürel sahneye sahip olması, burslar kapsamında Almanya'nın yükseköğretim merkezi olarak dünya çapında genç araştırmacıları hedeflemesi, Avrupa'da Alman dilinin teşvik edilmesi, uluslararası krizlere ve çatışmalara yardımcı olacak şekilde bunları yaşayan ülkelerde üniversitelerin inşa edilmesi, dünya çapında kültürel farklılıkları korumak, uluslararası ilişkiler için diyalogu besleyerek yerleşik bir temel oluşturmak*” gibi konulardır^{190, 191}.

¹⁸⁶ Kıratlı, Osman Sabri (2016), “Avrupa Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası ve Üç Büyükler: Almanya, Fransa ve İngiltere”, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt:11, Sayı:1, Yıl:2016 (207-224)

¹⁸⁷ Kıratlı, Osman Sabri (2016), a.g.m. s.214

¹⁸⁸ Kıratlı, Osman Sabri (2016), a.g.m s.215

¹⁸⁹ Holguin, Juan Carlos (2013), a.g.e. s.9

¹⁹⁰ Akçay, N.C. (2014).Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Kültürel Diplomasi ve Fransa'nın Afrika Ülkelerine Yönelik Uluslararası Öğrenci Programları Örneği, T.C. BAŞBAKANLIK Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi. Ankara

¹⁹¹ Sancar. A.g.e. s.237

Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında 1953 yılında Deutsche Welle radyosu kurulmuştur. Radyo dışarıdaki kitleleri Nazi sonrası Almanya hakkındaki yeni haberler konusunda bilgilendirmeyi amaçlamıştır. Günümüzde 30 dilde yayın yapan ajans, Alman diline, günlük yaşamına ve Alman halkının düşünce yapısına ulaşmayı mümkün kılmaktadır. 2012 yılında yıllık bütçesi 271 milyon avro olan ajansın hedef kitesini ise Almanya ve Avrupa ile ilgilenenler oluşturmaktayken, ajans kültürlerarası diyalog konusuna odaklanmaktadır. Görüldüğü gibi Almanya'nın kamu diplomasisi faaliyetleri onun Avrupalı kimliği üzerine kurulmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında ülkenin yeniden inşa süreciyle beraber düşünüldüğünde Almanya Avrupalı ülkeler arasında çok kültürlülük özelliğiyle dikkat çekmekte ve bunu yumuşak güç avantajına dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Yine Almanya'nın AB sürecinde merkezde olması onun geçmişten gelen güçlü köklerini yumuşak güce dönüştürebilme yeteneğinde yatmaktadır.

2.3.2.4. Avrupa Birliği

Nye'a göre AB'nin Avrupa'yı birleştirme sembolünün kendisi bir yumuşak güç avantajıdır. AB, kanlı savaşların bitmesi ve barış ortamının sağlanması fikri üzerine, Avrupa ülkelerinin siyasi ve ekonomik olarak bir araya getirilmesi amacıyla kurulmuştur. AB bu amacını gerçekleştirdiği iletişim faaliyetleri kapsamında anlatmaktadır. Ülkelerin kamu diplomasisi faaliyetlerinde kendi hikâyelerini anlatması, AB'nin de hikâyesini ve barışçıl amacını anlatmasını şeklinde hayat bulmaktadır.

“AB'nin iletişimi genellikle vatandaşlara yönelik değil daha çok elitlere yönelik olmaktadır. İletişim bütçesi üstesinden gelinmesi gereken büyük bir sorundur. Avrupalı değerleri, iletişim stratejilerinde olduğu gibi, AB kimliğinin merkezinde olmalıdır. Uluslararası halkla ilişkiler, kamu diplomasisi boyutunda, sadece AB kimliği yaratılmasında değil, aynı zamanda AB imajının Avrupa dışında da iletişiminin yapılmasında ve beslenmesinde elzem bir rol oynar”. Görüldüğü gibi AB'nin kamu diplomasisi politikaları doğrudan halkları değil, halkları

etkileyebilecek kanaat önderlerini hedeflemektedir. Birlik, uyum sürecine yönelik iletişimi de önemsemekte, aday ve aday adayı ülkelere yönelik de iletişim faaliyetleri gerçekleştirmektedir.

“AB’nin dış ilişkiler politikaları Avrupa uyum süreciyle ilişkilidir. Ve üye ülkelerle birlikte paylaşılan değerleri; barış, demokrasi, yasalar, insan haklarına saygı gibi temel prensipler, sürdürülebilir kalkınma, sosyal pazar ekonomisi, tek pazar, özgürlük alanı, güvenlik ve adalet gibi kavramsal fikirler ve de komşularla ilişkilerde iyi yönetim ve kurumların inşa edilmesi gibi değerler oluşturmaktadır”¹⁰³⁴. Birlik bu konular kapsamında hem üye hem de aday ülkeler nezdinde imaj ve itibar yönetimi gerçekleştirmektedir. “Avrupa Komisyonu’nun iletişim amacı üye ülkelerde ve üçüncü grup ülkelerde olumlu kamu imajını inşa etmek, Avrupa değerlerini pazarlamak ve de AB’nin yasallığını arttırmaktır”. Türkiye bu iletişim sürecine üçüncü grup ülke statüsünde dâhil olmaktadır.

AB’nin bu politikaları ona aday olan ülkeleri de kamu diplomasisi faaliyetlerine önem vermeye teşvik etmektedir. “Kamu diplomasisinin stratejik dış politika amaçlarına hizmet etmesi, Batı Avrupa’daki tahminen şüpheli kitleleri ikna etmek için yatırımlar yapan Bulgaristan, Romanya, Hırvatistan ve Türkiye gibi Avrupa Birliği aday ülkeleri arasında görülmektedir. Bu ülkelerin kamu diplomasisi ile dâhil olma sebepleri Avrupa’ya ve Atlantik aşırı dünyanın içine uyum sağlama arzusuyla ve beklenen sosyal istikrar, güvenlik ve ekonomik refahın yararlarının hepsiyle ilgilidir”. Litvinsky, AB’nin kamu diplomasisi çalışmalarını ele aldığı tezinde AB’nin üye ve aday ülkelere yönelik iletişim çalışmalarının ABD ile arasında mesafe oluşturduğunu ve AB’nin yeni mesaj stratejisinin birleşik bir devlet olmaktan ziyade, uluslararası ilişkilerin yenilenmesi olarak küresel yönetimin yeni yolları deneyen bir dünya lideri olması üzerine konumlanması gerektiğini söylemektedir. Görüldüğü gibi AB, gerçek bir yumuşak güç olabilme yolunda ilerlemekte, onun yaptığı iletişim faaliyetlerine ülkeler de gerçekleştirdikleri iletişim faaliyetleri kapsamında cevap vermektedirler. Bu anlamda, süreç içerisinde gerçekleşen kamu diplomasisinin gerçek anlamda iki yönlü olabileceği görülmektedir. Ancak bu çerçevede ilk bölümde ele alınan Roper’ın karşılıklı fedakârlıklarla iki yönlülüğün hegemonyayı oluşturması süreci unutulmamalıdır.

2.3.2.5.Doğu Avrupa

Doğu Avrupa ülkeleri de yenedünya sistemine ayak uydurmak için kamu diplomasisi faaliyetlerine acil ihtiyaç duyan ve bu konuda çalışmalarda bulunan ülkelerdir. Doğu Avrupa ülkelerinin özellikle Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra kendilerini yeni sisteme alıştırmak yenedünya sisteminde yer almak ve diğer ülkelerde de tanımdık sağlamak, onlarda oluşmuş önyargıları kırmak için kamu diplomasisine başvurdukları geçtiğimiz bölümlerde belirtilmiştir. Szondi'nin aşağıdaki tablosu geçen süre içinde Doğu Avrupa ülkelerinin kültürel diplomasi uygulamalarına ışık tutacak veriler içermektedir.

Doğu Avrupa ülkelerinde kamu diplomasisi, kültürel diplomasi kapsamında gerçekleşmektedir. Bunlara verilecek örneklerden biri olarak Estonya'da Estonya Enstitüleri'nin ana amacı, Estonya toplumu, kültürü ve eğitimi hakkında içeride ve dışarıda bilgi yaymak, Estonya kültürünü diğer ülkelere tanıtmak, Estonya ve diğer ülkeler arasında kültürel iletişimi teşvik etmek ve dışarıdaki üniversitelerde Estonya dilinin öğretilmesini desteklemektir.

Sonuç olarak Doğu Avrupa ülkelerinin hem ülkelerinin yeniden yapılanma süreçlerine ayak uydurmaları, hem Avrupa Birliği'ne adaylık açısından gerçekleştirdikleri reformlar bu çalışmaların uluslararası kamuoyuna duyurulmasını gerektirmektedir. Nitekim “Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Slovakya, Slovenya, 2004 yılında, Romanya ve Bulgaristan ise 2007 yılında Avrupa Birliğine üye olmuşlardır”. Bu anlamda kamu diplomasisinin önemi bu ülkelerde tam vaktinde anlaşılmış ve Avrupa Birliği üyelik sürecinde başarıya ulaşmalarını sağlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ VE SAĞLIK TURİZMİ

Türkiye'nin dış politikası üzerinde yapılan çalışmalarda cumhuriyet dönemi sonrasında dış politik araçların değiştiği görülmektedir. Osmanlının yıkılışı ve Yeni Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu ile birlikte savaş yorgunu iktidarın denge politikası yürüttüğü ve pragmatist araçları kullandığı görülmektedir. 50'li yıllar sonrası ise Soğuk Savaş Döneminin etkisi ile birlikte iki kutuplu dünya düzeninde tarafsızlığın maliyetinden kaçmak ve taraf olmanın getirilerinden yararlanmak üzere batı bloğunda yer almıştır. Soğuk Savaş Döneminin bitiminden itibaren ise yeniden değişikliğe uğrayan Türk dış politikası iki kutuplu dünya düzeninden sona ermesinden sonra küresel uluslararası ilişkiler düzleminde kendine yer edinmek için jeostratejik konumunun da etkisi ile bölgesel güç olarak kendini konumlandırmıştır. Özal dönemi hükümetlerinde Sovyetlerin dağılmasından sonra Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerde Turan politikasına da atıfta bulunarak girişimlerde bulunulmuştur. 1990'lı yıllarda başlayan Türkiye'nin yumuşak güç söylemi 1992 yılında kurulan TİKA başkanlığında sürdürülmüştür. TİKA'nın etkinliği 2000'li yıllarda ise iyice belirginleşmiştir¹⁹². Uluslararası ilişkiler literatüründe Türkiye'nin yumuşak gücü olarak tanımlanan kavramını ele almak için öncelikle Türkiye'nin bölgesel düzeyde güç ilişkilerini incelemek gerekir. Kavramı çoğunlukla Türkiye'nin Ortadoğu da yükselen bölgesel gücü şeklinde anlamak gerekmektedir. “Küreselleşmeyle birlikte sağlık sorunları da ülkelerin dış politika konuları arasına girmiştir. Hükümetlerin küresel sağlık inisiyatiflerini yerine getirmek için yeni yöntemlere yatırım yapmasını sağlayan sağlık diplomasisi aynı zamanda değişen diplomatik alanda hükümetlerin sahip olduğu olumlu algılamaları korumayı da amaçlamaktadır”. Sağlık diplomasisi kavramı küreselleşen salgınlarla beraber düşünüldüğünde öncelikli olarak ulusal güvenliğe hizmet edecek ve daha sonrasında imaj olumlu bir uluslararası itibara katkı sağlayabilecek bir kavramdır.

¹⁹² Laçiner, S. (2009). “Turgut Özal Period in Turkish Foreign Policy: Özalism.” *Turkish Weekly*. Available [on line] at: <http://www.turkishweekly.net/article/333/turgut-%C3%B6zal-period-inturkish-foreign-policy-%C3%B6zalism.html> Erişim 10.05.2018.

Son dönem Türk dış politikasının önemli göstergelerinden biri de Türkiye'nin yakın coğrafi havzasını da içine alacak şekilde etkili bir aktör olduğu yönündeki değerlendirmedir. "Bölgesel güç söyleminin" Türkiye'nin yakın tarihinde iki defa ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan biri 1990'ların başında diğeri de 2000'lerdir.

Davutoğlu'na göre, *"bir ülkenin uluslararası sistemdeki önemi o ülkenin jeostratejik konumu ve tarihi derinliğine bakarak hesaplanır. Bu perspektifte, Türkiye konumu ve sahip olduğu tarihi derinlik nedeniyle Balkanlar, Ortadoğu, Orta Asya ve Kafkasya sathında bu derece önemli olan tek ülkedir. Bahsedilen coğrafya, bugün uluslararası ilişkilerin odağı olan, siyasi olarak son derece hareketli olmasına karşın bir o kadar da ekonomik olarak zengin bir coğrafyadır. Türkiye eğer uygun politika üretebilirse, tarihi ve kültürel mirasının avantajıyla bu coğrafyada en etkili aktör olmaya adaydır"*¹⁹³.

İlhan Uzel, Türk dış politikasının son dönem ortaya atılan bölgesel güç söylemini eleştirel bir bakış açısıyla ele almaktadır. Bölgesel güç paradigmalarını değerlendirdiği yazısında Uzel, Türkiye'nin bölgesel güç olduğu yönündeki söyleme eleştirel bir açıdan yaklaşmaktadır. Bölgesel güç söylemini şu kriterlere göre test edebiliriz.

- Bölgesel siyasette etkili olma, hatta belirleyebilme gücüne sahip mi?
- Bağımsız hareket kabiliyeti bulunuyor mu?
- Diğer bölgesel aktörler yâda bölge dışındaki aktörler tarafından önemseniyor mu?

AK Parti döneminde bir yandan büyük güç kavramı kullanılmakta, öte yandan yine siyasal ve akademik düzlemde yumuşak güç (soft power) kavramı gündeme gelmektedir. Davutoğlu, halkıyla, tarihiyle ve coğrafyası ile barışık olarak tanımlanan bir iç ve dış politika yönelimine girmeyi öngörmüştür. Bu anlayış Türk dış politikasına hâkim olmuştur. Türk dış politikası 2000'li yıllarda ağırlığı olarak

---

¹⁹³ Davutoğlu, Ahmet (2008), *"Küreselleşme ve AB-Türkiye İlişkileri Çerçevesinde Ulusal Egemenliğin Geleceği"*, <http://www.anayasa.gov.tr/eskisite/anyarg20/davutoglu.pdf>, Erişim Tarihi: 04.05.2018

Ortadoğu'ya yönelmiştir. Komsularla iyi geçinme politikasını 1960'lı yılların ortasındaki 'çok yönlülüğe geçiş döneminde de görüyoruz. 1990'lı yıllarda Türkiye bölgesel güç söylemine kapılmışken 2000'lerin başında yaşanan ekonomik kriz, siyasal istikrarsızlık gibi gelişmeler bu olayı akamete uğratmıştır. Bununla birlikte 2002'den sonra karar alıcılar tekrar Türkiye'nin bölgesel bir güç olduğu vehmine kapılmaya başlamıştır. Oysa uluslararası ilişkiler açısından Türkiye için bir coğrafi çekince söz konusudur. Çevre ülke olmak yapısal bir sorundur. Türkiye, Davutoğlu'nun söylemi ile 3-5 yılda çevreden merkeze sıçrayabilecek durumda olan bir ülke değildir. Aksine bu son altı yıllık süreç Türkiye'nin dünya sistemine daha fazla entegre olduğu bir dönem olmuştur¹⁹⁴.

Türk dış politikasının Ortadoğu'ya yönelik açılımlarını değerlendiren Fuller'e göre ise "Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik son dönem politikaları geleneksel Kemalist bölgesel tarafsızlık politikalarına dönüşü temsil etmektedir"¹⁹⁵. Fuller Türkiye'nin bölgesel etkisinin temellerini, Avrupa ve Ortadoğu bölgesinde ikinci sırada olan nüfusu, güçlü ordusu, uluslararası barış gücü operasyonlarına sağladığı barış gücü katkısı, ekonomik ve finansal faktörleri, işgücü ihracatı, enerji kaynaklarına köprü pozisyonu, boru hatları, su siyaseti, bölgedeki güç dengelerine etki gücüne bağlamıştır¹⁹⁶.

Yukarıdaki tanımlar Türkiye'nin bölgesel gücünün temellerini yumuşak güç unsurlarından aldığını göstermektedir. Türkiye'nin bölgesel gücünü yumuşak gücü bağlamında değerlendiren uzmanlar Türkiye'nin yumuşak güç unsurlarına ilişkin çeşitli değerlendirmeler yapmaktadırlar. Aras'a göre Türkiye'nin yumuşak gücünün en büyük göstergeleri: Bir, Türkiye'nin modernleşme, sosyal ve kültürel başarıları, ekonomik gelişimi, siyasi ve ekonomik istikrar sahip olması. İki, Türkiye'nin uluslararası meşruiyet ve bölgesel kaygılara özen gösteren bir dış politika izlemesidir. Üç, Türkiye'nin dış politikada dikkatli ve alçakgönüllü bir politika takip etmesidir¹⁹⁷. Şahin'e göre, Türkiye'nin yumuşak gücünün temelinde, bütün

¹⁹⁴ Uzer, U. (2010). *Identity and Turkish foreign policy: The Kemalist influence in Cyprus and the Caucasus* (Vol. 52). IB Tauris.s.65

¹⁹⁵ Graham E. Fuller, Türkiye ve Arap Baharı: Ortadoğu'da Liderlik s.154

¹⁹⁶ Graham E. Fuller, a.g.e.

¹⁹⁷ Aras, B. (2009). The Davutoğlu Era in Turkish Foreign Policy. *Insight Turkey*.11 (3), 127-142.

eksiklerine rağmen en az yarım asırlık bir demokrasiye ve bütün kusurlarına rağmen tarihi kökleri olan laik bir rejime sahip olan tek Müslüman çoğunluklu ülke olması yatıyor.

Nüfusunun büyük çoğunluğuyla laik demokratik rejime bağlı olduğu kadar İslami değerlere de bağlı olan Türkiye'nin dünya çapında önem taşıyan bir cazibesi, etkileme gücü var. Batı ülkeleri, İslam dünyasının Türkiye'yi örnek almasını istiyor. İslam ülkelerindeki özgürlük ve demokrasi yanlıları Türkiye'ye gıptayla bakıyor¹⁹⁸. "Bu bağlamda Türkiye'nin yumuşak gücünü; Müslüman devlet, demokratik yönetim ve serbest piyasa ekonomisi olarak tanımlayabiliriz"¹⁹⁹.

Bu gün dünya üzerinde yumuşak gücü en fazla olan ülkelerden biri de ABD kabul edilmektedir. ABD ekonomisi, dünya üzerinde yaygın markaları ve kültürüyle bütün dünya ülkelerini etkilemektedir. Özellikle de az gelişmiş ülkelere yaptığı teknik ve ekonomik yardımlar da ABD'nin yumuşak gücünü etkilemektedir. Türkiye'nin yumuşak gücünü değerlendiren uzmanlara göre Türkiye bu gün dünyanın en büyük donar ülkelerinden biridir. Türkiye, Haiti, Pakistan, Endonezya gibi ülkelere ihtiyacı olan her yere acil yardım, teknik ve finans desteği yılda bir milyar doları geçmektedir²⁰⁰.

Yumuşak güç araçları çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Yöntemleri itibariyle sert güçten ayrılan yumuşak güç dış politikada uzun vadeli ve dolaylı sonuçlar alınmasını öngörür. ABD, Çin ve Rusya gibi büyük ölçekli ülkelerin dışındaki ülkeler yumuşak güç unsurlarını genellikle belirli alanlara yoğunlaştırmaktadır. Örneğin Japonya'nın dünya üzerindeki yumuşak gücü çok gelişmiş teknolojisine dayanır iken, İsviçre'nin yumuşak güç unsuru ise dünya üzerinde yaygın olan barış arabuluculuğuna dayanmaktadır. Ayhan'a göre ise Türkiye'nin yumuşak gücünden söz etmek yerine,

---

¹⁹⁸ Şahin, M. (2006). Uluslararası İlişkilerde Din Faktörü. *İdris Bal,(Der.), Değişen Dünyada uluslararası ilişkiler, Lalezar Kitabevi, Ankara.*

¹⁹⁹ Taşpınar, Ö. (2009). Obama's Turkey policy: bringing credibility to" strategic partnership". *Insight Turkey*, 13-21.

²⁰⁰ Kalin, I. (2009). Debating Turkey in the Middle East: the dawn of a new geo-political imagination?. *Insight Turkey*, 83-96.

Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç potansiyelini dış politik amaçlar doğrultusunda kullanıp kullanamadığını tartışmak gerekmektedir²⁰¹.

Yumuşak güç unsurlarının sert güç unsurları olan ekonomik ve askeri güç gibi kısa vadeli sonuç almaya yaramaması bu unsurların stratejik ve yerinde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Yumuşak güç kavramının ağırlıklı olarak Türkiye'nin bölgesel gücü kavramı etrafında şekillendiğini görmekteyiz. Türkiye'nin yumuşak güç unsurları olarak kullanılan Müslüman olmakla birlikte laik, demokratik bir ulus devlet olması gibi zihinsel ve yönetime dayalı anlayışlar ile büyük ve genç nüfusu, köprü konumunda bulunan jeopolitik durumu özellikle de az gelişmiş ve gelişmekte olan bölge ülkeleri için bir etki unsuru içermektedir.

3.1.Kamu Diplomasisi

Günümüzde bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerle birlikte stratejik düşünme ve bilgi önemli bir konuma gelmiştir. Bu sebeple stratejik düşünceye yönelik bir çok araç geliştirilmiştir. II. Dünya savaşı sonrasında iki kutuplu bir dünya düzeninden sıyrılan ülkelerin birbirlerine karşı üstün bir konuma erişmeleri için stratejik yönetim anlayışı ile farklı vizyoner araçlar kullanmaları gerekmektedir. Ülkelerin kendi menfaatleri çerçevesinde geliştirdikleri bu araçlar ile hem iç politikada hem de dış politikada kamuoyu oluşturma faaliyetlerinde bulunulması küreselleşme kapsamında bir zorunluluk haline gelmiştir.

“Kamu diplomasisi kavramı ilk kez Edmund Gullion tarafından 1965 yılında kullanılmıştır. Gullion'a göre kamu diplomasisi kavramı, “dış politikanın oluşumu ve yürütülmesinde halkların tutumunun yaptığı etki” ile ilişkili bir kavramdır. Kamu diplomasisi, uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasi dışındaki alanlarını kapsamaktadır. Gullion kamu diplomasisi kavramını “Hükümetler tarafından yabancı ülkelerde kamuoyu yaratılması, özel kuruluşlarının diğer ülke kuruluşlarıyla

---

²⁰¹ Ayhan, V. (2010). Eksen Kayması mı? Sistematik Etkiler mi?: Türkiye-Ortadoğu İlişkilerine Teorik Bir Bakış. *Ortadoğu Analiz*, 2(19-20), 25-34.

etkileşimde bulunması, dış ilişkilerin raporlanması diplomatlar ve yabancı meslektaşları arasında iletişim sağlanması ve kültürler arası iletişim süreci” olarak tanımlamıştır’²⁰².

Taylor (2002) kamu diplomasisini “bir ulusun başka bir ülkede yaşayan ulus üzerinde olumlu bir imaj geliştirme çabası olarak ifade etmiştir”²⁰³.

Crocker Snow ise kamu diplomasisini şöyle tanımlamaktadır: “Kamu diplomasisi, hükümetlerin dış politika sürecinde kendi toprakları dışında medya, çok uluslu şirketler, sivil toplum kuruluşları ve düşünce toplulukları aracılığıyla başka ülke halklarını etkilemek amacıyla yaptığı faaliyetlerdir”²⁰⁴

İlk olarak ABD’de kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkan kamu diplomasisi kısa sürede Avrupa’da da yayılmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde uluslararası enformasyon ve kültür programları, AB Gençlik programları vasıtasıyla uzun yıllardır kullanılmaktadır. Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD terörle mücadeleyi etkin kılmak için kamu diplomasisi araçlarını sıklıkla kullanmıştır. Terörle mücadelede kullanılan sert güce karşılık terör örgütlerinin de sert güçle cevap vermesi ve kullanılan sert gücün kamuoyunca meşruluğunun sorgulanması sebebiyle kamu diplomasisi en uygun araçlardan biri olmuştur.

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası çalışmalarda sıklıkla değerlendirilen bir kavram olarak kamu diplomasisi, Ünver’in tanımına göre, “*Bir devletin ulusal çıkar ve imajını korumak ve geliştirmek amacıyla, klasik diplomatik faaliyetlerine de destek olacak nitelikte, yabancı ülkelerin kamuoylarını, hükümetlerini, toplumsal yaşama katılan tüm kişi, kurum ve kuruluşlarını doğru içerikli enformasyon, kültür, bilim ve akla gelebilecek her türlü meşru yolla etkileme*

---

²⁰² Yıldırım, Gonca. 2015 a.g.e. s.117

²⁰³ Taylor, P. (2002). Global communications, international affairs and the media since 1945. Routledge.

²⁰⁴ www.fletcher.tufts.edu/murrow/public-diplomacy.html’den akt. Yıldırım, (2015). a.g.e. s.119

ve böylece barışı, dostlukları ve ülkeler arasında daha yakın ilişkileri kurmaya katkıda bulunması faaliyetlerinin tümü” anlamına gelmektedir”²⁰⁵.

Geleneksel diplomasi, hükümetler ve üst düzey devlet adamları tarafından başka ülkelerin yine hükümet yetkilileri arasında görüşmeler şeklinde gerçekleşmek te iken özellikle iletişim ağının ve olanaklarının gelişmesiyle geleneksel diplomasi yöntemleri de farklılaşma göstermiş ve kamu diplomasisine evrilmiştir. Geleneksel diplomasi aksine kamu diplomasisi sadece hükümetlerin kullandığı bir araç olmamakla birlikte aynı zamanda uluslararası organizasyonlar (Avrupa Birliği, NATO vb.), devlet dışı uluslararası gruplar (Sınır Tanımayan Doktorlar), hatta şahsi kişiler (ABD Jimmy Carter, H.W. Bush, Bili Clinton'ın yabancı ülkelerdeki yardım faaliyetleri gibi] tarafından da kullanılmaktadır²⁰⁶ Uluslararası ilişkiler sürecinde STK'lar, medya ve iletişim kurumları, vakıf ve dernekler, özel teşebbüsler hatta askeri ittifaklar ve terörist organizasyonlar da kamu diplomasisinin araçları arasına dahil olmuştur.

Son yıllarda kapsamı genişleyen kamu diplomasisi ile ilgili olarak çalışmalar hız kazanmış, özellikle akademik makaleler, kitaplar, konuyla ilgili araştırmalar artış göstermiştir.

Kamu diplomasisinin başarısı, devletlerin sürdürmüş olduğu dış politik ilişkilerle paralel olarak yürütülmektedir. Devletlerin iç ve dış politikalarıyla desteklenmeyen kamu diplomasisi faaliyetlerinin, başarıya ulaşma şansı yoktur.

Geleneksel diplomaside ülkeler arası ilişkiler hükümetler ve resmi kurumlar arasında sınırlandırılırken, kamu diplomasisinin öncelikli olarak sivil örgütlerle geliştirmeye çalıştığı olumlu iletişim süreci ile ters orantı oluşturmaktadır. Kamu diplomasisi çalışmaları ülkelerin uzun dönemli stratejik hedefleri ile uyumlu olmakla birlikte, söz konusu hedeflerin yakalanması konusunda direk olarak hükümetleri değil

²⁰⁵ Ünver, Can. (2009). Kamu diplomasisi, www.ha-ber.net/index 3 Şubat 2009 Erişim 20.05.2018

²⁰⁶ Roberts, W. R. (2007). What is public diplomacy? Past practices, present conduct, possible future. Mediterranean Quarterly, 18(4), 36-52. Akt. Yıldırım Gonca, 2015. a.g.e. s.120-121

hükümetleri etkileyecek ve üzerlerinde baskı oluşturabilecek kamuoyunun kazanılması amaçlanmaktadır²⁰⁷.

Geçtiğimiz yıllar içinde birçok ülke de “public diplomacy”yi kendi ülkelerine göre uyarlamıştır. Örneğin İngiltere’de Kamu Diplomasisinden sorumlu devlet bakanlığı bulunurken, dünyada Kanada, Hindistan, Japonya ve bir çok Avrupa ülkesi dışişleri ofislerinde kamu diplomasisi birimleri kurmuş durumdadırlar. Türkiye’de de Ocak 2010’da Başbakanlık bünyesinde bir “Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü” kurulmuştur.

Szondi Kamu diplomasisi ve geleneksel diplomasi arasındaki ilişkiyi aşağıdaki tabloda özetlemiştir.

Tablo 2. Karşılaştırmalı olarak geleneksel diplomasi ve kamu diplomasisi

Unsurlar	Geleneksel (Klasik) Diplomasi	Yeni Kamu Diplomasisi
Şartlar	Ülkeler arası gerilim ve çatışmalar	Barış
Amaçlar	Hedef ülkelerde davranış değişikliği yaratarak politik değişimde başarı sağlamak	Yurtdışında olumlu itibar kazanmak ve çevre yaratmak için politik ve ekonomik çıkarların desteklenmesi
Stratejiler	İkna	İlişki inşa etmek ve sürdürmek
	Kamuların yönetimi	Kamuların katılımını sağlamak
İletişimin Yönü	Tek yönlü iletişim (monolog)	İki yönlü iletişim (diyalog)
Araştırma	Çok az, gerektiğinde	Geri bildirim önemli olduğu bilimsel araştırmalara
Mesaj İçeriği	İdeolojiler	Fikirler
	Çıkarlar	Değerler
	Enformasyon	İşbirliği
Hedef Kitleler	Hedef ulusların tüm halkı; Mesaj alıcılar ve göndericiler	Bölümlendirilmiş; iyi tanımlanmış kamular ve iç hedef kitle,
Araçlar	Geleneksel kitle İletişim araçları	Eski ve yeni medya; genelde kişisel ağlar
Bütçe	Hükümet destekli	Kamu ve özel ortaklıklar

Kaynak: Szondi, 2008:11 akt. Yıldırım, 2015:126

²⁰⁷ Erzen, M. Ü. (2012). Kamu Diplomasisini kapsamı ve Geleceği. *Kamu Diplomasisi*. Abdullah Özkan, Tuğçe Ersoy Öztürk (der.) içinde. İstanbul: Tasam Yay.2012, s.103

Szondi'nin yapmış olduğu karşılaştırmada geleneksel kamu diplomasisi: ve 21. yy'da uygulamaya konulan kamu diplomasisi içinde yaşadığımız asrın değerlerini içermektedir. Teoride beklenen ve umulan diplomasi kaynaklarını sıralayarak karşılaştıran Szondi de kamu diplomasisinde çift yönlü iletişimi, uzlaşma ve anlaşmayı öngörmektedir. Barış ortamlarında daha fazla yaşama alanı bulan yeni kamu diplomasisinde, geri bildirim önemli olduğu gibi bilimsel araştırmalar zorunlu hale gelmiştir. Uzun süreli, sürdürülebilir ilişki arz eden yeni kamu diplomasisinde halk daha katılımcı ve aktif konumdadır. Özellikle de yeni medya ortamları sivil toplumu kamu diplomasisinde eskiye oranla daha etkin hale getirmektedir.

Kitle iletişiminde önemli bir yeri olan kamu diplomasisinin “kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve etkilenmesi”nde kullanılan bir araç şeklinde tanımlandığı²⁰⁸ ve siyasal iletişim araçları ile devletler, örgütler ve hatta bireyler tarafından üretilen çeşitli bilgilerin elde edilmesi, kaşı tarafa (devlet, örgüt ve birey) iletilmesi süreci olarak görülmektedir.^{209, 210}.

Yine birçok çalışmada “yumuşak güç” kavramıyla ilişkili olarak kamu diplomasi kavramı ele alınmıştır. Karadağ'a göre: ‘Kamu diplomasisi ve yumuşak güç arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Yumuşak güç, devlet dışı aktörler tarafından da organize edilebilir iken kamu diplomasisi çıkarlarını gerçekleştirmeyi amaç edinen devletler tarafından organize edilirler. Kamu diplomasisi ve yumuşak güç elde edilen sonuçlar bakımından da farklılaşmaktadır. Yumuşak güç uygulamaları sonucu herhangi bir somut sonuç elde edilemezken kamu diplomasisi neticesinde politikaların sonucuna doğrudan ya da dolaylı olarak etki edecek, elle tutulur faydalar sağlanmaktadır. Son olarak da uygulayıcı devletin hedef toplum üzerindeki amaçları bakımından birbirinden ayrılmaktadırlar. Kısaca Karadağ “kamu

²⁰⁸ Peter Krause ve Staphen van Evera, "Public Diplomacy: Ideas for the War of Ideas", Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School (Eylül 2009).akt. Kalın, İ. Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi <https://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20>

²⁰⁹ <https://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20> (erişim 20.05.2018)

²¹⁰ Jarol B. Manheim, "The War of Images: Strategic Communication in the Gulf Conflict", Stanley A. Renshon (ed.), The Political Psychology of the Gulf War. Leaders, Publics, and the Process of Conflict içinde (Pittsburgh. Londra: University of Pittsburgh Press, 1993), s. 166-7. akt. Kalın, İ. Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi <https://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20>

diplomasisini “yumuşak gücün amaç odaklı hale getirilmiş şekli” olarak ifade etmektedir²¹¹.

Uluslararası ilişkilerde teorileşme çabaları Birinci Dünya Savaşı sonrası İdealizm etkisi ile devletlerin çıkarlarını korumak için savaşmalarının gerekmediği çıkarlarını Milletler Cemiyeti adı altında kurulan uluslararası Örgüt aracılığı ile barış içerisinde işbirliği kurarak da koruyabilecekleri 2. Dünya Savaşının İdealistler tarafından öngörülmemesi İdealizmin eleştirilmesine sebep olmuş daha sonra Realizmin de 1990’larda Sovyetler Birliği’nin dağılışı ve soğuk savaşın sona erişini tahmin edememesi dolayısıyla Realizm de eleştirilmiş ve bu eleştiriler sonucu teorileşmeler ile Uluslararası İlişkiler Disiplini desteklenmiştir.

Türkiye’nin kamu diplomasisi geçmişi ele alınırken de Osmanlı Devleti dönemine bu kavramın batılı ülkelerden de önce ele alındığını söylemek mümkündür. İncalcık “İstimalet politikası” olarak adlandırılan politikaların kamu diplomasisi kavramıyla iç içe olduğunu vurgulamaktadır. Osmanlı’nın kuruluş dönemindeki genişlemeci politikası buna örnek verilebilir. Kamu Diplomasisi kavramının uluslararası ilişkiler alanında kullanılmaya başlanmasından çok önce Osmanlı tarafından uygulanan politikaların genel anlamı “istimalet” kelimesi ile karşılanmaktadır. Kelimenin sözlük anlamına baktığımızda “uyuma, meyl etme, tatlı sözle kandırmağa çalışma, ikna etme, gönül çekme, cezbettirme, meylettirmek” gibi kavramlarla karşılaşmaktayız. Halil İncalcık tarafından kaleme alınan “*Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*” isimli eserin son kısmında yer alan lügatçede ise istimalet kelimesi “*bir kimseyi, bir şeye kabule yatkın hale getirmek, fethedilen yerlerdeki veya düşman topraklarındaki ahaliyi kazanma*” şeklindeki bir Osmanlı terimi olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte, yerli gayrimüslim ahaliyi çeşitli vaatlerle yumuşak ve müsamahalı davranarak kazanmak ve bu suretle Osmanlı hâkimiyet sahasını genişletmek manasında da kullanılmaktadır²¹².

---

²¹¹ Karadağ H. (2016)

²¹² Karadağ H.(2016). Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi (s.192).nobel yayıncılık Ankara

Osmanlı devleti bir yere fetih hareketi öncesi fetih edilecek bölgeye tüccarları göndererek, ticaret yaptırdıkları Hristiyan ve Yahudi toplumlarının Osmanlı kültür ve adaletini tanımalarını sağlamak din konusundaki hoşgörülerini tanımalarını ve kendi kültürlerinin bir çekim alanı oluşturmalarını sağlayarak kültürlerinin çekim gücünden faydalanmışlardır. Osmanlı fethettiği bölge halkını asimile ederek değil ikna ve cezbetmek suretiyle hâkimiyet tesisini sağlamış. Bir nevi kamu diplomasi yolu ile yumuşak güç kullanılmıştır.

Kamu Diplomasisi savaşa destek olarak yapılan Silahlı kuvvetlerin önündeki pürüzlerin önceden yok edilmesi faaliyetlerine de dayanmaktadır. Böylece kamu diplomasisinin amacı yumuşak güç oluşturabilmektir.

Kamu diplomasisi faaliyetleri, “devletten-halka” ve “halktan-halka” iletişimin gerçekleştirilmesi üzerine kurulu hem iç hem de dış politik faaliyetlerin bütünüdür. *“Halktan halka doğrudan iletişim STK’lar, araştırma merkezleri, kamuoyu araştırma şirketleri, basın, kanaat önderleri, üniversiteler, mübadele programları, dernek ve vakıflar gibi devlet dışı sivil toplum kuruluşları ile gerçekleştirilir. Diğeri ise bürokrat ve diplomatlar ile gerçekleştirilmektedir”*²¹³. Bu yönüyle kamu diplomasisi, “diplomatik iletişim”den daha kapsamlı bir çerçeveye sahiptir.

Uluslararası kamuoyu faaliyetleri olarak STK ve uluslararası ticaret yapan şirketler de dahil olmak üzere tüm aktörler tarafından gerçekleştirilen iletişim ve etkileşim faaliyetleri olarak geleneksel diplomasinin yerini almıştır. Bu anlamda kamu diplomasisi oldukça eski bir kavramdır.

Uluslararası gerçekleştirilen kamu diplomasi faaliyetleri antik çağlara kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Bir devletin diğer devlet ve halklarına karşı gerçekleştirdiği propaganda ve imaj çalışmaları kutsal kitaplarda bile geçen anlaşmalar olarak görülmektedir²¹⁴. Daha yakın bir tarihsel bakış açısına göre ise Dünya savaşlarında radyonun bir iletişim ve propaganda aracı olarak kullanılması II dünya savaşı sonrası

²¹³ Jan Melissen (ed.), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations* (New York: Palgrave MacMillan, 2005), s. xix. akt. Kalın, İ. Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi <https://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20>

²¹⁴ Yılmaz, A, Kılıçoğlu, G. (2017).a.g.e

dönemde Rock'n Roll, Hollywood filmleri, Blue Jeans ve Coca Cola'nın ABD dış politikasına hizmet ederek komünist ülkelere kültür aktarımı faaliyetleri yürütmesi örnek olarak verilebilir. Ernesto Che Guevara bu konuyu "ABD'nin Blue Jeans ve Coca Cola'sı kadar etki yaratamadık" şeklinde ifade etmiştir. Yöntem, teknik ve kullandığı araçlar bakımından geleneksel diplomasiye ayrılan kamu diplomasisi günümüzde dış politik araçların en önemlisi konumundadır.

Kamu diplomasisinin ana amacı kısaca toplumları etkilemektir. Bunu yaparken siyasal iletişim araçlarından yararlanmaktadır²¹⁵. Doğru iletişim kanalları ile doğru mesajı uluslararası olarak yürüten kamu diplomasisi faaliyetleri uzun vadede ülke çıkarlarını maksimize edecek faaliyetlerdir²¹⁶.

Kamu diplomasisi, Türkiye açısından bakıldığında, Türkiye'nin kendisiyle ilgili yanlış imaj algılamalarını düzeltebileceği ve algıları yönetebileceği, çıkarlarını savunabileceği, dış kamuoyu oluşturabileceği, sempati kazanabileceği ve uluslararası toplumu etkileyebileceği en önemli dış politika silahlarından birisidir.

Türkiye, Soğuk Savaş sonrası dönemde komünizmden kendisini korumak için Batı'ya yaklaşarak politikalarını bu yönde şekillendirmiştir. 1990'ların başında, küreselleşmeye uyum sağlama çabasıyla birlikte yürütülmeye başlanan çok boyutlu dış politika ve buna uygun olarak geliştirilen çok boyutlu stratejilere son dönemde hız verilmiş ve bu durum Türkiye'yi dış politikada aktif hale getirmiştir.

Ancak, bu süreç içinde kamu diplomasisini ihmal eden Türkiye hükümeti kamu diplomasisi alanındaki eksikliğini gidermek, yabancı kamuoyu tarafından yanlış algılanan imajını düzeltmek ve kendini dünyaya daha iyi ifade edebilmek için, geleneksel diplomasiye dışına çıkıp kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunmak amacıyla Başbakanlık genelgesiyle Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurmuştur. Fakat kamu diplomasi çalışmaları ülkemizde çok yenidir. Bu alandaki yetersizlik ve

---

²¹⁵ Oktay, E. G. (2012). NATO'nun Dönüşümü ve Kamu Diplomasisi'nin Artan Rolü. *International Relations/Uluslararası İlişkiler*, 9(34).

²¹⁶ Karadağ, Haluk (2016), *Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi* (s.88). Nobel yayıncılık Ankara

Türkiye'nin kendisini dünya kamuoyuna yeterince ifade edememesi, Türkiye'nin önemli meşguliyet alanlarında olumsuz bir imaja ve algılanmaya yol açmaktadır²¹⁷.

Türkiye bölgesinde güçlü ve etkili bir aktör olarak ulusal güvenlik anlayışını bölgesel ve küresel tehditler çerçevesinde genişleterek, bu bölgesindeki etkili aktör rolünü etkileyecek risk ve tehditleri belirleyip uygun önlemleri alabilmelidir. Bu anlamda, Türkiye güvenlik kavramını değerlendirmede uluslararası boyutu merkeze koyan bir yeni algılayış oluşturması gerekmektedir. Kamu diplomasisi bu anlamda yeni güvenlik anlayışının oluşumunda tamamlayıcı bir görev üstlenmektedir.

Günümüz dünyasında, Türkiye'nin komşu ülkeler ve uzak ülkelerde dış politik ilişkilerinde ve halkla ilişkilerde (yabancı kamuoyunda) saygıdeğer bir konum elde edebilmesi için kamu diplomasisi faaliyetlerine önem vermektedir. Bu bakımdan, Türkiye'nin de, küreselleşen dünyada, değişen güvenlik ve tehdit anlayışları içerisinde, bu gücü ihmal etmesi mümkün değildir. Çavuşa göre, Türkiye'nin dış politikada yerini belirleyen temel faktörler, “yumuşak güç kapasitesi, coğrafyası, kültürel derinliği, ekonomik gücü ve demokrasisinin sağladığı imkanlardır”²¹⁸. Bu bakımdan, bir siyasal iletişim dili olarak kamu diplomasisi, Türkiye'nin dünya kamuoyuna kendisiyle ilgili ifade etmek istediği bir ikna ve algı yönetme çabasıdır²¹⁹.

Türkiye'nin var olan potansiyelini aktif bir şekilde kullanması ve bu potansiyelini doğru hedeflere odaklaması uluslararası stratejiler açısından büyük önem taşımaktadır. Doğan (2010), Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini gerçekleştirmeden önce bölgesinde neyi temsil ettiğine ve nasıl bir devlet olmak istediğine karar vermesi gerektiğini belirtirken, en alt seviyede askeri güce ihtiyaç duyan bir bölgesel sempatik güç olmasının daha az maliyetli ve Türkiye açısından daha verimli sonuçların alınabileceği bir model olduğunu öne sürmektedir.

²¹⁷ Çomak Nebahat Ve Yılmaz Elgiz (2010). Dış Politikada Türkiye İmajı ve Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Hasret Çomak (Ed.), *21. Yüzyılda Çağdaş Türk Dış Politikası ve Diplomasisi*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları,

²¹⁸ Çavuş, T. (2012). Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı Ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 23-37. <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/download/article-file/107654>

²¹⁹ Kalın, İ. (2011). Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi www.kamudiplomasisi.org.tr makale arşivinden erişilmiştir.

Türkiye'nin yurtdışındaki medya organları, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, ekonomik gücü, enerji nakil hatlarında kilit ülke pozisyonu, komşuları arasındaki diyaloglardaki arabulucu rolü, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin çeşitli ülkelerde bulundurduğu barış gücü ve askeri eğitim desteği ve Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA)'nın gelişmekte olan ülkelerle her alanda yaptığı işbirlikleri, Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'de alacakları eğitimi teşvik etmek amacıyla hükümet bursları vermekte, yabancı ülkelerde “Türk Kültür Merkezleri” ile “Türkçe Eğitim Merkezleri”, Türkiye'nin bölgesel gücünü pekiştirecek olan, önemli kamu diplomasisi faaliyetleri arasında sayılabilir.

Bu kaynaklar dışında, doğrudan kamu diplomasisi kapsamında yürütülmeyen fakat son yıllarda Orta Doğu ülkelerinde önemli bir izlenme payı olan Türk dizileri de bu amaca hizmet etmektedir. Bölge insanının nezdinde bu diziler Türkiye ve Türk Halkı hakkında olumlu bir imajın oluşmasını sağlamakta ve turizm potansiyeli üzerinde olumlu etki yapmaktadır.

Kamu diplomasisi açısından en kritik noktalardan biri, hedeflenen kamuoyu üzerinde etki yaratmak isteyen ülkenin imajına yönelik, devlet aktörlerinin temelsiz ve güven problemlerine yol açacak söylemlerde ve politika uygulamalarında bulunmamasına özen gösterilmesidir. Bu anlamda güç sahibi ve güven veren bir hükümet profili çizilmesi önemlidir²²⁰.

90'lı yıllarda Türk karar vericileri tarafından, “Türk dünyasının lideri”, “Avrasya jeopolitiğinin merkezinde bölge lideri”, “küresel gündemi belirleyen ülke”, “bölgesel cazibe merkezi” gibi tanımlamalar, dış politika hedeflerinin bir yansıması olarak kullanılmış fakat pratikte bu sıfatların altı doldurulamadan kalmıştır. Bu bakımdan Türkiye'ye yönelik algıyı yönlendirme potansiyeline sahip söylemlerin temelli, gerçekçi, güven verici ve inandırıcı olmasına özen gösterilmelidir.

---

²²⁰ Doğan, E. (2015). Rusya Federasyonu'nda Kamu Diplomasisi: Evrim ve Kurumlar. Siyasal Bilimler Dergisi, 3(2), 179-194.

Yumuşak güç kaynaklarını, etkili bir şekilde kullanabilmek ve olumlu sonuçlarını görebilmek için tüm imkânların seferber edilmesi ve faaliyetlerin birbiriyle koordineli ve planlı bir şekilde planlanması ve yürütülmesi gerekmektedir.

Yumuşak güç kavramını ortaya atan Joseph S. Nye kamu diplomasisi kavramıyla paralellik arz eden yumuşak güç kavramı ile realizm arasında herhangi bir çelişki bulunmadığını şeklinde tespiti olmuştur. Bu tespitini *Gücün Geleceği (The Future of Power)* adlı kitabında çeşitli argümanlarla destekleyen Josep Nye, eserinde, Machiavelli gibi uç noktadaki bir realistin bile beş yüz sene evvel bir hükümdar için korkulmanın sevilmekten daha iyi bir husus olduğunu ancak kendisinden nefret edildiği zaman ise gerçekten tehlike altında olduğunu belirttiğini ifade etmiştir. Burada nefret yerine saygıya dayalı bir korkunun önemine işaret etmekle Nye, realizm ile yumuşak güç arsında herhangi bir fark olmadığını belirtmiştir. Gelinek noktada yumuşak güç liberalizmin ya da idealizmin bir şekli değil, gücün farklı bir versiyonudur. Bu da onu realist perspektife ait kılan bir husustur. Kamu diplomasi uygulamaları yumuşak güç uygulamalarından, devlet güdümlü icra edilmesi dışında bir farklılık göstermediği için realist bakış açısının kamu diplomasisi için de geçerli olduğunu ifade edebiliriz.²²¹

3.2.Türkiye’de Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

3.2.1.Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK)

30 Ocak 2010 tarihli ve 27478 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2010/3 sayılı başbakanlık genelgesi ile kurulmuştur. Söz konusu genelgede koordinatörlüğün kuruluş amacı: “kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum

---

²²¹) Karadağ, H.(2016). Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi (s.76-77).nobel yayıncılık Ankara

örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak” şeklinde düzenlenmiştir²²². Türkiye’nin uluslararası alanda karşılaşmış olduğu haksız ithamlara karşı devletleri ve içinde yaşayan halkları bilinçlendirmek ve doğru yönde kamuoyu oluşturmak için faaliyet yürüten bu kurum yasal olarak da görevlendirilmiştir²²³. Yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri ile Türkiye’nin uluslararası alandaki saygınlığını geliştirecek yönelik stratejileri belirlemek ve bunu dış tanıtım faaliyetleri ile gerçekleştirmek öncelikle KDK’nın yükümlülüğündedir. Ancak çeşitli sivil toplum örgütleri de bu konuda görevlendirilmektedir. Bununla birlikte ulusal ve bölgesel sorunların küresel boyut kazanması, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve bunun yarattığı uluslararası alandaki fırsat ve tehditlerin, kamu diplomasisi faaliyetleri yürüten kurumlar arasında daha etkin bir koordinasyonu, yakın iş birliğini ve hızlı karar alma süreçlerini zorunlu hale getirdiği belgede belirtilmiştir.

“Siyasal İletişim ve Medya Çalışmaları Birimleri, Kültürel Çalışmalar, Kurumsal Çalışmalar ve Proje Geliştirme Birimleri”nden oluşan koordinatörlük, “Üniversite Programları” kapsamında, Gaziantep, Kayseri, Kırıkkale, Çankırı, Bursa ve Kahramanmaraş’ta paneller düzenlemiş, çeşitli üniversitelerde dış politika tanıtma faaliyetleri, dış politika çalıştayları ve gençlik programları yürütmüştür²²⁴. Aynı zamanda, İngiltere, Yunanistan, Japonya, Amerika, Mısır gibi ülkelerde çeşitli toplantılar düzenleyen kurum, çeşitli alanlardan uzmanlarla panel ve toplantılar düzenlemiş ve bünyesinde “İstanbul Küresel Forumu” organizasyonuna ev sahipliği yapmıştır. Bununla birlikte dış basına ilişkin, Suriyeli, İranlı, Lübnanlı, İspanyol, Amerikalı, Arap, Türkmen ve Afrikalı gazetecilerle bir araya gelen kurum “I-List Turkey Programı”²²⁵, “Kardeş Eli Belgeseli”²²⁶, “Türkiye’nin Dostları Belgeseli”²²⁷ gibi faaliyetlere imza atmıştır.

²²² “Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü” Resmi Gazete, Sayı 27478, 30 Ocak 2010. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130.htm>, (Erişim Tarihi: 06.05.2018).

²²³ Öztürk, a.g.e., ss. 14-15

²²⁴ T.C. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Resmi İnternet Sayfası, <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/25> (Erişim Tarihi: 06.05.2018).

²²⁵ 2010 yılının Aralık ayında Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nün desteğiyle CNN tarafından hazırlanan programdır. Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan tanıtıldığı program sayesinde Türkiye’nin bir ay boyunca milyonlarca izleyiciye ulaşmasını sağlamıştır. <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/kultur-ve-tanitim-faaliyetleri/i-list-turkey-programi/37> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

3.2.2. Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)

Kendisini, “Sudan’da katarakt ameliyatı yapan, Haiti’de deprem olduğunda yardıma koşan, Makedonya’da, Mısır’da ortak kültürel mirasa ait mekânların restorasyonunu yapan, Kırgızistan’da okul inşa eden, Afganistan’da anne çocuk sağlığını korumak için çalışan bir kuruluştur TİKA” olarak tanımlayan Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)²²⁸, 1992 yılında kurulmuştur.

Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından Orta Asya ve Kafkasya’da birçok devletin bağımsızlığını kazanması ve Kazakistan, Tacikistan, Özbekistan, Azerbaycan ve Kırgızistan’dan oluşan bu devletlerle olunan dil ve kültür ortaklığı sebebi ile Türkiye bölge ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda öncelikle söz konusu devletlerin uluslararası toplum tarafından kabul edilmesi için çalışan Türkiye, daha sonra Orta Asya’da yeni kurulan ülkelerde yaşayan soydaşları için sosyal, ekonomik ve kültürel alanda birçok çalışma yapmıştır. Başlangıçta ufak yardımlar olarak başlayan bu çalışmalar, gün geçtikçe, uzun soluklu projelere ve kalkınma merkezleriyle desteklenen işbirliği çalışmalarına dönüşmüştür. İlerleyen süreçte, bölgede yapılacak faaliyetleri ve dış politika önceliklerini uygulayacak ve bunu koordine edecek bir organizasyon ihtiyacı doğrultusunda kurulan TİKA günümüzde birçok bölge ve ülkede Türk Dış Politikasını uygulayıcı bir araç haline gelmiştir²²⁹.

TİKA kurulduğu yıllarda Türk Cumhuriyetlerinin kendi sosyal yapısını üretmesini, kendi kimliğini sağlıklı bir biçimde inşa edebilmesini, kültürel ve siyasi haklarını geliştirmesi, teknik alt yapı konusundaki eksiklerini giderebilmesi gibi amaçlarla

²²⁶ TRT Haber kanalı tarafından yayınlanan ve özellikle sivil toplum kuruluşlarının birçok alanda yürüttüğü faaliyetlerinin tanıtıldığı, farklı coğrafyalarda yaşayan Türkleri tanıtmaya ve aralarındaki ilişkileri canlandırmak amacıyla hazırlanmış programdır. <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/kultur-ve-tanitim-faaliyetleri/kardes-eli-belgeseli/38> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

²²⁷ TRT Belgesel kanalında yayınlanan ve üç kıtadan 13 ülkede yapılan ve Türkiye’de eğitim gören binlerce yabancı öğrenciyi kapsayan, yabancı öğrencilere yönelik eğitim faaliyetlerinin, kültürel katkısını konu alan bir programdır. <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/kultur-ve-tanitim-faaliyetleri/turkiyenin-dostlari-belgeseli/39> (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

²²⁸ TİKA Resmi İnternet Sayfası, <http://www.tika.gov.tr/> (Erişim Tarihi 10.05.2018).

²²⁹ <http://www.tika.gov.tr/tika-hakkinda/1> (Erişim Tarihi 10.05.2018).

yola çıkan TİKA, eğitim, sağlık, restorasyon, tarımsal kalkınma, maliye, turizm ve sanayi alanında gerçekleştirilen birçok proje ve faaliyeti gerçekleştirmiştir.

Geçen yıllar içerisinde yürüttüğü faaliyetlerin niteliği değişen ajans, 1995 yılından itibaren çalışmalarını daha çok eğitim ve kültürel işbirliği alanında geliştirmiştir. Bu doğrultuda söz konusu ülkelerde okullar, kütüphaneler, laboratuvarlar inşa etmiş ve üniversitelere teknik donanım yardımında bulunmuştur.

2000’li yıllarla birlikte küreselleşen dünyanın da etkisiyle TİKA bölgede uyguladığı projeleri kurumsal kapasite artırımı projelerine dönüştürmüş ve faaliyet coğrafyasını genişletmiştir. 2002 yılında 12 olan ajansın sahip olduğu Program Koordinasyon Ofisi sayısı, bugün 33 tane dir. Ajans kendisine biçtiği “Türkiye’nin izlemiş olduğu aktif ve ilkeli dış politikaya bağlı olarak çalışma yapılan ülkelerin sayısını artırma ve bu sayede dost, kardeş ve akraba ülkelerle barış kuşağı oluşturma” görevi ile sivil toplum, kamu ve özel teşebbüsler ile işbirliği ve dayanışmayı kuvvetlendirici çalışmaları gerçekleştirmektedir.

Şu an için yaklaşık 100 ülkede proje ve faaliyetler gerçekleştiren ajans, 5 kıtada çalışmalar yapmakta ve bu çalışmaları yaparken ilgili ülkelerin kalkınma öncelikleri, ihtiyaçları ve sosyo-ekonomik yapısını göz önünde tutmaktadır. Bununla birlikte kriz dönemlerinde acil çözüme yönelik insani yardım faaliyetlerinde de bulunan TİKA, aynı zamanda Türkiye’nin “Resmi Kalkınma Yardımları”nın istatistiklerini toplamak ve bu verileri rapor olarak sunmakla görevlidir. Buna göre TİKA tarafından toplanan yardımlar 2010 yılında 85 Milyon dolardan, 2011 yılında 1 milyar 273 milyon dolara yükselmiştir. Söz konusu artış Türkiye’nin OECD ülkeleri arasında 2011 yılında resmi kalkınma yardımlarını en çok arttıran ülke olmasını sağlamıştır²³⁰.

Ajansın ana çalışma alanlarından olan eğitim alanında TİKA:

- Mevcut eğitim altyapısını iyileştirmeye yönelik faaliyetler,
- Okulların ve öğrencilerin ihtiyaç duyduğu eğitim, teknik donanım ve materyallerinin temini,

²³⁰ <http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/2> (Erişim Tarihi: 10.05.2018).

- Eğiticilerin eğitimi ve
- Öğrencilere yönelik eğitim faaliyetleri yürütürken;

Sağlık alanında:

- Yardım ulaştırılan devletlerin sağlık imkânlarının artırılması ve altyapısının iyileştirilmesini sağlamak üzere hastane ve kliniklerin inşa edilmesi,
- Gerekli olan tıbbi donanımın sağlanması
- Mevcut sağlık çalışanlarının hizmet içi eğitim faaliyetleri
- Aşı kampanyaları ve sağlık taramaları ve küçük çapta cerrahi operasyonlar ve göz taramaları

Kültürel işbirliği alanında ise, Türk soyluların yaşadıkları coğrafyalarda önemli miktarda kültürel çalışma yürütülmekte, sempozyum, festival, seminer, konferans, sergi, vb. faaliyetleri desteklemektedir.

Tüm bu alanların yanında ajans, barınma ve konut projeleri, tarım alanında faaliyetler, ve su sanitasyon alanında yapılan çalışmalarla, etkinliğini sürdürmektedir²³¹.

3.3.Yumuşak Güç Olarak Sağlık ve Sağlık Turizmi

Kamu diplomasisi tanımları genelde ulusal kimlik ve imaj odaklı olmakla birlikte, ortak uzlaşma alanı, iletişim, algı yönetimi ve ulusal çıkarlar kapsamında olgunlaşmaktadır. Kültürler arası iletişim ve kültürleşme için uygun zemin hazırlayan kamu diplomasisi, diğer ülke halklarını, değerlerini, geleneklerini, toplumsal yapısını, inançlarını tanıma olanağı sağlayarak duygudaşlık kurma ve yanlış anlaşılmalara önüne geçerek toplumsal uzlaşma ortamı yaratmaktadır.

²³¹ <http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/2> (Erişim Tarihi: 10.05.2018).

Erzen ise kamu diplomasisi tanımlarından yola çıkarak kavramı şu şekilde ifade etmiştir. “ülke halkı ve aydınları üzerinde yaratılacak olumlu imajın ve ülkeler arasında oluşturulacak kültürel çekimin, ülkenin imajına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir ve bu sebeple çeşitli kurum ve gruplardan destek alınarak, diğer ülkelerle bir iletişim sürecine girilmektedir. Kamu diplomasisi, en çok yerel ve ulusal medya ile birlikte akademik kurumlar, sivil toplum kuruluşlarını ve ekonomik birlikleri kullanmaktadır. Bu gruplar aracılığıyla medyanın desteği sağlanarak, yaratılacak düzenli mesaj ve sloganlarla uluslararası işbirliği kurulması ve istenilen algının oluşturulması mümkündür. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus, algının oluşturulması değil, algının yönetilmesidir²³².

Bilginin, teknolojinin hâkim olduğu modern dünyada hükümetlerin kararları üzerinde, sivil halkın ve örgütlerin de etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Bu sebeptendir ki devletler, uluslararası ilişkilerinde başka devletlerin halklarına da ulaşmak durumundadır. Sadece klasik devletten-devlete resmi ilişki süreci, günümüz dünyasında yeterli gelmemekte ve devletten-diğer halklara ya da halklardan-halklara ilişki boyutu da önem kazanmaktadır.

Küreselleşmenin etkisinin tüm alanlarda hissedildiği günümüzde devletlerarası iletişim ve işbirliği sınırları silikleştirmekte ve vize kolaylıkları ve ulaşım tekniklerindeki gelişmelerle birlikte dünya küresel bir köy haline gelmektedir. Devletler ellerinde bulundurmadıkları imkânları bir başka ülkeden kolaylıkla temin edebilmekte ya da karşılaştırmalı üstünlükler teorileri bağlamında özellikle üretiminden kaçmaktadır. Üretiminden kaçındıkları mal ve hizmetleri diğer devletlerden ithal etme yoluyla elde etmektedirler. Bu gelişmeler sağlık alanında da sürdürülmektedir. Sağlık Turizmi giderek önem kazanan bir alan haline gelmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sağlık harcamalarının ciddi boyutlara ulaşması sonrası bireyler sağlık ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir başka devletin sınırları içerisinde bulunan sağlık hizmetlerinden yararlanmak için seyahat etmektedirler²³³.

---

²³² Erzen, M. Ü. (2012). a.g.e.s.54

²³³ <http://www.satürk.gov.tr/images/pdf/tyst/02.pdf>

Sağlık turizminin tarihsel gelişimine baktığımızda; en kadim uygarlıkların sağlık ile ilgili kurumsallaşma yoluna gittikleri hekimler tarafından geliştirilen tedavi yöntemlerinin yazılı hale getirilerek kütüphaneler aracılığı ile nesilden nesile ve diğer uygarlıklara aktarıldığı bilinmektedir. Romalı zenginlerin tedavi imkânlarından yararlanmak üzere yabancı ülke topraklarına ziyaretlerin gerçekleştirildiği de tarihi kaynaklarda mevcuttur. Yine Hindistan'da kurulmuş bulunan sağlık tesislerinin zengin fakir tüm halkın istifadesine sunulduğu da bilinmektedir²³⁴.

Eski Yunanlıların sağlık turizmi konusunda diğer medeniyetlere göre ileride olduğu tarihçiler tarafından kabul edilmektedir. Anadolu'da bulunan Yunan Medeniyetleri tarafından inşa edilen Asklepios (İzmir) Tapınakları dünya sağlık turizminin merkezi olarak bilinmektedir. M.Ö 300 yıllarında buna benzer tapınakların inşa edildiği ve sağlık amacıyla birçok yabancıların bu tesisleri ziyaret ettiği de bilinmektedir. Dünyada sağlık alanında dünya çapında bir yemin olan “Hipokrat Yemini”ni ortaya atan Hipokrat İzmir civarında yaşamış ve döneminde çevre bölgelerden ve ülkelerden hasta hareketliliğine sebep olmuştur²³⁵.

Romalılar döneminde gezici tıbbi görevlilerin askeri tıp hizmetini sağlamak üzere kurumsallaştığı önceleri sadece askeri amaçlarla kullanılan sağlık hizmetinin zamanla tüm halka yayıldığı da bilinmektedir²³⁶.

Türkiye ve tarihsel geçmiş olarak Türk-İslam topraklarındaki sağlık turizmi faaliyetlerini özetleyecek olursak “Seyahat edin sıhhat bulun” hadisi gereği batıl inançların aksine tedavi edilmenin önemi vurgulanmış ve hadise inananlarca sağlık amaçlı seyahatler gerçekleştirilmiştir.

Geçmişte gerçekleştirilen sağlık turizmi faaliyetlerinin 20. yy başlarına kadar zenginlerin gerçekleştirebileceği bir faaliyet olarak görülürken günümüzde bu

²³⁴ www.saglikturizmi.gov.tr/TR,23586/saglik-turizminin-tarihcesi.html

²³⁵ www.saglikturizmi.gov.tr/TR,23586/saglik-turizminin-tarihcesi.html Sağlık Bakanlığı Sağlık Turizmi Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Tarihçesi SATURK yayınından alıntılanmıştır.

²³⁶ Sağlık Bakanlığı Sağlık Turizmi Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Tarihçesi SATURK yayınından alıntılanmıştır.

faaliyetlerin birçoğu devletlerin sosyal güvenlik sistemleri ya da özel sağlık sigortaları tarafından her kesime sunulabilir hale gelmiştir.

Sağlık turizmi; “bireylerin hem koruyucu hem tedavi edici hem rehabilite edici hem de sağlığı geliştirici hizmetleri almak amacı ile yaşadıkları ülke dışında bir ülkeye ziyaretleridir. Sağlık turizmi, uluslararası sağlık amaçlı hareketlilik potansiyelini kullanarak sağlık kuruluşlarının büyümesine imkân veren bir sektördür”²³⁷.

Sağlık turizmi; termal, medikal, yaşlı ve engelli turizmi olmak üzere dörtlü bir sınıflandırmaya sahip olarak yürütülmektedir. Bununla birlikte Sağlık Bakanlığı tarafından uluslararası hasta hareketliliği açısından “Medikal Turist”, “Turist Sağlığı Kapsamındaki Hasta”, “İkili Anlaşma İle Yurtdışından Gelen Hasta” “SGK Protokolleri Kapsamında Gelen Hasta” şeklinde sınıflandırılmıştır²³⁸. Bakanlık tarafından yapılan bu sınıflandırma yalnızca medikal turizm alanına ilişkin bir sınıflandırma olup inceleme alanımız olan sağlık turizmi konusunun çok önemsenmediğinin bir göstergesidir. Son 15 yıldır sağlık turizmi alanındaki yapılan yanlış değerlendirmeler sebebiyle hem ciddi ekonomik kayıplar söz konusu hem de sağlık turizminin yumuşak güç potansiyelini de zayıf düşürmektedir. Oysa ülkemizde yapılan sağlık yatırımlarının büyük çoğunluğu küresel dünyaya hizmet edecek kapasitededir²³⁹.

Sağlık turizminden yararlanan turistlerin hem sağlıklarına kavuşmak hemde başka bir ülkeye yaptıkları sağlık amacıyla da olsa oranın doğal zenginlikleri tanımak kültürünü öğrenmek ikincil amaçlardan birini oluşturmaktadır. Bu nedenle hem sağlık turisti hem de doğal turist olan bu bireylerin ülkeye döviz bırakma potansiyeli oldukça yüksektir²⁴⁰. Bu potansiyelin değerlendirilmesi neticesinde Türkiye turizmi yalnızca belli aylarda ve sezonluk turizm potansiyelinden ziyade tüm yıl turist barındıran bir ülke olacaktır. Bunun ekonomik katma değerinin yanısıra yumuşak güç potansiyelleri de gözardı edilemeyecek boyutlara ulaşacaktır.

²³⁷ <http://www.satark.gov.tr/images/pdf/tyst/02.pdf>

²³⁸ <http://sattmer.akdeniz.edu.tr/wp-content/uploads/2017/12/D%C3%BCnyada-ve-T%C3%BCrkiyede-Sa%C4%9Fl%C4%B1k-Turizmi.pdf> (Erişim 20.05.2018)

²³⁹ www.satark.gov.tr/images/pdf/tyst/02.pdf

²⁴⁰ izto.org.tr/demo_betanix/uploads/cms/yonetim.ieu.edu.tr/6426_1480068562.pdf

“Sağlık turizminin geliştirilmesi programı” kapsamında ülkemize gelecek olan medikal turizm hasta sayısı beklentileri bir milyona yaklaşmaktadır. Turizm ile ilgili dünya çağında bir örgüt olan WTO 2015 yılında yayınladığı raporda sağlık turisti sayısının dünya genelinde yirmi milyonu aşabileceği öngörüsünde bulunmuştur. Türkiye'nin elinde bulunan potansiyeli bu alanda değerlendirmesi önemlidir. Kalınma Bakanlığı koordinesinde hazırlanan “10. Kalkınma Planı”nda Sağlık ve sağlık turizmi alanında yapılması gerekenler “Sağlık Turizminin Geliştirilmesi Programı Eylem Planı”nda belirtilmiştir. Bu plana göre 2015 yılı beklentileri yaklaşık 500.000 ziyaretçidir. Dünya ölçeğinde bu rakam yaklaşık % 2,5'e tekabül etmektedir. Türkiyedeki turizm ve sağlık turizmi alanındaki potansiyel değerlendirildiğinde erişilebilecek düzeyde bir rakamdır. Ancak sağlık turizmi alanında yapılması gerekenler ivedilikle çözümlenmeli ve “Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu (SATURK)”nun etkinliği artırılmalıdır²⁴¹.

Gelişmiş ülkelerdeki yükselen sağlık harcamaları sebebiyle birçok yabancı sağlık turisti sağlıklarına kavuşmak amacıyla turizm faaliyetlerine katılmaktadır. ABD gibi sağlık masraflarının sürekli olarak arttığı gelişmiş ülke vatandaşları sağlık hizmetlerinin daha ucuz olduğu Güney ve Orta Amerika ülkelerini tercih etmektedirler. Bazen de sağlık alanındaki gelişmeler hizmetin ucuzluğundan ziyade sağlık imkanları ölçüsünde turist almaktadır. Sağlık turizmi alanında dünya genelinde en fazla hizmet sunan ülkeler “ABD, Hindistan, Küba, Kosta Rika, Tayland, Singapur, Kolombiya, Malezya, Türkiye, Meksika, Almanya ve Güney Kore'dir”. AB ülkeleri sınırları şeffaf olduğundan bu ülkelerde sağlık hizmetlerini alacak olan bireyler fiyat karşılaştırmalarını genellikle ülke dışı sağlık hizmetlerini hesaba katarak planlamaktadırlar²⁴².

Ayrıca yaşlı nüfusun artış gösterdiği gelişmiş ülkelerde devletler sağlık hizmet maliyetlerini düşürmek üzere çeşitli protokoller ve özel sağlık sistemlerini devreye sokarak yaşlı hasta bakımı vb sağlık hizmetlerini ülke dışına yönlendirmektedirler. Türkiye'de de sağlık turizmi destinasyonlarından birisi yaşlı bakımı üzerine

²⁴¹ odop.kalkinma.gov.tr/dokumanlar/17Saglik_Turizminin_Gelistirilmesi_Programi.pdf

²⁴² İbiş, Sinan. Medikal Turizmde Küresel Pazar ve Türkiye 2017, www.turizmhaberleri.com/KoseYazisi.asp?ID=3581

kurulmuştur. Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu'nun (SATURK) ilk çalışmalarından biri de yaşlı turizmi alanında gerçekleştirilmiştir. "Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu" da Türkiye genelinde sağlık turizmine daha kaliteli hizmet sunmak amacıyla bu alandaki hastanelerin belirlenmesi ve koordinasyonun sağlanması ile ilgili olarak komisyonlar görevlendirmiştir.

Özellikle son yıllarda birçok şehirde kurulması planlanan şehir hastaneleri sağlık turizmi de dikkate alınarak projelendirilmiştir. Özel sektör sağlık hizmetlerini yerine getiren kuruluşlara da destek veren SATURK bu alanda mevzuat çalışmaları ve reklamasyon hizmetleri ile hem kamu hem de özel sektöre çeşitli teşvik programları da düzenlemektedir²⁴³.

Sağlık turizmi alanında Ülkemizin coğrafya, iklim, tarihsel zenginlik ve sağlık imkanları gibi avantajların yanısıra nitelikli iş gücü ve aracı kurumların bu alandaki tecrübesi önemli bir potansiyel oluşturmasına rağmen sağlık turizmi genel turizm içindeki payı % 1 düzeyinde bile değildir. Bu nedenle potansiyel atıl olarak değerlendirilmektedir. Bu alanda projelerin geliştirilmesi atıl kapasitenin kullanımı açısından önem arz etmektedir²⁴⁴.

---

²⁴³ www.saturk.gov.tr/images/pdf/tyst/02.pdf

²⁴⁴ Akbolat, M., & Deniz, N. G. Türkiye'de Medikal Turizmin Gelişimi Ve Bazı Ülkelerle Karşılaştırılması. Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi, 1(2), 2017,123-139.

Tablo 3. Türkiye'ye Gelen Ziyaretçilerin Yıllara Ve Aylara Göre Dağılımı

AYLAR	YILLAR			% DEĞİŞİM ORANI	
	2012	2013	2014	2012/2013	2013/2014
OCAK	1 328 271	1 384 609	1 426 149	4.24	3.00
ŞUBAT	1 347 800	1 618 943	1 708 255	20.12	5.52
MART	1 920 629	2 212 616	2 197 885	15.20	-0.67
NİSAN	2 602 910	2 896 079	3 010 627	11.26	3.96
MAYIS	3 698 116	4 273 472	4 330 933	15.56	1.34
HAZİRAN	4 432 358	4 606 676	4 794 562	3.93	4.08
TEMMUZ	5 373 363	5 183 470	5 829 607	-3.53	12.47
AĞUSTOS	5 167 261	5 529 096	5 816 977	7.00	5.21
EYLÜL	4 534 938	4 706 616	4 773 251	3.79	1.42
EKİM	3 542 275	3 779 120	3 821 286	6.69	1.12
KASIM	2 021 085	1 967 743	2 025 739	-2.64	2.95
ARALIK	1 746 219	1 702 331	1 891 975	-2.51	11.14
TOPLAM	37 715 225	39 860 771	41 627 246	5.69	4.43

Kaynak: <http://www.satirk.gov.tr/images/pdf/tyst/06.pdf>

Gelişmiş ülkelerde maliyetlerin yüksekliğinden dolayı ülkemizde dış operasyonları kalp ve damar cerrahisi hizmetleri ve estetik cerrahi talebi yüksektir.

Tablo 4.2012-2014 Yıllarında Ülkemize Gelen Yabancıların Milliyetlerine Göre Karşılaştırılması (Ocak-Aralık)

BÖLGE	YILLAR			MİLLİYET PAYI (%)			% DEĞİŞİM ORANI	
	2012	2013	2014*	2012	2013	2014*	2013/2012	2014/2013
	18 230 104	18 778 272	19 443 455	57.36	53.79	52.78	3.01	3.54
BDT	7 236 582	8 607 486	8 850 923	22.77	24.66	24.03	18.94	2.83
Toplam Afrika	713 399	807 484	888 107	2.24	2.31	2.41	13.19	9.98
Top. Batı Asya	2 147 531	3 055 786	3 377 008	6.76	8.75	9.17	42.29	10.51
Top. Gün. Asya	1 692 321	1 775 149	2 331 648	5.32	5.08	6.33	4.89	31.35
Toplam Asya	3 839 852	4 830 935	5 708 656	12.08	13.84	15.50	25.81	18.17
Kuzey Amerika	11 328	11 370	14 666	0.04	0.03	0.04	0.37	28.99
Orta Amerika	7 654	8 555	10 428	0.02	0.02	0.03	11.77	21.89
Güney Amerika	165 966	225 621	202 520	0.52	0.65	0.55	35.94	-10.24
Toplam Amerika	184 948	245 546	227 614	0.58	0.70	0.62	32.76	-7.30
Okyanusya	4 690	475	672	0.01	0.00	0.00	-89.87	41.47
Milliyetsiz	31 739	35 501	47 654	0.10	0.10	0.13	11.85	34.23
Toplam	31 782 832	34 910 098	36 837 900	100.00	100.00	100.00	9.84	5.52

Kaynak: <http://www.satirk.gov.tr/images/pdf/tyst/06.pdf>

Amerikan vatandaşları kendi ülkelerine göre % 40-60 düzeyinde değişen oranlarda estetik ve diş hastalıklarında daha az maliyetle ülkemizde tedavi olmaktadır. Amerikada Kalp damar cerrahisinde Bypass ameliyatı 125.000/150.000\$

civarındadır. Türkiye’de ise bu ameliyat yurtdışından gelen hastalar için 25.000\$ maliyetinde gerçekleştirilmektedir²⁴⁵.

Dünya sağlık turizmi alanında Türkiye önemli bir potansiyel olmasına rağmen dünya ölçeğinde çok düşük bir oran ile hizmet vermektedir. Bu konuda gerekli girişimler SATURK tarafından başlatılmış olmasına rağmen yeterli değildir. Türkiye’ye gelen yabancı hastaların Türkiye’yi tercih eden hasta sınıflandırması aşağıda sıralanmaktadır;

- Akrabalık ilişkileri ve komşu sınırlarımızdan dolayı Yunanistan, Bulgaristan, Irak Suriye, İran gibi ülkelerden gelen hastalar,
- Türk nüfusunun yoğun olduğu AB ülkelerinde Türk vatandaşlarının referanslarının etkisi ile Almanya, Hollanda ve Fransa gibi ülkelerden gelen hastalar,
- Alt yapı ve sağlık hizmetlerindeki geri kalmışlık sebebiyle uzak ülkelerden olan Ortadoğu özellikle Libya ve Orta Asya Ülkelerinden gelen hastalar
- Sağlık hizmet maliyetlerinin oldukça yüksek olduğu gelişmiş ülkelerden gelen hastalar
- Sağlık hizmetlerine erişim imkânı kısıtlı olan ve hizmet sırası beklemeden ülkemizi tercih eden hastalar
- Sağlık sigortası kapsamı dışındaki maliyetli tedaviler için ülkemizi tercih eden hastalar

1997’deki Asya ekonomik krizi ile birlikte yaşanan devalüasyonlar sonrasında Asya ülkelerinde hükümette olan yöneticiler mevcut sağlık potansiyellerini yurtdışı hastalarına açmak için çeşitli projelere imza atmışlardır. Özellikle Tayland’da kurulan plastik cerrahi klinikleri bu alanda önemli bir merkez haline gelmesini sağlamıştır. Yine Singapur ve Hindistan sağlık turizminin önemini farkına vararak JCI ile akredite özel ve kamu kuruluşları ile cazibe merkezi haline gelmiş ülkelerdir. Özellikle 2008 mali krizi sonrası çeşitli ülkelerde artan fiyatlar karşısında sağlık hizmetlerinin ülke dışından alması şeklinde başlayan süreci sigorta şirketlerinin bir

---

²⁴⁵ Özsarı, S. H., & Karatana, Ö. Sağlık Turizmi Açısından Türkiye'nin Durumu. Journal Of Kartal Training & Research Hospital/Kartal Eğitim Ve Arastırma Hastanesi Tıp Dergisi, 24(2). 2013.

fırsat olarak değerlendirilmesi sonrası sağlık hizmetlerinde dış kaynak kullanımı ve uluslararası hasta hareketliliğine yönelik olarak oluşturulan sağlık sigortası poliçeleri ile acil olmayan birçok sağlık hizmetinin başka ülkelerinden alınması yoluna gidilmiştir. Bugün gelinen noktada ise sağlık hizmetleri sınır ötesi olarak gerçekleşmektedir. Ancak sigorta şirketleri sisteme yeni bir ivme kazandırmış ve sağlık tesislerinin standartlarının belirlenmesinde ve akredite edilmesinde n olmuřtur²⁴⁶.

Hal böyle iken yukarıda açıklandığı üzere sağlık turizminin hem ekonomik açıdan elde edilen gelirler ile bir gç oluşturma potansiyeli hem de yabancı ülke vatandaşlarına sunulan hizmet kalitesi ile yumuşak güç unsuru olarak ele alınması gerekliliği ortadadır.

Ayrıca sağlık turizminin bir diğer etkilediği yumuşak güç alanı eğitim faaliyeti olarak sağlık eğitimini de kapsayabilmesidir. Sağlık alışanları, hastalar hasta yakınları ve sağlık eğitimi alan kişiler birer yumuşak güç potansiyeli olarak eğitim sürelerinin bir kısmını geçirdikleri ülkeleri gezme, görme, tanıma değerlendirme fırsatı bulabilmektedirler. Gittikleri ülkenin dilini, yaşam tarzını ve kültürlerini öğrendiklerinden, uzun dönemde sağlık eğitimi alan yabancılardan bu sektörün en can alıcı kısmını oluşturmaktadır.

Tıbbi yardım kuruluşlarının uzun bir geçmişe sahip olmaları olumlu yönde etki bırakmaktadır. Uluslararası sağlık kuruluşlarının da yine aynı geçmiş ile i istikrar ile birlikte dış politik amaçlar kapsamında sağlık sunumunda bulunması da günümüz kamu diplomasi açısından bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Sivil toplum kuruluşları kapsamında Türk Kızılay'ının sağlık hizmetlerinin yanısıra günümüzde sayıları giderek artan özel sağlık kuruluşlarının uluslararası hastalara verdikleri hizmetin yumuşak güç açısından değerlendirilmesi gerekliliği çalışmamızın da temel amaçlarından birini oluşturmaktadır.

²⁴⁶ Sağlık Bakanlığı Sağlık Turizmi Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Tarihçesi SATURK yayımından alıntılanmıştır.

Gerek kamu ve özel sektör sağlık kuruluşları gerekse sivil toplum kuruluşları olarak faaliyet gösteren sağlık hizmeti sağlayıcılarının Dışişleri Bakanlığı tarafından ve Sağlık Bakanlığı tarafından akredite edilerek yumuşak güç unsuru açısından değerlendirilmesi dünyadaki kamu diplomasisi hakkındaki gelişmeler dikkate alındığında önemlidir.

Buna en güzel örneklerden birini Hindistan oluşturmaktadır. Hindistan gibi Doğu Asya ülkelerine 2006 yılında toplamda 2 milyonu aşkın birey sağlık hizmeti almak için seyahat etmiştir. Bunların bir çoğu Hindistan'ı tercih etmiştir²⁴⁷. Hindistan sağlık turizmi alanında iyi bir kamu diplomasisi uygulayarak sağlık eğitimini de dâhil ederek kamu diplomasisinin çift yönlülüğünü değerlendirerek diyalog için açık alan oluşturmuştur. İngiltere'de eğitim alan Mahatma Gandhi İngiltere'den ülkesine demokrasi, özgürlük, insan hakları etmiştir. İngiltere'nin eski Commonwealth ülkesi Hindistan Günümüzde, Dünya'ya sağlık ihraç etmektedir. *“Hindistan, yurt dışında çalışan hekimlerinin oranı yüksek olan bir ülkedir. İngiltere'de yabancı hekim içerisinde birinci sırada olup, ülkedeki tüm yabancı hekimlerin %30'unu, ABD'de tüm yabancı hekimlerin yüzde 19'unu Hintli hekimler oluşturmaktadır”*²⁴⁸. Bu özelliği ile Hindistan kültürünü tanıtmaya fırsatı elde ederek, aldığı yabancı hasta sayısı ve diğer ülkelerde sağlık eğitimi alan vatandaşları dolayısıyla pek çok devletler ile ikili anlaşma yaparak ile yumuşak güç alanı oluşturmuştur.

Hindistan son yıllarda sağlık alanında yapmış olduğu yatırımlarla hem kendi vatandaşlarına sunmuş olduğu hizmet kalitesini arttırmış hem uluslararası hasta kabulü ile sağlık hizmetleri alanında kaliteli ve ucuz hizmet sunan bir merkez haline gelerek sağlık turizminin daha çok medikal turizm destinasyonlarında adından söz ettiren ülke olmuştur. Sağlık Turizminin yanısıra ülkenin kültürünü tanıtıcı bir dizi programları sağlık turizmi ile birlikte ele alarak bu alanı yumuşak güç ilişkileri bağlamında da ele almaktadır. Ülkeyi ziyaret eden turistler hem tedavi olurken

---

²⁴⁷ Binler Aysel. Türkiye'nin Medikal Turizm Açısından Değerlendirilmesi Ve Politika Önerileri Uzmanlık Tezi Sosyal Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, s. 53, Temmuz 2015.

²⁴⁸ OECD, 2009: 69 aktaran Aysel Binler s. 54 (Binler Aysel. Türkiye'nin Medikal Turizm Açısından Değerlendirilmesi Ve Politika Önerileri Uzmanlık Tezi Sosyal Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, s. 53, Temmuz 2015).

ülkelerine döndüklerinde Hindistan ile ilgili genel kültür bilgisi ile geri dönmektedirler.

Askeri sağlık kuruluşları ve birleşmiş milletler barış gücü kapsamındaki Türk Kızılayı faaliyetleri de Türkiye'nin yumuşak güç unsuru olarak değerlendirilmelidir. Yumuşak güç kamu diplomasisi aracını kullanmakta olduğu hareketi ile devlet yönetim ve yönlendirmesi dışındaki alanlardan özel sektör, küresel sermayenin etkin olduğu bir cazibe alanı oluşturarak işbirliği yapmaktır. Sağlık turizmi bu alanda ülkemizde TİKA ve Kamu Diplomasi Kurumu ortak çalışmaları sonucu jeopolitik konumu ve coğrafi güzellikleri ile değerlendirilerek sağlık turizmi alanının yumuşak güç olarak değerlendirilmesi gerekmektedir²⁴⁹.

Bu kapsamda Türkiye'de TİKA Başkanlığınca uluslararası anlaşmalar kanun ve yönetmelikler gereğince yürütülen faaliyetler bulunmaktadır. Bu faaliyetler; sağlık personeli değişimi ve eğitimi, bilgi alışverişi, hasta tedavisi ve ortak etkinlikler düzenlenmesi gibi alanlarda çalışmalardır. Yine bu kapsamda aşağıdaki faaliyetler TİKA tarafından gerçekleştirilen yumuşak güç uygulamalarına örnek olarak verilebilir. Bunlar;

- Tacikistan Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı uzmanları için Sağlık Bakanlığı ile koordineli olarak, “Olağanüstü Alanlarda Problemlerin Çözülmesi” konusunda bir eğitim programı hazırlanmış, 4-11 Eylül 2004 tarihleri arasında 5 uzmana; felaketin tıbbi sorunları, sivil savunma tıbbi hizmetleri, tıbbi sonuçların tahmini ve halka tıbbi yardım sağlanmasını kolaylaştırma konularında eğitim verilmiştir. Türkiye ile Etiyopya arasında 13 Mart 2000 tarihinde Ankara'da imzalanan “Sağlık ve Tıp Alanında İşbirliği Anlaşması”na istinaden, Sağlık Bakanlığı ile koordineli olarak, kardiyooloji, radyoloji, dermatoloji ve optometri alanlarında görev yapan uzmanlara işbaşı eğitimi verilmiştir. Eğitimler Kasım 2004'de başlamış olup Şubat 2005'te tamamlanmıştır.

²⁴⁹ Akbaş, Z. Yumuşak Güç Olgusu ve Turizm İlişkisi: Medikal Turizm Kapsamında Ortadoğu'dan Gelen Turistler Üzerine Bir Değerlendirme. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2), 2016, 73-106.

- Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te “Kemik İliği Nakli Merkezi” Kurulması ve “Hematoloji Hizmetlerinin Geliştirilmesi” projesi 2004 yılında başlatılmıştır. Yaklaşık 2 yıl devam etmesi öngörülen projede 2 aşamalı eğitim programı hazırlanmış ve uygulanmaya başlanmıştır. Başkanlığımız ile Kemik İliği Nakli ve Doku Bilgi Bankası Derneği işbirliğinde yürütülen projenin birinci aşamasında, 40 uzman doktora Bişkek'te üç aşamalı teorik eğitim sağlanmıştır. 31 Ağustos - 5 Eylül 2004 ile 6-12 Kasım 2004 tarihleri arasında Bişkek'te verilen eğitim, ülkemizin bu alanda uluslararası standarda sahip çeşitli üniversitelerinden katılan bilim adamları tarafından verilmiştir. Programın ikinci aşamasında seçilecek sağlık ekibine kemik iliği naklinin uygulamalı olarak öğretilmesi amacıyla ülkemizde 3 ay süre ile eğitim verilmesi gerekmektedir. Proje sonucunda, proje ile Orta Asya'da bir ilk gerçekleştirilmiş olacak, Bişkek'te kurulma çalışmaları devam eden Merkez'de uluslararası standartta kemik iliği nakli uygulaması ve kan kanseri tedavisi gerçekleştirilebilecektir.
- Gürcistan Kansere Mücadele Milli Vakfı'na Destek Kanseri hastaların tedavisinde ihtiyaç duyulan donanım desteği verilmesi amacıyla Kansere Mücadele Milli Vakfı Onkoloji Hastanesi'ndeki çocuk bölümü tefriş edilmiş ve gerekli donanım desteği sağlanmıştır.
- Irak-Türkmen Bölgesine İlaç Yardımı Irak'ın içinde bulunduğu savaş ortamında, Özellikle salgın hastalıklarla mücadele amacıyla Türkmen Doktorlar Birliği tarafından Irak'ın Türkmen Bölgesi kırsal alanında sağlık taraması programı çerçevesinde, ihtiyaç duyulan ilaçlar Başkanlığımızca karşılanmıştır.²⁵⁰

2015 yılında çeşitli ülkelerde 685 kişiye sağlık alanında uzmanlık eğitimi verilmiştir. 17 Hastane ve poliklinik tadilatından geçirilmiş, 38 hastaneye modern tıbbi cihaz hibesi yapılmış, 22 hastane ve poliklinik inşaatı tamamlanmış 33 proje ile çeşitli ülkelerde sağlık taraması yapılmış ve 9 ülkede toplam 22 adet ambulans hibe edilmiştir.

²⁵⁰ TİKA Faaliyet RAPORU, 2004: sayfa 49-50

Türk Kızılay'ı Kızıllaç'tan sonra dünya çapında en fazla ülkeye insani yardım programları düzenleyen bir kurum olma özelliği ile son 10 yılda 78 farklı ülkede kuruluşundan bu yana da 137 ülkede yardım programı düzenlemiştir. Dil, din, ırk ayrımı olmadan faaliyetlerini sürdüren kurum bu alanda küresel bir aktör olmuştur. Son yıllarda Türk Kızılay'ı, *“Filistin, Sudan, Endonezya, Sri Lanka, Kırgızistan, Kosova, Somali, Pakistan gibi ülkelerde insani yardım faaliyetlerinin yanı sıra pek çok kalıcı refaha yönelik çalışmalara imza atmıştır. İhtiyaç sahibi ülkelerdeki projelerini konut, okul, toplum merkezi, ibadethane, kamu tesisleri inşası, geçim kaynaklarının temini ve desteklenmesi, sağlık, eğitim, sosyal yardım, tarım ve sulama gibi alanlarda yoğunlaşmıştır”*²⁵¹.

Dünya çapında yapmış olduğu faaliyetler ile bütçe karşılaştırmaları bakımından en cömert ülke Türkiye olmuştur (Milli Gelirin % 0,75). Türkiye'nin komşusu olan Suriye, Irak, İran, gibi dindaş ülkeler ve akrabalık ilişkileri bakımından Makedonya ve Balkanların başı çektiği ve Afrika'dan Ortadoğu'ya, Asya'dan Güney Pasifik'e kadar çok neredeyse tüm kıtalara yayılan bir coğrafyada etkin faaliyet yürüten Türk Kızılay'ı “Küresel İnsani Yardım 2017” raporunda, 2016 yılı içerisinde en çok uluslararası yardım ulaştıran ülkeler sıralamasında ABD'nin ardından ikinci sırada bulunmaktadır. ABD'nin dünya üzerinde etkin bir yumuşak güç stratejisi izleyen ilk ve önemli ülkelerden biri olarak Türkiye, 2016 yılında gerçekleştirdiği yardımlarla dünyada sözü edilen ülkelerden biri olmuştur.²⁵² Yurtdışı yardımları ile birlikte ise ABD'nin önüne geçen Türkiye 6 milyar doların üzerinde insani yardım gerçekleştirmiştir.

Türk Kızılay'ı günümüzde Somali, Gazze, Irak, Pakistan ve Bangladeş'te daimi temsilcilikler aracılığıyla insani yardım yapmaya devam etmektedir.

“Bugün, dünyanın en sorunlu ülkeleri olarak gösterilen coğrafyaların önemli bir bölümünde insani yardım çalışmaları gerçekleştiren Türk Kızılay'ı, ilkeleri gereği tüm ihtiyaç sahiplerine yardım eli uzatıyor. Bulunduğu bölgedeki gücünü avantaja çevirmeyi başaran Türk Kızılay'ı, uluslararası yardım kuruluşlarının işbirliği için

²⁵¹ <https://www.kizilay.org.tr/neleryapiyoruz/uluslararasi-yardimlar>

²⁵² <https://www.kizilay.org.tr/Haber/KurumsalHaberDetay/3666>

tercih ettiği ilk kuruluş olma pozisyonunu da koruyor. Barınma amaçlı çadır üretimi konusunda İran'dan sonra ikinci sırada yer alan sivil toplum kuruluşu olan Türk Kızılay'ı, birçok yardım kuruluşuna bu anlamda destek sağlayarak, bölgedeki ihtiyaç sahiplerine hızla ulaşılmasına aracılık etmektedir”²⁵³.

149 yıllık geçmişi ve tecrübesi ile Türkiye'nin uluslararası politikalarında yumuşak güç unsuru olarak da aktif bir rolü bulunan Türk Kızılay'ı sağlık alanında gerçekleştirdiği programlar ile Türkiye'nin ve Türk Doktorlarının adını tüm dünyaya tanıtmaktadır. İnsani yardım kamplarında tedavi gören birçok yabancı ülke vatandaşı Türk Kızılay'ı üzerinden oluşan algı üzerine Türkiye'yi ziyaret etmektedir. Bugün Türk Kızılay'ı sayesinde Türk insanının hoşgörüsü ve yardımseverliği tüm dünyaya ilan edilmektedir. Türkiye Cumhuriyetinin gücü ile doğru orantılı olarak Türk Kızılay'ının gerçekleştirdiği programlar her geçen gün artmaktadır. Türk Kızılay'ı Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Federasyonunda da yönetim kurulu üyeliği yapmaktadır. Türk Kızılay'ı dünya ölçeğinde yapılan insanı yardım faaliyetleri konusunda söz sahibi bir kuruluştur. Bunun en temel sebebi Türk dış politikası ve Türk Kızılay'ının dil, din ve ırk gözetmeksizin dünyanın hemen hemen her ülkesinde faaliyet göstermesi yatmaktadır. Yakın dönemde federasyon başkanlığına da aday bir kurumdur. Türk Kızılay'ı faaliyet gösterdiği coğrafya da Türk adının tanıtılmasında önemli bir faaliyet yürütmekte ve bu faaliyetlerini karşılık beklemezsizin sürdürmektedir. Güney Sudan, Yemen ve Doğu Afrika'da iç savaş ve kıtlık hüküm sürerken herhangi bir şekilde sağlık hizmeti alamayan bölge insanına ilk dokunanlardan biri de Türk Kızılay'ıdır. Türk Kızılay'ı son dönemde İİT (İslam İşbirliği Teşkilatı) üye ülkeleri yardım kuruluşlarını tek çatı altında toplamayı hedefleyen Kızılhaç'tan sonra en büyük katılımlı bir uluslararası yardım kuruluşu içinde girişimlerini başlatmıştır.

Yine uluslararası yardımların yanısıra ülkemizde tedavi olma amacıyla yurtdışından gelen yabancı medikal turistlere de tedavi imkânı sunan Türkiye genelinde 5 adet hastanesi de bulunmaktadır. Yurtdışı sağlık sigorta şirketleri ile protokolleri bulunan Türk Kızılay'ı Hastaneleri yabancılara sağlık hizmeti de sunmaktadır.

---

²⁵³ <https://www.kizilay.org.tr/neleryapiyoruz/uluslararasi-yardimlar>

Tablo 5. Sağlık Turizmi kapsamında Türkiye'ye gelen hasta ve ülkeleri (ilk 10 ülke)

Klinikler	Ülkeler										Toplam
	Afganistan	Almanya	Azerbaycan	Gürcistan	Hollanda	İngiltere	Libya	Rusya	Suriye	Ukrayna	
Acil Tıp	1.433	7.551	1.643	1.461	2.518	4.993	1.611	16.829	1.293	1.249	40.581
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	15	2.107	115	20	366	309	109	2.329	8	131	5.509
Aile hekimi	19	123	67	29	113	884	529	79	4	21	1.868
Bulaşıcı hastalıklar	17	131	83	48	29	80	98	72	11	24	593
Radvoloji ve Tıbbi Laboratuvar	12	19	35	10	3	7	17	13	6	9	131
Toplam	1.496	9.931	1.943	1.568	3.029	6.273	2.364	19.322	1.322	1.434	48.682

Kaynak: Uygun, M. ve Ekiz, E..An Overview Of Health Tourism Within The Context Of Turkey's Tourism Strategy (2023). Journal of Hospitality and Tourism: Volume: 14 No:1-2016 (pp.18-26) Online ISSN 2322-0198 / Print ISSN:0972-7787

Türkiye'ye sağlık turizmi kapsamında gelen turistlerin geldikleri ülkelere göre sıralaması (2012) verilerine göre Tablo 5 de yer almaktadır²⁵⁴.

Ancak Türkiye'de benzer çalışmalarda olduğu gibi sağlık turizmi ekonomik hedefleri ölçüsünde ele alınmış. Turizmin kalkınma üzerindeki rolü üzerinde durularak turizm gelirleri üzerine odaklanılmıştır. Sağlık turizmi faaliyetleri yerine getirilirken başka ülkelerden yalnızca tedavi amaçlı hasta gelmediği, tıp eğitimi almak yâda sertifika programlarına katılım olmak üzere sağlık turizmi gerçekleştiren yabancı unsurların bulunduğu ve bu unsurların dış politika da yumuşak güç unsuru olarak değerlendirilebileceği göz önüne alınmamıştır.

Son dönemde Türkiye'nin yumuşak güç kullanımı unsurları arasında sağlık ve turizm hareketlerinin incelenmesi ilk olarak Akbaş ve Tuna (2012) tarafından dile getirilmiştir. Bu yönde incelemeler giderek artmaktadır. Özellikle Kültür ve Turizm Bakanı Numan Kurtulmuş tarafından dile getirilen şu söz dikkat çekicidir. "Turizm alanında iş birliklerimizi güçlendirmeliyiz. Bütün bu iş birliklerini güçlendirecek yumuşak güç, kültür ve turizm alanıdır." Kurtulmuş bu sözü ile bakanlığını yapmış olduğu kurumun yumuşak güce ve özellikle turizme önem verdiğini dile getirmiştir. Yurtdışından yapılan çalışmaların sayısı azımsanmayacak ölçüde iken Türkiye'de bu konuda çok fazla araştırma bulunmamaktadır. Bu çalışmanın hazırlanmasında önemli göstergelerden birisi de bu eksikliğin farkına varılmasıdır.

²⁵⁴ Uygun, M. ve Ekiz, E..An Overview Of Health Tourism Within The Context Of Turkey's Tourism Strategy (2023). Journal of Hospitality and Tourism: Volume: 14 No:1-2016 (pp.18-26) Online ISSN 2322-0198 / Print ISSN:0972-7787

Nye, bir ülkenin kültürel engelini ve dünya üzerindeki askeri olmayan etkisini tanımlamak için kullandığı “yumuşak güç” terimini geniş bir konseptte ele almış ve ekonomi, turizm, sağlık hizmetleri ve sanatı yumuşak güç unsuru olarak değerlendirmiştir. Paris'teki bir Disney World (turizm), savaş bölgelerine insani yardım (sağlık) benzer şekilde ülkelere yarar sağlamaktadır.

Sağlık turizminin bir diğer etkilediği yumuşak güç alanı eğitim faaliyeti olarak sağlık eğitimini de kapsayabilmektedir. Sağlık çalışanları, hastalar hasta yakınları ve sağlık eğitimi alan kişiler birer yumuşak güç potansiyeli olarak eğitim sürelerinin bir kısmını geçirdikleri ülkeleri gezme, görme, tanıma değerlendirme fırsatı bulabilmektedirler. Sağlıkta eğitiminin tamamını veya bir kısmını başka bir ülkede alan kişilerin gittikleri ülkenin dilini, yaşam tarzını ve kültürlerini öğrendiklerinden, uzun dönemde sağlık eğitimi alan yabancıların bu sektörün en can alıcı kısmını oluşturmaktadırlar.

Akbaş ve Tuna (2015) “Turizm faaliyetlerinin devletler hakkında bir imaj oluşmasına neden olduğu ve bu nedenle de turizmin aynı zamanda bir yumuşak güç unsuru olduğu değerlendirmesi gerektiğini” dile getirmiştir. Turizm hareketliliğinin yumuşak güç unsuru olarak değerlendirilmeye başlanması Nye'nin yumuşak güç tanımı sonrası gelişme göstermiştir. Bu alanda yurtdışında çalışmalar giderek yaygınlaşmaktadır.

Sağlık turizmi tarihi oldukça eski olmakla birlikte tıp alanındaki gelişmelerin artması ile birlikte önemi oldukça artan bir alandır. 21. yy daki sağlık turizmindeki hareketliliği göz önüne aldığımızda ekonomik imkânları ölçüsünde göreceli olarak daha zengin olanların sağlık hizmetlerini başka ülkelerinden karşılaması şeklinde olan sağlık turizmi ulaşım imkanlarının artması, sağlık sigortasının uluslararası akreditasyonu ve uluslararası işbirliklerinin artması ile yeni bir ivme kazanmış ve 90'lı yıllardan sonra yeniden tanımlanmış ve alternatif bir turizm türü olarak karşımıza çıkmıştır²⁵⁵.

---

²⁵⁵ Barca, M., Akdeve, E., & Balay, İ. G, Türkiye sağlık turizm sektörünün analizi ve strateji önerileri. *İşletme araştırmaları dergisi*, 5(3), 2013. 64-92.

İnsanlar sağlık turizmi ile sağlıklı olma ve kaliteli yaşama bilinci ile ülkesi dışında sağlık hizmetlerine ulaşmak isteği ve dünyadaki farklı kültürleri coğrafyaları tanıma fırsatı elde ederek sağlıklarına kavuşma ve sağlıklı yaşlanmayı hedeflemektedirler.

Türkiye çevre ülkeleri ile işbirliği sağlaması hem ekonomik ve siyasi ilişkilerinin gelişmesine hem de Türkiye'nin bölge ülkeler arasında küresel bir aktör olma hedefine ulaşmasında yardımcı olacaktır. İş birliği konularının başında da ülkemizdeki sağlık hizmetleri potansiyeli önemlidir. Hem sağlık hizmet sunumundan elde edilecek gelir açısından hem de sağlık turizminin yumuşak güç olgusuna katkısı sebebiyle işbirliği alanlarının başında gelmektedir²⁵⁶.

Sağlık turizmi alanında yapılan tanıtım faaliyetlerinde tanıtımı yapılmaya çalışılan devlet ve o devletin sağlık kuruluşu, sağlık hizmetlerinin gelişmişlik düzeyi, ülkenin kültürel değerleri, turistik yerleri, doğal güzellikleri bilgi ve iletişim ve ulaşım çağımızda, yapılan expo, kongre, reklamlarla akademisyenler, öğrencilere, sağlık turizm alanında çalışanlarca olduğu kadar doğrudan kültürel etkileşimde bulunan kesimler ve kurum kuruluş ile her vatandaşı kapsamaktadır. Ayrıca sağlık turizmi, insandan insana diplomasi için uygun bir zemin bir zemin yarattığı gibi fırsatlarda sunmaktadır.

Türkiye'nin Ortadoğu'da son yıllarda siyasi, ekonomik ve kültürel olarak aktif olmanın yansira sağlık hizmetleri açısından da önemli bir konuma gelmiştir. Tıp alanındaki gelişmelere paralel olarak Türkiye'de görev yapan birçok akademisyen dünya ölçeğinde başarılarla imza atarak kendinden söz ettirmiştir. Böylece Türkiye'nin tanıtımına da ayrıca katkıda bulunulmuştur. TİKA, Sağlık Bakanlığı ve Türk Kızılay'ı öncülüğünde gerçekleştirilen birçok proje ile Türkiye özellikle Orta Asya ve Orta Doğu Ülkeleri olmak üzere birçok ülkede sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine katkıda bulunmuş ve bulunmaya devam etmektedir.

²⁵⁶ Dağı, Zeynep, "Türkiye Önemli Bir Çekim Merkezi Haline Geliyor", Habibe ÖZDAL, Osman Bahadır Dinçer ve Mehmet Yeğin. (Ed.), Mülakatlarla Türk Dış Politikası, Cilt: 2, USAK Yayınları, Ankara.2010,s.129

Plastik cerrahi alanında yapmış olduğu başarılı ameliyatlara adından söz ettiren Akdeniz Üniversitesi, organ nakli konusundaki dünya ölçeğindeki başarısı ile Başkent Üniversitesi Türkiye'nin dünyaya tanıtılmasında önemli birer unsur haline gelmiştir. Örneklerimizde olduğu gibi tanıtımı sağlayarak sağlık sorunları olan hasta ve yakınlarına çekici olduğu gibi bu alanlarda sağlıkta eğitim kariyerini yükseltmekte de çekicilik sağlamaktadır.

Öncelikle kendi ülkesinde bulamadığı sağlık hizmetini başka bir ülkede karşılayan kişi ülkesine döndüğünde gizil olarak gittiği ülkenin bir nevi tanıtıcı faaliyetlerini yürütmektedir. Ayrıca gittiği ülkedeki sağlık alanındaki gelişmelerin ileri seviyede olduğu teknolojik imkânlarının daha iyi bir seviyede olduğu algısı kişide gittiği ülkeye karşı bir sempati ve iyi niyet duygusunu pekiştirmektedir. Bu nedenle sağlık turizmi bir yumuşak güç unsuru olarak değerlendirilebilmektedir.

İnsan sağlığının önemi dolayısıyla devletlerarası işbirliği yapmak ikili anlaşmalar yaparak bir devletin diğer bir devlete kaynak sağlayarak gerekli tesislerin yapılmasını desteklemektedirler. Hasta ve yakınları olan diğer halkları cezbederek kendilerini tanıtmak, en temel insan haklarından biri olarak sağlıklı yaşama hakkını elde etmek için ülkemize gelen hasta ve yakınlarına sunulacak sağlık hizmeti ile ülke tanıtımının gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir.

Devletlerin yumuşak güçlerinden bir diğeri de yetişmiş insan gücüdür. Sağlık turizmi nitelik açısından üst düzeyde yetişmiş insan istihdam eden sektörlerin başında gelmektedir. Sağlık turizminin yumuşak güç unsuru olarak değerlendirilebilmesi için öncelikli olarak bu alanda istihdam edilen kişilerin yetiştirilmeleri de önemli bir husustur. Dünya nüfusunun yaşlanmakta olması yaşam süresinin kaliteli bir şekilde uzatılmak istenmesi ve bazı ülkelerdeki insan kaynaklarının bu hizmetlerde sayısal olarak yetersiz olmaları sağlık turizminin gelecek yıllarda önemli ölçüde artış göstereceğini işaret etmektedir. Türkiye bu alandaki potansiyelini yalnızca ekonomik güç unsuru olarak ele almamakta ve bu alanda gerekli çalışmaları yerine getirmektedir.

Sağlık turizm alanında yapılan çalışmalarda sağlık turizmi türleri Gonzales vd (2001). tarafından belirlenmiştir. Tabloda gösterilen sağlık turizmi türlerinin neredeyse tamamı Türkiye’de uygulanmakta olup bu açıdan da Türkiye’deki sağlık turizmi potansiyeli ortadadır.

Tablo 6. Gonzales, Sancho ve Brenzel’e Göre Sağlık Turizmi Türleri

SAĞLIK GÜZELLİK TURİZMİ	TEDAVİ	REHABİLİTASYON
<ul style="list-style-type: none"> • SPA • Doğal Turizm • Ekoturizm • Kitle Turizmi • Bitkisel Tedaviler • Tamamlayıcı Tedaviler 	<ul style="list-style-type: none"> • Elektif Cerrahi • Plastik Cerrahi • Eklem Replasmanı • Kardiyotorasik Servisler • Diagnostik Servisler • Kanser Tedavisi • Göz Cerrahi 	<ul style="list-style-type: none"> • Diyaliz • İlave Programlar • Yaşlı Bakım Programları • Bağımlılık Tedavileri

Kaynak: Gonzales, A., Brenzel, L. ve Sancho, J. (2001). Health tourism and related services: Caribbean development and international trade. s.20

3.4. Türkiye Sağlık Turizmi Yapılanması

Türkiye’nin doğal kaynakları ve tarihi güzellikleri ile eşsiz bir ülke olması ve turizm ve ulaşım altyapısı ile üretilen hizmet kalitesi ve misafirperverlik anlayışı turizm alanında önemli bir aktör olmasını sağlamaktadır.

Coğrafi ve tarihi etkilerin yanısıra kültürel anlamda da Doğu ve Batı arasında bir köprü olarak görülen Türkiye’nin Dünya çapında rekabet edebilecek düzeydeki yat

turizmi potansiyeli ile de ulaşım imkânları bakımında önemli bir konumda bulunmaktadır²⁵⁷.

2010 yılında Sağlık Bakanlığı bünyesinde kurulan Sağlık Turizmi Birimi, Sağlık Turizminin Geliştirilmesi için Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) öncelikli dönüşüm programlarında yer almıştır. Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak görevini sürdüren birim 663 sayılı KHK ile yeniden yapılandırılarak Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesine Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı olarak yapılandırılmıştır. 26.12.2013 tarih ve 43148 sayılı Bakanlık Makam Onayı ile Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürlüğüne aktarılmıştır. 26.08.2016 tarih ve 3942 sayılı Bakanlık Makam Onayı ile tekrar Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğüne devredilmiş olup 7 Şubat 2015 tarih ve 1332 sayılı 2015/3 Genelge ile “Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu-SATURK” oluşturulmuştur²⁵⁸.

3.4.1.Sağlık Turizmi ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Bu bölümde sağlıkla ilişkili gerçekleştirilen düzenlemeler içinden Türkiye’de sağlık turizmini destekleme ve teşvik etme ile ilişkili olan girişim ve yasal düzenlemeler verilecektir²⁵⁹.

3.4.1.1.Sağlık Bakanlığı'nın Kontrolündeki Çalışmalar

2003 yılı itibariyle Sağlık Bakanlığı tarafından başlatılan “Sağlıkta Dönüşüm Programı” Türkiye’de sağlık alanında hizmet veren kamu ve özel sektör arasında

---

²⁵⁷ Kostak Didem., "Turizm Hareketleri (Türkiye Örneği Üzerinden Sağlık Turizmi)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.s.48-49

²⁵⁸ <http://www.satürk.gov.tr/>

²⁵⁹ Kiremit Aysun. Şebnem., "Turizmin Gelişiminde Bir Alternatif Olarak Medikal Turizm: Bir Sağlık Kuruluşunda Araştırma", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Ankara, 2008.s.50

işbirliği geliştirmesini sağlamış²⁶⁰ ve sağlık turizmi alanında gerekli altyapının hazırlanması konusunda katkı sağlamıştır. Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen programda belirlenen hedefler şu şekilde sıralanabilir²⁶¹;

- İlgili sivil toplum kuruluşları ile iletişim sağlanacak
- Sağlık turizmi konusunda standartlar oluşturulacak ve bu alanda hizmet verecek kurum, kuruluş ve işletmelerin bu standartlarda hizmet sunumu için gerekli denetimler sağlanacak
- Sağlık Turizmi kapsamında termal sağlık turizmi konusunda teşvik programları hazırlanacak
- Sağlık tesislerinde hasta bekleme süreleri ve kaliteli hizmet sunumu için gerekli tedbirler alınacak ve yabancı sağlık turistinin ülkemizi tercih etmesine yönelik gerekli tanıtımlar yapılacaktır.

Dünya ölçeğinde giderek önemi artan sağlık sektörü ve dış kaynak kullanımı ile birlikte bir alternatif turizm çeşidi olarak ortaya çıkan sağlık turizmi 60 milyar dolarlık bir işlem hacmine sahiptir ve her geçen yıl % 10'dan fazla oranda büyüme göstermektedir. Türkiye'de mevcut bulunan kamu ve özel sektör yatırımlarının atıl kapasitede hizmet verdiğini düşünürsek yatırım maliyeti az olan ancak getirisi yüksek olan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Giderek gelişme göstermesine rağmen Türkiye'deki sağlık kuruluşları 80 milyon Türk vatandaşına hizmet verme önceliği ile planlandığından dolayı yabancı sağlık hizmeti talep edenlere uygun bir planlama ihtiyacı da giderek artmaktadır. Ancak Türkiye bu alanda da belli bir konumda olacak kadar yol katetmiş ülkeler arasındadır. Özellikle devalüasyonların yaşandığı günümüzde yurtdışı sağlık hizmetlerinin kur bazlı sürekli olarak ucuzlaması ilerleyen zamanlarda cari açığı kapatıcı bir etki yaratacak düzeyde döviz girişine sebep olacaktır.

Ülkemizde sağlık alanında çalışan personel sayısı yeterli düzeyde değildir. Bu nedenle öncelikli olarak personel sayısı ve kaliteli eğitim üzerine odaklanması

²⁶⁰ Aslanova, Kemale. (2013). Türkiye'de sağlık turizmi ve sağlık turizmi hukuku. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 129-145.

²⁶¹ Gülen, K. G., & Demirci, S. (2012). *Türkiye'de sağlık turizmi sektörü*. İstanbul Ticaret Odası.s.149

gereklidir. Donanımsal açıdan Türkiye'deki kamu ve özel hastanelerin eksikliği yok denecek kadar azdır. Zira İngiltere'de bulunan tüm teknik cihazlar bugün kamu finansmanı ile sürdürülen Üniversite hastanelerinde mevcuttur.

Gerek kamu gerekse özel sektör sağlık kurum ve kuruluşları yabancı hasta hareketliliklerine cevap vermek üzere ayrı birimler kurmuşlardır²⁶². Hastaların yurtdışından yola çıkması ile başlayan süreç çeşitli organizasyon firmaları ve acenteler yoluyla gerçekleştirilmekte ve sigortacılık hizmetleri de aynı hizmetlerin içerisinde sunulmaktadır. Yurtdışında bulunan ofisler aracılığı ile reklam ve tanıtım organizasyonları da ciddi bir şekilde sürdürülmektedir. Hasta ve hasta yakınlarına danışmanlık hizmeti veren aracı kuruluşlar tedavi maliyetleri konusunda da talep edenlere bilgi sunmaktadırlar²⁶³.

Yabancı hasta hareketliliğinin yoğun olduğu şehirlerde sağlık turizmi faaliyetlerine cevap veren kamu ve özel hastaneler yalnızca yabancı hasta iletişim merkezi kurmakla kalmayıp hastane içinde tüm yönlendirme levhalarını buna uygun bir şekilde düzenlemektedir. Özellikle yabancı dil bilen personel istihdam eden bu kuruluşlar tercümanlık desteği gibi birçok altyapısını da bu hizmet içerisinde hazır bulundurmaktadır²⁶⁴. Sağlık Bakanlığı ve Turizm Bakanlığının çeşitli teşvikleri ve organizasyonda görev alan SATURK kuruluşu sağlık alanda pek çok organizasyona ev sahipliği yapmakta ve alanda hizmet verecek kurum e kuruluşlar için çeşitli teşvik programları hazırlamaktadır²⁶⁵.

Türkiye'de Sağlık Turizmi kapsamında yer alan sağlık eğitiminde öğrenci hareketliliği ve tedavi görmek amacıyla Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

---

²⁶² Özsarı, S. H., & Karatana, Ö. (2013). Sağlık Turizmi Açısından Türkiye'nin Durumu. *Journal Of Kartal Training & Research Hospital/Kartal Eğitim Ve Arastırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 24(2).

²⁶³ Kördeve, M. K. (2016). Sağlık Turizmine Genel Bir Bakış Ve Türkiye'nin Sağlık Turizmindeki Yeri. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 2(1).

²⁶⁴ Aydın, D., Constantinides, C., Mike, C., Yılmaz, C., Genç, A., & Lanyi, A. (2012). Sağlık turizminde süreçler ve aracı kuruluşlar araştırma raporu. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

²⁶⁵ Yiğit, V. (2016). Kamu hastanelerinde medikal turizminin gelişimini etkileyen faktörler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(15), 107-119.

Tablo 7. Eğitim ve Sağlık Amacıyla Türkiye'ye Gelen Yabancı Turistler (TÜİK, 2018).

Yıl/Turizm Nedeni	Eğitim, staj (1 yıldan az)	Sağlık ve tıbbi nedenler (1 yıldan az)
2003	72 060	103 403
2004	125 061	133 722
2005	88 356	164 597
2006	94 400	153 894
2007	135 303	154 603
2008	145 779	162 484
2009	196 409	132 677
2010	159 959	115 222
2011	223 522	142 463
2012	202 011	153 520
2013	169 941	188 295
2014	158 820	328 647
2015	121 103	260 339
2016	83 964	251 809
2017	89 371	326 709
2018 İlk 3 ay	15 047	89 875
Son 15 Yılda	2 081 106	2 862 259

2018 yılı Haziran ayı itibariyle Sağlık Bakanlığı tarafından akredite edilen 3 adet “Kamu Üniversitesi Hastanesi”, 12 adet “Kamu Hastanesi”, 74 “Özel Hastane”, 5 adet “Özel Poliklinik”, 13 “Özel Tıp Merkezi”, 5 Vakıf Üniversitesi Hastanesi ve 12

“Aracı Kuruluş” bulunmaktadır (EK-2 (Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı (<https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/>)).

3.4.1.2.Kültür ve Turizm Bakanlığı Çalışmaları

Kültür ve Turizm Bakanlığının sağlık turizmi alanındaki görevi ulaşım, konaklama vb. hizmetler ve bu hizmet sunumunu gerçekleştirecek kurum ve işletmelerin nitelikli hizmet sunumunu gerçekleştirmesi için standartlar belirlemek, kurallar koymak, kılavuz olmak ve denetimi sağlamaktır²⁶⁶.

“Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca oluşturulan “Sağlık Turizmi Çalışma Gurubu” ile Sağlık Bakanlığı’nca oluşturulan “Sağlık Turizmi Koordinatörlüğü” kapsamında çalışmalar sürdürülmektedir. Termal turizmin geliştirilmesi yönünde “Türkiye Turizm Stratejisi ve Termal Turizm Master Planı” 2007 yılı itibariyle ortaya konulmuştur²⁶⁷.

3.5.Yurtdışı Uygulamaları

Türkiye’nin izlemeye başladığı vize politikası da yumuşak gücünü ortaya koymaktadır. Karşılıklılık esasına göre diğer devletlerde aynı yönde adım atmaktadırlar. Daha önce konsolosluklarda uzunca oluşan kuyruklar kalktığı gibi Türk vatandaşlarına azalan bir bürokratik prosedür uygulanmaya başlamıştır. Bu sonuç Türkiye diplomasının, dış politik tutumunun bir sonucu olarak görülmektedir. 2008 yılında Suriye ile vizeler kaldırıldığında Suriye üzerinden gelen yabancı turist sayısı 2001 yılına göre dört kat artış gösterirken bir önceki yıla göre % 25 artmıştır.

²⁶⁶ Tengilimoğlu, D. (Ed.). (2013). *Sağlık turizmi*. Siyasal Kitabevi.

²⁶⁷ <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,11492/saglik-ve-termal-turizmi-tanimi.html>

Yine Ürdün, (2008) ve Rusya (2011) ile de vizeler kaldırılmıştır. Turist sayısı bu dönemde en az % 20 civarında artış göstermiştir²⁶⁸.

Devletlerarası ilişkilerde yürütülen dış politika ve kamu diplomasisi faaliyetleri soncunda vize muafiyeti anlaşmaları ile Türkiye turizmine önemli katkılar yapılmaktadır. Son yıllardaki yabancı turist sayısındaki artış bu yaşanan gelişmelerin göstergesidir. Yabancı turistler Türkiye’de kaldıkları süre boyunca yaptıkları harcamalar ile Türk ekonomisine katkı sağlarken dönüş yaptıkları ülkede memnuniyetleri üzerinden ülke tanıtımına da katkı sağlamaktadırlar. Bu durum aynı zamanda yumuşak güç unsuru da oluşturmaktadır²⁶⁹.

Turizm, kişisel, ticari veya profesyonel amaçlar için her zamanki ortamı dışında farklı yerlerde bulunan insanların hareketliliklerini gerektiren sosyal, kültürel ve ekonomik bir olgudur.

2011 yılı istatistiklerine göre 18’i Asya’da, 13’ü Kuzey ve Orta Amerika’da, 11’i Avrupa’da, 9’u Güney Amerika’da, 8’i Afrika’da ve 5’i Okyanusya’da olmak üzere, toplamda 64 ülke ile karşılıklı olarak vize muafiyeti anlaşmaları yapılmıştır²⁷⁰. Her geçen gün vize muafiyeti anlaşmalarına bir yenisini daha eklenmektedir. Vize muafiyeti anlaşması imzalanan ülkeler şunlar:

“Antigua, Barbuda, Arjantin, Arnavutluk, Bahamalar, Barbados, Belize, Bolivya, Bosna-Hersek, Brezilya, Ekvador, El Salvador, Fas, Fiji, Filipinler, Guatemala, Güney Afrika Cumhuriyeti, Gürcistan, Haiti, Hırvatistan, Honduras, Hong Kong, İran, Jamaika, Japonya, Karadağ, Kazakistan, Kırgızistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kolombiya, Kore Cumhuriyeti (Güney Kore), Kosova, Kosta Rika, Libya, Lübnan, Makau Özel İdare Bölgesi, Makedonya, Maldivler, Malezya, Mauritius, Nikaragua, Pakistan, Palau Cumhuriyeti, Paraguay, Rusya, St. Vincent-Grenadines, Singapur, Solomon Adaları, Sri Lanka, Suriye, Svaziland, Şili,

²⁶⁸ (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

²⁶⁹ Edinsel, S., & Adıgüzel, O. (2014). Türkiye’nin sağlık turizmi açısından son beş yıldaki dünya ülkeleri içindeki konumu ve gelişmeleri. Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 4(2), 167-190.

²⁷⁰ (Anadolu Ajansı, 2012).

Tanzanya, Tayland, Trinidad-Tobago, Tunus, Tuvalu, Uruguay, Ürdün, Venezuela, Vatikan, Katar, Kamerun, Yemen, Ukrayna''²⁷¹.

Türkiye’de tıp alanında bilimsel çalışmaları dünya çapında ünlenen bir çok akademisyen bulunmaktadır. Sağlık alanında çokça söz edilen bu çalışmalar ile birlikte Türkiye’de gerek özel gerekse kamu hastanelerinde tedavi gören yabancı hasta sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Dünyaca ünlü Türk hekimlerinin başarıları da sağlık alanında Türkiye’nin tanıtımına katkı sunmaktadırlar.

Turizm, bölgeler ve uluslararası bir etki oluşturacak güce sahiptir. Bu nedenle özellikle yumuşak gücü önemli bir güç unsuru olarak değerlendiren devletler turizm potansiyelini ortaya koyma ve bu potansiyeli sürekli olarak arttırma gayreti göstermektedirler²⁷². Devletlerin turizm potansiyelini oluşturan kültürel miras, yaşam biçimi ve sosyal sistem ile iklimsel ve coğrafi unsurları gözardı etmesi devletlerarası çıkarlara aykırıdır. Bu durum turizm potansiyelini açığa çıkarma için devletlerin politika araçlarını bu alana yönlendirmesine sebep olmaktadır. Türkiye’nin bulunduğu konum itibariyle bölgesel bir güç olması turizm politikalarına da katkı yapmaktadır. Bölgede devletlerarası ilişkilerde güçlü ve güvenli bir Türkiye imajı turizm hareketlerine olumlu yansımaktadır.

Güvenlik sorunu olan ve iç barışın sağlanmadığı devletlerde turizm potansiyeli giderek düşmektedir. Devletlerin hem iç hem de dış politik tutumlarındaki istikrarda turizm potansiyeli açısından önemli bir göstergedir.

Türkiye’de turizmle ilgili politika belirleme yetkisine sahip bakanlık olan Turizm Bakanlığı son yıllarda turizm potansiyelini ortaya koymayı amaçlayan başarılı bir

---

²⁷¹ Barca, M., Akdeve, E., & Balay, İ. G. (2013). Türkiye sağlık turizm sektörünün analizi ve strateji önerileri. İşletme araştırmaları dergisi, 5(3), 64-92.

²⁷² Merrill, D. (2009). Negotiating paradise: US tourism and empire in twentieth-century Latin America. Univ of North Carolina Press. S.23’den akt. Akbaş ve Tuna (2012) a.g.m

politika sürdürmekte ve ülke dışında açmış olduğu turizm ofisleri ve farklı dillerde yapmış olduğu yayınlar ile ülke tanıtımına önem vermektedir²⁷³.

Devletlerarası ilişkilerde yumuşak güç unsurları arasında yer alan kültürel değerlerin tanıtımı, devletlerarası karşılıklı iş birliği ve anlayışın geliştirilmesine en büyük katkı turizm potansiyeli ile ortaya konulmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de turizmin geliştirilmesi için mevcut bulunan tarihi, kültürel eserler ile doğal güzelliklerinin tanıtımının yanı sıra sağlık turizmi potansiyelinin de ortaya konması önemlidir.

Yine aynı zamanda yumuşak güç faaliyetlerini ortaya koymak amacıyla yapılan tanıtıcı faaliyetler ve insani yardım programları sayesinde turistik hareketlerde hızlanmaktadır. Bu faaliyetler ülkeye gelen turist sayısında ve turizmden elde edilen gelirdeki artış ile ekonomik güç unsuru da desteklenmektedir. Son olarak Kültür ve Turizm Bakanı tarafından yapılan açıklamada Sağlık Turizminin yumuşak güç potansiyelini de değerlendirme çalışmalarını başlatıldığı belirtilmektedir²⁷⁴.

---

²⁷³ Özdemir, A. R., & Öksüzler, O. (2006). Türkiye’de Turizm Bir Ekonomik Büyüme Politikası Aracı Olabilir mi? Bir Granger Nedensellik Analizi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(16), 107-126.

²⁷⁴ <http://www.hurriyet.com.tr/turkiyenin-saglik-turizmi-dunyaya-tanitolacak-40614750>

SONUÇ

Çalışmamızda tarihten günümüze güç konusu ele alınmış ve devletlerin güç argümanlarının sürekli değişime uğradığı tespit edilmiştir. Bu gerçekten hareketle savaş kazanmak yerine barışın tesis edilmesinin ve sürdürülmesinin önemli olduğu vurgulanarak sert gücün yumuşak güce göre çok daha büyük bir maliyet oluşturduğu ortaya konulmuştur.

Joseph Nye'nin belirttiği gibi yumuşak güç kavramı öncelikle askeri, ekonomik, baskı ve rüşvet gibi sert güç unsurları yerine, insanları zor kullanmadan ikna etmeye dayanmaktadır. Yumuşak güç “akıllı güç”, “sert güç” ve “yumuşak güç” unsurlarının dengeli ve etkili bir şekilde kullanılması üzerine bina edilmiştir.

Yumuşak güç faaliyetleri gayri resmi organlar kişi veya kuruluşlar, kamu diplomasisi ise resmi organlar tarafından icra edilmektedir. Ancak kamu diplomasisi, savaşa destek sağlamak için kurumsal bir kavram olsa da çatışmaların çözülmesinde ve ülkelerin yumuşak güçlerinin hayata geçirilmesinde önemli bir araç olarak son yüzyılda adından çokça söz edilen bir kavram olmuştur.

Sağlık turizminde kendi ülkesi haricinde başka bir ülkeye giderek tedavi almak isteyen hastaların öncelikle kendilerinde tedavi alınacak ülkeye karşı oluşmuş güven duygusunun hasta doktor arasındaki psikolojik bağın kamu diplomasisi aracılığı ile pekiştirilerek değerlendirmesi amacıyla ülke tanıtımlarında sağlık turizmi yumuşak güç argümanı olarak değerlendirilmelidir. Sağlık turizmi hasta ve yakınlarının birer kültür aktarım süjesi olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca sağlık turizmi yalnızca tedavi amacıyla gelen hastalardan değil, yurtdışından ülkemize gelen yabancı sağlık bilimlerini öğrencilerini de kapsamaktadır.

Türkiye'nin yumuşak güç potansiyelinin başında yurtdışından Türkiye'ye eğitim amaçlı gelen gençler oluşturmaktadır. ABD ve İngiltere tarafından son yüzyılda epeyce tecrübe edilen eğitim alanında yumuşak güç oluşturma işlevi bütün dünyada kamu diplomasisi açısından önemli bir araçtır. Avrupa Birliği kurucu üyeleri, ABD ve İngiltere'nin yanı sıra Çin ve Rusya'nın da bu alandaki çalışmalarından konuyla

ilgili çalışmalarda sıklıkla söz edilmektedir. Ortadoğu ve Afrika'ya yönelik dış politik ilişkiler kapsamında askeri, sağlık, eğitim ve turizm alanında gerçekleştirilen işbirliği anlaşma ve protokolleri ile çok sayıda yabancı gencin son yıllarda ülkemize geldiği görülmektedir. Sağlık turizmi kapsamında gerek hasta hareketliliği gerekse öğrenci değişim programları ve yurtdışında görevlendirilen Türk doktorları sayesinde tıp eğitiminin kamu diplomasisinde yer aldığı görülmektedir. Yine ayrıca TİKA ve Türk Kızılay'ı tarafından yapılan tıbbi yardım müdahaleleri de sağlık alanındaki yumuşak güç unsurları arasında değerlendirilebilir.

Türkiye'de görev yapmakta iken bilimsel gerekçelerle yurtdışına gitmiş ve hala orada yaşayan sağlık alanında birçok başarıya imza atmış hekimlerimiz ve diğer bilim adamlarımız için beyin göçünü geri transfer ettirecek adımlar atılarak sağlık alanında markalaşmaya gidilebilir. Türkiye'nin tıp eğitimi alanındaki başarısı da küçümsenmeyecek düzeydedir. Sağlık eğitimi alanındaki mevcut potansiyelimiz ve modern tıbbi donanımımız markalaşmada dikkate alınmalıdır. Tüm bu çalışmalar yapılırken, Sağlık Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, TİKA, Türk Kızılay'ı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı gibi kurumlar koordineli Kamu Diplomasisi Kurumu öncülüğünde sağlık turizmini yumuşak güç unsuru olarak ele alarak ilgili protokol çalışmaları yapılabilir.

Turizm potansiyeli olarak düşünüldüğünde insanoğlu varolduğu günden bu yana bir yerden bir başka yere seyahat etmesinin birincil sebebi yaşam hakkıdır. Adil bir yönetim altında yaşam hakkını elde eden insanlar zorunlu olmadıkça ve keyfiyet için olmadıkça seyahat etmezler. Bu nedenle gelişmiş ülkelerdeki demokratik yaşam biçimleri ve insana verilen değer o ülkenin tercih edilme sebebi olarak görülmektedir. Ülkelerin gelişmişliklerinin de bir göstergesi olarak sağlık hizmetlerinin sunumu önemlidir.

Türkiye'de ve diğer ülkelerde sağlık ve turizm alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde genellikle ekonomik unsurlar dikkate alınarak değerlendirildiği gözlenmektedir. EK-2'de yer alan sağlık turizmi kapsamındaki sağlık bakanlığına akredite kuruluşlara baktığımızda bu alanın özel sektör hâkimiyetinde olduğu görülmektedir. Sağlık turizmine dair liberal bakış açısının genişletilerek yine liberal

bakışın bir ürünü olan yumuşak güç unsurları dikkate alınarak yeniden yapılandırılmalıdır. Doktor hasta ilişkisi ve sağlık eğitiminde öğrenci hoca ilişkisi bu açıdan değerlendirilerek kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır. Sağlık insan hayatı öncelikli olarak din dil milliyet ayırımı yapmaksızın insan haklarına saygılı alan olma özelliği ile kültürel değerlerin aktarılması cezbetmenin en kolay yoludur.

Yurtdışında bu alanda yapılan çalışmalar takip edilmeli ve Türkiye'deki Sağlık Turizmi yumuşak güç unsuru olarak değerlendirilmelidir. Sağlık Turizmi uzantılı olarak sağlık eğitiminin de aynı kapsamda bağlantılı bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ülkemize gelen yabancı sağlık turistleri ve sağlık eğitimi alan öğrenci ve akademisyenlerin Türk kültürünü ve Türkiye'deki doğal güzelliklerin tanıtımı amaçlı oryantasyon projeleri geliştirilmelidir. Hasta ve eğitimsel ilişkiler ülkelerine döndüklerinde sonlandırılmamalı çeşitli sempozyum, çalıştay, kongre ve hasta gruplarını tekrar ülkemize davet ederek oluşturulan bağ kuvvetlendirilmelidir. Geleceğe ve Türk dış politikasına uygun olarak dostane ilişkilerin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Sağlık turizminin yumuşak güç özneliği sayılmama gerekçelerinden en önemlisi ekonomik bir değer ifade etmesidir. Oysa ki olimpiyat oyunlarında ev sahipliği yapan ülkelerin yoğun bir tanıtım ile kültürlerini Dünyaya tanıtmaya çabaları ve bu olimpiyatlardan gelir elde etmeleri, televizyon dizileri, filmlerin gösterimi karşılığında gelir elde edilmesi bu kapsamda ekonomik bir unsur olarak değerlendirilmemekte ve yumuşak güç unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Eğitim amacı ile günümüzde çokça yapılan öğrenci değişim programları, burslu öğrenciler kadar ücretlerini ve giderlerini kendileri karşılayan burssuz öğrencilerin eğitim aldıkları ülkenin kültüründen etkilenmeleri ve gelecekteki yaşamlarında eğitim aldıkları ülkeler için yumuşak güç oldukları ve bu öğrencilerden karar merkezlerinde görev almaları yumuşak gücün uzun vadede ekonomik değer ifade ettiği kabul görmektedir.

Örneğin TİKA kapsamında ücretsiz tedavilerin yapıldığı hastaların yumuşak güç oluşturması Kızılay'ın yapmış olduğu insani yardım çalışmalarının uzun vadede getirisi hiçbir ekonomik güç unsuru ile elde edilemeyecek düzeydedir. Kültür aktarımı son derece önemlidir. Türkiye Çanakkale savaşında sömürge ülkelerinde yaşayan Müslüman askerlerin bir anda saf değişimi tecrübesini de yaşamış bir ülke olarak sağlık turizminin yumuşak güç ilişkisini de dikkate alacak ölçüde çalışmalar yapmalıdır. Bu anlamda TİKA ve Türk Kızılay'ının gerçekleştirdiği faaliyetlerin yanısıra ülkemizde tedavi olmak amacıyla gelen yabancı turistlerin hem sağlık sorunlarını çözüme kavuşturmak hem de ülke tanıtımını gerçekleştirmek önemlidir.

Sağlık Turizminin yumuşak güç ile ilişkisi iyice kavranıldığı sağlık turizminin önemsenerak yeterli tanıtım ve markalanma yapılarak sağlık eğitimi alanı, doğal güzellikler ve gastronomi alanlarının birbirini destekleyeceği şekilde kurumlar arası yapılandırılmalıdır. ABD'nin yabancı öğrencileri ve eğitimlerinin herhangi bir döneminde Amerika'da bulunanları yumuşak güç olarak değerlendirmeleri ve eğitimden elde edilen gelirlerin bütçede yer aldığı düşünüldüğünde, Sağlık turizmi tedaviden elde edilen gelir olsa da diğer alanları desteklediği için kendi ülkesine şifa ve memnun ayrılan her hasta ve yakını canlı bir tanıtım, reklam aracıdır. Sonuç olarak diyebiliriz ki; sağlık turizmi; yumuşak güç oluşturma potansiyeli taşır.

KAYNAKÇA

- Acar, D. Ş. (2006). Küreselleşen Dünyada Diplomasi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi, 9(1-2), ss.417-440.
- Adorno, T. W. (2012). Kültür endüstrisi. Çev. Mustafa Tüzel İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akbolat, M., & Deniz, N. G. Türkiye’de Medikal Turizmin Gelişimi Ve Bazı Ülkelerle Karşılaştırılması. Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi, 1(2), 123-139.
- Akçadağ Emine, (2012). Public Diplomacy: A Remedy for NATO’s Image Problem, Bilge Strateji, Vol. 4
- Akçay, N.C. (2014).Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Kültürel Diplomasi ve Fransa’nın Afrika Ülkelerine Yönelik Uluslararası Öğrenci Programları Örneği, T.C. BAŞBAKANLIK Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi. Ankara
- Akdu S. A., (2009). Sağlık Turizmi Kapsamında Medikal Turizm ve Türkiye’deki Uygulamalar Üzerine Bir Araştırma; İstanbul ve Ankara Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Ankara,
- Anadol, C. (2004). İsrail ve Siyonizm Kısacasında Türkiye, İstanbul, Bilge Karınca
- Aktan, C. C. (1995). Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertarianizm. Amme İdaresi Dergisi, 28(1), 3-32.
- Aras, B. (2000). Turkish-Israeli-Iranian Relations in the Nineties: Impact on the Middle East. *Middle East Policy*. 7(3), 151-164.
- Arı, T. (2004). Uluslararası ilişkiler teorileri, İstanbul: Alfa Yayınları
- Arı, T. (2008) Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika Bursa MKM Yayıncılık
- Arı, T. (2009). Devletlerarası İlişkiler ve Dış Politika, Ankara:MKM Yayıncılık.
- Arı, T. (2010). Uluslararası ilişkiler teorileri: çatışma, hegemonya, işbirliği. Marmara .Kitap Merkezi.
- Aslanova, K. (2013). Türkiye’de sağlık turizmi ve sağlık turizmi hukuku. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 2(3), 129-145.
- Asna, A. (2012). Kuramda ve uygulamada halkla ilişkiler. Pozitif Yayınları.

- Ateş, D. (2008). Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm, Orta Yol Yaklaşımın Epistemolojik Çerçevesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: X, No: 1, s.226
- Aydın, D., Constantinides, C., Mike, C., Yılmaz, C., Genç, A., & Lanyi, A. (2012). Sağlık turizminde süreçler ve aracı kuruluşlar araştırma raporu. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Aydın, Mustafa (1996).Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 51 (1). S.89-90
- Aydın, M. (2004). Uluslararası İlişkilerin” Gerçekçi” Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği. *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 1(1), 33-60.
- Ayhan, V. (2010). Eksen Kayması mı? Sistemik Etkiler mi?: Türkiye-Ortadoğu İlişkilerine Teorik Bir Bakış. *Ortadoğu Analiz*, 2(19-20), 25-34.
- Balcı, A. (2013). *Türkiye Dış Politikası İlkeler, Aktörler, Uygulamalar* (1. Baskı). İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Barca, M., Akdeve, E., & Balay, İ. G. (2013). Türkiye sağlık turizm sektörünün analizi ve strateji önerileri. *İşletme araştırmaları dergisi*, 5(3), 64-92.
- Bayer, M.Z. (1992). Turizme Giriş. İstanbul: İşletme Fakültesi Yayını No:253.
- Bozdağlıoğlu, Y., & Özen, Ç. (2004). Liberalizmeden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık. *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 1(4), 59-79.
- Brauch, H. G. (2008). Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması: Barış, güvenlik, kalkınma ve çevre kavramsal dörtlüsü. *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 5(18), 1-47.
- Cleary Thomas, Tzu, Sun (2013). Savaş Sanatı, (Çev. Adil Demir), 10. Baskı, İstanbul: Kastaş Yayınevi,
- Cull, N. (2009). *Public Diplomacy: Lessons From the Past*, Los Angeles: Figueroa Press,
- Cull, N. (2009). “How We Got Here”, Phillip Seib (Ed.), *Toward a New Public Diplomacy*, New York: Palgrave Macmillan,
- Cull, N. J. (2009). Public diplomacy: Lessons from the past. *CPD Perspectives on Public diplomacy*, 2(19).

- Çalış, Ş., & Özlük, E. (2007). Uluslararası İlişkiler Tarihinin Yapısökümü: İdealizm-Realizm Tartışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 225-243.
- Çavuş, T. (2012). Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 23-37.
- Dahl, R. A. (1957). The concept of power. *Systems Research and Behavioral Science*, 2(3), 201-215.
- Dahl, R. A. (2005). Who governs?: Democracy and power in an American city. Yale University Press.
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Davutoğlu, A. (2002). *Küresel Bunalım* (16.Baskı). İstanbul: Küre Yayınları.
- Davutoğlu, A. (2004). Küresel Dünyanın Kapıları Türkiye'ye Açılıyor! (S. Turan, Röportajı Yapan, & Infomag, Düzenleyen)
- Davutoğlu, A. (2012). Davutoğlu Türk Dış Politikası'nın İlkeleri ve Bölgesel Siyasal Yapılanma. *Stratejik Araştırmalar Merkezi*(3), 3-10.
- Davutoğlu, A. (2014). Türkiye'nin Restorasyonu Güçlü Demokrasi, Dinamik Ekonomi, Etkin Diplomasi. *Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM)*(7), 1-13.
- Demir, V. (2012). Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç. İstanbul: Beta Basım-Yayın,
- Demir, Vedat "Değişen Uluslararası İlişkiler Çerçevesinde Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkilerin Müşterek Kavramları" Kamu Diplomasisi Enstitüsü, <http://kamudiplomasisi.org/demo/images/stories/makale001.pdf>
- Demirer E. Ö., (2010). "Türkiye'de Medikal Turizm ve Geliştirilmesi: Örnek Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Diñçer, O. B., & Kutlay, M. (2012). Türkiye'nin Ortadoğu'daki Güç Kapasitesi, Mümkünün Sınırları, Ampirik Bir İnceleme. Usak Yayınları. Ankara,
- Edinsel, S., & Adıgüzel, O. (2014). Türkiye'nin sağlık turizmi açısından son beş yıldaki dünya ülkeleri içindeki konumu ve gelişmeleri. Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 4(2), 167-190.
- Erzen, Ü. M. (2014). Kamu Diplomasisi, İstanbul: Derin Yayınları, 2. Baskı, 232s.

- Giddens, A., Özel, H., & Güzel, C. (2000). *Sosyoloji*. Ayraç Yayınevi
- Girgin, A. (2008). *Gazeteciliğin temel ilkeleri*. Der Yayınları
- Goldstein Joshuas -S. Pevehouse Jon C. (2017) *Uluslararası İlişkiler*, Çev. H. Özdemir.2. baskı Ankara:Eksi kitaplar
- Gözen, R. (Ed.). (2014). *Uluslararası ilişkiler teorileri*. İletişim Yayınları.
- Gözen R. (2016). *Uluslararası ilişkiler teorileri*, İstanbul:İletişim Yayınları
- Gökırmak, Mert 'Küreselleşen Dünyada Diplomasi: Kamu Diplomasisi' TASAM http://www.tasam.org/tr/Icerik/4519/kuresellesen_dunyada_diplomasi_kamu_diplomasisi
- Gülen K.G. ve Demirci S.,(2012). "Türkiye'de Sağlık Turizmi Sektörü", İstanbul Ticaret Odası, Sektörel Etütler ve Araştırmalar, İstanbul, (2012)
- Gülen, K. G., & Demirci, S. (2012). Türkiye'de sağlık turizmi sektörü. İstanbul Ticaret Odası
- Gülmez Z., (2012). "Türkiye'de ve Dünyada Sağlık Turizmi ve Çeşitleri: Sağlık Turizminin Ülkemizdeki Mevcut Durumu ve Bazı Ülkelerle Kıyaslanması", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hastane ve Sağlık Kuruluşlarında Yönetim Bilim Dalı, İstanbul,
- Gürkaynak Muharrem, Yalçın Serhan, "Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, Sayı 23
- Heywood A. (2016). *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*, çev. Fahri Bakırcı 3. Baskı. Ankara: BB101 yayınları,
- Holguin, Juan Carlos (2013), "German 'Soft Power': From the Fall of the Wall to the 2006 World Cup", Master Thesis, Georgetown University, Washington DC.
- İçöz O., "Sağlık Turizmi Kapsamında Medikal (Tıbbi) Turizm ve Türkiye'nin Olanakları", *Journal of Yasar University*, Cilt. 4, Sayı. 14, (2009), 2257-2279.
- John Barry ve Evan Thomas, "Dissent in the Bunker" *Newsweek*, 15 Aralık 2003
- Kadercan, B. (2014). Güç. Ş. Kardeş ve A. Balcı (Ed.) içinde, *Uluslararası İlişkilere Giriş* (s. 311-322). İstanbul: Küre Yayınları.

- Kalın, İbrahim ‘Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi’
<http://www.kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20>
 Erişim Tarihi 16.05.2018
- Kalın, İbrahim (2006), “Türkiye'nin İnce Gücü”,
<http://arsiv.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=11330&q=turkiye-nin-ince-gucu> (08.05.2018).
- Kalın, İbrahim (2010), “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”, Ali Resul Usul (Ed.), Yükselen Değer Türkiye, (49-66), İstanbul: Müsiad Araştırma Raporları.
- Kalın, İbrahim (2013), “Türkiye Artık Ölçek Küçültemez”, <http://www.yenisafak.com.tr/yorum/turkiye-artik-olcek-kucultemez-460184>, (12/05/2018).
- Kalın, İbrahim (t.y),”Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi”,
<http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/100-tuerk-d-politikas-ve-kamu-diplomasisi>, (11/05/2018).
- Kalın, İ. (2011). *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi*. KDK Web Sitesi:
<http://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/20> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 12.05.2018)
- Kaya, S. (2008). Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 63(03), 83-111.
- Keohane, R., & Nye, J. (2001). Power and Interdependence. New York: Longman Press,
- Keykavosiiranagh S. (2015). Yumuşak Güç Enstrümanı Olarak Kültürel Hegemonya İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
- Kıratlı, O. S. (2016). Avrupa Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası ve Üç Büyükler: Almanya, Fransa ve İngiltere. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 11(1).
- Kiremit A. Ş.(2008). “Turizmin Gelişiminde Bir Alternatif Olarak Medikal Turizm: Bir Sağlık Kuruluşunda Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Ankara,
- Küçük, M (2009). “Uluslararası İlişkiler Kuramında “Konstrüktivist Görüşü” Anlamak”, *Ege Akademik Bakış*, C. 9, S. 2, 2009, s. 776.

- Kostak D.,(2007). “Turizm Hareketleri (Türkiye Örneği Üzerinden Sağlık Turizmi)”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, İstanbul,
- Kördeve, M. K. (2016). Sağlık turizmine genel bir bakış ve Türkiye'nin sağlık
turizmindeki yeri. Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma
Dergisi, 2(1).
- Leonard, M. (2002). Public Diplomacy. London: The Foreign Policy Centre. s.8-
9'dan akt. EMİROĞLU, 2017 Yeni Türk Dış Politikası Bağlamında Türk
Kamu Diplomasisi: Batı Balkanlar Örneği Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. s.18.
- Mansbridge, J. J. (Ed.). (1990). Beyond self-interest. University of Chicago Press.
Akt. Nye, 2017.s.26
- Matsunati, Hironao; (2009), Japonya'nın Dış Politikası ve Türkiye, İstanbul Ticaret
Üniversitesi Yayınları No: 26, Sena Ofset, İstanbul. S.58
- Merrill, D. (2009). Negotiating paradise: US tourism and empire in twentieth-century
Latin America. Univ of North Carolina Press.
- Meydan Larouse Büyük Lügat ve Ansiklopedi (1992). Beşinci Cilt
- Morgenthau, H. J. (1970). Devletlerarası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi, çev.
Oskay, Ü. ve Oran, B. Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları
- Mutlu, E. (2012). *İletişim Sözlüğü*, Ankara: Sofos. Kıta Basın Dağıtım Yayıncılık,
- Nye, J. S. (2003). Amerikan Gücünün Paradoksu, Çev, Gürol Koca, İstanbul,
Literatür Yayınları
- Nye, J. S. (2005). Yumuşak Güç, Ankara:Elips Kitap
- Nye, J. S. (2005). Dünya Siyasetinde Başarının Yolu: Yumuşak Güç, Çev. Reyhan İ.
Aydın, İstanbul: Elips Kitapları,
- Nye, Joseph S. ve Welch, David A (2010), Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini
Anlamak, (Çev. Renan Akman), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür
Yayınları.
- Nye, Joseph S. (1990), “Soft Power”, Foreign Policy, 80, 153-171.
- Nye, J. S. (2017). Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç, Bursa:BB101
Yayıncılık
- Nye, J.S. (2005). Yumuşak Güç. (R. G. Aydın, Çev.) Ankara: Elips Kitap, 176s.

- Nye, J.S. (2008). Public Diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 94-109.
- Onuf, N. (1998). *Constructivism: A User's Manual, International Relation In a Constructured World*, edited by Vendulka Kubalkova, Nicholas Onuf, New York, M.E. Sharpe, Inc,
- Özdemir, A. R., & Öksüzler, O. (2006). Türkiye’de Turizm Bir Ekonomik Büyüme Politikası Aracı Olabilir mi? Bir Granger Nedensellik Analizi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), 107-126.
- Özdemir, H. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(03), 113-144.
- Özer, O. ve Songur, C , “Türkiye'nin Dünya Sağlık Turizmindeki Yeri ve Ekonomik Boyutu”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt. 4, Sayı. 7, (2013), 69-81.
- Özsarı, S. H., & Karatana, Ö. (2013). Sağlık Turizmi Açısından Türkiye'nin Durumu. *Journal Of Kartal Training & Research Hospital/Kartal Eğitim Ve Arastirma Hastanesi Tıp Dergisi*, 24(2).
- Sancak, K. Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Türkiye’nin Yumuşak Gücünde Kültür Faktörü.
- Sancak, K. (2016). Soft Power as a Effect Instruments in Foreign Policy: Turkey's Soft Power Analysis and the Assessment of its Soft Power Capacity on Azerbaijan. *Turkish Economic Review*, 3(1), 225.
- Sancak Kadir, (2015), Dış Politikada Bir Etki Aracı Olarak Yumuşak Güç: Türkiye’nin Yumuşak Gücünün Analizi Ve Azerbaycan Üzerindeki Yumuşak Güç Kapasitesinin Değerlendirilmesi, Doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon,(s.10)
- Sancak, K. (2016). *Uluslararası ilişkilerde güç kavramı ve yumuşak güç*. Ankara:Nobel
- Serdar, I. (2015). Neorealizm, Neoliberalizm, Konstraktivizm ve İngiliz Okulu Modellerinde Uluslararası Sistemsel Değişikliklere Bakış. *The Journal of Europe-Middle East Social Science Studies*, 1(1), 14-38.
- Sönmezoğlu, F. (1992). *Uluslararası ilişkiler sözlüğü*. Cem Yayınevi.

- Sönmezoğlu, F. (2013). Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi,. İstanbul: Der Yayınları,
- Şahin, M. (2006). Uluslararası İlişkilerde Din Faktörü. *İdris Bal,(Der.), Değişen Dünyada uluslararası İlişkiler, Lalezar Kitabevi, Ankara.*
- Taş, D. (2014). Türkiye’den Medikal Turizm Kapsamında Hizmet Alan Hastaların Memnuniyetlerinin Belirlenmesi: Ankara İli Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Taşpınar, Ö. (2009). Obama's Turkey policy: bringing credibility to" strategic partnership". Insight Turkey, 13-21.
- TDK Sözlük 2018 <http://www.tdk.gov.tr/>
- Tengilimoğlu, D. (Ed.). (2013). Sağlık turizmi. Siyasal Kitabevi.
- Tuncer, H. (2009).Diplomasinin Evrimi Gizli Diplomasiden Küresel Diplomasiye. Kaynak Yayınları.
- Uğrasız, B. (2003). Uluslararası İlişkilerde İki Farklı Yaklaşım: İdealizm ve Realizm. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 5, Sayı 2 s.139
- Ünal A. ve Demirel G., “Sağlık Turizmi İşletmelerinden Yararlanan Müşterilerin Beklentilerinin Belirlenmesine Yönelik Bolu İlinde Bir Araştırma”, Electronic Journal of Vocational Colleges, Cilt. 1, Sayı. 1, (2011), 106-115.
- Varol Üzkoçak, “Eğitimi ve Kültürel Faaliyetler Bağlamında Kamu Diplomasisi Uygulamaları”, Kamu Diplomasisi Ed. Ahmet Yalçınkaya ve Yeşim Üzgen, İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınlan, 2013, ss.202-204
- Varol Üzkoçak, “Eğitim ve Kültürel Faaliyetler Bağlamında Kamu Diplomasisi Uygulamaları”, s.199.
- Waltz, K. N. (2010). *Theory of international politics*. Waveland Press. Pearson. ed. çeviri Metin Aksoy Ankara:Nobel
- Waltz Keneth N.,(2015), (çev. Binatlı Osman S.), (ed. Çınar Özen),(s. 116),Phoenix yayınevi, Ankara
- Viotti, P. R., ve Kauppi, M. V. (2014). *International Relations Theory*. Harlow:
- Viotti Poul- R ve -Kauppi, Mark V. (2016) , Uluslararası İlişkiler Teorisi ed.çeviri Metin Aksoy s.451) Ankara

- Yılmaz, S. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç ve Güç Dengesinin Evrimi. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 27-65.
- Yılmaz, R. (2012). Küresel Dünyada Devletlerarası İlişkiler, s.169,
- Yiğit, V. (2016). Kamu hastanelerinde medikal turizminin gelişimini etkileyen faktörler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(15), 107-119.
- Yurdusev, N. (2005). Uluslararası İlişkilere Teorik Bakmak. *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 2(6), 157-163.
- Yücel, G. (20 Şubat 2013). Diplomaside Hedefimiz Dijital Derinlik Olmalı. <http://www.yeniturkiye.org/diplomaside-hedefimiz-dijital-derinlik-olmalı/> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 10.05.2018).

İNTERNET KAYNAKLARI

- T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası,
<http://www.mfa.gov.tr/mevzuat.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 06.05.2018)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, Resmi İnternet Sayfası, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-fransa-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 14.05.2018)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, Resmi İnternet Sayfası,
http://www.mfa.gov.tr/turk-kultur-merkezleri___-turk-dili-ve-edebiyati-bolumleri-ve-turkce-egitim-merkezleri.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 16.10.2018)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye-İspanya Siyasi İlişkileri”,
<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ispanya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018)
- T.C. Dışişleri Bakanlığı, Medeniyetler İttifakı, <http://www.mfa.gov.tr/medeniyetler-ittifaki-girisimi.tr.mfa> (Erişim Tarihi:19.05.2018)
- T.C. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Resmi İnternet Sayfası,
<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/25> (Erişim Tarihi: 06.05.2018)
- T.C. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Resmi İnternet Sayfası,
<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/kultur-ve-tanitim-faaliyetleri/i-list-turkey-programi/37> (Erişim Tarihi: 16.05.2018)
- T.C. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Resmi İnternet Sayfası,
<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/kultur-ve-tanitim-faaliyetleri/kardes-eli-belgeseli/38> (Erişim Tarihi: 16.05.2018)

T.C. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Resmi İnternet Sayfası,
<http://kdk.gov.tr/faaliyetler/kultur-ve-tanitim-faaliyetleri/turkiyenin-dostlari-belgeseli/39> (Erişim Tarihi: 16.05.2018)

TİKA Resmi İnternet Sayfası, <http://www.tika.gov.tr/> (Erişim Tarihi 10.05.2018)

TİKA Resmi İnternet Sayfası, <http://www.tika.gov.tr/tika-hakkinda/1> (Erişim Tarihi 10.05.2018)

TİKA Resmi İnternet Sayfası, <http://www.tika.gov.tr/faaliyet-alanlari/2> (Erişim Tarihi: 10.05.2018)

Türk Kızılayı, Gazze İnsani Yardım Operasyonu Raporu,
http://www.kizilay.org.tr/dosyalar/1367915273_030513_._Gazze_Insani_Yardim_Operasyonu.pdf (Erişim Tarihi: 12.05.2018)

Türk Kızılayı Resmi İnternet Sayfası,
<http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/sayfa.php?t=6> (Erişim Tarihi: 12.05.2018)

Türk Kızılayı Resmi İnternet Sayfası,
<http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/sayfa.php?t=-Kurumsal-Tarihcemiz>,
(Erişim Tarihi: 12.05.2018)

Türkiye Bursları Resmi İnternet Sayfası,
<http://www.turkiyeburslari.gov.tr/index.php/tr/sss-2> (Erişim Tarihi: 12.05.2018)

Türkiye Bursları Resmi İnternet Sayfası,
<http://www.turkiyeburslari.gov.tr/index.php/tr/turkiye-burslari/burs-programlari> (Erişim Tarihi: 12.05.2018)

Türkiye Cumhuriyeti İle İspanya Krallığı Arasında Kültür Merkezleri Kurulması ve Bu Merkezlerin Faaliyeti Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5008.html>
(Erişim Tarihi, 16.05.2018)

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Resmi İnternet Sayfası,
<http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx>, (Erişim Tarihi: 08.05.2018)

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Resmi İnternet Sayfası,
<http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Gorevlerimiz.aspx>, (Erişim Tarihi: 08.05.2018)

- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Resmi İnternet Sayfası,
<http://www.trt.net.tr/Kurumsal/TelevizyonTanitim.aspx>, (Erişim Tarihi: 08.05.2018)
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Resmi İnternet Sayfası,. <http://www.trt-world.com/trtworld/Generic/SayfaTasarimiGoster.aspx?TaslakKodu=d50ae4b6-94cc-4b96-9df7-7c071bb88372&dil=en>, (Erişim Tarihi: 08.05.2018)
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Resmi İnternet Sayfası,
<http://www.trt.net.tr/trtabprojeofisi/default.aspx>, (Erişim Tarihi: 09.05.2018)
- Ulusal Ajans Resmi İnternet Sayfası, <http://www.ua.gov.tr/kurumsal/misyon-ve-vizyon> (Erişim Tarihi: 10.05.2018)
- Ulusal Ajans Resmi İnternet Sayfası, <http://www.ua.gov.tr/programlar/hayatboyu-%C3%B6%C4%9Frenme-program%C4%B1>, (Erişim Tarihi: 10.05.2018)
- Yılmaz Sait, Değişen Diploması Anlayışı ve Türkiye,
<http://www.beykent.edu.tr/WebProjects/Uploads/yilmaz-eylul-09.pdf>,
(Erişim Tarihi: 06.05.2018)
- Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Sayfası,
http://yunusemreenstitusu.org/turkiye/index.php?lang=tr&page=67&anIicat_2=0&anIitm_2=5 (Erişim Tarihi: 11.05.2018)
- Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Sayfası,
http://yunusemreenstitusu.org/turkiye/index.php?lang=tr&page=68&anIicat_1=0&anIitm_1=1, (Erişim Tarihi: 11.05.2018)
- Yunus Emre Enstitüsü Resmi İnternet Sayfası,
http://yunusemreenstitusu.org/turkiye/index.php?lang=tr&page=66&anIicat_1=0&anIitm_1=1 (Erişim Tarihi: 11.05.2018)
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Resmi İnternet Sayfası,.
<http://www.ytb.gov.tr/index.php/mali-destekler.html> (Erişim Tarihi: 12.05.2018)
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Resmi İnternet Sayfası,
<http://www.ytb.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda.html> (Erişim Tarihi: 12.05.2018)

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Resmi İnternet Sayfası, “Paris’te Anadolu Festivali Düzenlendi” <http://www.ytb.gov.tr/index.php/2012-yilicalismalari/815-2012100201-2.html>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018)

www.destinationhealth.gov.tr - www.saturk.gov.tr

<http://sattmer.akdeniz.edu.tr/wp-content/uploads/2017/12/D%C3%BCnyada-ve-T%C3%BCrkiyede-Sa%C4%9Fl%C4%B1k-Turizmi.pdf> (Erişim 20.05.2018)

www.saturk.gov.tr/images/pdf/tyst/02.pdf (Erişim 20.05.2018)

izto.org.tr/demo_betanix/uploads/cms/yonetim.ieu.edu.tr/6426_1480068562.p
(Erişim 20.05.2018)

odop.kalkinma.gov.tr/dokumanlar/17Saglik_Turizminin_Gelistirilmesi_Programi.pdf
İbiş, Sinan (2017). Medikal Turizmde Küresel Pazar ve Türkiye
www.turizmhaberleri.com/KoseYazisi.asp?ID=3581 (Erişim 20.05.2018)

www.saturk.gov.tr/images/pdf/tyst/02.pdf (Erişim 20.05.2018)

(Anadolu Ajansı, 2012).

(Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

<http://www.hurriyet.com.tr/turkiyenin-saglik-turizmi-dunyaya-tanitolacak-40614750>
(<http://eng.hi138.com>. 21.05.2018).

Bütün Dünya Dergisi Başkent Üniversitesi Kültür Yayını:192297 2018/5 s.18-20
Erişim <http://www.butundunya.com.tr/pdfs/2018-05-52290527373543636562933678929131> (Erişim 20.05.2018)

<https://www.medikalakademi.com.tr/turklerin-tip-karnesi-2014-en-basarili-doktorlar/>
(Erişim 20.05.2018)

EKLER

Ek-1 Uluslararası Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Hakkında Yönetmelik²⁷⁵

13 Temmuz 2017 PERŞEMBE

Resmî Gazete

Sayı : 30123

YÖNETMELİK

Sağlık Bakanlığından:

ULUSLARARASI SAĞLIK TURİZMİ VE TURİSTİN SAĞLIğI HAKKINDA YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı, uluslararası sağlık turizmi ve turistin sağlığı kapsamında uluslararası düzeyde sunulan sağlık hizmetlerinin asgari hizmet sunum standartlarının belirlenmesi, uluslararası sağlık turizmi hizmetlerinde faaliyet yürütecek sağlık kuruluşları ile aracı kuruluşların yetkilendirilmesi ve bu faaliyetlerin denetlenmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik, 31/5/2006 tarihli ve 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve milletlerarası ikili mütekabiliyet anlaşmaları kapsamına girmeyen, ancak; yurtdışından sağlık hizmeti almak amacıyla ülkemize gelenler ile turist olarak ülkemizde bulunduğu sırada sağlık hizmeti ihtiyacı ortaya çıkan kişiler ve bu kişilere sağlık hizmeti sunan kamu, üniversite ve özel sağlık kurum ve kuruluşları ile aracı kuruluşları kapsar.

(2) Aşağıdaki durumlar bu yönetmelik kapsamında yer almaz:

a) Savaş, afet, açlık ve benzeri olağanüstü durumlarda, Bakanlar Kurulunca, Başbakanlık veya ilgili Bakanlığın talimatıyla belirlenen ülkelerden, Türkiye’de buldukları sürede sağlık hizmeti alan veya bu ülkelerden sivil toplum kuruluşları tarafından tedavi amacıyla getirilerek tedavi bedeli ödenen yabancı hasta ve yaralılar.

b) Bakanlığımız veya Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) veya Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından uygun görülen sivil toplum kuruluşları tarafından Balkanlardan ve Türk Cumhuriyetlerinden ülkemize tedavi amaçlı getirilen hastalar.

c) Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) tarafından getirilen hastalar.

ç) Türkiye Cumhuriyeti’nin imzalamış olduğu uluslararası anlaşma uyarınca Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri

²⁷⁵ <http://www.satirk.gov.tr/images/pdf/yonerge.pdf>

kapsamında sağlık yardımı alma hakkı olan ÷lke vatandaşları ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını ve ÷lkemize sağlık alanında milletlerarası ikili işbirliği anlaşması kapsamında tedavi için gelenler.

d) ÷lkemize eğitim, öğretim, kurs için gelen kişiler ve bunların eğitimleri süresince bakmakla yükümlü oldukları yakınları.

e) Geçici korunanlar, mülteciler, sığınma başvurusu sahibi ve iltica başvurusu sahibi statüsünde olanlar, sığınmacılar, vatansızlar, insan ticareti mağdurları.

f) 29/5/2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci ve 44 üncü maddesi kapsamında bulunanlar.

g) Türk soylu olduğuna dair belge ibraz eden Türk soylu yabancılar.

ğ) Adli vaka kapsamında kolluk kuvvetlerince getirilerek acil sağlık hizmeti alan yabancılar.

(3) İkinci fıkrada yer alan kişiler, kendi isteği ile uluslararası sağlık turizmi kapsamında ücret ödemeyi taahhüt etmesi durumunda bu Yönetmelik kapsamında uluslararası sağlık turizmi hizmeti alabilir.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 7/5/1987 tarihli ve 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanununun 9 uncu maddesinin (c) bendine ve Ek 11 inci maddesine, 11/10/2011 tarihli ve 663 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (i) bentlerine ve 40 ıncı maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

a) Bakanlık: Sağlık Bakanlığını,

b) Genel Müdürlük: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğünü,

c) Müdürlük: İl /İlçe Sağlık Müdürlüklerini,

ç) SATURK: 2015/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile oluşturulan Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulunu,

d) Uluslararası sağlık turizmi: Sağlık amaçlı yurtdışından ÷lkemize geçici bir süreliğine gelen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan veya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmakla birlikte yurtdışında ikamet eden gerçek kişilerin aldıkları her türlü sağlık hizmeti ile bunlarla ilgili destek hizmetlerini,

e) Turistin sağlığı: ÷lkemizde herhangi bir nedenle geçici süreli olarak bulunan yabancıların, ÷lkemizde buldukları sırada ani gelişen hastalıklarda ve acil durumlarda sağlık hizmeti almasını,

f) Uluslararası sağlık turisti: Uluslararası sağlık turizmi ve turistin sağlığı kapsamında sağlık hizmeti alan hastayı,

g) Uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluşu: Bakanlıkça, uluslararası sağlık turisti ile beraberindeki refakatçi ve diğer yakınlarına konaklama, ulaşım ve transfer hizmetlerinin sağlanması faaliyetlerini yürütmek üzere yetkilendirilen, 14/9/1972 tarihli ve 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu uyarınca işletme belgesi alan A grubu seyahat acentalarını,

ğ) Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi: Sağlık tesisi ruhsatına sahip olan ve Bakanlıkça uluslararası sağlık turizmi

yetki belgesi verilen kamu, üniversite ve özel sağlık kurum ve kuruluşunu,

h) Yabancı: Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişiyi,

ı) Yetki belgesi: Uluslararası sağlık turizmi yetki belgesini,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Uluslararası Sağlık Turizmi

Genel esaslar

MADDE 5 – (1) Uluslararası sağlık turizmi kapsamında faaliyette bulunabilmek için; sağlık tesisinin ve aracı kuruluşun uluslararası sağlık turizmi yetki belgesi alması zorunludur. Yetki belgesi almayanların uluslararası sağlık turizmi faaliyetleri Bakanlıkça durdurulur.

(2) Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisinde bu Yönetmelikteki kriterlere uygun olarak teşhis, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetleri ile geleneksel ve tamamlayıcı tıp uygulamaları sunulabilir.

(3) Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi, kendisine doğrudan başvuran uluslararası sağlık turistini kabul edebilir. Ancak aracı kuruluş faaliyetlerine ihtiyaç duyulması halinde, Bakanlıkça yetki verilen uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluşu ile protokol yapılması zorunludur. İmzalanan protokolün bir örneği Müdürlük aracılığıyla Genel Müdürlüğe gönderilir.

(4) Uluslararası sağlık turistinin yatışından taburcu edilinceye kadar sağlık tesisinde alacağı sağlık hizmetinin yanında ihtiyaç duyacağı diğer hizmetleri sunmak da uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisinin sorumluluğundadır. Bu hizmetlerin sunumu için, uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluşu ile sözleşme yapabileceği gibi diğer kurum ve kuruluşlarla da sözleşme yapabilir.

(5) Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi tarafından, bu Yönetmelik kapsamında sağlık hizmeti verilen kişilerin Bakanlıkça oluşturulan web tabanlı sisteme kaydedilmesi zorunludur.

(6) Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi tarafından kayıt altına alınan kişisel sağlık verileri, 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa uygun bir şekilde işlenir ve Bakanlıkça belirlenen usul ve esaslara uygun bir şekilde merkezi sağlık veri sistemine aktarılır.

(7) Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi ve uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluşu, Bakanlıkça istenilen bilgi ve belgeleri göndermekle yükümlüdür.

Uluslararası sağlık turizmi birimi

MADDE 6 – (1) Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisinde, uluslararası sağlık turistinin kabul, kayıt, teşhis, tedavi, faturalandırma, taburculuk, tercümanlık ve aracı kuruluşlarla ilgili iş ve işlemlerin koordinasyonu ile görevli uluslararası sağlık turizmi birimi oluşturulur.

(2) Uluslararası sağlık turizmi biriminde bir tabip/uzman tabip uluslararası sağlık turizmi birimi sorumlusu olarak görevlendirilir ve Müdürlüğe bildirilir. Uluslararası sağlık turisti potansiyeline göre, uluslararası sağlık turizmi birimi sorumlu yardımcısı olarak bir sağlık meslek mensubu görevlendirilebilir. Uluslararası sağlık turizmi sorumlusu ve uluslararası sağlık turizmi birimi sorumlu yardımcısı olarak görevlendirileceklerin aşağıdaki nitelikleri taşıması şarttır:

- a) Türkiye’de sanatını yapmaya mezun olmak.
- b) Bu maddenin dördüncü fıkrasında belirtilen yeterlilikte yabancı dil bilgisine sahip olmak.
- c) Türkiye’de iki yılı kamu ya da özel sağlık kuruluşlarında olmak üzere, en az beş yıl meslek icrası yaptığını gösteren belge veya belgelere sahip olmak.

(3) Uluslararası sağlık turizmi biriminde, sorumlu dâhil yabancı dil bilen en az 2 personel istihdam edilir. Yabancı dilin birisinin İngilizce olması zorunludur.

(4) Yabancı dil yeterliliği için aşağıdaki belgelerden en az birine sahip olmak gerekir.

- a) İngilizce veya hizmet sunulacak uluslararası sağlık turisti dilinden Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılan ya da yaptırılan sınavda veya Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılan Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavında yüz üzerinden en az altmış beş puan almış olmak ya da ÖSYM tarafından bu puana denk kabul edilen uluslararası geçerliliği bulunan bir belgeye sahip olmak.
- b) İngilizceden veya hizmet sunulacak uluslararası sağlık turistinin dilinden Avrupa Dil Portfolyosunda yer alan B2 dil düzeyini gösterir belgeye sahip olmak.
- c) Çifte vatandaşlık kimliği olanların Türkçe dilinden Avrupa Dil Portfolyosunda yer alan B2 dil düzeyini gösterir belgeye sahip olması.
- ç) Lisans düzeyinde mütercim ve tercümanlık bölümünden mezun olduğuna dair belgeye sahip olmak.

(5) Uluslararası sağlık turizmi biriminde, turistin sağlığı kapsamında bulunan kişiler ile milletlerarası sosyal güvenlik sözleşmesi ve sağlık alanında milletlerarası ikili işbirliği anlaşmaları gereği sağlık hizmeti almak için ülkemize gelen kişilere, yönlendirme ve rehberlik hizmetleri de sunulur.

Yetkinlik kriterleri

MADDE 7 – (1) Uluslararası sağlık turizmi alanında Bakanlıkça Uluslararası Sağlık Turizmi Yetki Belgesi verilebilmesi için:

- a) Sağlık tesisinin, EK-1’de yer alan Uluslararası Sağlık Turizmi Sağlık Tesisi Yetkinlik Kriterlerinde belirtilen kriterleri taşıması zorunludur.
- b) Aracı kuruluşun, EK-2’de yer alan Uluslararası Sağlık Turizmi Aracı Kuruluşu Yetkinlik Kriterlerinde belirtilen kriterleri taşıması zorunludur.

Yetki belgesi

MADDE 8 – (1) Yetki belgesi alabilmek için, sağlık tesisi/aracı kuruluş tarafından, hizmet verdiği faaliyet alanıyla ilgili EK-3’te yer alan yetki belgesi başvuru formu doldurulur, aynı ekte belirtilen başvuru evrakları forma eklenir ve bunlarla Müdürlüğe başvuru yapılır.

(2) Müdürlük tarafından, bu Yönetmeliğin ekindeki yetkinlik kriterlerini taşıyıp taşımadığı dosya üzerinde incelenir. İnceleme sonucunda başvuru evraklarında eksiklik veya kriterlere uygunsuzluk tespit edilmesi hâlinde, yedi iş günü içerisinde sağlık tesisine/aracı kuruluşa bildirilir.

(3) Başvuru evraklarında eksiklik veya kriterlere uygunsuzluk bulunmadığı anlaşılan sağlık tesisi/aracı kuruluş, Müdürlükçe oluşturulan inceleme ekibi tarafından yerinde incelenir. Yerinde inceleme neticesinde yetkinlik kriterleri bakımından uygunluğuna karar verilen başvurular onbeş iş günü içerisinde Bakanlığa gönderilir. Bakanlıkça da uygun

görülmesi halinde, sağlık tesisine EK-4/A'da yer alan ve aracı kuruluşa EK-4/B'de yer alan Uluslararası Sağlık Turizmi Yetki Belgesi düzenlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Turistin Sağlığı

Turistin sağlığı kapsamındaki hizmetler

MADDE 9 – (1) Ülkemizde toplantı, kongre, ticari veya turizm amaçlı süreli olarak kalan yabancılar, ülkemizde buldukları sırada gelişen hastalıklarında ve acil durumlarında kamu, üniversite veya özel sağlık kuruluşlarında sunulan sağlık hizmetlerinden yararlanabilir.

(2) Acil sağlık hizmetleri ve acil hasta nakilleri ücreti karşılığı sunulur. Ancak, yurtdışında yaşayan ve hiçbir sosyal güvencesi olmayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına 112 acil sağlık hizmetleri ücretsiz sunulur. Kamu tarafından verilen ambulans hizmeti ile acil hasta naklinden elde edilen gelir, hastaya ilk müdahale eden müdürlük döner sermayesine yatırılır.

(3) Acil sağlık hizmeti almak için sağlık tesisine başvuru yapan yabancı hastaların kabul edilmesi ve gerekli tıbbi müdahalenin kayıtsız-şartsız ve gecikmeksizin yapılması zorunludur. Hizmet bedelinin tahsiliyle ilgili işlemler, acil müdahale ve bakım sağlandıktan sonra yapılır.

(4) Trafik kazaları sonucunda verilecek sağlık hizmetlerinin bedeli, Türk vatandaşları ve yabancı uyruklu kişilerin uyruğuna ve sosyal güvencesinin olup olmadığına bakılmaksızın ilgili kanun gereği Sosyal Güvenlik Kurumundan tahsil edilir. Trafik kazalarında, kişinin bizzat kendisinden tedavi bedeli talep edilemez. Ancak trafik kazası nedeniyle acil sağlık hizmeti alan kişinin, isteğe bağlı ilave seyahat sigortası var ise bu sigortaya fatura edilerek poliçe kapsamında ödeme tahsil edilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Fiyatlandırma ve Fatura İşlemleri ile Bilgilendirme ve Tanıtım

Fiyatlandırma

MADDE 10 – (1) Bu Yönetmelik kapsamında sunulacak uluslararası sağlık turizmi kapsamında verilen sağlık hizmetinin bedeli, SATURK'un görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenir.

(2) Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisleri, Bakanlıkça belirlenen sağlık turizmi fiyat tarifesinde belirlenen usul ve esaslara uymakla yükümlüdür.

Fatura düzenlenmesi ve verilecek belgeler

MADDE 11 – (1) Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisleri tarafından, sağlık turizmi kapsamında hizmet alanlar için ilgili mevzuatına göre satış fişi veya fatura düzenlenmesi zorunludur. Satış fişi veya fatura ekinde hastaya sunulan sağlık hizmetinin ayrıntılı dökümünü ve birim fiyatlarını gösteren belge düzenlenir. Ayrıca, hizmet alan kişiler tarafından istenildiğinde, aşağıda belirtilen belgelerin de ücretsiz olarak verilmesi zorunludur:

a) Uluslararası sağlık turizmi tesisi tarafından;

1) Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisinde kullanılıp bedeli hastadan alınan ilaç ve sarf malzemesinin tür ve miktarlarını gösteren liste.

2) Adli vakalara ilişkin olanların asılları verilmemek kaydıyla, sağlık tesisinde veya dışarıda yapılan ve bedeli hasta tarafından ödenen laboratuvar tetkik ve tahlil sonuçları ile röntgen filmleri.

3) Dışarıdan satın alınan ilaç ve malzemenin reçeteleri.

b) Uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluğu tarafından;

1) Uluslararası sağlık turisti ile beraberindeki refakatçi ve diğer yakınlarına sunulan konaklama, ulaşım ve transfer, tercümanlık ve danışmanlık gibi hizmetler için talep edilen ücretlerin ayrıntılı dökümü.

Bilgilendirme ve tanıtım

MADDE 12 – (1) Uluslararası sağlık turizmi ile ilgili olarak bu Yönetmelik çerçevesinde yetki verilmemiş sağlık tesisi ve aracı kuruluşlar tarafından bilgilendirme ve tanıtım yapılamaz.

(2) Uluslararası sağlık turizmi kapsamındaki tanıtım faaliyetlerinin aşağıda belirtildiği şekilde yürütülmesi zorunludur:

a) Türkiye sınırları içerisinde talep oluşturacak şekilde ve Türkçe dilinde tanıtım yapılamaz. Tanıtımlar, tanıtım yapılacak ülkelerin dilleri ve/veya İngilizce dilinde yapılabilir.

b) Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi ile uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluşları tarafından internet sitelerinde, sağlık turizmi kapsamında sunulacak hizmetlere ilişkin bilgiler ve detaylı ulaşım bilgileri son güncelleme tarihi belirtilerek yayınlanır.

c) Tanıtımlarda, yetkili olunmayan, sağlık tesisinin ruhsat ve faaliyet izin belgesinde kayıtlı olmayan sağlık hizmetleri hakkında bilgilere, mesleki ve etik kurallara aykırı, yanlış, yanıltıcı ve yurtiçindeki vatandaşlar için talep oluşturmaya yönelik bilgilere yer verilemez.

) İnternet sitesi ile diğer tanıtım araç ve gereçlerinde sağlık ile ilgili bilgilendirmeler, alanında bilgi ve tecrübeye sahip hukuken yetkili sağlık meslek mensupları tarafından yapılır.

d) Tanıtımlarda; tedavi gören hastaların hikyelerine, hasta mahremiyeti gözetilmek, hasta haklarına uygun olmak ve bu konuda hasta onamının alındığını belgelendirmek kaydıyla yer verilebilir.

e) Yürürlükteki mevzuata göre ülkemizde uygulanması yasaklanmış veya uygulanmasına izin verilmemiş olan tıbbi işlem ve uygulamalara tanıtımlarda yer verilemez.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Eğitim

MADDE 13 – (1) Uluslararası sağlık turizmi alanında gerçekleştirilecek sertifikasyon ve meslek edindirme eğitimleri Bakanlık ve Yükseköğretim Kurulu ile yapılan işbirliği çerçevesinde yürütülür.

Denetim

MADDE 14 – (1) Uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi ile uluslararası sağlık turizmi aracı kuruluğu, Őikâyet veya soruğuturma hariç olmak üzere, bu Yönetmeliğe uygunluk bakımından, Müdürlük tarafından, yılda en az bir defa denetlenir. Denetimlerde bu Yönetmeliğin genel hükümlerinin yanında, Yönetmelik ekinde yer alan yetkinlik kriterleri ve müeyyide formu kullanılır.

(2) Uluslararası sağlık turizmi ve turistin sağlığı uygulaması sırasında oluşabilecek anlaşmazlıklar ile ilgili Őikâyetlerin değerlendirilmesi için gerekli kayıt ve bildirim sistemi Bakanlık tarafından kurulur. Őikâyet usulü ile ilgili olarak yabancılar, uluslararası sağlık turizmi sağlık tesisi tarafından sağlık hizmet sunumu öncesinde bilgilendirilir.

(3) Bu Yönetmelikte belirtilen usul ve esaslara uymadığı için sağlık turizmi faaliyeti durdurulan sağlık tesisi ve aracı kuruluğu, Bakanlıkça Ekonomi Bakanlığına bildirilir.

Müeyyideler

MADDE 15 – (1) Bu Yönetmelikte belirtilen usul ve esaslara uymayanlar hakkında, EK-5' te ve EK-6' da yer alan idarî müeyyideler ile ilgili diğer mevzuat hükümleri uygulanır.

Mevcut uluslararası sağlık turizmi faaliyeti yürütenlerin durumu

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce uluslararası sağlık turizmi faaliyeti yürüten sağlık tesisi ve aracı kuruluşlar, yürürlük tarihinden itibaren 1 (bir) yıl içinde bu Yönetmelikteki yetkinlik kriterlerine uygunluk sağlayarak Bakanlıktan yetki belgesi almak zorundadır. Sürenin sonunda Uluslararası Sağlık Turizmi Yetki Belgesi almamığ olanların bu Yönetmelik kapsamındaki faaliyetleri durdurulur.

Yürürlük

MADDE 16 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 17 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Sağlık Bakanı yürütür.

Ek-2. Sağlık Bakanlığı Tarafından Akredite Olan Sağlık Kuruluşları Ve Aracı Kuruluşlar

SIRA NO	SERTİFİK A NO	SAĞLIK TESİSİ TÜRÜ	SAĞLIK TESİSİ ADI	İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ	ADRES	TELEFON
1	ST-0014	KAMU ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ	GAZİ ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ GAZİ HASTANESİ	ANKARA	YENİMAHALLE İLÇESİ EMNİYET MAH. MEVLANA BLV. NO:89 06560 YENİMAHALLE/ANKARA	444 4 848
2	ST-0035	KAMU ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ	İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ TURGUT ÖZAL TIP MERKEZİ	MALATYA	ELAZIĞ YOLU 15. KM. 44280 BATTALGAZİ/MALATYA	0 422 341 06 60
3	ST-0037	KAMU ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ	ERCİYES ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ	KAYSERİ	KÖŞK MAHALLESİ, PROF. DR. TURHAN FEYZİOĞLU CAD. NO:42 38039 MELİKGAZİ/KAYSERİ	0 352 207 66 66
1	ST-0002	KAMU HASTANESİ	S.B.Ü. İSTANBUL EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ	İSTANBUL	KASAP İLYAS MAHALLESİ ORG. ABDURRAHMAN NAFİZ GÜRMAN CADDESİ 34098 FATİH/İSTANBUL	0 212 459 60 00
2	ST-0004	KAMU HASTANESİ	S.B.Ü.SAMSUN EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ	SAMSUN	KADIKÖY MAHALLESİ, PARK SOKAK NO:199, 55090 İLKADIM/SAMSUN	0 362 31115 00
3	ST-0007	KAMU HASTANESİ	S.B.U. MEHMET AKİF ERSOY GÖĞÜS KALP VE DAMAR CERRAHİSİ EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ	İSTANBUL	ATAKENT MAHALLESİ, TURGUT ÖZAL BULVARI, 34307 KÜÇÜKÇEKMECE/İSTANBUL	0 212 692 20 00
4	ST-0025	KAMU HASTANESİ	S.B.Ü. İSTANBUL BAKIRKÖY DR. SADİ KONUK EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ	İSTANBUL	ZUHURATBABA MAH.TEVFİK SAĞLAM CD. NO:11 BAKIRKÖY/İSTANBUL	0 212 414 71 71
5	ST-0038	KAMU HASTANESİ	ATAŞEHİR AĞIZ VE DİŞ SAĞLIĞI HASTANESİ	İSTANBUL	BARBAROS MAHALLESİ, FESLEĞEN SK. NO:4, 34758 BATI ATAŞEHİR/İSTANBUL	0 216 469 77 41
6	ST -0040	KAMU HASTANESİ	S.B.Ü. DR. SİYAMİ ERSEK GÖĞÜS KALP VE DAMAR CERRAHİSİ EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ	İSTANBUL	TIBBİYE CD. NO:13 HAYDARPAŞA ÜSKÜDAR/İSTANBUL	0 216 542 44 44
7	ST-0061	KAMU HASTANESİ	S.B.Ü. YEDİKULE GÖĞÜS HASTALIKLARI VE GÖĞÜS CERRAHİSİ EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ	İSTANBUL	KAZLIÇEŞME MAHALLESİ BELGRAT KAPI YOLU CADDESİ NO:1 34020 ZEYTİNBURNU/İSTANBUL	0 212 409 02 00
8	ST-0072	KAMU HASTANESİ	EDİRNE AĞIZ DİŞ SAĞLIĞI MERKEZİ	EDİRNE	1. MURAT MAHALLESİ İBRAHİM SOYAN SOKAK NO:8 EDİRNE	0 284 214 8195
9	ST-0073	KAMU HASTANESİ	EDİRNE SULTAN I.MURAT DEVLET HASTANESİ	EDİRNE	HADIMAĞA MEVKİİ HELVACISAKAOĞLU SOKAK 22030 MERKEZ/EDİRNE	0 284 214 55 10
10	ST-0077	KAMU HASTANESİ	S.B.Ü. ANTALYA EĞİTİM ARAŞTIRMA HASTANESİ	ANTALYA	VARLIK MAHALLESİ KAZIM KARABEKİR CADDESİ 07100 MURATPAŞA/ANTALYA	0 242 249 44 00
11	ST-0078	KAMU HASTANESİ	ALKÜ ALANYA EĞİTİM ARAŞTIRMA HASTANESİ	ANTALYA	OBA MAHALLESİ FİDANLIK CADDESİ 07400 ALANYA/ANTALYA	0 242 513 48 41

12	ST-0091	KAMU HASTANESİ	S.B.Ü. ERZURUM BÖLGE EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ	ERZURUM	ATATÜRK MAHALLESİ ÇAT YOLU CADDESİ 25070 PALANDÖKEN YAKUTİYE/ERZURUM	0 442 232 55 55
1	ST-0001	ÖZEL HASTANE	ÖZEL EMSEY HOSPİTAL HASTANESİ	İSTANBUL	ÇAMLIK MAHALLESİ, SELÇUKLU CD. NO:22 34912 PENDİK/İSTANBUL	444 25 99
2	ST-0003	ÖZEL HASTANE	ÖZEL KEŞAN HASTANESİ	EDİRNE	BÜYÜK CAMİ MAHALLESİ ZANAATKARLAR CADDESİ NO:2 KEŞAN / EDİRNE	0 284 715 0102
3	ST-0005	ÖZEL HASTANE	ÖZEL EKOL HASTANESİ	EDİRNE	KOCAŞINAN MAH. MUAMMER AKSOY CD. EDİRNE	0 284 236 10 10
4	ST-0006	ÖZEL HASTANE	ÖZEL TRAKYA HASTANESİ	EDİRNE	SARICA PAŞA MAHALLESİ, TALAT PAŞA CD. NO:134, 22030 MERKEZ/EDİRNE	0 284 225 00 00
5	ST-0008	ÖZEL HASTANE	ÖZEL NP İSTANBUL BEYİN HASTANESİ	İSTANBUL	SARAY MAHALLESİ, SARAY MAHALLESİ, AHMETTEVFİK İLERİ NO: 18, 34768 ÜMRANİYE/İSTANBUL	0 216 633 06 33
6	ST-0009	ÖZEL HASTANE	ÖZEL GSM GİSBİR SAĞLIK MERKEZİ HASTANESİ	İSTANBUL	EVLİYA ÇELEBİ, SAHİL BLV NO:2, 34944 TUZLA/İSTANBUL	0 216 581 42 00
7	ST-0010	ÖZEL HASTANE	ÖZEL KORU HASTANESİ	ANKARA	KIZILIRMAK MAH. 1450.SOK. NO:13 BALGAT ÇANKAYA/ANKARA	444 66 62
8	ST-0011	ÖZEL HASTANE	ÖZEL SULTANBEYLİ ERSOY HASTANESİ	İSTANBUL	SULTANBEYLİ, FATİH BLV. NO:175, 34920 SULTANBEYLİ/İSTANBUL	0 216 398 00 88
9	ST-0012	ÖZEL HASTANE	ÖZEL SAYGI HASTANESİ	İSTANBUL	ABDURRAHMANGAZİ MAHALLESİ, FATİH BLV. NO:75, 34920 SULTANBEYLİ/İSTANBUL	0 850 321 5000
10	ST-0013	ÖZEL HASTANE	ÖZEL HİSAR İNTERCONTİNENTAL HOSPİTAL HASTANESİ	İSTANBUL	SARAY MAH, SİTE YOLU CAD NO:7, 34768 ÜMRANİYE/İSTANBUL	0 216 524 13 00
11	ST-0015	ÖZEL HASTANE	ÖZEL İSTANBUL MEDİCİNE HASTANESİ	İSTANBUL	BARBAROS MH., H. AHMET YESEVİ CAD. NO:149, 34203 GÜNEŞLİ BAĞCILAR/İSTANBUL	0 212 489 08 00
12	ST-0016	ÖZEL HASTANE	ÖZEL PENDİK BÖLGE HASTANESİ	İSTANBUL	DOĞU, YÜCEL SK. NO:2, 34890 PENDİK/İSTANBUL	0 216 585 32 00
13	ST-0017	ÖZEL HASTANE	ÖZEL MEDİLİFE BAĞCILAR HASTANESİ	İSTANBUL	FEVZİÇAKMAK, OSMANGAZİ CD. NO:173, 34200 ESENLER BAĞCILAR/İSTANBUL	0 212 866 80 80
14	ST-0019	ÖZEL POLİKLİNİK	ÖZEL MİLİM AĞIZ VE DİŞ SAĞLIĞI POLİKLİNİĞİ	BURSA	FETHİYE MAHALLESİ, FATİH SULTAN MEHMET BLV. NO:177,16140 NİLÜFER/BURSA	0 224 242 30 33
15	ST-0020	ÖZEL TIP MERKEZİ	ÖZEL FİZYOOCARE FİZİK TEDAVİ VE REHABİLİTASYON MERKEZİ	ANKARA	ALACAATLI CAD. 2857 SOK. NO:7 ÇAYYOLU ÇANKAYA7ANKARA	0 312 240 05 40
16	ST-0021	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ACADEMIC HOSPİTAL HASTANESİ	İSTANBUL	ALTUNİZADE MH. NUH KUYUSU CD. NO:94 ÜSKÜDAR/İSTANBUL	444 0 353
17	ST-0022	ÖZEL HASTANE	ÖZEL KURTKÖY ERSOY HASTANESİ	İSTANBUL	KURTKÖY MAH. ANKARA CD. NO:390/3	(0216)

					PENDİK/İSTANBUL	585 35 35
18	ST-0023	ÖZEL TIP MERKEZİ	ÖZEL BATIGÖZ SAĞLIĞI TIP MERKEZİ	İSTANBUL	ALTUNİZADE MAH. FAHRETTİN KERİM GÖKAY CD. NO:15/1 ÜSKÜDAR/İSTANBUL	444 2 324
19	ST-0024	ÖZEL HASTANE	YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ ÖZEL GAZİOSMANPAŞA HASTANESİ	İSTANBUL	MERKEZ MAH. ÇUKURÇEŞME CD. NO:51 GAZİOSMANPAŞA/İSTANBUL	0 212 615 38 38
20	ST-0027	ÖZEL HASTANE	DÜNYA GÖZ HASTANESİ	ANTALYA	ZAFER MAHALLESİ, YILDIRIM BEYAZIT CD. NO:93, 07020 KEPEZ/ANTALYA	444 4 469
21	ST-0028	ÖZEL HASTANE	DÜNYA GÖZ ANKARA HASTANESİ	ANKARA	TUNUS CAD. NO:28 KAVAKLIDERE ÇANKAYA/ANKARA	444 4 469
22	ST-0029	ÖZEL POLİKLİNİK	DENTOPOL AĞIZ VE DIŞ SAĞLIĞI POLİKLİNİĞİ	İSTANBUL	ALTAYÇEŞME MAH. BAĞDAT CD. NO:317/1 MALTEPE/İSTANBUL	444 9 737
23	ST-0030	ÖZEL TIP MERKEZİ	ASMED TIP MERKEZİ	İSTANBUL	KÜÇÜKBAKKALKÖY MAH. ATILLA İLHAN CD. NO:29 ATAŞEHİR/İSTANBUL	0 216 464 1111
24	ST-0031	ÖZEL HASTANE	DÜNYA GÖZ ETİLER HASTANESİ	İSTANBUL	ETİLER NİSPETİYE CD. YANARSU SOK. NO:1/3 BEŞİKTAŞ/İSTANBUL	444 4 469
25	ST-0032	ÖZEL HASTANE	DERİNDERE HASTANESİ	İSTANBUL	MERKEZ MAH. ÇOBANÇEŞME CD. BURCU SOK. NO:9 KÂĞITHANE/İSTANBUL	0 212 888 38 88
26	ST-0033	ÖZEL HASTANE	DÜNYA GÖZ ATAKÖY HASTANESİ	İSTANBUL	ZEYTİNLİK MAH. SAHİLYOLU KENEDY SOK. NO:18 BAKIRKÖY/İSTANBUL	444 4 469
27	ST-0034	ÖZEL HASTANE	AVRASYA HASTANESİ	İSTANBUL	BEŞTELSİZ MAH. 101 SOK. NO:107 ZEYTİNBURNU/İSTANBUL	0 212 665 50 50
28	ST-0036	ÖZEL HASTANE	DÜNYA GÖZ HASTANESİ BURSA	BURSA	KÜKÜRTLÜ MAHALLESİ, EMİRABDÜLKADİR SK. NO:58, 16080 OSMANGAZİ/BURSA	444 4 469
29	ST-0039	ÖZEL HASTANE	ÖZEL YUNUS EMRE HASTANESİ	İSTANBUL	MİMAR SİNAN MAH. BÜYÜK HAMAM SOK.KATLI OTOPARK ARKASI SOK.NO:18 ÜSKÜDAR/İSTANBUL	0 216 310 47 88
30	ST-0041	ÖZEL TIP MERKEZİ	ÖZEL BAHÇECİ FULYA TÜP BEBEK MERKEZİ	İSTANBUL	TEŞVİKİYE MAH. HAKKI YETEN CAD. NO:11 TERRACE FULYA ÇENTER KAT:3 ŞİŞLİ/İSTANBUL	444 3949
31	ST-0042	ÖZEL TIP MERKEZİ	ÖZEL BAHÇECİ UMUTTÜP BEBEK MERKEZİ	İSTANBUL	ALTUNİZADE MAHİR İZ CAD. NO:31 ÜSKÜDAR/İSTANBUL	444 3949
32	ST-0043	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ARİTMİ OSMANGAZİ HASTANESİ	BURSA	ULU MAHALLESİ, ULU BATLI HAŞAN BLV. 48-62, 16220 OSMANGAZİ/BURSA	0 224 270 05 00
33	ST-0044	ÖZEL HASTANE	ÖZEL MEDİCABİL HASTANESİ	BURSA	1/A MUDANYA YOLU KÜRE SOK FETHİYE MAHALLESİ, 16140 NİLÜFER/BURSA	444 8 112
34	ST-0045	ÖZEL HASTANE	ÖZEL OPTİMED HASTANESİ	TEKİRDAĞ	GAZİ MUSTAFA KEMEL PAŞA MAH. ATATÜRK CAD. NO:118	0 282 726 0555

					ÇERKEZKÖY/TEKİRDAĞ	
35	ST-0046	ÖZEL HASTANE	ÖZEL İRMED HASTANESİ	TEKİRDAĞ	GAZİOSMANPAŞA MAH.NAMİK KEMAL BULV.NO:17/21 ÇERKEZKÖY/TEKİRDAĞ	0 282 725 4444
36	ST-0047	ÖZEL HASTANE	ÖZEL MEDLINE HASTANESİ ADANA	ADANA	BELEDİYE EVLERİ, TURGUT ÖZAL BLV. NO:234, 01170 ÇUKUROVA/ADANA	0322 455 25 50
37	ST-0048	ÖZEL TIP MERKEZİ	ÖZEL DOKU CERRAHİ TIP MERKEZİ	İSTANBUL	MERKEZ MAHALLESİ, İSTİKLAL SOKAĞI 11/D, 34381 ŞİŞLİ/İSTANBUL	0850 288 8200
38	ST-0049	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ANADOLU SAĞLIK MERKEZİ HASTANESİ	KOCAELİ	CUMHURİYET MAHALLESİ, 2255, CUMHURİYET CD. NO:3, 41400 GEBZE/KOCAELİ	444 4 276
39	ST-0050	ÖZEL HASTANE	ÖZEL BÜYÜK ANADOLU HASTANESİ ÇİFTLİK	SAMSUN	ULUGAZI MAHALLESİ İSTİKLAL CADDESİ NO:48 İLKADIM/SAMSUN	444 3 703
40	ST-0051	ÖZEL HASTANE	ÖZEL BÜYÜK ANADOLU HASTANESİ MEYDAN	SAMSUN	KALE MAHALLESİ ATATÜRK BULV. SAHİL CAD.NO:160 İLKADIM/SAMSUN	445 3 703
41	ST-0052	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ANADOLU HASTANESİ	ANTALYA	YENİ MAHALLE ATATÜRK BULVARI 07980 KEMER/ANTALYA	0 242 814 59 70
42	ST-0053	ÖZEL HASTANE	ÖZEL DUYGU HASTANESİ	İSTANBUL	CENGİZ TOPEL CAD. NO:167 KÜÇÜKKÖY GAZİOSMANPAŞA/İSTANBUL	0 212 600 11 00
43	ST-0054	ÖZEL HASTANE	ÖZEL MEDİPOL MEGA HASTANESİ	İSTANBUL	GÖZTEPE MAH. 2309 SOK. NO:6 BAĞCI LAR/İSTANBUL	0 212 460 77 77
44	ST-0055	ÖZEL TIP MERKEZİ	ÖZEL HLC PLASTİK VE REKONSTRÜKTİF CERRAHİ MERKEZİ	ANKARA	KAZIM ÖZALP MAHALLESİ UĞUR MUMCU CADDESİ NO:6 G.O.P. 06680 ÇAN KAYA/ANKARA	0 312 447 12 12
45	ST-0056	ÖZEL TIP MERKEZİ	ÖZEL BAHÇECİ ANKARA TÜP BEBEK MERKEZİ	ANKARA	BALGAT MAHALLESİ ZİYABEY CADDESİ NO:10-A 06520 ÇANKAYA/ANKARA	444 3 949
46	ST-0057	ÖZEL HASTANE	ÖZEL AVRASYA HASTANESİ GAZİOSMANPAŞA	İSTANBUL	FEVZİ ÇAKMAK MAHALLESİ HEKİMSUYU CADDESİ NO:26 GAZİOSMANPAŞA/İSTANBUL	0 212 612 00 00
47	ST-0058	ÖZEL HASTANE	ÖZEL NCR HASTANESİ	GAZİANTEP	MÜCAHİTLER MAHALLESİ GAZİ MUHTAR PAŞA BULVARI NO:56 27090 ŞEHİTKÂMİL/GAZİANTEP	0 342 211 99 30
48	ST-0059	ÖZEL HASTANE	DÜNYA GÖZ GAZİANTEP HASTANESİ	GAZİANTEP	MÜCAHİTLER MAHALLESİ MÜCAHİTLER MAHALLESİ SANİ KONUKOĞLU BULVARI NO: 86 27090 ŞEHİTKÂMİL/GAZİANTEP	444 4 469
49	ST-0060	ÖZEL HASTANE	ÖZEL GÖZAKADEMİ HASTANESİ	DENİZLİ	MERKEZ EFENDİ MAHALLESİ 438. SOKAK NO:15 20020 MERKEZEFENDİ/DENİZLİ	444 9 193
50	ST-0062	ÖZEL HASTANE	ÖZEL BÜYÜKÇEKMECE KOLAN HOSPİTAL HASTANESİ	İSTANBUL	FATİH MAHALLESİ FEDAKÂR SOK NO:3 34500 BÜYÜKÇEKMECE/İSTANBUL	444 1 443
51	ST-0063	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ÇORLU VATAN HASTANESİ	TEKİRDAĞ	ESENTEPE MAHALLESİ, DEVA SOKAK- NO:11/A ÇORLU/TEKİRDAĞ	0 282 673 73 73

52	ST-0064	ÖZEL HASTANE	ÖZEL KOŞUYOLU MEDİPOL HASTANESİ	İSTANBUL	KOŞUYOLU MAHALLESİ LAM BACI SOKAK NO:2/1 KADIKÖY/İSTANBUL	0 216 544 66 66
53	ST-0065	ÖZEL HASTANE	ÖZEL BAYINDIR HASTANESİ	ANKARA	KIZILIRMAK MAHALLESİ 1443. CADDESİ NO:17 SÖĞÜTÖZÜ ÇANKAYA/ANKARA	0 312 428 08 08
54	ST-0066	ÖZEL TIP MERKEZİ	ÖZEL DÜNYAGÖZTIP MERKEZİ	ANKARA	GÜÇLÜKAYA MAHALLESİ KIZLARPINARI CADDESİ NO:7 KEÇİÖREN/ANKARA	444 4 469
55	ST-0067	ÖZEL TIP MERKEZİ	ÖZEL İNTERGEN GENETİK HASTALIKLAR TANI MERKEZİ	ANKARA	İRAN CADDESİ KONUR İŞ MERKEZİ NO:13/25 KAVAKLIDERE ÇANKAYA/ANKARA	0 312 428 48 14
56	ST-0068	ÖZEL HASTANE	ÖZEL LİV HOSPİTAL ULUS HASTANESİ	İSTANBUL	ORTAKÖY MAHALLESİ CANAN SOKAK NO:5 BEŞİKTAŞ/İSTANBUL	444 4 548
57	ST-0069	ÖZEL HASTANE	ÖZEL BAYINDIR İÇERENKÖY HASTANESİ	İSTANBUL	İÇERENKÖY MAHALLESİ PROF. DR. ALİ NİHAT TARLAN CADDESİ ERTAŞ SOKAK NO:17 ATAŞEHİR/İSTANBUL	0 216 575 26 66
58	ST-0070	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ESENCAN HASTANESİ	İSTANBUL	BAĞLARÇEŞME MAHALLESİ 19 MAYIS BULVARI NO:18 ESENYURT/İSTANBUL	444 0 212
59	ST-0071	ÖZEL TIP MERKEZİ	ÖZEL DÜNYAGÖZTIP MERKEZİ	ADANA	ÇINARLI MAHALLESİ SAHİLYOLU NO:18, 34140 SEYHAN/ADANA	444 4 469
60	ST-0074	ÖZEL HASTANE	ÖZEL DEVA HASTANESİ	GAZİANTEP	BEKİRBEY MAHALLESİ TÜFEKÇİ YUSUF BLVARI NO:98 27100 ŞAHİNBEY/GAZİANTEP	0 342 21199 00
61	ST-0075	ÖZEL HASTANE	ÖZEL OFM ANTALYA HASTANESİ	ANTALYA	YÜKSELİŞ MAHALLESİ MEHMET AKİF CADDESİ NO:96 07025 KEPEZ/ANTALYA	444 5 007
62	ST-0076	ÖZEL HASTANE	ÖZEL PARKHAYAT HASTANESİ	AFYON KARAH İŞAR	HAŞAN KARAĞAÇ MAHALLESİ TURGUT ÖZAL CADDESİ NO NO:37 03100 MERKEZ/ AFYONKARAHİSAR	444 4 003
63	ST-0079	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ALAİYE BEYAZ AĞIZ VE DİŞ SAĞLIĞI MERKEZİ	ANTALYA	ŞEKERHANE MAHALLESİ HALİMAĞA CADDESİ LALE PLAZA İŞ MERKEZİ KAT 2 NO 7, 07400 ANTALYA	0 242 511 37 37
64	ST-0080	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ALANYA ANADOLU HASTANESİ	ANTALYA	KADI PAŞA MAHALLESİ STAD CADDESİ 28/A, 07400 ALANYA/ANTALYA	0 242 522 62 62
65	ST-0081	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ANTALYA LARA ANADOLU HASTANESİ	ANTALYA	GÜZELOBA MAHALLESİ HAVAALANI CADDESİ 07230 M U RATPAŞA/ANTALYA	0 242 349 40 40
66	ST-0082	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ORTOPEDİA HASTANESİ	ADANA	DÖŞEME MAHALLESİ (ÇİFTE MİNARE CİVARI) CUMHURİYET CADDESİ NO:64 SEYHAN / ADANA	0 322 432 77 77
67	ST-0083	ÖZEL TIP MERKEZİ	ENTO KULAK BURUN BOĞAZ CERRAHİ TIP MERKEZİ	İZMİR	KAZIMDIRİK MAHALLESİ 364/1. SOKAK NO:36 D:A 35100 BORNOVA/İZMİR	0 232 400 36 86

68	ST-0084	ÖZEL HASTANE	BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ ANKARA HASTANESİ	ANKARA	YUKARI BAHÇELİEVLER MAHALLESİ MAREŞAL FEVZİ ÇAKMAK CADDESİ NO:45 06490 ÇANKAYA/ANKARA	0 312 203 68 68
69	ST-0085	ÖZEL POLİKLİNİK	ÖZEL BAYRAMPAŞA DIŞ 212 AĞIZ VE DIŞ SAĞLIĞI POLİKLİNİĞİ	İSTANBUL	YENİDOĞAN MAHALLESİ ABDİ İPEKÇİ CADDESİ NO:55 34030 BAYRAMPAŞA/İSTANBUL	444 5 212
70	ST-0086	ÖZEL HASTANE	ÖZEL MEDİCANA INTERNATIONAL ANKARA HASTANESİ	ANKARA	SÖĞÜTÖZÜ MAHALLESİ SÖĞÜTÖZÜ CADDESİ ESKİŞEHİR YOLU ÜZERİ NO:6 06510 ÇANKAYA/ANKARA	0 312 292 92 92
71	ST-0087	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ESTETHİCA LEVENT HASTANESİ	İSTANBUL	LEVENT MAHALLESİ YENİ SÜLÜN SOKAK NO:13 D:3 34330 BEŞİKTAŞ/İSTANBUL	0 850 222 3845
72	ST-0088	ÖZEL HASTANE	ÖZEL BEYLİKDÜZÜ KOLAN HOSPİTAL HASTANESİ	İSTANBUL	ADNAN KAHVECİ MAHALLESİ OSMANLI CADDESİ NO:23 34528 BEYLİKDÜZÜ/İSTANBUL	444 1 443
73	ST-0089	ÖZEL HASTANE	İZMİR ÖZEL CAN HASTANESİ	İZMİR	ATAŞEHİR MAHALLESİ 8019/16. SOKAK NO:18 35630 ÇİĞLİ/İZMİR	0 232 715 40 00
74	ST-0090	ÖZEL HASTANE	ÖZEL DEFA LİFE HASTANESİ	GAZİANTEP	GÜNEYKENT MAHALLESİ 216 NOLU CADDESİ 74/1 ŞAHİNBEY/GAZİANTEP	0 342 335 33 32
75	ST-0092	ÖZEL HASTANE	ÖZEL LOKMAN HEKİM AKAY HASTANESİ	ANKARA	KAVAKLIDERE MAHALLESİ BÜKLÜM SOKAĞI NO:4 06700 KAVAKLIDERE ÇANKAYA/ANKARA	444 9 911
76	ST-0093	ÖZEL POLİKLİNİK	ÖZEL PANORAMİK AĞIZ VE DIŞ SAĞLIĞI POLİKLİNİĞİ	ANTALYA	LİMAN MAHALLESİ BOĞAÇAYI CADDESİ TUĞBA APARTMANI 71/B ANTALYA	0 242 348 00 30
77	ST-0094	ÖZEL POLİKLİNİK	ÖZEL SAYIN ORTODONTİ AĞIZ VE DIŞ SAĞLIĞI POLİKLİNİĞİ	ANTALYA	FENER MAHALLESİ 1968 SOKAK SAYIN PLAZA D:27 07160 MURATPAŞA/ANTALYA	0 242 316 96 26
78	ST-0095	ÖZEL HASTANE	ÖZEL YENİBOSNA SAFA HASTANESİ	İSTANBUL	ZAFER MAHALLESİ AHMET YESEVİ CADDESİ GÜMÜŞ SOKAK 9-11, 34194 YENİBOSNA BAHÇELİEVLER/İSTANBUL	0 850 444 7232
79	ST-0096	ÖZEL HASTANE	ÖZEL NİSA HASTANESİ	İSTANBUL	ÇOBANÇEŞME MAHALLESİ OKUL SOKAK NO:2-4 BAHÇELİEVLER/İSTANBUL	0 212 454 44 00
80	ST-0097	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ŞİŞLİ KOLAN INTERNATIONAL HOSPİTAL HASTANESİ	İSTANBUL	KAPTANPAŞA MAHALLESİ OKMEYDANI KAVŞAĞI DARÜLACEZE CADDESİ NO:14 34384 OKMEYDANI ŞİŞLİ/İSTANBUL	444 1 443
81	ST-0098	ÖZEL HASTANE	ÖZEL HATEM HASTANESİ	GAZİANTEP	ALLEBEN MAHALLESİ ULUCAMI KARŞISI KEMAL KÖKER CADDESİ NO:41 27000 ŞAHİNBEY/GAZİANTEP	0 342 220 15 15
82	ST-0101	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ACIBADEM KAYSERİ HASTANESİ	KAYSERİ	MELİKGAZİ MAHALLESİ MUSTAFA KEMAL PAŞA BULVARI NO:1 38030 MELİKGAZİ/KAYSERİ	0 352 207 44 44
83	ST-0102	ÖZEL HASTANE	ÖZEL MEDİKALPARK ANTALYA	ANTALYA	FENER MAHALLESİ TEKELİOĞLU	0 242 314

			HASTANE KOMPLEKSİ		CADDESİ NO:7 07160 M U RATPAŞA/ANTALYA	34 34
84	ST-0103	ÖZEL HASTANE	ÖZEL LOKMAN HEKİM ANKARA HASTANESİ	ANKARA	ANDIÇEN MAHALLESİ POLATLI 2 CADDESİ İDİL SOKAK NO:44 SİNCAN/ANKARA	444 9 911
85	ST-0104	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ANKARA GÜVEN HASTANESİ	ANKARA	KAVAKLIDERE MAHALLESİ ŞİMŞEK SOKAK NO:29 06540 ÇANKAYA/ANKARA	444 9 494
86	ST-0105	ÖZEL HASTANE	ÖZEL MEDİCALPARK TRABZON KARADENİZ HASTANESİ	TRABZON	İNÖNÜ MAHALLESİ YAVUZ SELİM BULVARI NO:190 61040 MERKEZ/TRABZON	0 462 229 70 70
87	ST-0106	ÖZEL HASTANE	ÖZEL İZMİR MEDİCALPARK HASTANESİ	İZMİR	ÖRNEKKÖY İ M BATLI MAHALLESİ 1825 SOKAK NO:12 KARŞI YAKA/İZMİR	0 232 399 50 50
88	ST-0107	ÖZEL TIP MERKEZİ	ÖZEL VİZYONGÖZ CERRAHİ VE LAZER MERKEZİ	DENİZLİ	SI RA KAPILAR MAHALLESİ 495 SOKAK NO: 7 20125 MERKEZ/DENİZLİ	0 258 264 46 66
89	ST-0108	ÖZEL HASTANE	ÖZEL BAYRAMPAŞA KOLAN HOSPİTAL HASTANESİ	İSTANBUL	TERAZİDERE MAHALLESİ 60. YIL CADDESİ NO:3 34035 BAYRAMPAŞA/İSTANBUL	444 1 443
90	ST-0109	ÖZEL HASTANE	ÖZEL MEDİCALPARK GAZİANTEP HASTANESİ	GAZİANTEP	MÜCAHİTLER MAHALLESİ 52063 SOKAK NO:2 27584 ŞEHİTKÂMİL/GAZİANTEP	0 342 444 44 84
91	ST-0110	ÖZEL HASTANE	ÖZEL SANİ KONUKOĞLU HASTANESİ	GAZİANTEP	MÜCAHİTLER MAHALLESİ 52063 SOKAK NO:2 27584 ŞEHİTKÂMİL/GAZİANTEP	0 342 211 16 63
92	ST-0111	ÖZEL HASTANE	ÖZEL ANKA HASTANESİ	GAZİANTEP	EYÜP SULTAN MAHALLESİ HAFIZ TEVFİK CADDESİ NO:162 27590 ŞEHİTKÂMİL/GAZİANTEP	0 342 329 27 27
1	ST-0018	VAKIF ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ	TOBB ETÜ HASTANESİ	ANKARA	YAŞAM CADDESİ NO:5 SÖĞÜTÖZÜ 06510 ANKARA	0 312 292 99 00
2	ST-0026	VAKIF ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ	BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ ALANYA UYGULAMA VE ARAŞTIRMA HASTANESİ	ANTALYA	SARAY MAHALLESİ, YUNUS EMRE CD. NO:1, 07400 ALANYA/ANTALYA	0 242 510 25 25
3	ST-0099	VAKIF ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ	BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ ADANA DR. TURGUT NOYAN UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ	ADANA	DADALOĞLU MAHALLESİ 2591 SOKAK NO:4/A 01250 YÜREĞİR/ADANA	444 9 901
4	ST-0100	VAKIF ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ	İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ	İSTANBUL	FLORYA YERLEŞKESİ (HALİT AYDIN YERLEŞKESİ) BEŞYOL MAH.İNÖNÜ CAD.NO: 38 SEFAKÖY KÜÇÜKÇEKMECE / İSTANBUL	444 1 428
5	ST-0112	VAKIF ÜNİVERSİTESİ	İSTANBUL BEZMİALEM VAKIF ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK UYGULAMA	İSTANBUL	İSKENDERPAŞA MAHALLESİ ADNAN MENDERES BULVARI (VATAN CAD.)	0 212 453 18 69

		HASTANESİ	VE ARAŞTIRMA MERKEZİ		34093 FATİH / İSTANBUL	
1	AK-0001	ARACI KURULUŞ	MARM ASSISTANCE DESTEK HİZMETLERİ ANONİM ŞİRKETİ	İSTANBUL	HARMANDERE MAHALLESİ ANKARA CADDESİ AIRPORT PLAZA NO:486-1 A BLOK D:17-18 KURTKÖY/İSTANBUL	0 216 560 0724
2	AK-0002	ARACI KURULUŞ	ANOHEALTH TURİZM SEYAHAT ACENTESİ	ANKARA	ETİ MAHALLESİ STRAZBURG CADDESİ NO:26/18 KIZILAY ÇANKAYA/ANKARA	0 312 230 3400
3	AK-0003	ARACI KURULUŞ	OPTİMİST TURİZM ORGANİZASYON SERVİSLERİ TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ	İSTANBUL	KOŞUYOLU MAHALLESİ MAHMUT YESARİ CADDESİ NO:64 KADIKÖY/İSTANBUL	0 212 343 4101
4	AK-0004	ARACI KURULUŞ	AYDER TURİZM SEYAHAT ACENTESİ	ANKARA	İZMİR CADDESİ NO:13-1 KIZILAY ÇANKAYA/ANKARA	0 312 425 0036
5	AK-0005	ARACI KURULUŞ	LİFE LİNE TURİZM SEYAHAT ACENTESİ	ANKARA	KIZILIRMAK MAHALLESİ 1443. CADDESİ NO: 22-25 ÇUKURAMBAR / ÇANKAYA ANKARA	0 312 220 2141
6	AK-0006	ARACI KURULUŞ	ESTEVEVA SAĞLIK HİZMETLERİ VE DANIŞMANLIĞI TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ	İSTANBUL	MECİDİYEKÖY MAHALLESİ ATAKAN SOKAK NO:14 ŞİŞLİ/İSTANBUL	0 216 335 8372
7	AK-0007	ARACI KURULUŞ	NEW ANKARA TUR SEYAHAT ACENTESİ	ANKARA	ÇUKURAMBAR MAHALLESİ 1424. CADDESİ ERDİL APT. NO: 2-3 ÇANKAYA-ANKARA	0 312 286 3464
8	AK-0008	ARACI KURULUŞ	DELEGATION TRAVEL SEYAHAT ACENTESİ	ANKARA	BARİŞ MANÇO CAD. NO: 65/1-2 BALGAT - ÇANKAYA / ANKARA	0 312 425 5931
9	AK-0009	ARACI KURULUŞ	SB ASYA LİFE TURİZM SEYAHAT ACENTESİ	ANKARA	MUSTAFA KEMAL MAHALLESİ 2141.CADDE NO: 24/7 ÇANKAYA / ANKARA	0 312 473 7774
10	AK-0010	ARACI KURULUŞ	PIETRA TURİZM SEYAHAT VE ORGANİZASYON HİZMETLERİ TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ	İSTANBUL	FULYA MAHALLESİ MEHMETÇİK CADDESİ ELİF APARTMANI NO:88-1 ŞİŞLİ/İSTANBUL	0 212 347 96 22
11	AK-0011	ARACI KURULUŞ	ÇELİKHAN SAĞLIK TURİZMİ SEYAHAT ACENTESİ	ANKARA	HÖŞDERE CADDESİ NO: 135-C ÇANKAYA / ANKARA	0 312 440 1119
12	AK-0012	ARACI KURULUŞ	IATI TURİZM TİCARET A.Ş	ANTALYA	GÜZELOBA MAHALLESİ ÇAĞLAYANGİL CADDESİ İŞLEK-1 İŞ MERKEZİ NO:29 MURATPAŞA/ANTALYA	444 4 284

Kaynak: Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Turizmi Daire Başkanlığı (<https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/>)

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Bahar ŞEYHANLIOĞLU

Doğum Yeri ve Tarihi : Siverek/ŞANLIURFA

Öğrenim Durumu

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Önlisans	Radyoloji	Hacettepe Üniversitesi	1993
Lisans	Uluslararası İlişkiler	Uludağ Üniversitesi	2001
Yüksek Lisans	Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi	Sakarya Üniversitesi	2017
Yüksek Lisans	Uluslararası İlişkiler	Atılım Üniversitesi	2018

İş Deneyimi

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Sağlık Teknikeri	1993-2005
Sağlık Bakanlığı	Sağlık Teknikeri	2005-2010
Dicle Üniversitesi	Eğitim Koordinatörü	2010-2018

Yabancı Diller : İngilizce

Yayımlar :

E Posta: bseyhanli201074@gmail.com

Telefon:0545 970 06 73

Tarih: 30.08.2018

Bahar Şeylanlıoğlu

ORIJINALLIK RAPORU

%**20**

BENZERLIK ENDEKSI

%**18**

İNTERNET
KAYNAKLARI

%**9**

YAYINLAR

%**14**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BIRINCIL KAYNAKLAR

1

dergipark.gov.tr

İnternet Kaynağı

%**1**

2

Submitted to Istanbul University

Öğrenci Ödevi

%**1**

3

kspjournals.org

İnternet Kaynağı

%**1**

4

Submitted to Kocaeli Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

%**1**

5

Submitted to Beykent Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

%**1**

6

Submitted to Selçuk Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<%**1**

7

issuu.com

İnternet Kaynağı

<%**1**

8

Submitted to Bahcesehir University

Öğrenci Ödevi

<%**1**

9

www.medeniyetufku.com

İnternet Kaynağı

<%**1**